

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών: Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Μαθητική Ηγεσία – Συμμετοχή στη Λήψη Αποφάσεων

Ευάγγελος Παρασκευάς

enparaskevas@uth.gr- [Αριθμός Μητρώου: 00350]

Επιβλέπουσα: Στεφάνια – Μαρίνα Γιαννακάκη

Επιτροπή Αξιολόγησης: Βασίλειος Σταυρόπουλος

Ευαγγελία Παπαλόη

Βόλος 2020

Υπεύθυνη δήλωση του συντάκτη

Ο Ευάγγελος Παρασκευάς, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «*Μαθητική Ηγεσία – Συμμετοχή στη Λήψη Αποφάσεων*» αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή / και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Βόλος Μάιος 2020

Ο ΔΗΛΩΝ

Ευάγγελος Παρασκευάς

Περιεχόμενα

Περίληψη	6
Λέξεις Κλειδιά	7
Abstract.....	8
Keywords.....	9
1. Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή.....	10
1.1. Σκοπός της έρευνας	11
1.2. Το ερευνητικό πεδίο	13
1.3. Η ερευνητική προβληματική	14
1.4. Τα ερευνητικά ερωτήματα	15
2. Κεφάλαιο 2 - Βιβλιογραφική Ανασκόπηση	16
2.1. Ηγεσία εν γένει	17
2.2. Μορφές Ηγεσίας.....	19
2.2.1. Μετασχηματιστική Ηγεσία	19
2.2.2. Συναλλακτική Ηγεσία.....	20
2.2.3. Αυταρχική ηγεσία.....	20
2.2.4. Μη ηγεσία ή αποφευκτική ηγεσία	21
2.2.5. Δημοκρατική ηγεσία	21
2.2.6. Χαρισματική ηγεσία	22
2.2.7. Αυθεντική ηγεσία.....	22
2.2.8. Κατανεμημένη ηγεσία.....	23
2.2.9. Εξυπηρετική ηγεσία	23
2.3. Κοινωνία στο Σχολείο	25
2.3.1. Ενδυνάμωση των νέων & Πολιτότητα	25
2.3.2. Εκπαίδευση για μια δημοκρατική ιδιότητα.....	27

2.3.3.	Το Δικαίωμα των μαθητών/τριων στην έκφραση γνώμης.....	30
2.3.4.	Κομφορμισμός και έκφραση των μαθητών.....	32
2.4.	Ηγεσία στο Σχολείο.....	35
2.4.1.	Ηγεσία στο Σχολείο εν γένει	35
2.4.2.	Η Αναγκαιότητα της Συμμετοχικής Διοίκησης.....	39
2.4.3.	Η Αναγκαιότητα της Συμμετοχικής Διοίκησης στην Εκπαίδευση.....	41
2.4.4.	Σχολικό Συμβούλιο, ένα όργανο λαϊκής συμμετοχής στη Διοίκηση της Εκπαίδευσης	42
2.4.5.	Συμμετοχική Διοίκηση στην Εκπαίδευση με Συμμετοχή των Μαθητών.....	43
2.5.	Μαθητικές Κοινότητες & Μαθητική Ηγεσία	45
2.5.1.	Οι Μαθητικές Κοινότητες εν γένει.....	45
2.5.2.	Τα Μαθητικά Συμβούλια.	48
2.5.3.	Συμμετοχή των μαθητών στη λήψη αποφάσεων (θεσμικό πλαίσιο)	48
2.5.4.	Εμπόδια στη Συμμετοχή των μαθητών/τριων	50
3.	Κεφάλαιο 3. Μαθητική Ηγεσία & Λήψη Απόφασης: Ανασκόπηση ερευνών	52
3.1.	Έρευνα της Alderson (2000)	52
3.2.	Έρευνα της Wyse (2001).....	52
3.3.	Έρευνα του Παπαοικονόμου (2017).....	53
3.4.	Έρευνα των Γόγολα και Κατσή (2014).....	53
3.5.	Έρευνα του Συνηγόρου του Πολίτη (2017).	54
3.6.	Έρευνα του Συνηγόρου του Πολίτη (2009).	55
3.7.	Έρευνα του Συνηγόρου του Πολίτη (2007).	57
3.8.	Έρευνα της Giannakaki et al. (2018).....	57
3.9.	Συλλογή Δεδομένων της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Μαγνησίας (2019).....	58
4.	Κεφάλαιο 4. Μεθοδολογία.....	60
	Τα ερευνητικά ερωτήματα	60

Μεθοδολογία.....	61
Το Αντιληπτό Περίγραμμα του Ερευνητή.....	61
Η συνέντευξη	62
Θεματική Ανάλυση	66
Εξοικείωση με τα Δεδομένα	68
Κωδικοποίηση.....	70
Διαμόρφωση Κατηγοριών	77
Αναζήτηση των Θεμάτων. Προσδιορισμός Θεματικών Ενοτήτων	82
Περιορισμοί της Έρευνας	87
5. Κεφάλαιο 5. Αποτελέσματα & Συζήτηση	89
5.1. Εξαγωγή αποτελεσμάτων – Συζήτηση στη Θεματική Ενότητα 1	89
5.2. Εξαγωγή αποτελεσμάτων – Συζήτηση στη Θεματική Ενότητα 3	101
5.3. Εξαγωγή Αποτελεσμάτων – Συζήτηση στη Θεματική Ενότητα 4	109
5.4. Εξαγωγή αποτελεσμάτων – Συζήτηση στη Θεματική Ενότητα 5	113
5.5. Εξαγωγή Αποτελεσμάτων – Συζήτηση στη Θεματική Ενότητα 6	119
5.6. Εξαγωγή Αποτελεσμάτων – Συζήτηση στη Θεματική Ενότητα 7	128
6. Συμπεράσματα.....	135
7. Βιβλιογραφικές Παραπομπές.....	146
Παραρτήματα	162
Παράρτημα 1 – Το Αντιληπτό Περίγραμμα του Ερευνητή.....	163
Παράρτημα 2 – Ερωτήσεις της Συνέντευξης.....	167
Παράρτημα 3 – Αριθμητικά στοιχεία συνεντεύξεων και δημογραφικά στοιχεία	169
Παράρτημα 4 – Απομαγνητοφωνημένα Κείμενα των Απαντήσεων.....	171
Παράρτημα 5 – Ερωτήσεις της Συνέντευξης – Απαντήσεις – Μοτίβα - Κωδικοί.....	173
Παράρτημα 6 – Κατηγορίες – Κωδικοί ανά Κατηγορία.....	189

Περίληψη

Η σύγχρονη πολυπολιτισμική κοινωνία της παγκοσμιοποίησης επηρεάζει και το ελληνικό σχολείο αφού το σχολείο αποτελεί κατοπτρισμό της ευρύτερης κοινωνίας. Η συνεχής αλλαγή στη δομή του μαθητικού πληθυσμού εξ αιτίας κοινωνικών αλλαγών, έχει επιδράσει στην υπόσταση των σχολικών τάξεων όχι μόνο σε σχέση με τις ηλικίες και το επίπεδο γνώσεων των μαθητών αλλά και σε σχέση με τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά τους. Το αδιαμφισβήτητο δικαίωμα όλων αυτών των μαθητών στη λήψη αποφάσεων, η προώθηση προτάσεων για τη μαθητική ζωή, για τη διαμόρφωση του χώρου που φοιτούν, για τις μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης και για μια σειρά ακόμη εκφάνσεις της μαθητικής τους ιδιότητας νομικά είναι θεσμοθετημένο. Αποτελεί συμπέρασμα σχετικών διερευνήσεων το ότι επιζητείται μεγαλύτερη συμμετοχή των μαθητών σε πιο αποτελεσματικά μαθητικά συμβούλια αλλά και η περισσότερο ενεργός συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων σε θέματα τα οποία τους αφορούν και γενικότερα η διεύρυνση των δυνατοτήτων τους να μεταφέρουν τις απόψεις τους στην τυπική ηγεσία του σχολείου, στο διευθυντή και τους εκπαιδευτικούς. Φαίνεται ότι στην πλειοψηφία τους, οι μαθητές, επιζητούν πιο ενεργή συμμετοχή όλων των μαθητών, χωρίς εξαιρέσεις, στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων αλλά φαίνεται και ότι μια μεγάλη μερίδα των μαθητών ότι δεν είναι πεπεισμένη ότι ο θεσμός των μαθητικών συμβουλίων λειτουργεί αποτελεσματικά.

Η παρούσα έρευνα, αναπτύσσεται στο πλαίσιο των διαπροσωπικών σχέσεων και τα πρότυπα κοινωνικών σχέσεων μεταξύ μαθητών, στις διαδικασίες επικοινωνίας τους στο πλαίσιο των σχολικών κοινοτήτων, σε κίνητρα και συναισθήματα για τη μαθητική ηγεσία, για τις αξίες, τις συμπεριφορές, τον ηθικό προσανατολισμό τους αλλά και προσωπικές, κοινωνικές και πολιτισμικές πρακτικές, πάντα σε σχέση με την εμπλοκή τους στη λήψη αποφάσεων, τη συμμετοχή και τις προσδοκίες τους από τις μαθητικές κοινότητες και την ανάπτυξη δημοκρατικής πολιτικότητάς τους εν γένει.

Διερευνάται, με ποια κριτήρια εκλέγονται οι εκπρόσωποι των μαθητών στα μαθητικά συμβούλια, διερευνώνται χαρακτηριστικά συμμετοχής των εκλεγμένων-εκπροσώπων των μαθητών, χαρακτηριστικά συμμετοχής του συνόλου των μαθητών στη λήψη αποφάσεων για το σχολείο, τρόπων συμμετοχής αλλά και εμποδίων στη συμμετοχή τους. Διερευνάται επίσης η άποψη των μαθητών για το ισχύον καθεστώς συμμετοχής των μαθητικών συμβουλίων στη λήψη αποφάσεων για το σχολείο καθώς και το ποιούς καινοτόμους-πρωτοποριακούς τρόπους προτείνουν οι μαθητές για την συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων.

Πραγματοποιείται ποιοτική έρευνα με ημιδομημένη συνέντευξη, τυπική δειγματοληψία και σχετική θεματική ανάλυση σε δέκα μαθητές και μαθήτριες τεσσάρων Λυκείων της Μαγνησίας.

Εξήχθησαν σχετικά αποτελέσματα και συμπεράσματα. Αυτά περιλαμβάνουν γενικές διαπιστώσεις οι οποίες συνηγορούν στην αναγκαιότητα αναδόμησης και βελτίωσης του θεσμού των μαθητικών κοινοτήτων και μεταβολής της κουλτούρας όλων των εμπλεκομένων. Διαπιστώθηκε μία καλή διάθεση για το θεσμό αλλά διαπιστώθηκαν προβλήματα στην εφαρμογή του. Τα προβλήματα τα οποία εντοπίστηκαν, κατά βάση, δεν αφορούν στο «γράμμα» του θεσμικού πλαισίου αλλά στην εφαρμογή του θεσμού και στις στάσεις και συμπεριφορές μαθητών, εκπροσώπων, «ομάδων» αλλά και εκπαιδευτικών.

Επισημάνθηκαν στοιχεία τα οποία υποδηλώνουν ότι η επιλογή των εκπροσώπων των μαθητών έχει ως κριτήρια τη γνωριμία ή τη φιλία, την ομάδα, την «παρέα» του υποψηφίου ή το να είναι δημοφιλής γενικά. Σχετικά με το αν εισακούγονται οι απόψεις των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς, δηλαδή αν συμμετέχουν τυπικά ή άτυπα στη λήψη αποφάσεων, παρατηρούνται στοιχεία τα οποία υποδηλώνουν έντονη διαφοροποίηση απόψεων για το θέμα. Το ισχύον καθεστώς συμμετοχής των μαθητικών συμβουλίων στη λήψη αποφάσεων για το σχολείο φαίνεται ότι χαρακτηρίζεται με κάποιες ιδιότητες αποτελεσματικότητας όπως δείγματα ενεργοποίησης και ενεργού συμμετοχής. Όμως επισημάνθηκαν και αντιλήψεις για καταστάσεις οι οποίες οδηγούν τα μαθητικά συμβούλια στην αναποτελεσματικότητα όπως αντεγκλήσεις, συγκρούσεις, ανωριμότητα και ανευθυνότητα των μαθητών-εκπροσώπων. Εντοπίστηκαν αντιλήψεις οι οποίες υποστηρίζουν ότι το υφιστάμενο σύστημα πρέπει να μείνει ως έχει επειδή είναι ικανοποιητικό και αναφέρθηκαν γενικές και ειδικές προτάσεις βελτίωσης του εν λόγω συστήματος.

Προτείνονται ενέργειες οι οποίες αφορούν στη βελτίωση του πλαισίου λειτουργίας των μαθητικών συμβουλίων ώστε να εκφράζουν το μεγαλύτερο δυνατό ποσοστό των μαθητών, την ενθάρρυνση συμμετοχής και ανάπτυξης δραστηριοτήτων πολιτισμού στα σχολεία, την ουσιαστική εκπροσώπηση όλων των μαθητών, την προαγωγή της δημοκρατικής πολιτότητας, την ενεργό συμμετοχή και την αξιολόγηση της πολυμορφίας. Οι προτεινόμενες δράσεις αφορούν στην επίδραση στην εδραιωμένη κουλτούρα μαθητών/τριών, γονέων και εκπαιδευτικών ώστε αυτή να συμπεριλάβει περισσότερες δημοκρατικές αρχές και αρχές όπως ο αλληλοσεβασμός, η εμπιστοσύνη και η ενθάρρυνση για τη συμμετοχή.

Λέξεις Κλειδιά

Σχολικό Συμβούλιο, Μαθητικές Κοινότητες, Φωνή του Παιδιού, Πολιτότητα των Νέων, Ηγεσία, Συμμετοχή στη Σχολική Διοίκηση, Λήψη Απόφασης.

Abstract

Title: Student's leadership – Participation in Decision Making

The contemporary multicultural society of the globalization also influences the Greek school since the school consists a reflection of the wider society. The continuous change in the structure of the pupil's population because of social changes has influenced the substance of the school classes not only in relationship with the ages and the level of knowledge of the students but also in relationship with their cultural traits. The undeniable right of all these students in the decision making, the promotion of the proposals about pupil's life, about the configuration of the place they study, about the teaching methods and methods of teaching and learning and also about a series of the sides of their pupil identity, it is legally institutionalized. It is a result of relevant investigations the fact that greater participation of the pupils to more effective pupil's conferences is asked, but also the more energetic participation in decision making on matters that concern them and generally the broadening of their potential to convey their attitudes to the typical leadership of the school, to the headmaster and the teachers. It seems that in their majority, the pupils ask for a more active participation of all the pupils, without exceptions, in the procedures of decision making, but it seems that a big portion of pupils is not convinced that the institution of the pupil's conferences operates effectively.

The present research, is developed in the field of interpersonal relationships and the prototypes of social relationships among the pupils, in the procedures of their communication in the field of school societies, in motives and feelings for the pupil's leadership, for the values, the behaviors, their moral orientation but also in the personal, social and cultural practices, always in relationship with their involvement in decision making, the participation and their expectations from the pupil's school communities and the development of their democratic citizenship in general.

It is also searched, with which criteria the representatives of the pupils in the pupil's school councils are chosen, the characteristics of the participation of the chosen-representatives of the pupils are searched, the characteristics of the participation of the overall body of the pupils in decision making about the school, of the ways of participation but also in the obstacles in their participation. It is also searched the attitude of the pupils about the current status of participation of the pupil's school council's in decision making about the school as well as in which innovative – pioneering ways the pupils propose about their decision making. A qualitative research with half structured interview, a typical collection and a relevant thematic analysis in ten boy-pupils and girl-pupils of four High Schools in Magnesia-Greece is conducted.

Several results and conclusions were taken. These include general findings which contribute to the necessity of restructuring and improvement of the institution of the pupils' communities and change of the culture of all the involved. There was a good will about the institution but also some problems in its application. The problems that were found, on their basis, do not concern the "letter" of the institutional field but to the application of the institution and the attitudes and behaviors of the pupils, representatives, "groups" abut also teachers.

Some elements were found, which indicate that the choice of the representatives of the pupils has, as a criterion, the acquaintance or the friendship, the team, the "company" of the candidate or being popular in general. As for the aspects of pupils are listened by the teachers is concerned, that is if they participate officially or unofficially in the decision making some elements which show the intense differentiation about the matter are observed. The current status of participation of the pupils' councils in the decision making about the school seems that it is characterized with some properties of efficiency such as samples of activation and active participation. However, some notions about conditions which lead the pupils' councils to the non efficiency were pointed out, such as objections, conflicts, immaturity and irresponsibility of the pupils-delegates. Some notions were noticed, which support that the existing system must remain as it is because it is satisfactory and there were mentioned general and special suggestions of the improvement of the system in question.

Some actions which concern the improvement of the field of operation of the pupils' councils are suggested, so as to express the greater possible percentage of the pupils, the encouragement of participation and the development of cultural activities in schools, the essential representation of all the pupils, the promotion of the democratic citizenship, the active participation and the evaluation of the multi-diversity. The suggested actions concern the influence to the established culture of the boy-pupils and the girl-pupils, parents and teachers so that it can include more democratic principles and principles such as mutual respect, trust and encouragement for participation.

Keywords

School Council, Pupil's School Communities, Voice of the Child, Youth Citizenship, Leadership, Participation in School Management, Decision Making.

1. Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή

Η συνεχής αλλαγή στη δομή του μαθητικού πληθυσμού εξ αιτίας κοινωνικών αλλαγών, έχει μεταβάλει σε αρκετές περιπτώσεις πλήρως τη σύσταση των σχολικών τάξεων όχι μόνο σε σχέση με τις ηλικίες και το επίπεδο γνώσεων τους, αλλά και την πολιτιστική κληρονομιά που αυτοί μεταφέρουν. Επανάταξη ενηλίκων μαθητών, ένταξη προσφύγων και μεταναστών έχουν μεταβάλλει τη σύνθεση των σχολικών τάξεων όπως αυτές τις γνωρίζαμε στις προηγούμενες δεκαετίες.

Το αδιαμφισβήτητο δικαίωμα όλων αυτών των μαθητών στη λήψη αποφάσεων και προώθηση προτάσεων για τη μαθητική ζωή, για τη διαμόρφωση του χώρου που φοιτούν, για τις μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης ακόμη και για την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών που τους διδάσκουν και για μια σειρά ακόμη εκφάνσεις της μαθητικής τους ιδιότητας νομικά είναι κατοχυρωμένο (Lansdown, 1994).

Αξιοσημείωτο είναι το ότι η συμμετοχή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία έχει συσχετισθεί με την ποιότητα των εκπαιδευτικών εμπειριών (Sheridan & Pramling –Samuleson 2001), πράγμα το οποίο σημαίνει ότι εμπειρίες ηγεσίας και πολιτότητας εντός του εκπαιδευτικού πλαισίου, πιθανόν να επηρεάσουν θετικά τη συμμετοχή άρα και την επίδοση των μαθητών.

Αποτελεί συμπέρασμα σχετικών διερευνήσεων το ότι στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα επιζητείται μεγαλύτερη συμμετοχή σε πιο αποτελεσματικά μαθητικά συμβούλια (ίδε., Παπαοικονόμου, 2017; Συνήγορος του Πολίτη, 2017), αλλά επίσης μπορούμε να υποθέσουμε ότι σε κάποιο βαθμό, οι μαθητές, μέσα από τα μαθητικά τους συμβούλια, έχουν δυνατότητα να μεταφέρουν τις απόψεις τους. Δηλαδή, στην πλειοψηφία τους, οι μαθητές, επιζητούν πιο ενεργή συμμετοχή όλων ανεξαιρέτως των μαθητών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και μια μεγάλη μερίδα των μαθητών δεν είναι πεπεισμένη ότι ο θεσμός των μαθητικών συμβουλίων λειτουργεί αποτελεσματικά (Παπαοικονόμου, 2017; Συνήγορος του Πολίτη, 2017).

1.1. Σκοπός της έρευνας

«Μετά από πολυετή ενασχόληση με τη σχολική δημοκρατική διοίκηση και πολλαπλές πρωτοβουλίες διαλόγου με μαθητές/μαθήτριες και εκπαιδευτικούς σχετικά με τη λειτουργία των μαθητικών κοινοτήτων, ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο της αποστολής του ως Συνήγορος του Παιδιού, πρότεινε στο Υπουργείο Παιδείας να επικαιροποιηθεί η σχετική νομοθεσία, επισημαίνοντας την ανάγκη περαιτέρω διαλόγου στα σχολεία. Το Υπουργείο δεσμεύθηκε να προχωρήσει σε νομοθετικές πρωτοβουλίες αφού διερευνηθούν και καταγραφούν οι απόψεις των μαθητών/τριών» (Συνήγορος του Πολίτη, 2017).

Αν από το κείμενο αυτό εστιάσουμε στις λέξεις «*διερευνηθούν και καταγραφούν οι απόψεις των μαθητών/τριών*» τότε διαπιστώνουμε την έλλειψη δεδομένων, σε κεντρικό επίπεδο (επίπεδο Υπουργείου) για θέματα μαθητικών κοινοτήτων, και κυρίως στις απόψεις των μαθητών γι αυτές. Συνδυάζοντας επίσης τις αναφορές περί δημοκρατικής διοίκησης και δημοκρατικών δραστηριοτήτων αλλά και δημοκρατικών δικαιωμάτων (αφού το θέμα απασχολεί και το Συνήγορο του πολίτη), τότε κατανοούμε ότι τη στιγμή της πραγματοποίησης αυτής της διοικητικής αλληλογραφίας υφίστατο σοβαρή έλλειψη γνώσης για τις αντιλήψεις των μαθητών σε ένα καθοριστικής σημασίας ζήτημα το οποίο απασχολεί ακόμη υψηλά επίπεδα ηγεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Council of Europe Committee of Ministers, Recommendation No R (12), 2002). Πάντως, ακόμη και μετά την έρευνα του Συνήγορου του Πολίτη (2017) αλλά και την έρευνα του Παπαοικονόμου (2017) υφίστανται σημαντικά ερωτήματα σχετικά με τις αντιλήψεις των μαθητών για τις μαθητικές κοινότητες, τις παραμέτρους εφαρμογής τους και προτάσεις για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή τους. Επιπλέον, υφίσταται το ερώτημα αν τα αποτελέσματα των παραπάνω ερευνών ισχύουν σήμερα, στα σχολεία της Μαγνησίας και σε ποιο βαθμό.

Επίσης από το παραπάνω κείμενο, διαπιστώνουμε, κατ αρχάς τη συμφωνία δύο σημαντικότερων θεσμικών φορέων της χώρας (Υπουργείο Παιδείας και Συνηγόρου του Πολίτη) στην αναγκαιότητα αναδόμησης του θεσμού των μαθητικών κοινοτήτων στη χώρα με μοχλό τη νομοθετική αναθεώρηση του σχετικού πλαισίου. Η αιτία συνοψίζεται σε μερικές λέξεις και συγκεκριμένα στην επισήμανση της «ανάγκης περαιτέρω διαλόγου στα σχολεία». Έτσι διαπιστώνεται η ανάγκη μεταβολής στο θεσμό. Η παρούσα έρευνα φιλοδοξεί να υποβοηθήσει στην εν λόγω προσδοκώμενη μεταβολή. Η μεταβολή έγκειται στη δυνατότητα των μαθητικών συμβουλίων να εκφράζουν το μεγαλύτερο δυνατό ποσοστό των μαθητών και οι απόψεις-προτάσεις τους να προωθούνται στην ηγεσία και στο σύλλογο διδασκόντων του σχολείου, πάντα στο πλαίσιο των τριών αρχών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Εκπαίδευση για τη δημοκρατική πολιτότητα δηλαδή, τα

δικαιώματα και τις ευθύνες, την ενεργό συμμετοχή και την αξιολόγηση της πολυμορφίας (Bäckman & Trafford 2007). Επί πλέον προσδοκάται, η έρευνα να αποτελέσει κατάλληλο εργαλείο για την ηγεσία των σχολικών μονάδων, ώστε με την ουσιαστική συμμετοχή των μαθητών να προβαίνει σε πιθανές αλλαγές ή παρεμβάσεις στο πρόγραμμα σπουδών ώστε η εκπαιδευτική διαδικασία να είναι αρεστή στο μαθητικό δυναμικό του σχολείου, και στη συνέχεια να προωθεί προτάσεις οι οποίες θα αντικατοπτρίζουν τις επιθυμίες των μαθητών προς τη Διεύθυνση Εκπαίδευσης και το Υπουργείο Παιδείας.

1.2. Το ερευνητικό πεδίο

Κρίνεται ως σημαντική η διερεύνηση των μαθητικών απόψεων αναφορικά με τη λειτουργία των μαθητικών κοινοτήτων, την αξιολόγησή τους ή τον πιθανό προσδιορισμό ανάγκης αλλαγών στο θεσμό. Πράγματι, με βάση έρευνα του Συνήγορος του Πολίτη (2017), *«συμπεραίνεται ότι [οι μαθητές] εμφανίζονται σε μεγάλο ποσοστό απογοητευμένοι/ες από τον υφιστάμενο τρόπο λειτουργίας των μαθητικών συμβουλίων, την έλλειψη στενής συνεργασίας με τους καθηγητές τους σε ζητήματα που αφορούν την προσπάθεια αντιμετώπισης ζητημάτων που προκύπτουν στη σχολική καθημερινότητα, αλλά και την απουσία ψυχαγωγικών δράσεων, η ύπαρξη των οποίων θα μπορούσε να συμβάλλει στην ενδυνάμωση της «κινητοποίησης» των μαθητών»* (Συνήγορος του Πολίτη, 2017).

Ακόμη, σημειώνεται η ερευνητική έμπνευση του ερευνητή η οποία συσχετίζεται με τις προσωπικές εμπειρίες του ως εκπαιδευτικού και ενίοτε στελέχους της εκπαίδευσης, δηλαδή του προσωπικού του ενδιαφέροντος, και η προσδοκία παροχής απαντήσεων σε ζητήματα στα οποία στρέφει το ενδιαφέρον της η εκπαιδευτική κοινότητα, ως κοινωνία, μέσα στα συγκεκριμένα κοινωνικά και πολιτισμικά πλαίσια του εκπαιδευτικού συστήματος. Τούτο ακολουθεί την άποψη του Robson (2007) σύμφωνα με την οποία η εξασφάλιση της αντικειμενικότητας δεν πραγματοποιείται με την αποστασιοποίηση από το ερευνητικό αντικείμενο, διότι οι αντιλήψεις του ερευνητή επηρεάζουν με ποικίλους τρόπους την ερευνητική διαδικασία (Robson, 2007).

Επιπλέον, κατά την άποψη του ερευνητή, διαπιστώνεται ότι υφίσταται κενό γνώσης σχετικά με τις απόψεις των μαθητών των σχολικών μονάδων για την συμμετοχή τους σε αποφάσεις του σχολείου ή σε προτάσεις τους για ένα καλύτερο σχολείο, τουλάχιστον σε θέματα τα οποία τους αφορούν, αφού η αναζήτηση ερευνητικών στοιχείων για τα θέματα τα οποία διερευνώνται στην παρούσα έρευνα, βρέθηκαν να μετρώνται στα δάκτυλα του ενός χεριού, ειδικά για την ελληνική πραγματικότητα (ίδε., 0

Κεφάλαιο 3. Μαθητική Ηγεσία & Λήψη Απόφασης: Ανασκόπηση).

Τελικά, το πεδίο της έρευνας της παρούσας, επιχειρείται να αναπτυχθεί στις διαπροσωπικές σχέσεις και πρότυπα κοινωνικών σχέσεων μεταξύ μαθητών, στις διαδικασίες επικοινωνίας τους στο πλαίσιο των σχολικών κοινοτήτων, σε κίνητρα και συναισθήματα για τη μαθητική ηγεσία, για τις αξίες, τις συμπεριφορές και τον ηθικό προσανατολισμό τους αλλά και προσωπικές, κοινωνικές και πολιτισμικές πρακτικές, πάντα σε σχέση με την εμπλοκή τους στη λήψη αποφάσεων, τη συμμετοχή τους και τις προσδοκίες τους από τις μαθητικές κοινότητες (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

1.3. Η ερευνητική προβληματική

Σύμφωνα με τους Παπαοικονόμου (2017) και Συνήγορος του Πολίτη (2017) στην πλειοψηφία τους, οι μαθητές, επιζητούν πιο ενεργή συμμετοχή όλων ανεξαιρέτως των μαθητών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και μια μεγάλη μερίδα των μαθητών δεν είναι πεπεισμένη ότι ο θεσμός των μαθητικών συμβουλίων λειτουργεί αποτελεσματικά (Παπαοικονόμου, 2017; Συνήγορος του Πολίτη, 2017). Αυτό σημαίνει ότι επιζητείται (από τους μαθητές) μεγαλύτερη συμμετοχή σε πιο αποτελεσματικά μαθητικά συμβούλια, αλλά επίσης μπορούμε να υποθέσουμε ότι σε κάποιο βαθμό, οι μαθητές, μέσα από τα μαθητικά τους συμβούλια, έχουν την δυνατότητα να μεταφέρουν τις απόψεις τους.

Είναι όμως τα μαθητικά συμβούλια αντιπροσωπευτικά του μαθητικού δυναμικού; Πως εν τέλει εκλέγεται το συμβούλιο τάξης και στη συνέχεια το 15μελές συμβούλιο; Σε μια συντεταγμένη πολιτεία, μια χώρα με δημοκρατικό πολίτευμα η μυστική ψηφοφορία θεωρείται η ενδεδειγμένη μέθοδος (Ψημίτης & Καζάκος, 2013α). Υφίσταται όμως, ο προβληματισμός ο οποίος βασίζεται στην πιθανότητα, όταν μειοψηφίες μαθητών δεν έχουν την αριθμητική δυναμική να εκλέξουν εκπρόσωπό τους, τότε είναι απίθανο η άποψη τους να φτάσει στον ηγέτη του σχολείου κι αν φτάσει θα έχει τη μορφή παραπόνου κι όχι διεκδίκησης.

Επίσης, είναι άξιο ερωτήματος εάν οι εκπρόσωποι στα μαθητικά συμβούλια θα μπορούσαν να προκύπτουν ύστερα από διαφορετικές μεθόδους συγκριτικά με τις υφιστάμενες εκλογικές διαδικασίες έτσι ώστε ακόμη και οι μειοψηφίες των σχολικών κοινοτήτων να έχουν την ευκαιρία να εκφράζουν την άποψη τους ή ακόμη και να περνούν όλοι από τη θέση του διοικούντα. Εξάλλου η συμμετοχή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία έχει συσχετισθεί με την ποιότητα των εκπαιδευτικών εμπειριών (Sheridan & Samuelsson, 2001) πράγμα το οποίο θα σημαίνει και την εκπαιδευτική τους βελτίωση.

Σύμφωνα με τις σύγχρονες παιδαγωγικές προσεγγίσεις είναι αναγκαία η συνδιαμόρφωση της εκπαίδευσης από εκπαιδευτικούς και μαθητές ως δημοκρατική πρακτική (OECD 2001, OECD 2006). Σε ποιο βαθμό όμως, είναι αυτό εφικτό; Σημειώνεται ακόμη η άποψη του ερευνητή ότι, πέρα από το γεγονός ότι στην Ελλάδα ο έλεγχος της εκπαιδευτής πολιτικής ασκείται σε μεγάλο βαθμό από την κεντρική εξουσία δια του Υπουργείου Παιδείας δεν είναι όλοι οι ηγέτες διατεθειμένοι να δημιουργήσουν κατάλληλες συνθήκες ώστε η συμμετοχή των μαθητών να είναι ουσιαστική.

1.4. Τα ερευνητικά ερωτήματα

Με βάση την αμέσως παραπάνω Ερευνητική Προβληματική προκύπτουν Ερευνητικά Ερωτήματα:

- Με ποια κριτήρια εκλέγονται οι εκπρόσωποι των μαθητών στα μαθητικά συμβούλια της γενικής και επαγγελματικής δημόσιας εκπαίδευσης;
- Σε ποιο βαθμό συμμετέχουν α) οι εκλεγμένοι-εκπρόσωποι των μαθητών και β) το σύνολο των μαθητών στη λήψη αποφάσεων για το σχολείο και με ποιους τρόπους;
- Ποια η άποψη των μαθητών για το ισχύον καθεστώς συμμετοχής των μαθητικών συμβουλίων στη λήψη αποφάσεων για το σχολείο;
- Ποιους καινοτόμους-πρωτοποριακούς τρόπους προτείνουν οι μαθητές για την συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων;

Ακολουθούν σχετικά Βιβλιογραφικά στοιχεία ενδιαφέροντος της παρούσας έρευνας.

2. Κεφάλαιο 2 - Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Σύμφωνα με τους Ίσαρη και Πουρκός (2015), το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας περιλαμβάνει κυρίως τη διάσταση η οποία αφορά στις θεωρητικές θέσεις οι οποίες καθοδηγούν ή προσφέρουν πληροφορίες για το θέμα της έρευνας. Οι θεωρητικές θέσεις, το θεωρητικό υπόβαθρο ή οι θεωρίες λαμβάνονται υπόψη με την ευρύτερη έννοια και μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο σύγκρισης με τις θεωρητικοποιήσεις που προκύπτουν από τη διερεύνηση. Επίσης περιλαμβάνει και τη διάσταση η οποία αφορά σε σχετικές οντολογικές και επιστημολογικές θεωρήσεις (Ίσαρη & Πουρκός, 2015). Κατ' αυτή την έννοια κατωτέρω παρουσιάζονται θεωρητικές οντολογικές και επιστημονικές θεωρήσεις για θέματα τα οποία άπτονται του αντικειμένου της Έρευνας. Παρουσιάζονται θεωρήσεις για την Ηγεσία και τα χαρακτηριστικά της, τις μορφές ηγεσίας, χαρακτηριστικά ηγετών, ηγεσία και λήψη αποφάσεων στο σχολείο, στοιχεία για την πολιτικότητα και την εκπαίδευση των μαθητών στις δημοκρατικές αρχές και διαδικασίες, κοινωνιολογικά στοιχεία της μαθητικής κοινωνίας και συμπεριφοράς, στοιχεία του θεσμικού πλαισίου για τις Μαθητικές Κοινότητες.

2.1. Ηγεσία εν γένει

Η λέξη ηγεσία προβάλλει εικόνες ισχυρών, δυναμικών ατόμων που μεταβάλλουν την πορεία της ιστορίας, διοικούν νικηφόρους στρατούς ή χτίζουν πλούσιες και με μεγάλη επιρροή αυτοκρατορίες και αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι άνθρωποι πιστεύουν ότι οι ηγέτες κάνουν τη διαφορά και θέλουν να καταλάβουν το γιατί (Yukl & Chavez, 2002).

Σύμφωνα με τον Chemers (1997), η ηγεσία είναι μια διαδικασία κοινωνικής επιρροής στην οποία ένα άτομο είναι σε θέση να συγκεντρώσει την βοήθεια και την υποστήριξη των άλλων στην εκπλήρωση ενός κοινού καθήκοντος. Η ηγεσία είναι μια ομαδική δραστηριότητα, βασίζεται στην κοινωνική επιρροή και περιστρέφεται γύρω από ένα κοινό καθήκον. Η πραγματικότητα της ηγεσίας είναι πολύ περίπλοκη. Προσωπικοί παράγοντες, όπως οι σκέψεις και τα συναισθήματα, αλληλεπιδρούν με διαπροσωπικές διαδικασίες όπως η έλξη, η επικοινωνία και η επιρροή, ώστε να επιδράσουν σε ένα δυναμικό εξωτερικό περιβάλλον (Chemers, 1997). Οι Hoy and Miskel (2012) καθορίζουν εν γένει την ηγεσία ως μια κοινωνική διαδικασία στην οποία ένα άτομο ή μια ομάδα επηρεάζει τη συμπεριφορά προς έναν κοινό στόχο. Η ηγεσία απαντάται ευρέως σε οργανισμούς τόσο επίσημα όσο και ανεπίσημα και έχει λογικές, κοινωνικές και συναισθηματικές βάσεις. Η ηγεσία συχνά θεωρείται ως ο πιο σημαντικός παράγοντας για την επιτυχία ή την αποτυχία των θεσμών (Bass & Bass, 2008). Οι Clark, Sivakumaran, Hall and Keels (2015) αναφέρουν ότι ο Northhouse (2013) θεώρησε ότι υπάρχουν πολλοί ορισμοί της ηγεσίας οι οποίοι περιγράφουν την εξέλιξη της έννοιάς της, πολλές φορές, όχι με μεγάλη πιστότητα. Έτσι ο Northhouse συνοψίζει αυτή την εξέλιξη ισχυριζόμενος ότι η ηγεσία είναι πράγματι η επιρροή ενός ατόμου σε μια ομάδα για να επιτύχει έναν στόχο. Ο ίδιος περιέγραψε τέσσερα στοιχεία που είναι σημαντικά για τον προσδιορισμό της ηγεσίας με σαφήνεια: (α) δυνατότητα επιρροής - όπου οι ηγέτες είναι ικανοί να επηρεάσουν τα μέλη του οργανισμού, τις ενέργειες και τις αποφάσεις τους, (β) η ηγεσία ως διαδικασία - όπου η ηγεσία μεταδίδεται ανάμεσα στα μέλη, οπότε ένα μέλος στο οποίο έχει ανατεθεί η καθοδήγηση επηρεάζει το άλλο, (γ) αλληλεπίδραση ηγεσίας σε ομάδες - όπου μια ομάδα μελών επηρεάζεται από τον ηγέτη για καθορισμένο σκοπό και δ) τους κοινούς στόχους της ηγεσίας - όπου δίδεται σημασία στην καθοδήγηση του ηγέτη προς τα μέλη για την επίτευξη ενός κοινού σκοπού ή στόχου (Clark, Sivakumaran, Hall, & Keels, 2015).

Ερευνητές (Πασιαρδής, 2004; Αθανασίου, 2015) υποστηρίζουν ότι η επίδραση ενός ηγέτη στα μέλη του οργανισμού του είναι μία ικανότητα η οποία εξαρτάται άμεσα από πηγές εξουσίας όπως η νόμιμη εξουσία, ο έλεγχος πόρων, η ανταμοιβή αλλά και από πηγές εξουσίας που τα μέλη έχουν και ασκούν πάνω σ' αυτόν ή στα άλλα μέλη όπως η δύναμη του «ειδικού», η ανεπίσημη εξουσία, τα πολιτικά παιχνίδια, τα

οποία μπορούν είτε να δημιουργήσουν είτε να λύσουν σημαντικά οργανωσιακά προβλήματα. Η βελτίωση μίας οργάνωσης, [ενός οργανισμού] αλλάζει με κατεύθυνση η οποία διατηρείται στην πάροδο του χρόνου, προάγει τα υφιστάμενα συστήματα, αυξάνει το μέσο επίπεδο ποιότητας και απόδοσης και παράλληλα μειώνει την ποικιλομορφία των μονάδων εμπλέκοντας τους ανθρώπους στην ανάλυση και κατανόηση των δραστηριοτήτων του οργανισμού (Elmore, 2000).

Οι Sfantou, Laliotis, Patelarou, Sifaki-Pistolla, Matalliotakis, and Patelarou (2017, October) αναφέρουν ότι υπάρχουν πολλοί αναγνωρισμένοι τύποι ηγεσίας, ενώ έξι τύποι φαίνεται να είναι πιο συνηθισμένοι: (1) Μετασχηματιστικός (transformational), (2) Συναλλακτικός (transactional), (3) Αυταρχικός (autocratic, [authoritarian]), (4) Ανύπαρκτος (laissez-faire) [ή Εξουσιοδοτικός], (5) προσανατολισμένος στην εργασία (task-oriented) και (6) προσανατολισμένος στη σχέση (relationship-oriented). Δε θα μας απασχολήσουν οι δύο τελευταίοι τύποι εξουσίας, ως ιδιαίτερα εξειδικευμένοι στον επαγγελματικό χώρο, ενώ ο χώρος στον οποίο αναφερόμαστε είναι το σχολείο και ιδιαίτερα οι Μαθητικές Κοινότητες. Αντίθετα, θα μας απασχολήσουν άλλοι τύποι ηγεσίας, υποσύνολα των παραπάνω όπως ο Χαρισματικός, ο Εξυπηρετικός, ο Αυθεντικός, ο Κατανεμημένος και ο Δημοκρατικός.

2.2. Μορφές Ηγεσίας

2.2.1. Μετασχηματιστική Ηγεσία

Η *μετασχηματιστική ηγεσία* (transformational leadership) είναι μια προσέγγιση ηγεσίας η οποία αναφέρεται ταυτοχρόνως τόσο σε εύρος όσο και σε βάθος, στρατηγικών και χαρακτηριστικών του οργανισμού, κατά κύριο λόγο, επικεντρώνεται στο όραμα και στους ακόλουθους (followers) και εστιάζει στην προαγωγή και την εξέλιξη τόσο των ιδίων των ακολούθων όσο και των *εσωτερικών* (intrinsic) κινήτρων τους. Οι *μετασχηματιστικοί* ηγέτες επικεντρώνονται στην ένταξη των ακολούθων σε ένα υψηλότερο επίπεδο απόδοσης και συνειδητοποίησης προκειμένου να επιτευχθούν οι κοινοί στόχοι του οργανισμού και όχι μόνο για το προσωπικό συμφέρον (Hughes, 2014). Οι Bass and Bass (2009) αναφέρουν ότι οι μετασχηματιστικοί ηγέτες εμφανίζουν συμπεριφορές που μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε τέσσερα διαφορετικά στυλ: παρακίνηση έμπνευσης (inspirational motivation), εξιδανικευμένη επιρροή (idealized influence), πνευματική διέγερση (intellectual stimulation) και Εξατομικευμένο Ενδιαφέρον (individualized consideration). Αυτά τα τέσσερα στυλ συχνά αναφέρονται ως τα «Τέσσερα Ι» της ηγεσίας μετασχηματισμού (Bass & Bass, 2009, p 89). Όμως οι Bass & Riggio (2014) θεωρούν ότι υπάρχουν δύο πτυχές στην εξιδανικευμένη επιρροή: (α) οι συμπεριφορές εξιδανικευμένης επιρροής του ηγέτη (idealized influence behavior) και (β) τα στοιχεία συμπεριφοράς (γνωρίσματα) τα οποία αποδίδονται στον ηγέτη από τους ακολούθους και τους υπόλοιπους συνεργάτες ως γνώρισμα εξιδανικευμένης επιρροής (idealized influence attributes).

Έτσι μπορούμε να καταλήξουμε σε πέντε χαρακτηριστικά (στυλ) Μετασχηματιστικής Ηγεσίας, τα «Πέντε Ι» ως ακολούθως:

- *Παρακίνηση έμπνευσης*. Αναφέρεται στους τρόπους με τους οποίους οι μετασχηματιστικοί ηγέτες ενεργοποιούν τους ακολούθους τους, βλέποντας το μέλλον με αισιοδοξία, τονίζοντας φιλόδοξους στόχους, προβάλλοντας ένα εξιδανικευμένο όραμα και ενημερώνοντας τους ακολούθους ότι το όραμα είναι εφικτό (Antonakis, Avolio, & Sivasubramaniam, 2003).
- *Γνώρισμα εξιδανικευμένης επιρροής*. Οι Sahibzada, Kakakhsel and Khan (2016) αναφέρουν ότι ηγέτες με γνώρισμα εξιδανικευμένης επιρροής επιδεικνύουν ορθές, καλά προσαρμοσμένες στην κοινωνία και αξιοσημείωτες εσωτερικές στρατηγικές οι οποίες επηρεάζουν τους ακολούθους τους ώστε κι αυτοί να ταυτιστούν με τον οργανισμό (Sahibzada, Kakakhsel, & Khan, 2016) .

- *Συμπεριφορά εξιδανικευμένης επιρροής.* Περιγράφει το βαθμό στον οποίο οι ηγέτες θεωρούνται ως ένα εμπνευσμένο μοντέλο ηγετικού ρόλου από τους ακολούθους τους (Moss & Ritossa, 2007).
- *Πνευματική διέγερση.* Είναι σύνολο συμπεριφορών και χαρακτηριστικών της μετασχηματιστικής ηγεσίας που υποδηλώνει ότι ένας μετασχηματιστικός ηγέτης, κατά την επίλυση προβλημάτων, επιδιώκει διαφορετικές προοπτικές και κάνει τους άλλους να εξετάσουν από διαφορετικό πρίσμα τα εν λόγω προβλήματα. (Hughes, 2014).
- *Εξατομικευμένο ενδιαφέρον.* Αποτελεί παράγοντα στην εφαρμογή του οποίου οι ηγέτες αφιερώνουν χρόνο στην καθοδήγηση και στη διδασκαλία των ακολούθων τους, προωθώντας την αυτο-ανάπτυξή τους. (Hughes, 2014).

Συνοψίζοντας αναφέρεται ότι το μετασχηματιστικό στυλ ηγεσίας χαρακτηρίζεται από τη δημιουργία σχέσεων και κινήτρων μεταξύ των μελών της ομάδας. Οι μετασχηματιστικοί ηγέτες έχουν συνήθως την ικανότητα να εμπνέουν εμπιστοσύνη, να εμπνέουν σεβασμό στους ακολούθους και να γνωστοποιούν την πίστη μέσω ενός κοινού οράματος, με αποτέλεσμα την αύξηση της παραγωγικότητας, την ενίσχυση του ηθικού και την ικανοποίηση των εμπλεκομένων (Sfantou et al., 2017, October).

2.2.2. Συναλλακτική Ηγεσία

Οι Γεωργαντά και Ξενικού (2007) αναφέρουν ότι ο Burns (1978) μελέτησε και εισήγαγε την *ηγετική συμπεριφορά* και εντόπισε τη *συναλλακτική ηγεσία* και τη *μετασχηματιστική ηγεσία* ως μία από τις θεωρητικές προσεγγίσεις στη μελέτη του. Ο *συναλλακτικός ηγέτης* φροντίζει κυρίως για την κάλυψη των άμεσων αναγκών των υφισταμένων, ενώ ο *μετασχηματιστικός ηγέτης* ενδιαφέρεται για τις ηθικές αρχές, για τα κίνητρα και τους προβληματισμούς των υφισταμένων. Οι ίδιες αναφέρουν ότι αρχικά, ο ηγέτης διευκρινίζει στον ακόλουθο τι είναι αυτό που πρέπει να κάνει για να αμειφθεί για την προσπάθειά του, δηλαδή η *συναλλακτική ηγεσία* αφορά σχέση ανταλλαγής ανάμεσα στον ηγέτη και τον ακόλουθο. Η *συναλλακτική ηγεσία* μπορεί να πάρει τη μορφή της αμοιβής με βάση την επίδοση ή μπορεί να πάρει τη μορφή της επικριτικής ηγεσίας, κατά την οποία ο ηγέτης ασκεί έλεγχο εντοπίζοντας λάθη και αποτυχίες (Γεωργαντά & Ξενικού, 2007).

2.2.3. Αυταρχική ηγεσία

Κατά τον Ανδρής (2016), η αυταρχική ηγεσία αποτελεί μέθοδο άσκησης εξουσίας βασισμένη σε μια σαφή τυπική ιεράρχηση σχέσεων μεταξύ ηγέτη και ακολούθων, από την οποία εκπηγάζουν συγκεκριμένοι κανόνες επικοινωνίας και συνεργασίας τους, εγκατεστημένοι στο δίπολο «επιταγή - επιβολή και υπακοή - υποταγή»

(Ανδρής, 2016). Σ' αυτή την περίπτωση, ο ηγέτης παίζει κυριαρχικό ρόλο στη λήψη αποφάσεων και στον καθορισμό των ενεργειών όλων των μελών της ομάδας, η μη εκτέλεση των οποίων επισύρει κυρώσεις. Χρησιμοποιεί αυταρχική συμπεριφορά, η οποία συνοδεύεται από έμμεσο ή και άμεσο εκφοβισμό και απαιτεί την εκτέλεση των διαταγών του αρνούμενος, συχνά, να τις αιτιολογήσει ή να δικαιολογήσει τις ενέργειές του, ενώ δεν αποδέχεται προτάσεις οι οποίες δεν συνάδουν με τις δικές του αποφάσεις. Η αυταρχική ηγεσία συμβάλλει στη δημιουργία απρόσωπων σχέσεων οι οποίες δεν προωθούν τη συνεργατική δράση για την υλοποίηση προκαθορισμένων στόχων και αδυνατεί να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στη δυναμική των καιρών, στην ικανοποίηση σύγχρονων κοινωνικών απαιτήσεων και στην προώθηση του «κοινού συμφέροντος» (House & Mitchell, 1975; Ανδρής 2016).

2.2.4. Μη ηγεσία ή αποφευκτική ηγεσία

Η *αποφευκτική ηγεσία* ή *εξουσιοδοτική ηγεσία* ή *μη ηγεσία* (Laissez-Faire – LF) αποτελεί τύπο ηγεσίας ο οποίος περιλαμβάνει έναν ηγέτη ο οποίος δεν λαμβάνει αποφάσεις, το προσωπικό ενεργεί χωρίς κατεύθυνση ή επίβλεψη, αλλά υπάρχει μια πρακτική προσέγγιση η οποία σπανίως οδηγεί σε αλλαγές στον οργανισμό (Frandsen, 2014). Στην εφαρμογή της, ο ηγέτης αποφεύγει τη λήψη αποφάσεων, μεταβιβάζει στους υφισταμένους σημαντικά θέματα στα οποία απαιτείται λήψη απόφασης, εκφράζει απροθυμία στο να προτείνει απόψεις για σημαντικά ή αμφιλεγόμενα ζητήματα (Horwitz, I., Horwitz, S., Daram, Brandt, Brunicardi, & Awad, 2008).

2.2.5. Δημοκρατική ηγεσία

Οι Λαζάρου και Λαζάρου (2019) επικαλούμενες απόψεις των Allix (2000) και Evers and Lakomski (1996), υποστηρίζουν ότι η μετασχηματιστική ηγεσία μπορεί να γίνει δεσποτική λόγω του ότι εστιάζει στις μετασχηματιστικές ιδιότητες και τα ισχυρά χαρισματικά χαρακτηριστικά του ηγέτη και ενισχύει την άποψη ότι ο διευθυντής είναι η μόνη πηγή ηγεσίας στο σχολείο. Οι ίδιες συνεχίζουν αναφέροντας ότι αυτή η άποψη δε συνάδει με τη λειτουργία δημοκρατικών οργανισμών οι οποίοι λειτουργούν με βάση τον πλουραλισμό των απόψεων ο οποίος αποτελεί και τον θεμελιώδη λίθο της δημοκρατίας (Λαζάρου & Λαζάρου, 2019). Ο Κωνσταντινούδης (2019) αναφέρει ότι οι μελέτες των Lewin, Lippit, and White (1939) έδειξαν ότι η δημοκρατική ηγεσία είναι, συνήθως, το πιο αποτελεσματικό στυλ ηγεσίας αφού οι δημοκρατικοί ηγέτες προσφέρουν καθοδήγηση στα μέλη της ομάδας αλλά και συμμετέχουν στην ομάδα. Οι δημοκρατικοί ηγέτες διατηρούν τον τελευταίο λόγο στη διαδικασία λήψης αποφάσεων αλλά ενθαρρύνουν τους ακόλουθους να συμμετάσχουν. Τείνουν να κάνουν τους ακόλουθους να αισθάνονται ότι αποτελούν σημαντικό μέρος της ομάδας, πράγμα το οποίο συντελεί στο να αναπτύσσονται εσωτερικά κίνητρα δέσμευσης θέτοντας στόχους τους ίδιους τους στόχους της

ομάδας. Οι ακόλουθοι, ως μέλη της ομάδας, παρακινούνται σε μεγάλο βαθμό, είναι περισσότερο δημιουργικοί και αισθάνονται εμπλεκόμενοι στη διαδικασία. Όμως, τα μέλη των ομάδων με δημοκρατική ηγεσία τείνουν να είναι λιγότερο παραγωγικά από τα μέλη των ομάδων που έχουν αυταρχική ηγεσία (Lewin, Lippit, & White, 1939; Κωνσταντινίδης 2019).

2.2.6. Χαρισματική ηγεσία

Η Χαρισματική ηγεσία αποτελεί μορφή μετασχηματιστικής ηγεσίας (Bass et al., 2003). Πλέον των χαρακτηριστικών της μετασχηματιστικής ηγεσίας, ένας χαρισματικός ηγέτης διαθέτει ικανότητες πρόβλεψης των μελλοντικών τάσεων, οραματισμού, δημιουργικότητα, στοχασμός, ικανότητα ενσυναίσθησης και ενδυνάμωσης των ακολούθων (Choi, 2006) Ο Bass et al. (2003), αναφερόμενος στους χαρισματικούς ηγέτες σημειώνει ότι πρόκειται για μετασχηματιστικούς ηγέτες οι οποίοι διαθέτουν ένα χαρακτηριστικό, το χάρισμα, αν και υπάρχουν ορισμένοι ηγέτες που χαρακτηρίζονται ως τόσο χαρισματικοί ώστε να αναφέρονται ως χαρισματικοί ηγέτες (Bass et al., 2003). Ο McKenna (2006) αναφέρει ότι οι χαρισματικοί ηγέτες μπορούν να παρακινήσουν τους ακολούθους να εκτελούν αποτελεσματικά χωρίς να χρειαστεί να επικαλεσθούν τη θέση τους στην εξουσία. Έχουν ένα όραμα και την ικανότητα να πείσουν τους ακολούθους να υποστηρίξουν αυτό το όραμα. Άλλα χαρακτηριστικά περιλαμβάνουν τον προσδιορισμό, την ενέργεια, την αυτοπεποίθηση και την ικανότητα. Επιπλέον, δεν φοβούνται να είναι ασυνήθιστοι. (McKenna, 2006).

2.2.7. Αυθεντική ηγεσία

Σύμφωνα με τον Erickson (1994), η έννοια του ατόμου το οποίο παραμένει πιστό στις βασικές του αξίες είναι θεμελιώδης για την αυθεντικότητα. Αυτή η έννοια εξηγεί την εξέλιξη της αυθεντικής ηγεσίας αφού, όσο περισσότερα άτομα παραμένουν πιστά στις βασικές τους αξίες, τις ταυτότητές τους, τις προτιμήσεις και τα συναισθήματά τους, αυτά τα άτομα, θεωρείται ότι τόσο πιο αυθεντικά γίνονται (Erickson, 1994). Ο εννοιολογικός ορισμός της αυθεντικής ηγεσίας μπορεί να διευκρινιστεί περαιτέρω με τον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών της. Έτσι σύμφωνα με τον George (2003) η αυθεντική ηγεσία χαρακτηρίζεται από την κατανόηση του σκοπού του καθενός εμπλεκόμενου και ολόκληρου του οργανισμού, από την ηγεσία με βάση την τήρηση σταθερών αξιών, την καθοδήγηση με βάση το συναίσθημα, την εδραίωση συνεχών σχέσεων και την αυτοπειθαρχία των ηγετών και των ακολούθων (George, 2003). Ο Northouse (2013) αναφέρει ότι υπάρχουν κάποιες παραλληλίες μεταξύ των αυθεντικών ηγετών και των εξυπηρετικών ηγετών. Αναφορικά με τα χαρακτηριστικά των αυθεντικών ηγετών, οι Bass and Riggio (2006) αναφέρουν ότι υπάρχει ανησυχία σχετικά με ηγέτες οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως «αδίστακτοι» λόγω του ότι μπορεί να έχουν «εκμεταλλευτικά» κίνητρα αν και

μπορεί να φαίνονται ως χαρισματικοί. Συνεπώς, υπάρχει η επιθυμία για ηγέτες που είναι γνήσιοι και αυθεντικοί (Bass & Riggio, 2006). Η Shirey (2006) προτείνει έναν εννοιολογικό ορισμό της αυθεντικής ηγεσίας από τους Avolio et al. (2004) οι οποίοι ορίζουν ως αυθεντικούς ηγέτες, εκείνα τα άτομα που έχουν βαθιά επίγνωση του τρόπου σκέψης και συμπεριφοράς τους και θεωρούνται από τους άλλους ότι συνειδητοποιούν τις δικές τους και τις άλλες αξίες με ηθική προοπτική, διαθέτουν γνώση και δυνατά σημεία, έχουν επίγνωση του πλαισίου εντός του οποίου λειτουργούν, έχουν αυτοπεποίθηση, είναι αισιόδοξοι, ανθεκτικοί και υψηλού ηθικού χαρακτήρα (Avolio et al., 2004). Ο George (2003) περιγράφει έναν αυθεντικό ηγέτη ως άτομο σε θέση ευθύνης το οποίο είναι γνήσιο, έμπιστο, αξιόπιστο και πιστευτό. Η Shirey (2006) αναφέρει ότι αυτή η περιγραφή είναι σύμφωνη με τον ορισμό της AACN (2005) για τον όρο αυθεντικό, η οποία προτείνει ότι οι ηγέτες που είναι αυθεντικοί, «συμμορφώνονται με το γεγονός» ή «μιλούν την αλήθεια» και ως εκ τούτου αξίζουν εμπιστοσύνη και πίστη (AACN, 2005). Σύμφωνα με τον George (2003) οι αυθεντικοί ηγέτες έχουν 5 βασικά χαρακτηριστικά: (1) ικανότητες να κατανοήσουν το δικό τους σκοπό, (2) να ασκήσουν σταθερές αξίες, (3) να καθοδηγήσουν με την καρδιά τους, (4) να εδραιώσουν συνεχείς σχέσεις και (5) να ασκήσουν αυτοπειθαρχία.

2.2.8. Κατανεμημένη ηγεσία

Σύμφωνα με τον Elmore (2004), η κουλτούρα της Κατανεμημένης Ηγεσίας (Distribution Culturally) ως εσωτερική ευθύνη, βασίζεται σε τέσσερις τύπους αμοιβαίων σχέσεων : (1) στο σεβασμό, την ακρόαση και την αποτίμηση των απόψεων των άλλων, (2) στην προσωπική σχέση, τις προσωπικές και σταθερές προσωπικές σχέσεις που υπόκεινται στις επαγγελματικές σχέσεις, (3) στην ικανότητα να παραχθούν τα επιθυμητά αποτελέσματα στις σχέσεις με τους άλλους και (4) στην προσωπική ακεραιότητα, την ειλικρίνεια και την ειλικρίνεια στις σχέσεις (Elmore, 2004).

2.2.9. Εξυπηρετική ηγεσία

Η Εξυπηρετική Ηγεσία (Servant Leadership) αποτελεί μία μορφή ηγεσίας, που τοποθετεί τις ανάγκες των υφισταμένων πιο ψηλά συγκριτικά με τις ανάγκες του ηγέτη (Noland & Richards, 2015). Αποτελείται από επτά διαστάσεις: (1) τη συναισθηματική υποστήριξη, (2) τη διαμόρφωση αισθήματος κοινότητας [κοινωνιοκρατία], (3) την αντιληπτική ικανότητα, (4) την ενδυνάμωση των υφισταμένων, (5) τη συμβολή στην ανάπτυξη και την επιτυχία, (6) την προτεραιότητα στους υφισταμένους και (7) την ηθική συμπεριφορά (Liden, Wayne, Zhao, & Henderson, 2008). Η εξυπηρετική ηγεσία επικεντρώνεται στα συναισθηματικά χαρακτηριστικά ενός ηγέτη έναντι των ακολούθων και στην καλλιέργεια του ταλέντου και των δυνατοτήτων κάθε εργαζομένου ώστε να είναι

επωφελής για τον οργανισμό (Northouse, 2013). Η εξυπηρετική ηγεσία προτείνει ότι οι ηγέτες θέλουν να υπηρετήσουν άλλους και τονίζει τα αλτρουιστικά χαρακτηριστικά των ηγετών οι οποίοι επικεντρώνονται στις ανάγκες των υφισταμένων τους (Greenleaf, 1977, cited in Northouse, 2013).

2.3. Κοινωνία στο Σχολείο

2.3.1. Ενδυνάμωση των νέων & Πολιτότητα

Για το άτομο, η *ενδυνάμωση* είναι μια διαδικασία με την οποία υποβοηθείται στο να αποκτήσει κυριαρχία σε θέματα που το απασχολούν, στο να δημιουργήσει ή να αξιοποιήσει την προσφορά ευκαιριών, να αυτονομηθεί και να αναπτύξει δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων ώστε να τελικά να αποκτήσει την ικανότητα να ελέγχει το μέλλον του και να επηρεάζει τις αποφάσεις που επιδρούν στη ζωή του (Rappaport, 1987; Zimmerman, 1995).

Η ενδυνάμωση, σε ατομικό επίπεδο αναφέρεται ως η ενίσχυση της αυτοεκτίμησης, της αυτοπεποίθησης, της κοινωνικο-πολιτικής κατανόησης και της ικανότητας ανάληψης ρόλου επίδρασης στη λήψη απόφασης. Επίσης, σε κοινοτικό επίπεδο αναφέρεται στην αλληλεπίδραση των ατόμων και των οργανώσεων με σκοπό την ικανοποίηση σχετικών αναγκών τους (Zimmerman, 1995; Κωνσταντοπούλου, 2019).

Η Κωνσταντοπούλου (2019) αναφερόμενη στην ενδυνάμωση των νέων με σκοπό την ενθάρρυνση της συνεισφορά τους στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, επικαλείται ερευνητές (Cargo et al., 2003; Jennings, Parra-Medina, Hilfinger Messias & McLoughlin, 2006, Martinez 2006) και αναφέρει ότι αυτή [η ενδυνάμωση] περιλαμβάνει μια συλλογική, δημοκρατική και θετική κοινωνική διαδικασία, τα κύρια χαρακτηριστικά της οποίας σχετίζονται με την προσωπική ανάπτυξη και ευημερία, τις διαπροσωπικές σχέσεις, την εκπαίδευση, την πολιτική, τη μεταμόρφωση και τη χειραφέτηση (Κωνσταντοπούλου, 2019).

Σχετικά με την ένταξη των νέων ατόμων σε επίπεδα συμμετοχής σε δραστηριότητες ενηλίκων [οι οποίες αφορούν τη ζωή τους] χαρακτηριστικό είναι το προτεινόμενο μοντέλο του Hart (1992) ο οποίος διατύπωσε την «κλίμακα συμμετοχής» (Ladder of Young's People Participation), η οποία περιλαμβάνει οκτώ επίπεδα. Η υψηλότερη βαθμίδα αντιστοιχεί στην επίτευξη της πλήρους ενδυνάμωσης και αποτελεί την πιο επιθυμητή μορφή (Wong, Zimmerman, & Parker, 2010). Τα χαμηλότερα επίπεδα, αντιπροσωπεύουν κατά βάση την έλλειψη συμμετοχής και κατά [φθίνουσα] σειρά αφορούν στη συμβολική συμμετοχή, τη διακοσμητική συμμετοχή και τέλος την χειραγώγηση (Κωνσταντοπούλου, 2019).

Ως *κοινωνικές ικανότητες* και *ικανότητες του πολίτη* (social and civic competences) αναφέρονται οι προσωπικές, διαπροσωπικές και διαπολιτισμικές ικανότητες οι οποίες καλύπτουν όλες τις μορφές συμπεριφοράς οι οποίες εφοδιάζουν τα άτομα ώστε να συμμετέχουν με αποτελεσματικό και εποικοδομητικό τρόπο στην κοινωνική και επαγγελματική ζωή και ιδιαίτερα στις ολοένα και πιο ποικίλες κοινωνίες και να επιλύουν συγκρούσεις όπου χρειάζεται. Οι ικανότητες του πολίτη

ενδυναμώνουν τα άτομα ώστε να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνική ζωή, βασισμένες στη γνώση των κοινωνικών και πολιτικών εννοιών και δομών και στη δέσμευση για ενεργό και δημοκρατική συμμετοχή (Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006, 2006).

Η βελτίωση των ατομικών και κοινωνικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων των νέων μας, καθώς και η καλλιέργεια αισθημάτων κατανόησης και ανεκτικότητας προς άλλους πολιτισμούς είναι σήμερα κυρίαρχος στόχος κάθε σύγχρονης και πολιτισμένης κοινωνίας. Σύμφωνα με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου (χ.η.) η έννοια της *πολιτότητας* (citizenship), στην οποία στοχεύει η Ευρωπαϊκή οικογένεια, ορίζοντας τη σημασία της διαμόρφωσης του ενεργού πολίτη, αναφέρεται ως η βελτίωση των ατομικών και κοινωνικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων των νέων και η καλλιέργεια αισθημάτων κατανόησης και ανεκτικότητας προς άλλους πολιτισμούς πράγμα το οποίο είναι σήμερα κυρίαρχος στόχος κάθε σύγχρονης και πολιτισμένης κοινωνίας (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, χ.η.).

Η ανάπτυξη κοινωνικών ικανοτήτων και ικανοτήτων του πολίτη και η προώθηση της ισότητας, της κοινωνικής συνοχής και της ενεργούς πολιτότητας μέσω της σχολικής εκπαίδευσης εξακολουθεί να αποτελεί βασικό στόχο του πλαισίου «Η Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2020». Οι Ευρωπαϊκές χώρες χρειάζονται πολίτες που συμμετέχουν ενεργά στην κοινωνική και πολιτική ζωή, όχι μόνο για να διασφαλιστεί ότι οι θεμελιώδεις αξίες της δημοκρατίας βρίσκουν εύφορο έδαφος στο άτομο και στην κοινωνία, αλλά και για να προαχθεί η κοινωνική συνοχή σε μια εποχή όλο και μεγαλύτερης κοινωνικής και πολιτισμικής πολυμορφίας, πράγμα που σημαίνει ότι οι νέοι πρέπει να είναι εφοδιασμένοι με τις σωστές γνώσεις, δεξιότητες και αντιλήψεις. Η οικοδόμηση αποτελεσματικών προσεγγίσεων για την επίτευξη του στόχου αυτού συνιστά μείζονα πρόκληση για τους ιθύνοντες λήψης αποφάσεων (Schooleducationgateway, n.d.).

Αναφερόμενο στην *ενεργό πολιτότητα* το (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου [ΠΙΚ], χ.η.) αναφέρει ότι «*Ενεργός πολίτης είναι ο ενημερωμένος πολίτης, μια αυτόνομη προσωπικότητα με κριτική σκέψη και δημιουργική διάθεση, που συμμετέχει ενεργά στα κοινωνικά δρώμενα. Ασκεί με συνέπεια τα δημοκρατικά του δικαιώματα και τις αντίστοιχες υποχρεώσεις, επιδεικνύει αυτοσεβασμό και αλληλοσεβασμό, αποδέχεται τη διαφορετικότητα, εργάζεται ενάντια σε κάθε μορφή στερεοτύπων, συνεργάζεται για το κοινό όφελος, τη συνύπαρξη των ανθρώπων και των λαών χωρίς αισθήματα σοβινισμού, προκατάληψης και μισαλλοδοξίας. Ενδιαφέρεται για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και ενεργεί, παρατηρώντας τι συμβαίνει στην κοινωνία και παρεμβαίνει, σε συνεργασία με συμπολίτες του, τις τοπικές αρχές, οργανωμένα σύνολα, όταν διαπιστώνει παρανομίες ή όταν εντοπίζει ένα πρόβλημα*» (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, χ.η.).

Οι Bäckman and Trafford (2007) αναφέρουν ότι η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης διακήρυξε το 2005 ως Ευρωπαϊκό Έτος Πολιτότητας μέσω της Εκπαίδευσης, αποδεικνύοντας ότι η Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Πολιτότητα (Education for Democratic Citizenship) ήταν ο πυρήνας της μέριμνας της Ευρώπης. Οι ίδιοι εξηγούν ότι η Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Πολιτότητα (ΕΔΠ) είναι ένα σύνολο πρακτικών και δραστηριοτήτων που αποσκοπούν στην προετοιμασία των ανθρώπων να ζουν σε μια δημοκρατική κοινωνία εξασφαλίζοντας ότι ασκούν ενεργά τα δικαιώματα και τις ευθύνες τους. Περιλαμβάνει την εκπαίδευση για τα δικαιώματα του ανθρώπου, την αγωγή του πολίτη και τη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Η (ΕΔΠ) συνδέεται πολύ στενά με την ιδέα της συμμετοχής, αφού κανείς δεν μπορεί να μεταβιβάσει τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη χωρίς να την ασκεί. Ακολούθως αναφέρουν ότι η Council of Europe Committee of Ministers, Recommendation N° R (12) (2002) επιβεβαιώνει τη θεμελιώδη σημασία της ανάπτυξης της εκπαίδευσης για δημοκρατική υπηκοότητα για την ασφάλεια, τη σταθερότητα και την ανάπτυξη δημοκρατικών κοινωνιών. Η Επιτροπή Υπουργών δηλώνει ότι *«η εκπαίδευση για τη δημοκρατική πολιτότητα αποτελεί παράγοντα κοινωνικής συνοχής, αμοιβαίας κατανόησης, διαπολιτισμικού και διαθρησκευτικού διαλόγου και αλληλεγγύης, συμβάλλει στην προώθηση της αρχής της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών και ενθαρρύνει τη δημιουργία αρμονικών και ειρηνικών σχέσεων εντός και μεταξύ των λαών, καθώς και την άμυνα και την ανάπτυξη της δημοκρατικής κοινωνίας και του πολιτισμού, ότι η εκπαίδευση για τη δημοκρατική πολιτότητα, με την ευρύτερη δυνατή έννοια του όρου, πρέπει να βρίσκεται στο επίκεντρο της μεταρρύθμισης και της εφαρμογής εκπαιδευτικών πολιτικών»* (Council of Europe Committee of Ministers, Recommendation N° R (12), 2002). Τέλος, οι Bäckman and Trafford (2007) σημειώνουν ότι οι European Ministers of Education (2003) δηλώνουν επίσημα την εισαγωγή της ιδέας της σημασίας της δημοκρατικής διακυβέρνησης στα σχολεία. Συγκεκριμένα, οι ευρωπαίοι υπουργοί δήλωσαν ότι το Συμβούλιο της Ευρώπης πρέπει: *«να υποστηρίξει πρωτοβουλίες και πειράματα δημοκρατικής διακυβέρνησης στα σχολεία, ιδίως μέσω της εταιρικής σχέσης, της συμμετοχής των νέων και της συνεργασίας με τις κοινότητες, τους γονείς και την κοινωνία των πολιτών. να προσδιορίσει πρότυπα ορθής πρακτικής στους τομείς της δημοκρατικής διακυβέρνησης και της διασφάλισης της ποιότητας στα σχολεία και να προετοιμάσει τους δυνητικούς χρήστες τους για να μπορέσουν να τα χρησιμοποιήσουν»* (European Ministers of Education, 2003).

2.3.2. Εκπαίδευση για μια δημοκρατική ιδιότητα

Ο Παπαδόπουλος (2016) συμφωνώντας με τον Τσιαντή (2008) αν και το χαρακτηρίζει ως ουτοπικό, θεωρεί ότι η διασύνδεση παιδείας και δημοκρατίας, με την ανάδειξη του πολιτικού χαρακτήρα της παιδείας και τη συσχέτισή της με την έννοια του πολιτισμού, παραμένει ζητούμενο ως αίτημα που μπορεί να

κινητοποιήσει δημιουργικά την ανθρωπότητα (Παπαδόπουλος, 2016). Η Νικολάου (2006) επικαλούμενη τον O'Shea (2003) αναφέρει ότι η εκπαίδευση πρέπει να παρέχει ευκαιρίες για την απόκτηση, την εφαρμογή αλλά και τη διάδοση αξιών, γνώσεων και δεξιοτήτων οι οποίες συνδέονται με τις δημοκρατικές αρχές (Νικολάου, 2006). Οι Marshall and Bottomore (1995) αναφέρουν ότι δεν υπάρχει συνολικά αναφερόμενη αρχή η οποία να καθορίζει το ποια θα είναι τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των πολιτών επειδή η ιδιότητα του πολίτη είναι μια κοινωνική θέση που απονέμεται σε όλους, όσοι είναι πλήρη μέλη μιας κοινότητας [στην περίπτωση μας, της μαθητικής] και επομένως όλοι όσοι την κατέχουν είναι ίσοι ως προς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, με τις οποίες έχει πλαισιωθεί αυτή η θέση (Marshall & Bottomore, 1995).

Κλειδί στην εκπαίδευση για μία δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη είναι η εξοικείωση με τις δημοκρατικές διαδικασίες και όλων των συμπεριφορών του ανθρωπισμού οι οποίες την χαρακτηρίζουν. Επί αυτού η Νικολάου (2006) συμπερασματικά αναφέρει:

«Η εκμάθηση και βίωση της δημοκρατίας θα πρέπει να είναι μια καθημερινή διαδικασία. Οι μαθητές θα πρέπει να εξοικειωθούν με τις δημοκρατικές διαδικασίες και να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της διαφορετικότητας και της πολιτιστικής ποικιλίας. Η εκπαίδευση και η μόρφωση παίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του εκδημοκρατισμού του πολίτη και της συμμετοχής του στα κοινά.» (Νικολάου, 2006).

Ο Παπαδόπουλος (2016) επικαλούμενος τον Kymlicka (2010) και την Λεοντσίνη (2005) αποδίδει την εξατομίκευση και την αποξένωση και τη διαμόρφωση ενός μονοδιάστατου τύπου πολίτη, στο κατ' εκείνους κυρίαρχο σύστημα του (νεο)φιλελεύθερου μοντέλου και άλλων ιδεολογικών ρευμάτων, σύμφωνα με τα οποία ο φιλελευθερισμός, αποτελεί πρωτίστως μια ηθική και πολιτική θεωρία με ατομικιστικά χαρακτηριστικά. Ο ίδιος επικαλούμενος τον Wallerstein (2010) συμπεραίνει και υποστηρίζει ότι σκιαγραφείται, μια ιδιαίτερα απαιτητική εικόνα για τα καθήκοντα που είναι αναγκαίο να περιλαμβάνει σήμερα η ιδιότητα του δημοκρατικού πολίτη και αναδεικνύεται η ανάγκη διαμόρφωσης ενός σχολείου προσβάσιμου σε όλους, που θα διαπαιδαγωγεί τον πολίτη μιας πολιτικής κοινωνίας (Παπαδόπουλος, 2016).

Αναφορικά στη διαδικασία εκμάθησης της δημοκρατικής ιδιότητας του πολίτη μείζονα ρόλο διαδραματίζει η συμμετοχή. Η Νικολάου (2006) αναφέρει ότι διαδικασία εκμάθησης της δημοκρατικής ιδιότητας είναι μια διαρκής διαδικασία μέσω της οποίας το άτομο θα εισαχθεί προοδευτικά στη συμμετοχή του σε διάφορα πεδία, όπως στην οικογένεια, το σχολείο, την εργασία, την κοινωνία γενικότερα. Το

εύρος της διαδικασίας αυτής εκτείνεται σε ολόκληρη τη ζωή του ανθρώπου. Η ίδια αναφέρει ότι ζητούμενο από την πλευρά του Συμβουλίου της Ευρώπης αποτελεί η εκπαίδευση με στόχο τη διαμόρφωση ενός πολίτη με δημοκρατικές αρχές και πεποιθήσεις δηλαδή η εκπαίδευση για μια δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη (Νικολάου, 2006).

Όντως, η Ευρώπη, από νωρίς προσδιόρισε την αναγκαιότητα και έθεσε αρχές της εκπαίδευσης για τη δημοκρατία και την περιφρούρηση των αρχών της. Χαρακτηριστικά αναφέρεται το Ψήφισμα του Συμβουλίου και των Υπουργών Παιδείας που συνήλθαν στα πλαίσια του Συμβουλίου σχετικά με την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση στις 24 Μαΐου 1988 (88/C 177/02):

«Σκοπός του παρόντος ψηφίσματος είναι να ενισχυθεί η παρουσία της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση με τη λήψη, για την περίοδο 1988-1992, σειράς συντονισμένων μέτρων τα οποία θα πρέπει να βοηθήσουν: να ενισχυθεί στους νέους η αίσθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και να τους γίνει σαφής η αξία του ευρωπαϊκού πολιτισμού και των θεμελίων πάνω στα οποία οι ευρωπαϊκοί λαοί προτίθενται σήμερα να θεμελιώσουν την ανάπτυξη τους, δηλαδή ειδικότερα η περιφρούρηση των αρχών της δημοκρατίας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Διακήρυξη της Κοπεγχάγης, Απρίλιος 1978)».

Ειδικά για το θέμα της συμμετοχής των μαθητών, ως πολιτών, η Νικολάου (2006) αναφέρει η ιδιότητα του ενεργού πολίτη δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στις υποχρεώσεις και τα δικαιώματά του, δηλαδή στην πράξη του εκλέγειν, αφού ο πολίτης είναι ένα πρόσωπο το οποίο συνυπάρχει σε μια κοινωνία στην οποία τα άτομα, ως δρώντα υποκείμενα, οφείλουν να συμμετέχουν ενεργά και υπεύθυνα σε όλο τα πεδία ενεργειών και βεβαίως στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων αυτής της κοινωνίας, όπου εντάσσονται [στην περίπτωση μας στην κοινωνία του σχολείου] (Νικολάου, 2006).

Σε μία δημοκρατική κοινωνία, λοιπόν, υφίσταται η αναγκαιότητα το σχολείο να στηρίζεται σε βασικές δημοκρατικές αξίες, να διαπαιδαγωγεί και να εκπαιδεύει παρέχοντας σχετικές γνώσεις και δεξιότητες στους μαθητές του. Ειδικά για την εφαρμογή αυτών των διαστάσεων της εκπαίδευσης για μια δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη στο ελληνικό σχολείο, χαρακτηριστικά αναφέρεται κείμενο το οποίο εμπεριέχεται στις αρχές έκδοσης του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων - Πρόγραμμα «Δημοκρατία και Εκπαίδευση» για τις Μαθητικές Κοινότητες και εν κατακλείδι αποτελεί τη βασική πολιτική αρχή της παρούσας Έρευνας:

«... η δημοκρατία, εκτός από ισότιμη συμμετοχή (λαϊκή κυριαρχία), σημαίνει επίσης ελευθερία, ισότητα, αντιπροσώπευση, αλληλοσεβασμός, διάλογος, υπευθυνότητα και αλληλεγγύη. Ένα σχολείο σε μια δημοκρατική κοινωνία δεν μπορεί παρά να στηρίζεται σε αυτές τις βασικές δημοκρατικές αξίες και να διαπαιδαγωγεί με αυτές τους μαθητές του. Με δεδομένους, λοιπόν, τους περιορισμούς που προαναφέρθηκαν, το δημοκρατικό σχολείο οφείλει να παρέχει στους μαθητές του δικαιώματα, ελευθερία, δικαιοσύνη, ισότητα ευκαιριών, αυτονομία, συμμετοχή στη λήψη ορισμένων αποφάσεων. Οφείλει επίσης να τους καλλιεργεί κοινωνικές και πολιτικές δεξιότητες: ανάληψη ευθυνών, συνεργασία, κοινωνικότητα, αλληλοκατανόηση, ενσυναίσθηση, ελεύθερη έκφραση απόψεων και δημοκρατική λήψη αποφάσεων.» Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων - Πρόγραμμα «Δημοκρατία και Εκπαίδευση» (Ψημίτης & Κοζάκος, 2013β).

2.3.3. Το Δικαίωμα των μαθητών/τριων στην έκφραση γνώμης

Οι μαθητές/τριες έχουν δικαίωμα στην ενημέρωση, στην έκφραση απόψεων και στο διάλογο. Ο διάλογος και η συμμετοχή των μαθητών στη λήψη αποφάσεων για ζητήματα που τους αφορούν πρέπει να είναι βασικό συστατικό της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Τα δικαιώματα αυτά πηγάζουν είτε από το ίδιο το σύνταγμα και τους νόμους είτε από τη σφαιρικότερη αποστολή του σχολείου για την παροχή εκπαίδευσης και παιδείας, οπότε το σχολείο έχει υποχρέωση να ενημερώνει τους μαθητές για τα δικαιώματά τους και οι μαθητές έχουν δικαίωμα έκφρασης των απόψεών τους ατομικά και συλλογικά (Δάφνη, χ.η.).

Σύμφωνα με το άρθρο 13 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού, εκείνο έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία αναζήτησης, λήψης και διάδοσης πληροφοριών και ιδεών οποιουδήποτε είδους, υπό μορφή προφορική, γραπτή ή τυπωμένη, ή καλλιτεχνική ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο (Ελληνική Δημοκρατία, Ν2101, 1992).

Η Hinchey (2001) σημειώνει ότι η εξέλιξη των δικαιωμάτων των μαθητών εξαρτάται σταθερά από πολύ λίγες αλλά έντονα σημαντικές πολιτειακές ρυθμίσεις αφού οι νέες κοινωνικές εξελίξεις τείνουν να προκαλούν νέους προβληματισμούς για όλα αυτά τα θέματα (Hinchey, 2001).

Σχετικά με το ρόλο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) στην ενημέρωση αλλά και στην έκφραση των παιδιών αναφέρεται ότι σύμφωνα με το άρθρο 17 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού, η Πολιτεία θα πρέπει να αναγνωρίζει τη σημασία του έργου που επιτελούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (ΜΜΕ). Ως έργο το οποίο επιτελείται, αναφέρεται η φροντίδα τους

ώστε το παιδί να έχει πρόσβαση σε ενημέρωση και σε υλικό που προέρχονται από διάφορες εθνικές και διεθνείς πηγές, ιδίως σ' εκείνες οι οποίες αποσκοπούν στην προαγωγή της κοινωνικής, πνευματικής και ηθικής ευημερίας του. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, να ενθαρρύνονται στη διάδοση πληροφοριών και υλικού που παρουσιάζουν κοινωνική και πολιτιστική χρησιμότητα για το παιδί και που είναι σύμφωνα με το πνεύμα του άρθρου 29. Ακολούθως στο άρθρο 29 αναφέρεται ότι η εκπαίδευση του παιδιού πρέπει να αποσκοπεί στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, στην πληρέστερη δυνατή ανάπτυξη των πνευματικών ικανοτήτων του, στην ανάπτυξη του σεβασμού για τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες και για τις αρχές που καθιερώνονται στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, στην ανάπτυξη του σεβασμού για τις πολιτιστικές του αξίες, καθώς και στην προετοιμασία του παιδιού για μία υπεύθυνη ζωή σε μία ελεύθερη κοινωνία (Ελληνική Δημοκρατία, Ν2101, 1992).

Σχετικά με την ανάπτυξη πολιτικών, δράσεων και παρεμβάσεων προς την κατεύθυνση της ενδυνάμωσης πολιτικών δημοκρατίας, πολυφωνίας και πολιτότητας των μαθητών, οι Giannakaki, McMillan, & Karamichas, 2018) αποδίδουν μεγάλη σημασία στη δράση με στόχο την *“συνειδητοποίηση των επόμενων γενεών”*. Κατ' αρχάς, αναφέρουν ότι η σημερινή κοινωνικοοικονομική και πολιτική κρίση που αντιμετωπίζεται διεθνώς μπορεί να αποτελέσει το σημείο σίξης το οποίο θα υποδηλώνει τη γέννηση ενός νέου πολιτισμού στην εκπαίδευση και την κοινωνία γενικότερα. Οι ίδιοι συνεχίζουν αναφέροντας ότι *«Θα μπορούσε λοιπόν να είναι η κατάλληλη στιγμή για τους εκπαιδευτικούς να εργάζονται για την “συνειδητοποίηση των επόμενων γενεών”, να επιταχύνουν την άφιξη του νέου πολιτισμού και της διασφάλισης ότι η αλλαγή, όταν εμφανιστεί, θα είναι προς την επιθυμητή κατεύθυνση»* (Giannakaki, McMillan, & Karamichas, 2018).

Όμως, στη μαθητική κοινωνία παρατηρούνται και φαινόμενα απάθειας ή αδιαφορίας για την ενασχόληση με τα κοινά. Οι Βουνάτσου και Καλογιάννης (2018) επικαλούμενη τον Rosenberg (1954) αναφέρουν ότι ως «πολιτική απάθεια» ορίζεται η κατάσταση εκείνη κατά την οποία οι πολίτες υιοθετούν μια στάση παθητική, εσωστρεφή και ατομικιστική, δε θεωρούν τον εαυτό τους ικανό να αναλάβει την ευθύνη για τη λήψη αποφάσεων ακόμη κι αν αυτές τους καθορίζουν τη ζωή, σταματούν να λειτουργούν ως ενεργά πολιτικά υποκείμενα και παύουν να αποτελούν φορείς νέων αξιών. Οι ίδιοι, επικαλούμενοι τον DeLuca (1995) υποστηρίζουν ότι η μία από τις διαστάσεις της πολιτικής απάθειας αναφέρεται στην προσωπική αδιαφορία απέναντι στο πολιτικό σύστημα, ενώ η δεύτερη αποτελεί μια ψυχική κατάσταση την οποία βιώνει το άτομο. Για την πολιτική απάθεια δηλαδή, ευθύνεται τόσο ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί το πολιτικό σύστημα, όσο και η στάση των πολιτικών εκπροσώπων, των οποίων ο ρόλος κρίνεται ασήμαντος στην

περίπτωση που δεν θέτουν ως πρωταρχικό τους μέλημα την ικανοποίηση των αναγκών των πολιτών (Βουνάτσου & Καλογιάννης, 2018). Κατ' αντιστοιχία λοιπόν του γενικού πολιτικού συστήματος με το επίσης πολιτικό σύστημα των Μαθητικών Κοινοτήτων μπορούμε να θεωρήσουμε ότι η εν λόγω μορφή απάθειας στους μαθητές μπορεί να σημαίνει τόσο προσωπική αδιαφορία όσο και ψυχική κατάσταση οι οποίες μπορεί να οφείλονται στον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί το σύστημα των Μαθητικών Κοινοτήτων, αλλά και η στάση των εκπροσώπων, των οποίων ο ρόλος κρίνεται ασήμαντος στην περίπτωση που δεν θέτουν ως πρωταρχικό τους μέλημα την ικανοποίηση της ανάγκης έκφρασης και συμμετοχής των συμμαθητών τους.

2.3.4. Κομφορμισμός και έκφραση των μαθητών

Η συμμόρφωση (conformity) αναφέρεται στην πράξη αλλαγής της συμπεριφοράς κάποιου με σκοπό να ταιριάζει με τις απαιτήσεις, τις συμπεριφορές και τις αποκρίσεις των άλλων (Cialdini & Goldstein, 2004). Ο κομφορμισμός αποτελεί φαινόμενο συμμόρφωσης το οποίο φαίνεται να λειτουργεί εντελώς εκτός της συνειδητής συμπεριφοράς. Το φαινόμενο είναι γνωστό ως μιμητική συμπεριφορά ή το φαινόμενο του χαμαιλέοντα. Ο όρος περιγράφει την αντιστοίχιση συμπεριφοράς στάσεων, εκφράσεων του προσώπου, φωνητικών χαρακτηριστικών και συμπεριφορών που συμβαίνουν μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων (Chartrand & Bargh, 1999). Ο κομφορμιστής (conformist) είναι ένα άτομο που συμμορφώνεται, ιδίως αναμφισβήτητα, με τις συνήθειες πρακτικές ή τα πρότυπα μιας ομάδας, μιας κοινωνίας κ.λπ. (Dictionary.com, 2020). Η Μπαλατσού (2012) αναφέρει ότι οι κομφορμιστές είναι *«άτομα που έχουν μετατραπεί σε υποχείρια κάποιων και υπόκεινται σε σκλαβιά πνευματική, καθώς δεν ακολουθούν την προσωπική τους βούληση, αλλά τη λεγόμενη “μάζα” που τόσο πολύ τους εντυπωσιάζει τυφλώνοντας το νου και τη συνείδησή τους»* (Μπαλατσού, 2012). Οι άνθρωποι συχνά παρακινούνται στο να συμμορφωθούν με τις πεποιθήσεις και τις συμπεριφορές των άλλων προκειμένου να βελτιώσουν, να προστατεύσουν ή να επιδιορθώσουν την αυτοεκτίμησή τους. Ακολουθώντας αυτήν τη λογική, ένας τρόπος για την καταπολέμηση της συμμόρφωσης μπορεί να είναι η επιβεβαίωση των ιδεών, σκέψεων, απόψεων των ατόμων. Άτομα τα οποία επικεντρώθηκαν στην προσπάθεια ισχυροποίησης της αυτοεκτίμησής τους αξιοποιώντας εσωτερικά κίνητρα, είχαν λιγότερες πιθανότητες να συμμορφωθούν αργότερα με τις απόψεις των άλλων από ότι τα άτομα τα οποία επικεντρώθηκαν σε ένα εξωτερικό κίνητρο αυτοεκτίμησης, όπως για παράδειγμα ένα επίτευγμά τους (Arndt, Schimel, Greenberg, & Pyszczynski, 2002).

Ιδιαίτερα για τους νέους, η Μπαλατσού (2012) αναφέρει ότι *«οι νέοι, ως ενεργά μέλη του κοινωνικού συνόλου, επηρεάζονται έμμεσα από κοινούς τρόπους*

συμπεριφοράς που επιβάλλει η κοινωνία. Ειδικότερα, η οικογενειακή ανατροφή των νέων έχει τις βάσεις της σε κοινά αποδεκτές αξίες και παραδείγματα, ενώ παράλληλα στο σχολείο διαπαιδαγωγούνται με στερεότυπο τρόπο... .. Υποστηρίζουν άκριτα τις γνώμες των φίλων τους χωρίς να μπου καν στη λογική διαδικασία να σκεφτούν αν όντως ταυτίζονται με τις δικές τους πεποιθήσεις.» (Μπαλατσού, 2012).

Οι Trent and Craise (1967) σε έρευνά τους με θέμα Commitment and conformity in the American college, παρατηρούν ότι η [τότε] πλειονότητα χαρακτηρίζεται από κομφορμισμό και απάθεια και προσδιορίζουν τους μη κομφορμιστές και απαθείς ως ακτιβιστές. Ειδικά για τους ακτιβιστές αναφέρουν ότι αποτελούν μία μικρή μειονότητα και ότι τα χαρακτηριστικά τους, όπως εντοπίστηκαν στην έρευνα, υποδηλώνουν ότι πολλοί από αυτούς θα ζήσουν τη ζωή τους [μετά το κολέγιο] ως αυτόνομοι πολίτες ενταγμένοι στην κοινωνία, την οικογενειακή και επαγγελματική ζωή και ότι οι πιθανότητες είναι ότι τα εν λόγω χαρακτηριστικά που ανέπτυξαν στη σημαντική διαφωνία τους στο κολέγιο θα είναι διαρκή, θετικά, θα προκαλούν επιρροή και θα συνεχίσουν να παρουσιάζουν πνευματική διαφωνία και κοινωνική συνειδητοποίηση. Οι ίδιοι προτείνουν ως επείγουσα ανάγκη, για το κολέγιο, όχι μόνο να ενθαρρύνει τον ακτιβισμό μεταξύ των μαθητών του, αλλά και να παρέχει τις συνθήκες υπό τις οποίες μπορεί να ανθίσει (Trent & Craise, 1967).

Αντίθετα η Delgado-Gaitan (1988) με βάση σχετική έρευνά της για τη μαθητική διαρροή υποστηρίζει ότι Οι μαθητές που παρέμειναν στο σχολείο σε σχέση με εκείνους τους μαθητές που το εγκατέλειψαν, διέφεραν στην ικανότητά τους να συμμορφώνονται (conform) με τους κανονισμούς του σχολείου,. έλαβαν ποιοτικά διαφορετική κοινωνική και συναισθηματική οικογενειακή υποστήριξη από τους γονείς τους για να τους βοηθήσουν στο να συμμορφώνονται με τους σχολικούς κανόνες και τις συγκρούσεις μέσα σ' αυτό απ' ότι οι συμμαθητές τους που εγκατέλειψαν το σχολείο.

Συναφής είναι και ο όρος του Κοινωνικού Κομφορμισμού. Ο Παπανούτσος (1975) αναφορικά στην έννοια του Κοινωνικού Κομφορμισμού σημειώνει χαρακτηριστικά:

«- Βλέπω με τα δικά μου μάτια, λέμε, και κρίνω με το δικό μου το μυαλό. - Με δική μου πρωτοβουλία αποδοκιμάζω αυτή την ιδεολογία και είμαι υπεύθυνος. - Η αλήθεια που υποστηρίζω είναι ολοφάνερη- δεν μου την υπέβαλαν άλλοι. Μια βαθύτερη όμως διερεύνηση (που μπορούμε και οι ίδιοι να κάνουμε μέσα μας, εάν έχουμε το θάρρος να ανταμώνουμε τον εαυτό μας) θα μας πείσει ότι σε αναρίθμητες περιπτώσεις η πνευματική μας ανεξαρτησία είναι ένας ωραίος μύθος. Η δράση, η κρίση, η πίστη «μας» είναι η δράση, η πίστη της κοινωνικής φάλαγγας με την οποία συμπορευόμαστε. Το φαινόμενο τούτο στη γλώσσα της επιστήμης λέγεται «κοινωνικός κομφορμισμός» και έχει γίνει αντικείμενο όχι μόνο θεωρητικών

αλλά και πειραματικών ερευνών. Οι ψυχολόγοι και οι κοινωνιολόγοι που έχουν μελετήσει το φαινόμενο, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι ο κομφορμισμός αυτός, τάση ισχυρή και επίμονη, πηγή του έχει την κοινωνική φύση του ανθρώπου.» (Παπανούτσος, 1975).

Τέλος αναφέρεται η άποψη ότι η εμφάνιση ομαλής συμπεριφοράς και συμμόρφωση στους κανόνες σε συγκεκριμένες περιπτώσεις όπως η συμμόρφωση με τους κανόνες της παρέας και όχι του σχολείου διακρίνονται ως συμπεριφορές οι οποίες χαρακτηρίζουν ένα προβληματικό έφηβο (Herbert, 1998).

Εδώ λοιπόν τίθεται το ερώτημα. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά ενός μαθητή ώστε να χαρακτηριστεί ως κομφορμιστής και ποια για να χαρακτηριστεί ως αντικομφορμιστής. Όπως προαναφέρθηκε, η Delgado-Gaitan (1988) υπονοεί ως κομφορμιστή μαθητή εκείνον ο οποίος συμμορφώνεται με τους στόχους και τους κανονισμούς του σχολείου ενώ η Μπαλατσού (2012) υπονοεί εκείνους οι οποίοι υποστηρίζουν άκριτα τις γνώμες των φίλων στους κοινούς τρόπους συμπεριφοράς που επιβάλλει η «μάζα». Οι Trent and Craise (1967) προτείνουν την ενθάρρυνση του ακτιβισμού [αντικομφορμισμού] αλλά σε μεγαλύτερη βαθμίδα και ηλικία μαθητών από εκείνη της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Παρατηρούμε ότι ο όρος κομφορμιστής, όταν αφορά μαθητή, διαφέρει ποιοτικά ανάλογα με την ομάδα αναφοράς, της «κοινωνικής φάλαγγας» (Παπανούτσος, 1975) στην οποία συμμορφώνεται.

Βεβαίως, η ενασχόληση σε βάθος με το αντικείμενο του κομφορμισμού δεν αποτελεί στόχο της παρούσης.

Έτσι στην παρούσα έρευνα θεωρείται ως *κομφορμιστής* μαθητής εκείνος ο οποίος συμμορφώνεται με τους στόχους, τους κανονισμούς και τις αρχές και πρακτικές του σχολείου (καλός μαθητής, συνεπής στις μαθητικές υποχρεώσεις, καλές σχέσεις με Διευθυντή και Σύλλογο Διδασκόντων) ενώ αντίθετα ως *αντικομφορμιστής* θεωρείται εκείνος ο οποίος τους αμφισβητεί άκριτα [προσεγγίζεται δηλαδή η άποψη της Delgado-Gaitan (1988)]. Ειδικά η έννοια του *κοινωνικού κομφορμισμού* στους μαθητές/τριες εκλαμβάνεται ως η δράση, η κρίση, η συμπόρευση και η συμμόρφωση με τους στόχους, τους κανονισμούς και τις αρχές και πρακτικές του σχολείου.

2.4. Ηγεσία στο Σχολείο

Ο Furnham (2005) υποστηρίζει ότι το βασικό καθήκον ενός ηγέτη είναι να οικοδομεί και να διατηρεί μία ομάδα υψηλών επιδόσεων (Furnham, 2005). Η Yukl (2013) αναφέρει ότι υπάρχουν πολυάριθμοι και ποικίλοι ορισμοί σχετικά με την έννοια του ηγέτη, αν και είναι γενικά αποδεκτό ότι η έννοια του ηγέτη υποδηλώνει ότι περιλαμβάνει μια διαδικασία επίδρασης και καθοδήγησης των σχέσεων μέσα σε έναν οργανισμό (Yukl, 2013). Ο Oakland (2014) υποστηρίζει ότι οι ηγέτες παίζουν ένα σημαντικό ρόλο σε μία οργάνωση και ο ρόλος αυτός σχετίζεται με την επιτυχία, την παραγωγικότητα και την απόδοση. Ο ίδιος συνεχίζει υποστηρίζοντας ότι οι ηγέτες επηρεάζουν τα άτομα προς τη σωστή κατεύθυνση της πορείας του οργανισμού, τα κατευθύνουν προς το όραμα. Ο ηγέτης μπορεί να είναι μέλος μίας ομάδας και από αυτή μπορεί να προέλθει. Το άτομο το οποίο αντιλαμβάνεται το ζήτημα της αποτελεσματικής ηγεσίας και έχει τη γνώση και την ικανότητα να ηγηθεί μπορεί να γίνει ηγέτης (Oakland, 2014). Σχετικά με τα προσωπικά χαρακτηριστικά των ηγετών, ο Guirdham (2002) υπογραμμίζει τη σημασία εκείνων, (των ηγετών), που έχουν καλές διαπροσωπικές και επικοινωνιακές δεξιότητες, οι οποίες συνεπάγονται την ικανότητα να πείσουν τους άλλους. Η Yukl (2013) δηλώνει ότι υπάρχουν πρόσθετοι παράγοντες που συμβάλλουν στην καλή ηγεσία, όπως το πλαίσιο των υφιστάμενων καταστάσεων και η χρήση της εξουσίας (Yukl, 2013). Πάντως, οι ηγέτες θα πρέπει να είναι σε θέση να αναπτύξουν ένα στυλ ηγεσίας βάσει του οποίου να έχουν τη δυνατότητα να πραγματοποιήσουν μια αποτελεσματική ανάλυση κάθε κατάστασης για να δείξουν ότι είναι σε θέση να προσαρμόσουν τις προσεγγίσεις τους στο συγκεκριμένο πλαίσιο (Bush & Glover, 2003).

2.4.1. Ηγεσία στο Σχολείο εν γένει

Αναφορικά στο σχολικό ηγέτη, οι Βασιλειάδου και η Διερωνίτου (2014) επικαλούμενες τους Ράπτης και Βιτιλάκη (2007) αναφέρουν ότι πρόκειται για μετασχηματιστικό ηγέτη ο οποίος διακρίνεται για το όραμα που εκπέμπει, τις αξίες που τον χαρακτηρίζουν ως προσωπικότητα, τις υψηλές προσδοκίες που διαχέει, την δημιουργία υψηλού επιπέδου κουλτούρας που εισάγει, τις αλλαγές που επιφέρει στο σχολείο, την καθιέρωση μακροπρόθεσμων στόχων, την παροχή βοήθειας και στήριξης σε οποιοδήποτε μέλος της σχολικής κοινότητας (Ράπτης και Βιτιλάκη, 2007). Οι ίδιες αναφέρουν ότι ο Μπουραντάς (2002) υποστηρίζει ότι είναι σημαντικό τα μέλη της σχολικής μονάδας να νοιώθουν ότι πραγματικά τους νοιάζεται και είναι εκεί για να τους στηρίξει στις όποιες ανησυχίες, προβληματισμούς αλλά και αγωνίες τους απασχολούν (Μπουραντάς, 2002).

Σύμφωνα με τον Σαΐτη (2008), το Σχολείο νοείται ως κοινωνική οργάνωση, ως οργανισμός ή σύστημα, η οποία χαρακτηρίζεται από μία αλληλεξάρτηση των

ειδικών λειτουργιών τις οποίες αναλαμβάνει να επιτελέσει και των στοιχείων της τα οποία και υπηρετούν τις ειδικές αυτές λειτουργίες. Στοιχεία της κοινωνικής οργάνωσης αποτελούν οι αξίες, οι κοινωνικοί ρόλοι, το σύστημα διοίκησης κ.ά. Οι ειδικές λειτουργίες του σχολείου είναι ιδεολογικές, οικονομικές κ.ά.. Ο ίδιος συνεχίζει λέγοντας ότι ένα από τα σημαντικά χαρακτηριστικά της δομής του σχολικού οργανισμού είναι το σύστημα διοίκησής του (Σαϊτής, 2008). Οι Hallinger and Heck (1999) στη μελέτη τους *Can Leadership Enhance School Effectiveness?* (Μπορεί η Ηγεσία να Ενισχύσει τη Σχολική Αποτελεσματικότητα) επικαλούμενοι τους Getzels, Lipham, and Campbell (1968) αναφέρουν ότι ο πολιτισμός (η κουλτούρα), είναι η πηγή αξιών την οποία οι άνθρωποι μοιράζονται σε μια κοινωνία. Καθώς λοιπόν αυτή η κουλτούρα μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει επιπτώσεις σε πολλαπλά χαρακτηριστικά του σχολείου και του περιβάλλοντος του, είναι δυνατό να διαμορφώνει το θεσμικό και κοινοτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο βρίσκεται το σχολείο, καθορίζοντας κυρίαρχους προσανατολισμούς αξίας και κανόνες συμπεριφοράς (Getzels et al., 1968). Επηρεάζει τις προτιμήσεις των ηγετών, καθώς και τη φύση των αλληλεπιδράσεων με τα υπόλοιπα άτομα στο σχολείο και την κοινότητά του. Επιπλέον, καθορίζει την ιδιαίτερη εκπαιδευτική έμφαση ή τους στόχους που επικρατούν στο πλαίσιο του συστήματος εκπαίδευσης (Hallinger & Heck, 1999). Ο Elmore (2000) σημειώνει ότι ένας σκόπιμα αποστασιοποιημένος, επικεντρωμένος και οργανικός ορισμός της Σχολικής Ηγεσίας είναι ότι πρόκειται για την καθοδήγηση και την κατεύθυνση βελτίωσης της διδασκαλίας. Ο ίδιος υποστηρίζει ότι η ηγεσία τείνει να εκλαμβάνεται συναισθηματικά ειδικά στην κουλτούρα της σχολικής εκπαίδευσης, τόσο επειδή θεωρούμε ότι οι άνθρωποι επιτυγχάνουν λόγω των προσωπικών τους χαρακτηριστικών, περισσότερο από ό, τι λόγω της προσπάθειας, των δεξιοτήτων και της γνώσης, όσο επειδή θεωρούμε ότι οι ηγέτες έχουν ιδιότητες που νομίζουμε ότι εμείς δεν έχουμε (Elmore, 2000). Οι Bush and Glover (2003) αναφέρουν ότι βιβλιογραφικά και πολιτικά υποστηρίζεται η Σχολική Μετασχηματιστική Ηγεσία πράγμα το οποίο υποδηλώνει την ανάγκη ανάπτυξης παρακαταθήκης ενεργειών που απαιτούνται για το «μετασχηματισμό» των σχολείων. Αυτές περιλαμβάνουν την ανάπτυξη ενός σαφούς οράματος για το σχολείο το οποίο θα εμπνέει τους εκπαιδευτικούς και άλλους ενδιαφερόμενους να εργαστούν για ένα καλύτερο μέλλον (Bush & Glover, 2003). Στην εφαρμογή της *σχολικής μετασχηματιστικής ηγεσίας*, οι διευθυντές δημιουργούν ρόλους - προκλήσεις-, αναθέτουν υπευθυνότητες και ευκαιρίες για μελλοντικούς ηγέτες ώστε να αξιοποιήσουν και να αναπτύξουν τα ταλέντα τους. Δημιουργούν και συντηρούν μια νοοτροπία καθοδήγησης και κατευθύνσεων σε όλα τα επίπεδα του σχολείου. Εφαρμόζουν σύστημα αυτοαξιολόγησής τους από ομότιμους και με βάση αυτό υλοποιούν προσωπική ανατροφοδότηση. Εκπαιδεύουν άλλα στελέχη για να στηρίξουν την προσωπική τους ανάπτυξη και την ανάπτυξη του οργανισμού τους και τους βοηθούν να αντιμετωπίσουν ζητήματα και προβλήματα. Επιδιώκουν

ευκαιρίες για επαγγελματική ανάπτυξη μέσω της συμμετοχής τους στις εκπαιδευτικές εξελίξεις (Australian Institute for Teaching and School Leadership [AITSL], 2014). Οι ηγέτες των σχολείων συχνά μετέχουν σε περίπλοκες αλληλεπιδράσεις οι οποίες διαμορφώνονται μεταξύ της υποστήριξης των γονέων, της αφοσίωσης στους μαθητές και της αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών. Καθώς οι ηγέτες των σχολείων αλληλεπιδρούν με τις σχολικές τους κοινότητες, συχνά καλούνται να λαμβάνουν ορθές αποφάσεις. Ωστόσο, η λήψη προσεκτικών αποφάσεων, με βάση τις αρχές λήψης απόφασης, απαιτεί ένα σύνολο προσωπικών δεξιοτήτων (Dotger, 2011).

Σύμφωνα με τον Sharratt (2018) οι αποτελεσματικοί σχολικοί ηγέτες, σε όλα τα πλαίσια, εστιάζουν την προσοχή τους στο ακαδημαϊκό επίτευγμα και στη βελτίωση των εκπαιδευτικών πρακτικών. Επανεξετάζουν κρίσιμα στοιχεία και δεδομένα με σκοπό τη βελτίωσή τους. Κατά τους Harris & Jones (2019) είναι οι ίδιοι οι οποίοι οδηγούν τα σχολεία με τις πιο δύσκολες συνθήκες. Είναι εκείνοι οι οποίοι δίνουν μια σταθερή έμφαση στην εκτίμηση όλων των μαθητών και να τους κάνει να αισθάνονται μέρος της οικογένειας του σχολείου. Είναι αυτή η αίσθηση της στενής συμμετοχής που μπορεί να κάνει τη σημαντική διαφορά στους νέους και μπορεί να αλλάξει τη ζωή τους προς το καλύτερο.

Ερευνητές (e.g., Deal and Kennedy, 2000; Senior and Fleming, 2006) αποδέχονται τη σπουδαιότητα της οργανωτικής αλλαγής στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας ενός οργανισμού και γνωρίζοντας το γεγονός ότι χρειάζονται πρακτικά βήματα για να συμβούν οι σημαντικές αυτές αλλαγές, συμφωνούν στο σημείο ότι ο ρόλος μιας ηγεσίας ή ενός ηγέτη είναι πολύ σημαντικός στη διοίκηση των οργανισμών εν γένει και την αντιμετώπιση του ζητήματος της οργανωτικής αλλαγής ειδικότερα. Οι ίδιοι πιστεύουν ότι ο ρόλος της ηγεσίας είναι ένα κλειδί για την αντιμετώπιση του ζητήματος της οργανωτικής αλλαγής και ο αποτελεσματικός ηγέτης μπορεί να επιφέρει αποτελεσματική αλλαγή για έναν οργανισμό αφού είναι ο κύριος παράγοντας αλλαγής ο οποίος μπορεί να αναλάβει πρωτοβουλία και να επιφέρει την ζητούμενη βελτίωση (Deal & Kennedy, 2000; Senior & Fleming, 2006).

Ο Edmonds (1979), βασισμένος σε σχετικές έρευνες, πρότεινε κατηγορηματικά ότι η ισχυρή ηγετική καθοδηγητική διοίκηση ήταν χαρακτηριστικό των αποτελεσματικών σχολείων. Αυτό το συμπέρασμα έδωσε ώθηση στην κλήση των διευθυντών να συμμετάσχουν πιο ενεργά στην καθοδήγηση του εκπαιδευτικού προγράμματος του σχολείου και στην επικέντρωση της προσοχής του προσωπικού στα μαθησιακά αποτελέσματα. Ο ίδιος πρότεινε την ανάληψη κεντρικού καθοδηγητικού ρόλου από τους διευθυντές με σκοπό την βελτίωση της εκπαίδευσης (Edmond, 1979). Είναι σημαντικό οι ηγέτες να αναπτύξουν μια συμμετοχική ή ομαδική προσέγγιση, η οποία να επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς και

τους άλλους εμπλεκόμενους να συμβάλλουν στη διαδικασία ανάπτυξης του οράματος παρά απλά να αποδεχτούν το προσωπικό όραμα του σχολικού ηγέτη (Bush & Glover 2003). Τέλος, οι Καλλιοντζή και Ιορδανίδης (2019) αναφέρουν ότι τα αποτελέσματα σχετικής έρευνάς τους αναδεικνύουν την οριακή επικράτηση της μετασχηματιστικής ηγεσίας έναντι της συναλλακτικής. Οι ίδιοι συνεχίζουν αναφέροντας ότι *«Το εύρημα δύναται να ερμηνευτεί διττά. Πρώτον, η οικονομική ύφεση και η συνακόλουθη κοινωνική κρίση στην οποία περιήλθε η Ελλάδα πριν από μια δεκαετία, αποτέλεσε κατάλληλο έδαφος για την εμφάνιση και ευδοκίμηση των συνιστωσών τού μετασχηματιστικού μοντέλου ηγεσίας στους δημόσιους εκπαιδευτικούς οργανισμούς, στα πλαίσια του συγκεντρωτικού και γραφειοκρατικού εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας.»* (Καλλιοντζή & Ιορδανίδης, 2019).

Η σχολική ηγεσία συχνά θεωρείται ως επικεφαλής διοίκηση και μια τέτοια προοπτική περιορίζει την ηγεσία σε ένα άτομο πράγμα το οποίο συνεπάγει μία μόνη ηγεσία. Η μακροχρόνια εμπιστοσύνη στη δύναμη του ενός είναι υπό αμφισβήτηση. Σήμερα, μιλάμε περισσότερο για κοινή ηγεσία, ομάδες ηγεσίας και κατανεμημένη ηγεσία από ποτέ άλλοτε (Southworth, 2002). Θεωρείται (MacBeath, 2005) ότι η κατανεμημένη (distributed leadership) ηγεσία χαρακτηρίζεται από τη διεύρυνση του πεδίου της ηγεσίας, ώστε να συμπεριληφθούν και άλλοι που μπορεί να μην κατέχουν καμία επίσημη ηγετική θέση στο σχολείο. Οι άνθρωποι του σχολείου ενθαρρύνονται να αναλάβουν πρωτοβουλία ή να παρεμβαίνουν όταν βλέπουν κάτι που παραβιάζει τις αξίες του σχολείου. Ο Διευθυντής συνεργάζεται με άλλους για να δημιουργήσει ένα ευνοϊκό περιβάλλον, το οποίο ενθαρρύνει καινοτόμες ιδέες από όλα τα μέλη του σχολείου, τους εκπαιδευτικούς, τους μαθητές και το προσωπικό υποστήριξης.

Οι Hoy και Miskel (2012) θεωρούν ότι οι ηγέτες είναι απαραίτητοι για τους εκπαιδευτικούς οργανισμούς και παρουσιάζουν χρήσιμες θεωρητικές προοπτικές σε μια αυξανόμενη βάση γνώσεων για την ηγεσία. Η ηγεσία αφορά στην επικοινωνία μηνυμάτων πρόσκλησης σε άτομα και ομάδες με τους οποίους οι ηγέτες αλληλεπιδρούν προκειμένου να οικοδομήσουν και να δράσουν σε ένα κοινό και εξελισσόμενο όραμα για τη βελτίωση των σχολικών εμπειριών για τους μαθητές (Stoll & Fink, 1996). Εάν ένας ηγέτης δεν μπορεί να ακούσει με ακρίβεια τις ρητές και σιωπηρές ανησυχίες των μαθητών, τότε θα πρέπει να προσπαθήσει πολύ για να προσφέρει ένα παραγωγικό σχολικό περιβάλλον (Dotger, 2011). Οι Διευθυντές, ως σχολικοί ηγέτες, αποτελούν τους καταλύτες για την αλλαγή στα αποτελεσματικά σχολεία και θεωρούνται οι βασικοί παράγοντες στην επιτυχή εφαρμογή του μοντέλου του αποτελεσματικού σχολείου. Προγράμματα βελτίωσης του προσωπικού ως τυπικές διαδικασίες βελτίωσης ως βάση για την αύξηση της εκπαιδευτικής αποτελεσματικότητας, περιγράφουν σαφή και διαδοχικά βήματα για

τη διαχείριση σχολικών ομάδων βελτίωσης, κατευθύνονται από τον Διευθυντή (Hallinger, 1992). Επικαλούμενοι έρευνα του Young (1998), αλλά και την μελέτη των Perie, Baker, and Whitener (1997), οι Ματσαγγούρας και Μακρή-Μπότσαρη (2003) αναφέρουν ότι «*Η ποιότητα του διδακτικού έργου αποτελεί πρώτιστο ζητούμενο για κάθε εκπαιδευτικό σύστημα, καθώς και στόχο κάθε εκπαιδευτικής πολιτικής*» (Ματσαγγούρας & Μακρή-Μπότσαρη, 2003). Η εστίαση των ηγετών στη λήψη αποφάσεων και τις επικοινωνιακές ενέργειες έχει τη δυνατότητα να επιφέρει θετικές συνέπειες στο κλίμα του σχολείου και την σχολική επιτυχία (Morreale & Pearson, 2008). Οι Harris and Jones (2019) υποστηρίζουν ότι σε «δύσκολα» σχολεία παρατηρείται ισχυρός αρνητικός συσχετισμός μεταξύ κοινωνικών μειονεκτημάτων και σχολικής επιτυχίας. Είναι δυνατό όμως αυτή η τάση να μετριαστεί.

Στην εκπαιδευτική και ερευνητική κοινότητα είναι αποδεκτό ότι οι σχέσεις σεβασμού και εμπιστοσύνης, η συναισθηματική και εκπαιδευτική υποστήριξη των εκπαιδευτικών προς τους μαθητές/τριες και γενικότερα το συνεργατικό και ανθρωπιστικό κλίμα μέσα στην τάξη έχει ως αποτέλεσμα τις υψηλότερες αποδόσεις των μαθητών στις σχολικές τους υποχρεώσεις (Reyes, Brackett, Rivers, White, & Salovey, 2012; Πούλου, 2015). Πολλά σχολεία που αντιμετωπίζουν δυσκολίες και δύσκολες περιστάσεις ανακαλύπτουν και δημιουργούν καταστάσεις οι οποίες προσδίδουν σημαντικής αξίας επιτυχίες στη μάθηση των μαθητών. Προκειμένου να επιτευχθεί και να διατηρηθεί μια τέτοια βελτίωση, οι ηγέτες σε τέτοια σχολεία συνήθως υπερβαίνουν αυτό που μπορεί να χαρακτηριστεί ως «κανονικές προσπάθειες» κατά βάση παρακινούμενοι από τις συναισθηματικές και συμπεριφορικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι νέοι στο σχολείο. Επομένως, ένας αποτελεσματικός ηγέτης θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από την προετοιμασία, την ενθάρρυνση της αυτονόμησης, την απόδοση πραγματικών επιλογών στους συνεργάτες τους εκπαιδευτικούς. Τότε είναι δυνατή η πραγματική ανάπτυξη των μαθητών (Knight, 2019).

2.4.2. Η Αναγκαιότητα της Συμμετοχικής Διοίκησης

Με βάση τη θεωρία των συστημάτων, ένα σύστημα ορίζεται ως συνδυασμός αλληλεπιδρώντων και αλληλοεξαρτώμενων μερών, τα οποία λειτουργούν ως ένα όλον για να επιτευχθούν οι στόχοι ή σκοποί του οργανισμού. Τα μέρη αυτά ονομάζονται υποσυστήματα. Η επιβίωση και λειτουργία του όλου συστήματος, του οργανισμού, εξαρτάται από τις αλληλεπιδράσεις των υποσυστημάτων του. Επιπλέον, το σύστημα χρειάζεται για την αποτελεσματικότερη λειτουργία του, πληροφορίες για το πόσο καλά ή σε τι βαθμό πέτυχε τους στόχους του (Χυτήρης, 2006). Η ανάπτυξη ενός οργανισμού είναι μια συγκεκριμένη προσέγγιση της αλλαγής, βασισμένη στην έννοια του οργανισμού ως ζωντανό σύστημα. Ένα βασικό μέρος της προσέγγισης της διαδικασίας ανάπτυξης είναι ότι προκειμένου να

επιλυθούν οργανωτικά προβλήματα και να βελτιωθεί ο οργανισμός, πρέπει να συγκεντρωθούν δεδομένα τα οποία επιτρέπουν στα μέλη του να κατανοήσουν τη φύση του προβλήματος ή την τρέχουσα κατάσταση και με βάση τα οποία δύναται να δημιουργηθούν λύσεις. Δεδομένης της ανθρωπιστικής προσέγγισης αυτής της οργανωτικής ανάπτυξης και με τη σχετική καθοδηγητική προτροπή, τα μέλη του οργανισμού συλλέγουν αυτές τις πληροφορίες (Torrington, Hall, Taylor, & Atkinson, 2014).

Το συμμετοχικό μοντέλο διοίκησης εκφράζει τη σύγχρονη διοικητική τάση αλλά και αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα της δημοκρατικής διοίκησης των οργανισμών. Βάσει της εφαρμογής αυτού του μοντέλου, τα μέλη του οργανισμού δεσμεύονται να ενισχύουν το θεσμό της οργάνωσης και συνειδητοποίησης του στόχου, αυξάνεται η αυτοεκτίμηση όλων, αναπτύσσεται η αίσθηση της ευθύνης, εδραιώνεται το κλίμα της εμπιστοσύνης και του διαλόγου, αναπτύσσονται κίνητρα και αλληλεπιδράσεις στην ομάδα. Η λειτουργία λήψης αποφάσεων εμπλέκεται σ' όλες τις λειτουργίες της διοίκησης και εξασφαλίζει τη δημιουργική συμμετοχή, συμβάλλοντας στην αμοιβαία κατανόηση των στόχων του οργανισμού (Bush, 1995; Κούσουλος, Μπούνιας, & Καμπουρίδης, 2004). Ο Πραστάκος (2006) ως παράδειγμα οργανωτικής κουλτούρας αναφέρει την κουλτούρα OPEN, βασικό χαρακτηριστικό της οποίας είναι η ανοικτή και «γενναία» σκέψη, η οποία ξεπερνά τη μέχρι τότε καθιερωμένη αντιμετώπιση θεμάτων και μπορεί να πλησιάσει προβλήματα με ένα καινούργιο πνεύμα το οποίο επιτρέπει ριζικές αλλαγές και ανασχεδιασμούς. Επίσης βασικό χαρακτηριστικό είναι η προσωπική επίδραση, δηλαδή η προσπάθεια της επίδρασης των ενεργειών και των στάσεων των άλλων και μέσα από την καλύτερη κατανόηση των αναγκών και των επιθυμιών τους. Βασικό χαρακτηριστικό αυτής της κουλτούρας είναι η ενδυνάμωση με προσπάθεια για τη βελτίωση των ικανοτήτων όλων με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας των αποφάσεων και την ανάληψη πρωτοβουλιών σε όλα τα επίπεδα αφού, αν όλοι ενδυναμωθούν, η συνεργασία, ο ενθουσιασμός και η πίστη στον οργανισμό θα αυξηθούν (Πραστάκος, 2006).

Ο Σαΐτης (2008β) υποστηρίζει ότι ένα κρίσιμο σημείο στη διαδικασία σχεδιασμού – προγραμματισμού είναι ο προσδιορισμός της υφιστάμενης κατάστασης του οργανισμού στον οποίο εξετάζονται και οι εσωτερικές και οι εξωτερικές καταστάσεις οι οποίες επηρεάζουν τον οργανισμό. Εξετάζεται, επίσης, αν ο οργανισμός μπορεί να πετύχει μελλοντικά καθορισμένους αντικειμενικούς στόχους του. Ο προσδιορισμός της υφιστάμενης κατάστασης του οργανισμού αποτελεί κρίσιμο σημείο επειδή η ανάπτυξη προϋποθέσεων για το μελλοντικό περιβάλλον της οργάνωσης στηρίζεται βασικά στην πρόβλεψη γεγονότων ή συνθηκών που μπορούν να επηρεάσουν τους στόχους της. Προϋπόθεση αποτελεί ο σχεδιασμός-προγραμματισμός να εκπονείται από όλους τους συμμετέχοντες με βάση ένα

πλαίσιο πληροφοριών εντός του οποίου εντάσσονται όλα τα επίπεδα διοίκησης του εκπαιδευτικού οργανισμού (Σαΐτης, 2008β).

2.4.3. Η Αναγκαιότητα της Συμμετοχικής Διοίκησης στην Εκπαίδευση

Η συμμετοχική διοίκηση προϋποθέτει ότι οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων της ομάδας πρέπει να είναι το επίκεντρο της προσοχής ομάδας. Το μοντέλο της συμμετοχικής διοίκησης στην εκπαίδευση βασίζεται στις παραδοχές ότι η συμμετοχή θα αυξήσει την αποτελεσματικότητα του σχολείου, η συμμετοχή βασίζεται σε δημοκρατικές αρχές και στο πλαίσιο της διοίκησης με κέντρο το σχολείο, η ηγεσία είναι δυνητικά διαθέσιμη για τον οποιονδήποτε νόμιμο ενδιαφερόμενο (Leithwood, Jantz, & Steinbach, 1999). Η διοικητική λειτουργία του σχεδιασμού – προγραμματισμού, συνδέεται στενά με τη λήψη αποφάσεων και είναι απαραίτητη σε κάθε κοινωνικό οργανισμό, ιδιαίτερα στο χώρο της εκπαίδευσης, όπου οι περιβαλλοντικοί παράγοντες μεταβάλλονται ραγδαία. Στους εκπαιδευτικούς οργανισμούς, ο σχεδιασμός – προγραμματισμός αποτελεί διαδικασία καθορισμού εκπαιδευτικών στόχων, ανίχνευσης προβλημάτων και ευκαιριών καθώς και ανάπτυξης στρατηγικών δράσης (Σαΐτης, 2008β).

Αναφερόμενοι στην ηγεσία της εκπαίδευσης, και στις σχέσεις της με τους μαθητές σημειώνουμε ότι ο Σαΐτης (2008α) υποστηρίζει ότι τρεις βασικοί άξονες του ρόλου της σχολικής ηγεσίας φαίνεται να συνεργούν στη διαμόρφωση ανοικτού ή ευνοϊκού κλίματος στο σχολείο. Και οι τρεις άξονες αναφέρονται στην επικοινωνία και τη συνεργασία και είναι, εκείνος ο οποίος αφορά στην επικοινωνία και συνεργασία με το διδακτικό προσωπικό, εκείνος ο οποίος αφορά στην επικοινωνία με τους μαθητές του σχολείου και εκείνος της επικοινωνίας και συνεργασίας με τους γονείς (Σαΐτης, 2008^α; Σαΐτης, 2008β).

Πιο συγκεκριμένα, ο Greenfield (2013) αναφέρει ότι οι προσπάθειες που υπόσχονται να δώσουν τις πιο διεισδυτικές γνώσεις για τους εκπαιδευτικούς οργανισμούς και οι πιο πρακτικές στρατηγικές για τη βελτίωσή τους είναι εκείνες οι προσπάθειες που ασχολούνται με τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι ερμηνεύουν την οργανωτική πραγματικότητα με τα ηθικά και δεοντολογικά ζητήματα που εμπλέκονται σε αυτές τις δομές. Ο ίδιος συνεχίζει αναφέροντας ότι τα σχολεία αξίζουν ιδιαίτερη προσοχή αφού, ίσως, αποτελούν τα σημαντικότερα ιδρύματα της κοινωνίας μας. Φαίνεται λοιπόν σωστό, σχετικά με τους μαθητές αυτών των οργανισμών να σκεφτούμε τη σημασία των σπουδών τους και να τους διευκολύνουμε ή και να τους προτρέψουμε να μας παρέχουν γνώση κι ενημερώσεις στις διερευνήσεις μας οι οποίες στοχεύουν να αυξήσουν την κατανόησή μας για την

υφιστάμενη κατάσταση του εκπαιδευτικού οργανισμού πριν αποπειραθούμε να εφαρμόσουμε τυχόν μεταβολές σ αυτόν (Greenfield, 2013).

Κεντρικό ρόλο, στην αποτελεσματικότητα του σχολείου ως κοινωνικού συστήματος και στην αποτελεσματικότητα του μαθητή ως ατόμου, μπορεί να διαδραματίσουν οργανωμένες ενέργειες οι οποίες αποσκοπούν σε παροτρύνσεις, συμβουλές και προτάσεις τρόπων για την πορεία που πρέπει να ακολουθήσει ή για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να ενεργήσει ο μαθητής. Βασικός σκοπός αυτών των ενεργειών είναι να αυξήσει τα αισθήματα ικανοποίησης, ανεξαρτησίας, αναγνώρισης, ικανότητας και επιτυχίας τόσο κατά τη φοίτησή του όσο και μετά από αυτή, στη μελλοντική ζωή του. Ο μαθητής πρέπει να είναι το επίκεντρο βασικών υπηρεσιών υποστήριξης, όπως συμβουλευτικές υπηρεσίες, υπηρεσίες πληροφόρησης, υπηρεσίες προσανατολισμού, υπηρεσίες διερεύνησης. Οι επιδράσεις που σχετίζονται με την ελευθερία έκφρασης, την ελευθερία αναζήτησης και τη γνώση των διαδικασιών, θεωρούνται ότι έχουν σημαντικότερες συνέπειες στις σχέσεις εκπαιδευτικής διοίκησης – μαθητή (Aquino, 1985).

Ακόμη, θεωρείται προφανές ότι όλες οι τυπικές προετοιμασίες για την ιδιότητα του πολίτη στην ενήλικη ζωή μπορούν να βοηθηθούν ή να παρεμποδιστούν από το ήθος και τη διοργάνωση ενός σχολείου, είτε δίδονται στους μαθητές ευκαιρίες για άσκηση ευθυνών και πρωτοβουλιών είτε όχι. Επίσης είναι σημαντικό για το κατά πόσο γίνονται ρεαλιστικές διαβουλεύσεις για θέματα όπου οι απόψεις τους μπορούν να αποδειχθούν χρήσιμες τόσο για την αποτελεσματική λειτουργία ενός σχολείου όσο και για το γενικό κίνητρο για μάθηση. Σε ορισμένα σχολεία αυτές είναι ήδη συνήθεις πρακτικές, ενώ σε άλλες απουσιάζουν ή πραγματοποιούνται μόνο περιστασιακά (Qualifications and Curriculum Authority, 1998).

2.4.4. Σχολικό Συμβούλιο, ένα όργανο λαϊκής συμμετοχής στη Διοίκηση της Εκπαίδευσης

Με το Νόμο 1566/85 (Ελληνική Δημοκρατία, Ν1566, 1985) σε κάθε δημόσιο σχολείο ιδρύθηκε σχολικό συμβούλιο, ως όργανο λαϊκής συμμετοχής, στο οποίο προεδρεύει ο διευθυντής του σχολείου και αποτελείται από το σύλλογο των διδασκόντων, τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου του συλλόγου γονέων και τον εκπρόσωπο της τοπικής αυτοδιοίκησης στη σχολική επιτροπή. Στα σχολικά συμβούλια των σχολείων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μετέχουν και τρεις εκπρόσωποι των μαθητικών κοινοτήτων, που ορίζονται με απόφαση του συμβουλίου τους. Έργο του σχολικού συμβουλίου, μεταξύ άλλων, είναι η εξασφάλιση της ομαλής λειτουργίας του σχολείου με κάθε πρόσφορο τρόπο και η καθιέρωση τρόπων αμοιβαίας επικοινωνίας διδασκόντων και οικογενειών των μαθητών.

Τα σχολικά συμβούλια των συστεγαζόμενων σχολείων μπορούν να πραγματοποιούν κοινές συνεδριάσεις στις οποίες προεδρεύουν εκ περιτροπής οι πρόεδροι αυτών (Ελληνική Δημοκρατία, ΥΑ543, 1998)

Εδώ θα πρέπει να τονιστεί ότι με βάση ευρήματα της έρευνάς της, η Σαϊτή (1999) έχει εκφράσει αμφιβολίες για την αποτελεσματική λειτουργία των σχολικών συμβουλίων ως οργάνων λαϊκής συμμετοχής στην εκπαίδευση για διάφορους λόγους όπως το ότι δεν έχουν ιδιαίτερη συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων ή δεν έχουν λειτουργήσει ποτέ (Σαϊτή, 1999; Σαϊτής, 2008β).

2.4.5. Συμμετοχική Διοίκηση στην Εκπαίδευση με Συμμετοχή των Μαθητών

«Η δημοκρατία παρέχει ένα πλαίσιο και τα μέσα για μια πολιτισμένη, μη-βίαιη επίλυση συγκρούσεων. Η δυναμική της σύγκρουσης και της πολυφωνίας υποστηρίζει τη λύση των προβλημάτων. Η δημοκρατία είναι το μόνο σύστημα που διευκολύνει τις αλλαγές της πολιτικής ηγεσίας χωρίς να αλλάζει το σύστημα διακυβέρνησης, Οι δημοκρατίες είναι κοινότητες μάθησης που μπορούν να δεχτούν και να αντιμετωπίσουν ανθρώπινα λάθη. Το κοινό καλό ορίζεται μέσα από διαπραγμάτευση και δεν επιβάλλεται από μια αυταρχική εξουσία». (Brett, Mompoin-Gaillard, Salema, & Keating-Chetwynd, 2009).

Η συμμετοχή των μαθητών στην πρόοδο του κοινωνικού συνόλου, ως βασικός σκοπός της εκπαίδευσης, επισημαίνεται στην ελληνική εκπαιδευτική νομοθεσία. Στο άρθρο 1 του Ν1566/85 αναφέρεται ότι σκοπός της εκπαίδευσης είναι να υποβοηθά τους μαθητές να γίνονται ελεύθεροι, υπεύθυνοι, δημοκρατικοί πολίτες, να αποκτούν, μέσα από τη σχολική τους αγωγή, κοινωνική ταυτότητα και συνείδηση, να αναπτύσσουν δημιουργική και κριτική σκέψη και αντίληψη συλλογικής προσπάθειας και συνεργασίας, ώστε να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και με την υπεύθυνη συμμετοχή τους να συντελούν αποφασιστικά στην πρόοδο του κοινωνικού συνόλου (Ελληνική Δημοκρατία, Ν1566, 1985).

Ο Warnick (2015) αναφέρει ότι η συμμετοχή των μαθητών, ως ελεύθερη έκφραση θα επέτρεπε μεγαλύτερη εσωτερική ακεραιότητα και επίσης θα προήγαγε τη δυνατότητα της δημόσιας αναγνώρισης της διαφορετικότητας. Ο ίδιος αναφέρει ότι η πολιτεία απαιτεί από τους ανθρώπους, ως πρακτικό ζήτημα, να είναι μέσα σε ένα χώρο, πρέπει να προστατεύσει τα δικαιώματα των ανθρώπων να διατηρούν την ατομικότητά τους στον χώρο αυτό όσο το δυνατόν περισσότερο. Αυτό φαίνεται να δείχνει ότι τα σχολεία πρέπει να επιτρέπουν αρκετά ισχυρή προστασία του λόγου των μαθητών (Warnick, 2015).

Ο Βαϊνάς (2011) υποστηρίζει ότι στην κατηγορία στόχων του συναισθηματικού τομέα, σε ψηλό επίπεδο στην ταξινομία τους, βρίσκεται η κατηγορία της αποτίμησης αξιών με υψηλότερη θέση τη “δέσμευση σε μία αξία». Στη “δέσμευση σε μία αξία», προηγούμενη προτίμηση μιας αξίας από το μαθητή γίνεται τώρα πεποίθηση και ο μαθητής δεσμεύεται πλέον στην υπηρεσία της αξίας αυτής. Τις περισσότερες φορές, την πεποίθηση αυτή, προσπαθεί να τη μεταδώσει σε άλλους και με τον τρόπο αυτό να επηρεάσει και αυτούς. Ως παράδειγμα θα μπορούσε να αναφερθεί η αφοσίωση στα ιδεώδη της δημοκρατίας, η παρότρυνση προς τους συμμαθητές του για αντίδραση σε κάτι άδικο που επιχειρείται εις βάρος τους (Βαϊνάς, 2011).

Επίσης, με πρωτοβουλία του Συνήγορος του Πολίτη (2009) πραγματοποιήθηκε ανοικτή συζήτηση με θέμα «Ο ρόλος των μαθητών στην σύνταξη και εφαρμογή Σχολικών Κανονισμών». Στην Ανοικτή συζήτηση τονίστηκε από τους συμμετέχοντες ότι *«η συμμετοχή των μαθητών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων στο σχολείο βοηθάει στην απόκτηση ευθύνης, ωριμότητας και στην κοινωνική τους ευαισθητοποίηση, ώστε αφενός να γίνονται υπεύθυνοι για την τήρηση του κανονισμού ο οποίος προέκυψε με συμμετοχικές διαδικασίες, αφετέρου να εκπαιδεύονται για την ουσιαστική και υπεύθυνη συμμετοχή τους στα κοινά ως πολίτες της χώρας»* (Συνήγορος του Πολίτη, 2009).

Τέλος, οι Giannakaki and Batziakas (2016) σε σχέση με την ηγεσία στο σχολείο και την ανάπτυξη κοινωνικών και δημοκρατικών πολιτικών σ’ αυτό, κατ αρχάς, αναφέρουν ότι *«...η προώθηση των εκπαιδευτικών με ανθρωπιστικό προσανατολισμό, σε ανώτερες θέσεις ηγεσίας, θα συμβάλει στη δημιουργία αυθεντικών μαθησιακών σχολικών κοινοτήτων όπου ο δημοκρατικός διάλογος και η μετασχηματιστική μάθηση θα μπορούσαν να ευδοκιμήσουν.»*. Οι ίδιοι όμως εκφράζουν την ανησυχία τους για την εφαρμογή αυτού καθώς αναφέρουν ότι *«...είναι αβέβαιο αν αυτό είναι δυνατό στις σημερινές [ελληνικές] κηδεμονευμένες δομές οι οποίες έχουν θεσπιστεί σε επίπεδο [εκπαιδευτικού] συστήματος και είναι υποχρεωμένες να επιλέξουν εκείνους που “ταιριάζουν”»* (Giannakaki & Batziakas, 2016)

2.5. Μαθητικές Κοινότητες & Μαθητική Ηγεσία

Ο Σαΐτης (2008α) υποστηρίζει ότι είναι απαραίτητη η συμμετοχή των μαθητών στην οργάνωση της σχολικής ζωής προκειμένου να υλοποιηθούν οι σκοποί της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Επιπλέον υποστηρίζει ότι οι διάφορες μορφές οργάνωσης της μαθητικής ζωής, όπως οι Μαθητικές Κοινότητες, έχουν σα σκοπό να βοηθήσουν τους μαθητές να διαμορφωθούν ως συνειδητοί και δημιουργικοί πολίτες μέσα από την απόκτηση υπευθυνότητας και άμεσης αντίληψης της σημασίας του δημοκρατικού διαλόγου αλλά και στα πλαίσια της σύνδεσης σχολείου και κοινωνίας, να διαμορφώσουν δική τους αντίληψη για τη ζωή ώστε να έχουν τα απαραίτητα εφόδια για την παραπέρα πορεία και εξέλιξή τους (Σαΐτης, 2008α).

2.5.1. Οι Μαθητικές Κοινότητες εν γένει

Η Νικολάου (2006) αναφέρει ότι η διαδικασία εκμάθησης της δημοκρατικής ιδιότητας, προκειμένου ο πολίτης να συμμετέχει ενεργά στα κοινά θα πρέπει με πραγματοποιηθεί μέσω της εφαρμογής καταλλήλων μεθόδων και πρακτικών πολιτικής εκπαίδευσης μέσα στη σχολική αίθουσα. Τέτοιες πρακτικές αποσκοπούν, οι μαθητές/τριες να μαθαίνουν να αναγνωρίζουν τα κοινωνικά προβλήματα και να τα αντιμετωπίζουν. Αυτές οι ενεργητικές μέθοδοι μάθησης περιλαμβάνουν την ανταλλαγή ιδεών, την αντιπαράθεση απόψεων, τα παιχνίδια ρόλων και τη συζήτηση. Η ίδια αναφέρει ως παράδειγμα τέτοιων μεθόδων την μελέτη προβλημάτων του σχολείου και της σχολικής ζωής με σκοπό την αναζήτηση τρόπων επίλυσής τους (Νικολάου, 2006).

Καθώς οι Μαθητικές Κοινότητες είναι κύτταρο δημοκρατικής ζωής, αφού, μέσα από τον διάλογο και τη συμμετοχή, οι μαθητές και οι μαθήτριες ασκούνται στη δημοκρατική διαδικασία (Ψημίτης & Καζάκος 2013β) μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι στην ελληνική πραγματικότητα, στη σχολική ζωή, σημαντικό ρόλο στη διαδικασία εκμάθησης της δημοκρατικής ιδιότητας διαδραματίζουν οι Μαθητικές Κοινότητες. Χαρακτηριστικά αναφέρεται:

«Οι μαθητικές κοινότητες είναι κύτταρα δημοκρατικής ζωής στο σχολείο. Αποτελούν χώρο πρωτοβουλίας, αναζήτησης και δημιουργίας. Συνδέονται άρρηκτα με την εκπαιδευτική διαδικασία και διαπνέονται, όπως η εκπαίδευση, από τα ιδανικά της εθνικής ανεξαρτησίας, της δημοκρατίας και της κοινωνικής και πνευματικής προόδου του λαού μας. Καλλιεργούν ακόμα την πίστη στις ανθρώπινες αξίες, στον ίδιο τον άνθρωπο, το ξεπέρασμα των διακρίσεων, την ισότητα των δύο φύλων καθώς και την πίστη στην ειρήνη και τη φιλία ανάμεσα στους λαούς» (ΥΠΕΠΘ, 1986, αρθρ. 2, παρ. 7).

Το 1923 με πρωτεργάτες τους Αλέξανδρο Δελμούζο και Μιχαήλ Παπαμαύρο, οργανώθηκε η πρώτη σχολική κοινότητα στην Ελλάδα, στο Μαράσλειο Διδασκαλείο. Οι δύο αυτοί δημοτικιστές, επιχειρούν να εφαρμόσουν στη διδακτική πράξη τις αρχές του «Σχολείου Εργασίας» και να οργανώσουν την πρώτη «Σχολική Κοινότητα» στην Ελλάδα, τονίζοντας τη σημασία που έχει για τη σχολική ζωή το κοινοτικό σύστημα, που μορφώνει κοινωνικές αρετές (Κιαμίλη, 2013).

Με το νόμο-πλαίσιο 1566/85 περί δομής και λειτουργίας της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με γενικό σκοπό τη συμμετοχή των μαθητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στη σχολική ζωή, θεσμοθετήθηκε η συγκρότηση μαθητικών κοινοτήτων, με τις οποίες εκείνοι συμμετέχουν στην οργάνωση της μαθητικής ζωής και στην οργάνωση και πραγματοποίηση κάθε είδους σχολικών εκδηλώσεων (Ελληνική Δημοκρατία, Ν1566, 1985).

Το 1986, με υπουργική απόφαση που στηρίχτηκε στα προβλεπόμενα από το νόμο-πλαίσιο 1566/85, περί δομής και λειτουργίας της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Ελληνική Δημοκρατία, Ν1566, 1985) θεσπίστηκε ο Κανονισμός Λειτουργίας των Μαθητικών Κοινοτήτων που ισχύει μέχρι σήμερα με κάποιες τροποποιήσεις το 1991. Ο Κανονισμός είναι επηρεασμένος από το πνεύμα της «νέας αγωγής» και δίνει έμφαση στην ενεργή συμμετοχή των μαθητών στη σχολική ζωή και στην ανάπτυξη της μαθητικής πρωτοβουλίας. Προτρέπει στη συνεργασία και στον διάλογο μεταξύ των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας και εισάγει στοιχεία συνδιοίκησης και συναπόφασης. (ΥΠΕΠΘ, 1986; Κιαμίλη, 2013).

Σχετικά με την συμμετοχή των μαθητών στη σχολική ζωή, η ίδρυση των Μαθητικών Κοινοτήτων είχε, και έχει, ως εκφρασμένο σκοπό την υποβοήθηση των μαθητών στο να αποκτήσουν υπευθυνότητα και άμεση αντίληψη της σημασίας του δημοκρατικού διαλόγου στη διαμόρφωση του συνειδητού και δημιουργικού πολίτη, να συμβάλλουν στην ομαλή και γόνιμη λειτουργία της εκπαιδευτικής διαδικασίας ώστε να επιτευχθεί η συστηματική μετάδοση της απαραίτητης και ουσιαστικής γνώσης, να διαμορφώσουν δική τους αντίληψη για τη ζωή στα πλαίσια της σύνδεσης σχολείου και κοινωνίας, ώστε να έχουν ως νέοι τα απαραίτητα εφόδια για την παραπέρα πορεία και εξέλιξή τους (Ελληνική Δημοκρατία, Ν1566, 1985).

Σύμφωνα με τον Κανονισμό των Μαθητικών Κοινοτήτων,

«Οι μαθητικές κοινότητες, καθαρά παιδαγωγικός θεσμός, που συνδέεται άρρηκτα με την εκπαιδευτική διαδικασία, αποτελούν το χώρο για την ανάπτυξη της μαθητικής πρωτοβουλίας μέσα στο σχολείο, αποτελούν κύτταρο δημοκρατικής ζωής, όπου, με το διάλογο και τη συμμετοχή οι μαθητές με πνεύμα συνεργασίας, ασκούνται στη δημοκρατική διαδικασία και στη συμμετοχή τους στα κοινά, μελετώντας και προτείνοντας λύσεις για τα προβλήματα που τους αφορούν. Οι μαθητικές κοινότητες αποτελούν τη μαθητική έκφραση στα σχολικά θέματα και πρωτοστατούν στην κατοχύρωση

της συνεργασίας καθηγητών - γονέων - μαθητών, για την ανάπτυξη του διαλόγου στη σχολική ζωή και την από κοινού αντιμετώπιση των θεμάτων που την αφορούν.» (ΥΠΕΠΘ, 1986, αρθρ. 2, παρ. 1 & 2).

Μέλη Μαθητικών Κοινοτήτων, Γενικές Συνελεύσεις, Εκλογές. Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο περιγράφει τις Μαθητικές Κοινότητες, τα χαρακτηριστικά των Μελών τους, τις Γενικές Συνελεύσεις και την Εκλογική Διαδικασία σ' αυτές. Εισαγωγικά αναφέρει:

«Μαθητική κοινότητα αποτελεί το σύνολο των μαθητών κάθε τάξης ή, όπου οι τάξεις διαιρούνται σε τμήματα, το σύνολο των μαθητών κάθε τμήματος. Ισότιμα μέλη κάθε μαθητικής κοινότητας είναι υποχρεωτικά όλοι οι μαθητές κάθε τάξης ή τμήματος. Τα μέλη κάθε μαθητικής κοινότητας έχουν το δικαίωμα να συμμετέχουν στις τακτικές ή έκτακτες γενικές συνελεύσεις με δικαίωμα λόγου, ελέγχου και ψήφου, να συμβάλλουν στη διαμόρφωση της ημερήσιας διάταξης των γενικών συνελεύσεων με γραπτή πρότασή τους προς το συμβούλιο κάθε μαθητικής κοινότητας, αρθρογραφούν στις εφημερίδες των μαθητικών κοινοτήτων» (ΥΠΕΠΘ, 1986, αρθρ. 3, παρ. 1 & 2).

Επίσης, σχετικά με τις Γενικές Συνελεύσεις και την αντιμετώπιση προβλημάτων των μαθητών αναφέρεται ότι:

«Σε κάθε σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης θεσμοθετείται η συνέλευση όλων των μαθητών του σχολείου, που συγκαλείται για να συζητήσει και να αποφασίσει για κοινά προβλήματα των μαθητών» (ΥΠΕΠΘ, 1986, αρθρ. 3, παρ. 27).

Δραστηριότητες των Μαθητικών Κοινοτήτων. Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο αναφέρει δραστηριότητες στις οποίες μπορεί να επιλαμβάνονται οι Μαθητικές Κοινότητες. Αυτές βασίζονται στη θεώρηση ότι το σχολείο, πέρα από χώρος παιδείας, μπορεί και πρέπει να γίνει χώρος πολιτιστικής δημιουργίας και ανάπτυξης καθώς και καλλιέργειας του αθλητικού πνεύματος και της άθλησης (ΥΠΕΠΘ, 1986, αρθρ. 6). Έτσι αναφέρεται ότι,

«Οι μαθητικές κοινότητες, με δική τους πρωτοβουλία και με τη συνεργασία και την τελική έγκριση της διεύθυνσης και του συλλόγου των καθηγητών του σχολείου, προωθούν πολιτιστικές εκδηλώσεις (επιστημονικές διαλέξεις, συζητήσεις, ποιητικές ή μουσικές βραδιές, συναυλίες, εκθέσεις, θέατρο κ.λπ.) που αναφέρονται σε κάθε μορφή επιστήμης και τέχνης, όπως επίσης και διοργανώσεις αθλητικών αγώνων. Σε κάθε σχολείο μπορεί να ιδρυθούν όμιλοι ψυχαγωγικού και πολιτιστικού χαρακτήρα, στους οποίους μπορούν να δραστηριοποιούνται οι μαθητρίες και οι μαθητές, από διάφορες τάξεις ή τμήματα, ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους (π.χ. κινηματογραφικός όμιλος, θεατρικός, φωτογραφικός, σκακιστικός, όμιλος φίλων του περιβάλλοντος λογοτεχνικός, μουσικός, αθλητικός, πρακτικών κατασκευών κ.λπ.). Οι συνεδριάσεις αυτών των ομίλων πραγματοποιούνται στο σχολείο, σε ώρες εκτός των διδακτικών, ικανοποιούν τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα των μαθητών

και καλλιεργούν το ταλέντο των μελών τους. Αρμόδιο όργανο για το συντονισμό της δουλειάς τους είναι το μαθητικό συμβούλιο του σχολείου» (ΥΠΕΠΘ, 1986, αρθρ. 6).

2.5.2. Τα Μαθητικά Συμβούλια.

Το θεσμικό πλαίσιο αναφέρεται σε δύο τύπους Μαθητικών Συμβουλίων τα οποία αποτελούν όργανα των Μαθητικών Κοινοτήτων:

- **Του 5μελούς**, το οποίο αποτελεί όργανο κάθε Μαθητικής κοινότητας με την έννοια του ότι «Μαθητική Κοινότητα αποτελεί το σύνολο των μαθητών κάθε τάξης ή, όπου οι τάξεις διαιρούνται σε τμήματα, το σύνολο των μαθητών κάθε τμήματος» (ΥΠΕΠΘ, 1986, αρθρ. 3, παρ. 1).
- **Του 15μελούς**, το οποίο αποτελεί συντονιστικό όργανο για κάθε σχολείο, δηλαδή αποτελεί το μαθητικό συμβούλιο του σχολείου. Αυτό εκλέγεται στην πρώτη γενική συνέλευση κάθε σχολικής χρονιάς που συνέρχεται μέσα στις πρώτες 45 μέρες και κατόπιν της εκλογής των συμβουλίων των μαθητικών κοινοτήτων (τμημάτων) (ΥΠΕΠΘ, 1986, αρθρ. 3, παρ. 29).

Οι αρμοδιότητες του 15μελούς μαθητικού συμβουλίου κάθε σχολείου είναι:

«Ο συντονισμός της λειτουργίας των μαθητικών κοινοτήτων του σχολείου, η εκπροσώπηση των μαθητών του σχολείου στη συνεργασία τους με τους άλλους φορείς (τις μαθητικές κοινότητες άλλων σχολείων, το σύλλογο των καθηγητών και τη διεύθυνση, τους συλλόγους γονέων και κηδεμόνων του σχολείου τους, την τοπική αυτοδιοίκηση), η προώθηση των αποφάσεων των μαθητών στα θέματα που τους απασχολούν.» (ΥΠΕΠΘ, 1986, αρθρ. 3, παρ. 29).

2.5.3. Συμμετοχή των μαθητών στη λήψη αποφάσεων (θεσμικό πλαίσιο)

Σύμφωνα με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο οι μαθητές συμμετέχουν σε όργανα διοίκησης του εκπαιδευτικού συστήματος και είτε με μόνο δικαίωμα λόγου είτε και με την ψήφο τους, συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων για το σχολείο ή τη σχολική ζωή. Συγκεκριμένα:

- **Στις συνεδριάσεις του Συλλόγου των Διδασκόντων:** «Στις συνεδριάσεις του Συλλόγου των Διδασκόντων των σχολείων της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης παίρνουν μέρος, με δικαίωμα λόγου, εκπρόσωποι των μαθητών, όταν συζητούνται θέματα που τους αφορούν και εφόσον αυτά ορίζονται στον κανονισμό λειτουργίας των μαθητικών κοινοτήτων» (ΥΠΕΠΘ, 1986, αρθρ. 37, παρ.18).
- **Στις συνεδριάσεις του Συλλόγου των Διδασκόντων:** «Στις συνεδριάσεις του συλλόγου των καθηγητών, όταν συζητιούνται πολιτιστικές, αθλητικές και

γενικά μαθητικές δραστηριότητες (π.χ. συγκρότηση βιβλιοθήκης, μορφωτικές επισκέψεις και εκδρομές, διοργάνωση σχολικών εορτών, δημιουργία και συντήρηση σχολικού μουσείου (κ.λ.π.) συμμετέχει με δικαίωμα λόγου, το προεδρείο του μαθητικού συμβουλίου του σχολείου» (ΥΠΕΠΘ, 1986, αρθρ. 6, παρ.3).

- **Στις συνεδριάσεις του Σχολικού Συμβουλίου:** «Τρεις εκπρόσωποι των μαθητικών κοινοτήτων, που ορίζονται με απόφαση του μαθητικού συμβουλίου του σχολείου μετέχουν στο σχολικό συμβούλιο του σχολείου, κατά τις διατάξεις του άρθρου 51 του Ν.1566/1985» (ΥΠΕΠΘ, 1986, αρθρ. 3, παρ. 39). Σημειώνεται ότι με το Νόμο 1566/85 σε κάθε δημόσιο σχολείο ιδρύθηκε σχολικό συμβούλιο, ως όργανο λαϊκής συμμετοχής, στο οποίο προεδρεύει ο διευθυντής του σχολείου και αποτελείται από το σύλλογο των διδασκόντων, τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου του συλλόγου γονέων, τον εκπρόσωπο της τοπικής αυτοδιοίκησης στη σχολική επιτροπή και τρεις εκπρόσωποι των μαθητικών κοινοτήτων, που ορίζονται με απόφαση του συμβουλίου τους. Έργο του σχολικού συμβουλίου, μεταξύ άλλων, είναι η εξασφάλιση της ομαλής λειτουργίας του σχολείου με κάθε πρόσφορο τρόπο και η καθιέρωση τρόπων αμοιβαίας επικοινωνίας διδασκόντων και οικογενειών των μαθητών (Ελληνική Δημοκρατία, Ν1566, 1985).
- **Στην Επιτροπή Αξιολόγησης Προσφορών για τις Εκδρομές:** Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, αναφορικά στις εκδρομές οι οποίες απαιτούν χρήση υπηρεσιών Τουριστικού Πρακτορείου, συμμετέχουν στην Επιτροπή για την αξιολόγηση των προσφορών και την επιλογή της πλέον συμφέρουσας προσφοράς δύο (2) εκπρόσωποι του 15/μελούς Μαθητικού Συμβουλίου ή/και των 5/μελών Συμβουλίων των Μαθητικών Κοινοτήτων που θα λάβουν μέρος στην εκδρομή-μετακίνηση, χωρίς δικαίωμα ψήφου. (ΥΠΑΙΘ, 2020, αρθρ. 14, παρ. 2).
- **Στη Σχολική Επιτροπή Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Δήμου:** Μία/ένας (1) εκπρόσωπος των μαθητικών κοινοτήτων, για τα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, κατά προτεραιότητα μεγέθους σε μαθητικό δυναμικό σχολικής μονάδας, μετέχει στη Σχολική Επιτροπή Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης κάθε Δήμου (ΥΠΕΣ, 2019, αρθρ. 1).
- **Στο Συμβούλιο Σχολικής Κοινότητας:** Μία/ένας (1) εκπρόσωπος των μαθητικών κοινοτήτων μετέχει σε κάθε Συμβούλιο Σχολικής Κοινότητας. Σημειώνεται ότι με απόφαση των οικείων Σχολικών Επιτροπών, σε δήμους όπου υπάρχουν πάνω από δύο σχολικές μονάδες ή σχολικά συγκροτήματα ανά βαθμίδα, λειτουργεί για κάθε σχολείο ή σχολικό συγκρότημα, Συμβούλιο Σχολικής Κοινότητας, το οποίο αποτελείται από 3 έως 5 μέλη. Στο Συμβούλιο συμμετέχουν οπωσδήποτε ο διευθυντής σχολείου, τουλάχιστον ένας εκπρόσωπος γονέων, τουλάχιστον ένας εκπρόσωπος συλλόγου

διδασκόντων, τουλάχιστον ένας εκπρόσωπος των μαθητικών κοινοτήτων για τα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ΥΠΕΣ, 2011, αρθρ. 1, παρ. 2).

2.5.4. Εμπόδια στη Συμμετοχή των μαθητών/τριων

Ο Mill (1859) αναφέρεται στην *Τυραννία της Πλειοψηφίας* ως μία εγγενή αδυναμία του συστήματος της πλειοψηφίας στην οποία η πλειοψηφία ενός εκλογικού σώματος επιδιώκει αποκλειστικά τα δικά του συμφέροντα εις βάρος εκείνων της μειονότητας. Το φαινόμενο αυτό, οδηγεί σε καταπίεση των μειονοτικών ομάδων. Η καταπίεση αυτή, κατά τον ίδιο, είναι συγκρίσιμη με εκείνης ενός τυράννου ή δυνάστη (Mill, 1859). Στην παρούσα έρευνα, ο όρος αναφέρεται ως *Δικτατορία της Πλειοψηφίας* για λόγους σύνδεσης με νεώτερες εκφράσεις και για προσαρμογή σε νεώτερες πολιτικές αντιλήψεις.

Ο Onyszkiewicz (2007) σε συζήτηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τα Ανθρώπινα δικαιώματα στον κόσμο και πολιτική της ΕΕ στον τομέα αυτόν - Αποστολές της ΕΕ για την παρακολούθηση των εκλογών: στόχοι, πρακτικές και μελλοντικές προκλήσεις, αναφέρθηκε γενικευμένα στο φαινόμενο της Δικτατορίας της Πλειοψηφίας. Από τον Ερευνητή, θεωρείται ότι κάποια σημεία της αναφοράς του μπορεί να περιγράψουν και το δημοκρατικό σχήμα των Μαθητικών Κοινοτήτων. Συγκεκριμένα θεωρείται ότι ένα δημοκρατικό σχήμα δικαίου θα πρέπει να προβλέπει ανεξάρτητα όργανα για τη δημιουργία ενός σύνθετου συστήματος ισορροπιών και εγγυήσεων για την προστασία των πολιτών από αυθαίρετες ενέργειες της ηγεσίας και των αρχών. «*Η δημοκρατία πρέπει να είναι φιλελεύθερη δημοκρατία, και όχι δικτατορία της πλειοψηφίας... αυτό σημαίνει ότι πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στην εδραίωση της δημοκρατικής κουλτούρας και των θεσμών της κοινωνίας των πολιτών.*». Ο ίδιος υποστηρίζει ότι πρέπει να αναπτυχθούν μηχανισμοί στήριξης οι οποίοι θα είναι πολύ ευέλικτοι και θα ενισχύουν τα θαρραλέα εκείνα άτομα που υποβάλλονται σε διάφορες μορφές καταπίεσης λόγω της δραστηριότητάς τους (Onyszkiewicz, 2007).

Αναφορικά στο πλαίσιο των Μαθητικών Κοινοτήτων στην Ελλάδα σημειώνεται ότι το ισχύον θεσμικό πλαίσιο λαμβάνει υπόψη του και προβλέπει προτροπές [κι όχι δραστικές ενέργειες] για την αποφυγή αυταρχικών μεθόδων λειτουργίας, αντιδημοκρατικούς περιορισμούς [όπως η Δικτατορία της Πλειοψηφίας]. Συγκεκριμένα αναφέρει ότι

«Στη λειτουργία των μαθητικών κοινοτήτων δεν είναι δυνατό να υποβαθμίζεται ο ρόλος τους από αυταρχικές μεθόδους λειτουργίας και αντιδημοκρατικούς περιορισμούς, που θα περιθωριοποιούσαν το μαθητή στη σχολική ζωή [αλλά αντίθετα] πρέπει να εξασφαλίζονται εκείνες οι λειτουργίες, που συμβάλλουν στην ανάπτυξη του δημοκρατικού διαλόγου και της συνεργασίας στη ζωή του σχολείου» (ΥΠΕΠΘ, 1986, αρθρ. 2, παρ. 3).

Το θεσμικό πλαίσιο προτείνει δράσεις αποφυγής «αντιδημοκρατικών περιορισμών». Μεταξύ άλλων, ειδικά για τις εκλογές ανάδειξης των Μαθητικών Συμβουλίων προτείνει την ανάπτυξη διαλόγου και δίνει τη δυνατότητα σε κάθε μαθητή να συμμετέχει ως υποψήφιος. Συγκεκριμένα αναφέρει:

«Δικαίωμα για υποβολή ή πρόταση υποψηφιότητας έχουν όλοι οι μαθητές, όλα τα μέλη της μαθητικής κοινότητας. Οι εκλογές για την ανάδειξη των συμβουλίων πρέπει να ακολουθούν, ύστερα από πλατύ διάλογο πάνω στα προβλήματα των μαθητών και του σχολείου» (ΥΠΕΠΘ, 1986, αρθρ. 3, παρ. 12 & 13).

Επίσης, για τους [μικρότερους] μαθητές των γυμνασίων το θεσμικό πλαίσιο προβλέπει την παρουσία και τη συμβουλή εκπαιδευτικών. Συγκεκριμένα αναφέρει:

«Στις γενικές συνελεύσεις των μαθητικών κοινοτήτων των γυμνασίων παραβρίσκεται καθηγητής που ορίζεται στην αρχή της χρονιάς για κάθε κοινότητα από το σύλλογο των καθηγητών. Σκοπός της παρουσίας του είναι να συμβουλεύει τους μαθητές αποκλειστικά σε διαδικαστικά θέματα. Η παράγραφος αυτή δεν εφαρμόζεται στα λύκεια... » (ΥΠΕΠΘ, 1986, αρθρ. 3, παρ. 9).

3. Κεφάλαιο 3. Μαθητική Ηγεσία & Λήψη Απόφασης: Ανασκόπηση ερευνών

3.1. Έρευνα της Alderson (2000)

Η Alderson (2000) αναφέρει μια έρευνα που διεξήχθη σε σχολεία στο Ηνωμένο Βασίλειο και τη Βόρεια Ιρλανδία κατά την περίοδο 1997-1998. Το θέμα της έρευνας ήταν «Οι απόψεις των μαθητών για τα σχολικά συμβούλια και η καθημερινή ζωή στο σχολείο». Στην έρευνα συμμετείχαν 2.272 μαθητές ηλικίας 7 έως 17 ετών. Η έρευνα βασίστηκε σε ερωτηματολόγιο 24 σελίδων το οποίο περιλάμβανε έξι ομάδες ερωτήσεων σχετικά με τα σχολικά συμβούλια. Η έρευνα περιέλαβε επισκέψεις σε σχολεία και σε 34 ομαδικές συζητήσεις, κάθε μία με έξι μαθητές, οι οποίες διήρκεσαν συνήθως μισή ώρα. Το ερώτημα κατά πόσο οι μαθητές, των οποίων το σχολείο έχει σχολικό συμβούλιο (με ταυτόχρονη συμμετοχή μαθητών και προσωπικού), βλέπουν αυτό το συμβούλιο ως αποτελεσματικό, διασταυρώθηκε με μια σειρά από άλλα ερωτήματα προκειμένου να εξεταστούν οι συσχετισμοί μεταξύ των απόψεων των μαθητών σχετικά με τα σχολικά τους συμβούλια και με τις απόψεις τους για άλλες πτυχές του σχολείου. Περίπου οι μισοί μαθητές ανέφεραν ότι το σχολείο τους είχε σχολικό συμβούλιο. Από αυτούς, όσοι θεωρούσαν ότι το συμβούλιο τους ήταν αποτελεσματικό, γενικά, είχαν θετικές απόψεις για τις κοινωνικές και ακαδημαϊκές δραστηριότητες του σχολείου τους, ενώ εκείνοι που δήλωσαν ότι το συμβούλιο τους ήταν αναποτελεσματικό, γενικά, είχαν πιο αρνητικές αντιλήψεις. Η έρευνα επικεντρώθηκε στα αστικά δικαιώματα και έδειξε την πρακτική τους συνάφεια στα σχολεία, συνδέοντας τα δικαιώματα του πολίτη με πολλά θέματα που έχουν μεγάλο πρακτικό ενδιαφέρον για τους νέους. Ορισμένα σχολεία θεωρούν ότι η δημιουργία ενός αποτελεσματικού σχολικού συμβουλίου μπορεί να βελτιώσει σημαντικά τα πρότυπα συμπεριφοράς, αλλά αυτή η διαδικασία πρέπει να περιλαμβάνει περαιτέρω αλλαγές στα συστήματα και τις σχέσεις στο σχολείο. Η απλή εισαγωγή ενός συμβολικού συμβουλίου μπορεί να αυξήσει τον σκεπτικισμό των μαθητών (Alderson, 2000).

3.2. Έρευνα της Wyse (2001).

Έρευνα της Wyse (2001) με θέμα «*Tip Pens and School Councils: Children's Participation Rights in Four English Schools*» διερεύνησε τα δικαιώματα συμμετοχής των παιδιών σε δύο σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και σε δύο σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Αγγλία, εστιάζοντας στο δικαίωμα του παιδιού να εκφράζει ελεύθερα τις απόψεις του σε όλα τα θέματα που το αφορούν, όπως αναφέρεται στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRC). Στην έρευνα, συμμετείχαν μαθητές και προσωπικό σε δύο σχολεία

πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης τόσο σε κεντρικές πόλεις όσο και σε περιφερειακές. Τα δεδομένα συγκεντρώθηκαν μέσω ομαδικών συνεντεύξεων με 56 μαθητές ηλικίας 9 έως 13 ετών και βασικού προσωπικού αλλά και παρατηρήσεις στις μαθητικές τάξεις. Συνολικά, τα πορίσματα έδειξαν ότι οι ευκαιρίες για παιδιά να εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους σε όλα τα θέματα που τους αφορούν ήταν εξαιρετικά περιορισμένες. Όπου υπήρχαν σχολικά συμβούλια (με συμμετοχή μαθητών και προσωπικού), τα παιδιά παρεμποδίστηκαν από έλλειψη δράσης και κακές γραμμές επικοινωνίας. Οι μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν είχαν καν επίσημο μηχανισμό για να εκφράσουν τις απόψεις τους. Η πλειοψηφία των παιδιών επέδειξε ικανότητα να σκεφτεί σοβαρά και περίπλοκα ζητήματα (Wyse, 2001).

3.3. Έρευνα του Παπαϊκονόμου (2017).

Ο Παπαϊκονόμου (2017) παρουσιάζει μία έρευνα σε έφηβους μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (έγινε το φθινόπωρο του 2014) σχετικά με τις μαθητικές κοινότητες και την ικανοποίηση που νιώθουν από τη λειτουργία των μαθητικών κοινοτήτων στα πλαίσια του σχολείου. Η έρευνα είχε θέμα: «Οι στάσεις των μαθητών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης απέναντι στη λειτουργία των μαθητικών κοινοτήτων».

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε ένα Γενικό Λύκειο (ΓΕΛ) και ένα Γυμνάσιο της Θεσσαλονίκης, ένα Επαγγελματικό Λύκειο (ΕΠΑΛ), δύο Γενικά Λύκεια (ΓΕΛ) και ένα Γυμνάσιο του νομού Κιλκίς. Επιστράφηκαν 960 αξιοποιήσιμα ερωτηματολόγια τα οποία και απετέλεσαν το τελικό δείγμα της έρευνας. Το κριτήριο καλής προσαρμογής είναι για όλες τις μεταβλητές στατιστικά σημαντικό.

Παρατηρήθηκαν σημαντικοί συσχετισμοί ανάμεσα στον τύπο του σχολείου, την επίδοση τους και την αίσθηση που έχουν για τη λειτουργία του θεσμού. Παρατηρήθηκε καλή διάθεση για το θεσμό και τη χρησιμότητα του αλλά και διαπιστώθηκαν προβλήματα στην εφαρμογή του (Παπαϊκονόμου, 2017).

3.4. Έρευνα των Γόγολα και Κατσή (2014).

Σκοπός της έρευνας των Γόγολα και Κατσή (2014) με θέμα «Ρόλοι και διαδικασίες λήψης απόφασης σε επίπεδο σχολικού οργανισμού» είναι η ανίχνευση του ρόλου και του βαθμού συμμετοχής στις διαδικασίες λήψης απόφασης των σχολικών ηγετών και των συλλογικών οργάνων των σχολικών οργανισμών. Στην παρούσα, η συγκεκριμένη έρευνα ενδιαφέρει καθώς παρουσιάζει ευρήματα τα οποία άπτονται της συμμετοχής των Μαθητικών Κοινοτήτων στη λήψη απόφασης. Εκατόν ογδόντα δύο (182) εκπαιδευτικοί ανταποκρίθηκαν στην έρευνα, μέσω διαδικασίας μη αναλογικής στρωματοποιημένης δειγματοληψίας. Κλήθηκαν να αποκριθούν σε ερωτήσεις ενός δομημένου ερωτηματολογίου που κατασκευάστηκε για τις ανάγκες της εν λόγω έρευνας. Η στατιστική επεξεργασία των δεδομένων έγινε μέσω

περιγραφικής στατιστικής Τα αποτελέσματα της έρευνας ανέδειξαν σημαντικές ελλείψεις και αδυναμίες του εκπαιδευτικού μας συστήματος, που εστιάζονται σε ζητήματα σχολικής αυτονομίας. Επισημαίνεται ο περιορισμένος ρόλος της σχολικής ηγεσίας, αλλά και η ελλιπής συμμετοχή στις διαδικασίες λήψης απόφασης τόσο των διευθυντών, όσο και των εκπαιδευτικών, των μαθητών και γονέων τους. Ενδιαφέροντα και διαφοροποιημένα εμφανίζονται τα αποτελέσματα που άπτονται της συμμετοχής στις διαδικασίες λήψης απόφασης των μαθητών/τριών. Συγκεκριμένα, Χαρακτηρίζουν μη ικανοποιητική έως μέτρια τη συμμετοχή των μαθητικών κοινοτήτων σε ποσοστό που αθροιστικά ανέρχεται στο 77,47% (Γόγολα & Κατσής, 2014).

3.5. Έρευνα του Συνηγόρου του Πολίτη (2017).

Ο Συνήγορος του Πολίτη (2017), στο πλαίσιο της αποστολής του ως Συνήγορος του Παιδιού, πρότεινε στο Υπουργείο Παιδείας να πραγματοποιηθεί επικαιροποίηση της σχετικής νομοθεσίας, επισημαίνοντας την ανάγκη περαιτέρω διαλόγου στα σχολεία. Το Υπουργείο δεσμεύθηκε να προχωρήσει σε νομοθετικές πρωτοβουλίες αφού διερευνηθούν και καταγραφούν οι απόψεις των μαθητών.

Με έγγραφο του Υπουργείου Παιδείας, το ερωτηματολόγιο, διαβιβάστηκε προς όλες τις Περιφερειακές Διευθύνσεις, Διευθύνσεις Εκπαίδευσης και σχολικές μονάδες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της χώρας, σχετικό ερωτηματολόγιο του Συνηγόρου του Πολίτη. Το ερωτηματολόγιο αποτελείτο από οκτώ κλειστά ερωτήματα και ένα ανοικτό.

Ο χρόνος διεξαγωγής της έρευνας ήταν από 7/3/2017 έως 7/4/2017, ο αριθμός σχολείων, από όλη τη χώρα, που συμμετείχαν ήταν: 377 και συγκεκριμένα συμμετείχαν 194 Γυμνάσια (τα 4 από αυτά νυχτερινά) και 183 Λύκεια (τα 5 νυχτερινά). Τελικά, συμμετείχαν 37.488 μαθητές και συγκεκριμένα συμμετείχαν 18.676 μαθητές Γυμνασίου και 18.812 μαθητές Λυκείου.

Χαρακτηριστικές Ερωτήσεις προς τους μαθητές ήταν *«Οι Μαθητικές Κοινότητες μπορούν να βοηθήσουν στην καλύτερη λειτουργία της σχολικής ζωής - χρειάζεται να ανανεωθούν και να υποστηριχτούν περισσότερο...»* ή *«Στο 5μελές συμβούλιο του τμήματος, μετά τις εκλογές, πρόεδρος ορίζεται ο/η μαθητής/τρια που συγκέντρωσε τον μεγαλύτερο αριθμό ψήφων. Ο γραμματέας και ο ταμίας ορίζονται με συνεννόηση μεταξύ των μελών του συμβουλίου...»*.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, παρουσιάζουν οι απαντήσεις στην ανοικτή ερώτηση του ερωτηματολογίου, που αφορούσε ιδέες και προτάσεις τους που εκτιμούν ότι θα βοηθούσαν την καλύτερη λειτουργία των μαθητικών κοινοτήτων στο σχολείο των μαθητών.

Με βάση τα ευρήματα της έρευνας διαπιστώθηκε ότι στην πλειοψηφία τους, οι μαθητές, επιζητούν πιο ενεργή συμμετοχή όλων τους –χωρίς εξαίρεση- στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που αφορούν τις περισσότερες εκφάνσεις της

σχολικής λειτουργίας, προτείνοντας παράλληλα για την επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου την υλοποίηση διάφορων πρακτικών, όπως την ενδυνάμωση της συνεργασίας των μαθητών με τους καθηγητές, τον σεβασμό των εκφραζόμενων απόψεων των πρώτων από τους τελευταίους, αλλά και την πολύπλευρη ενημέρωση όλων των μαθητών σχετικά με ζητήματα που αφορούν το σχολείο από τους συμμαθητές τους που τους εκπροσωπούν στα μαθητικά συμβούλια (Συνήγορος του Πολίτη, 2017).

3.6. Έρευνα του Συνηγόρου του Πολίτη (2009).

Με πρωτοβουλία του Συνηγόρου του Πολίτη (2009) στις 15/03/2009 στη Θεσσαλονίκη πραγματοποιήθηκε ανοικτή συζήτηση με θέμα «Ο ρόλος των μαθητών στην σύνταξη και εφαρμογή Σχολικών Κανονισμών». Η Ανοικτή Συζήτηση διοργανώθηκε σε συνεργασία με την Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης, τις Διευθύνσεις Β΄θμιας Εκπαίδευσης Δυτικής και Ανατολικής Θεσσαλονίκης και τα Γραφεία Αγωγής Υγείας του Νομού. Σε αυτήν συμμετείχαν περίπου 130 μαθητές από 60 γυμνάσια και λύκεια, μεταξύ των οποίων και 20 μέλη της Ομάδας Εφήβων Συμβούλων του Συνηγόρου του Παιδιού. Συζητήθηκαν και καταγράφηκαν απόψεις για τα Μαθητικά Συμβούλια, Γενικά για το Σχολικό Κανονισμό, το Διάλογο στο σχολείο, τις Πολιτιστικές δραστηριότητες, εκδηλώσεις και εκδρομές, τις Σχολικές εγκαταστάσεις και υποδομές, τις Διακρίσεις και την ενσωμάτωση αλλοδαπών, τις Κυρώσεις και άλλα θέματα της σχολικής ζωής (Συνήγορος του Πολίτη, 2009).

Χαρακτηριστικά και συναφή με τα Ερευνητικά Ερωτήματα της παρούσας Έρευνας αναφέρονται εκφρασμένες απόψεις των μαθητών (Πηγή www.esos.gr):

«...Ο σχολικός κανονισμός θα πρέπει να συντάσσεται ύστερα από διάλογο, ώστε να έχει γενική αποδοχή. Δεν πρέπει να περιλαμβάνει μόνο υποχρεώσεις αλλά και δικαιώματα των μαθητών. Πρέπει να αναφέρεται επίσης στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των καθηγητών...

...Ο σχολικός κανονισμός πρέπει να εισάγει στη λειτουργία του σχολείου τις αρχές της δημοκρατίας, του αλληλοσεβασμού, της επικοινωνίας, της ισότητας, της συμμετοχής, της ανεκτικότητας, της αλληλεγγύης και της συνεργασίας για την εφαρμογή των κανόνων. Θα πρέπει να εμπνέει για την φροντίδα της καλής λειτουργίας του σχολείου, αλλά και των καθημερινών σχέσεων μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών. Να λειτουργεί περισσότερο προληπτικά παρά κατασταλτικά. Να συνδυάζεται με ένα κατάλληλο κλίμα στο σχολείο που δημιουργείται από την διεύθυνση και υποστηρίζεται από όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας. Είναι επίσης επιθυμητό το σχολείο να εκπαιδεύει από μικρή ηλικία τους μαθητές στις αρχές της δημοκρατίας...

...Δυστυχώς η κοινή διαπίστωση είναι ότι ο ρόλος των μαθητικών συμβουλίων έχει απαξιωθεί στη συνείδηση των εκπαιδευτικών και των μαθητών και η εκλογή εκπροσώπων γίνεται χωρίς επίγνωση της σοβαρής αποστολής τους για την συμβολή στην καθημερινή βελτίωση των συνθηκών λειτουργίας των σχολείων και την αντιμετώπιση των όποιων προβλημάτων τους...

...Θα πρέπει να βρεθεί τρόπος ώστε στα 15μελή συμβούλια να εκπροσωπούνται μαθητές από όλες τις τάξεις (είτε με εκπαίδευση των μαθητών στην αξία της εκπροσώπησης συμμαθητών τους, είτε με προβλεπόμενη ποσόστωση στο συμβούλιο)...

...Οι μαθητές επιθυμούν να έχουν λόγο στον σχεδιασμό και την επιλογή του περιεχομένου, του προγράμματος και των συνοδών των εκδρομών. Οι καθηγητές που λαμβάνουν τις τελικές αποφάσεις, θα πρέπει να συζητούν με τους μαθητές και να λαμβάνουν υπόψη τους τις απόψεις και τις προτάσεις των μαθητών...

...Ο σχολικός κανονισμός θα πρέπει να προβλέπει τη δυνατότητα των μαθητών να συμβάλλουν στην διαμόρφωση και βελτίωση των σχολικών εγκαταστάσεων και υποδομών...

...Ο στιγματισμός των μαθητών εκ μέρους των καθηγητών, είτε για λόγους συμπεριφοράς είτε για λόγους απόδοσης (καλοί – κακοί μαθητές) δεν διευκολύνει το κλίμα συνεργασίας και συνεννόησης στο σχολείο και θα πρέπει να αποφεύγεται...

...Σε κάθε σχολείο θα πρέπει να προβλέπεται τρόπος έκφρασης και διαδικασία συζήτησης παραπόνων για ζητήματα μη εφαρμογής του σχολικού κανονισμού ή για απαράδεκτες συμπεριφορές εκπαιδευτικών ή μαθητών...

...Οι μαθητές επιθυμούν να εκφράζουν τη γνώμη τους και σε άλλα θέματα, τα οποία δεν περιλαμβάνονται στο άμεσο αντικείμενο των σχολικών κανονισμών, όπως είναι η αξιολόγηση των βιβλίων και των χρησιμοποιούμενων παιδαγωγικών μεθόδων. Τα ζητήματα αυτά θα μπορούσε τουλάχιστον να αποτελούν αντικείμενο συζήτησης και προτάσεων που απευθύνουν οι μαθητές προς το Υπουργείο Παιδείας, μέσω της διεύθυνσης των σχολείων τους ..

...Είναι σκόπιμο οι διευθυντές των σχολείων να καλούν τακτικά τα 15μελή συμβούλια μαθητών και τα 5μελή συμβούλια των τάξεων για να ακούν τις απόψεις τους και να τους ζητούν την συμβολή τους στην λειτουργία των σχολείων...

...Η συμμετοχή των μαθητών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων στο σχολείο βοηθάει στην απόκτηση ευθύνης, ωριμότητας και στην κοινωνική τους ευαισθητοποίηση, ώστε αφενός να γίνονται υπεύθυνοι για την τήρηση του κανονισμού ο οποίος προέκυψε με συμμετοχικές διαδικασίες, αφετέρου να εκπαιδεύονται για την ουσιαστική και υπεύθυνη συμμετοχή τους στα κοινά ως πολίτες της χώρας...». (Συνήγορος του Πολίτη, 2009 [Πηγή: www.esos.gr]).

3.7. Έρευνα του Συνηγόρου του Πολίτη (2007).

Ο Συνήγορος του Πολίτη (2007), κατά τη διάρκεια της δράσης «Ημερών διαλόγου: προτάσεις για ένα σχολείο που μας σέβεται και μας υπολογίζει» που διοργανώθηκαν την 21.4.2007 στην Αθήνα και την 5.4.2008 στην Θεσσαλονίκη με θέμα «Εκφράζομαι, Ακούγομαι, Συμμετέχω», σύλλεξε και κατέγραψε προτάσεις οι οποίες αποτελούν σύνοψη των απόψεων μαθητών και μαθητριών από γυμνάσια και λύκεια όλης της Ελλάδας όπως αυτές εκφράστηκαν σε συζητήσεις τους με τον Συνήγορο του Παιδιού κατά την επίσκεψή του στο σχολείο τους αλλά και απόψεων που έστειλαν μαθητές ηλεκτρονικά στον Συνήγορο, μέσω σχετικής ιστοσελίδας. Ειδικά για τα μαθητικά συμβούλια, η επικρατούσα άποψη ήταν ότι «από την αρχή της σχολικής χρονιάς πρέπει οι μαθητές να ενημερώνονται και να συζητούν για το θεσμό των μαθητικών κοινοτήτων και τους τρόπους συμμετοχής των μαθητικών συμβουλίων στη σχολική ζωή. Οι μαθητές πρέπει να καλούνται να συμμετέχουν σε αποφάσεις που αφορούν την καθημερινή λειτουργία των σχολείων, αλλά και στην αντιμετώπιση ή πρόληψη περιστατικών βίας, ρατσισμού κλπ. Όταν οι απόψεις των μαθητών δεν γίνονται δεκτές από τη διεύθυνση, χρειάζεται να υπάρχει και δευτεροβάθμιο όργανο, στο οποίο θα μπορούν να προσφεύγουν. Οι εκλεγμένοι εκπρόσωποι των μαθητών πρέπει να ελέγχονται ως προς τη νομιμότητα των ενεργειών τους» (Συνήγορος του Πολίτη, 2007).

3.8. Έρευνα της Giannakaki et al. (2018)

Οι Giannakaki, Flynn, Hayes, Fitzsimons, and Emerson (2018), πραγματοποίησαν έρευνα με θέμα «Teachers' Beliefs about Education and Children's Voice Practices in the Island of Ireland». Ο όρος «Children's Voice» (Φωνή των Παιδιών), αφορά στα παιδιά που έχουν λόγο σε αποφάσεις οι οποίες τα επηρεάζουν και κατ' επέκταση συμμετέχουν ως ενεργοί πολίτες σε ποικίλα πλαίσια της κοινότητας, σε σχολεία κ.λπ. (Harris & Manatakis, 2013; Giannakaki et al., 2018).

Η μελέτη αυτή διερεύνησε τις εκπαιδευτικές πεποιθήσεις των δασκάλων δημοτικών σχολείων στο νησί της Ιρλανδίας με σκοπό να εξετάσει πώς αυτές επηρεάζουν τις αντιλήψεις τους και τις πρακτικές της «Φωνής των Παιδιών» στα σχολεία. Πρώτα πραγματοποιήθηκε έρευνα για τις εκπαιδευτικές πεποιθήσεις 191 εκπαιδευτικών

από 19 σχολεία (8 από τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας και 11 από τη Βόρεια Ιρλανδία), ακολουθούμενες από συνεντεύξεις εκπαιδευτικών και ομάδες εστίασης παιδιών σε τέσσερα από αυτά τα σχολεία ώστε να διερευνηθεί η αλληλεπίδραση μεταξύ αυτών των πεποιθήσεων και ο τρόπος με τον οποίο η «Φωνή των Παιδιών» θεωρήθηκε και εφαρμόστηκε. Τα τέσσερα σχολεία επιλέχθηκαν ώστε να αντιπροσωπεύσουν διαφορετικές κουλτούρες.

Η διερεύνηση της «Φωνής των Παιδιών» αφορούσε ποικίλες εκφάνσεις της, από εκλεγμένα σχολικά συμβούλια έως παιδιά που ενεργούν ως ερευνητές, καθηγητές ή μέλη επιτροπών διορισμών. Η έρευνα, είχε ως στόχο να διερευνήσει τους πολιτιστικούς προσανατολισμούς των εκπαιδευτικών και να εξετάσει πώς επηρεάζουν τις αντιλήψεις τους και τις πρακτικές της «Φωνής των Παιδιών» στα σχολεία. Αναπτύχθηκαν τέσσερα ερευνητικά ερωτήματα εκ των οποίων οι απαντήσεις στα δύο εξ αυτών ενδιαφέρουν σημαντικά την παρούσα: (1) Πώς, οι πεποιθήσεις των εκπαιδευτικών για την εκπαίδευση, επηρεάζουν τόσο τις δικές τους κατανοήσεις και προσεγγίσεις όσο και εκείνες των μαθητών τους, αναφορικά με τη «Φωνή των Παιδιών»; (2) Πώς οι εκπαιδευτικοί με διαφορετικές εκπαιδευτικές πεποιθήσεις ξεκινούν διάλογο με τα παιδιά και μεταξύ τους; Ποια δυναμική προκύπτουν από τέτοιες συναντήσεις διαλόγου και ποιες διαφορές εξουσίας διακρίνονται;

Η μελέτη υιοθέτησε μια ερευνητική προσέγγιση μεικτών μεθόδων. Το κύριο εύρημα το οποίο ενδιαφέρει την παρούσα Έρευνα είναι ότι φάνηκε ότι τα παιδιά ανεξάρτητα του τύπου κουλτούρας του σχολείου έπρεπε να συμμορφώνονται με καταπιεστικές ιεραρχικές δομές και να ακολουθούν τον δρόμο τους μέσα από άδικους ή και αντιδημοκρατικούς κανόνες και κανόνες οι οποίοι περιόριζαν σοβαρά τη φωνή τους.

3.9. Συλλογή Δεδομένων της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Μαγνησίας (2019)

Η Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Μαγνησίας (2019) οργάνωσε ως «Κοινό Σχολικό Συμβούλιο» μαθητών Λυκείου και Πολιτειακών Θεσμών την ημερίδα με θέμα: «Η Πολιτεία αφουγκράζεται τους μαθητές». Η δράση εγκρίθηκε από τις αρμόδιες υπηρεσίες του ΥΠ.Π.Ε.Θ με το υπ' αριθ. Φ20.1/229250/Δ2/29-12-2017 έγγραφό του. Η Ημερίδα πραγματοποιήθηκε την Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018 στις 10.00 π.μ. εντός του αμφιθεάτρου ΤΕΕ Μαγνησίας, ενώ η συμμετοχή σε αυτή ήταν προαιρετική και δωρεάν. Σύμφωνα με το σχεδιασμό της δράσης, τρεις μαθητές από τα δεκαπενταμελή μαθητικά συμβούλια των Λυκείων της Μαγνησίας και των ΣΜΕΑΕ, εξέθεσαν τις απόψεις, τους προβληματισμούς και τις προτάσεις τους για την παιδεία και το συνυφασμένο με αυτή μέλλον τους, στους κορυφαίους

Πολιτειακούς θεσμούς, στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς τους. Τις τοποθετήσεις των μαθητών συμπλήρωσαν οι διευθυντές των σχολείων και οι εκπρόσωποι των Συλλόγων Διδασκόντων κάθε Λυκείου, οι οποίοι τους συνόδευαν. Κεντρικός σκοπός της δράσης ήταν οι Πολιτειακοί θεσμοί του τόπου να γίνουν κοινωνοί των προβλημάτων, των απόψεων και των προτάσεων των νέων μας, και ιδιαίτερα των μαθητών μας, αναφορικά με την παρεχόμενη εκπαίδευση, τη σχολική ζωή, τις προοπτικές και το μέλλον τους. Τελικός στόχος ήταν η, από μεριάς της Πολιτείας, αξιοποίηση των πληροφοριών, που οι μαθητές παρείχαν, ώστε να βελτιωθεί η υπάρχουσα κατάσταση στην εκπαίδευση, να αναπτυχθούν νέες καινοτόμες πρακτικές και σχεδιασμοί, οι οποίοι θα συντελέσουν στη δημιουργία ενός καλύτερου αύριου για τους νέους μας. Επιπλέον, η δράση συντέλεσε στην ανάπτυξη κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ των μαθητών και των θεσμών της Εκπαίδευσης, της Πολιτείας και της Δημοκρατίας. Τα μαθητικά συμβούλια κατέθεσαν υπομνήματα με τις απόψεις και τις προτάσεις τους για ένα καλύτερο σχολείο. Τα στοιχεία καταγράφηκαν σε ηλεκτρονικό βιβλίο και δημοσιεύτηκαν στο διαδίκτυο (Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Μαγνησίας, 2019).

Όπως κατέστη κατανοητό, δεν πρόκειται για διενεργηθείσα έρευνα αλλά για μία συλλογή δεδομένων – αντιλήψεων των Μαθητικών Κοινοτήτων σχολείων της Μαγνησίας- για την επικρατούσα κατάσταση στην εκπαίδευση και προτάσεις βελτίωσής της. Στην παρούσα έρευνα, δεν θα αξιοποιηθούν πληροφορίες από τη συλλογή αυτή εφόσον δεν αποτελούν ερευνητικά συμπεράσματα. Εδώ αναφέρεται ως πρότυπο μεθόδου διεύρυνσης των δημοκρατικών διαδικασιών στις Μαθητικές Κοινότητες και συμμετοχής τους στη διαμόρφωση ενός καλύτερου συστήματος εκπαίδευσης.

4. Κεφάλαιο 4. Μεθοδολογία

Τα ερευνητικά ερωτήματα

Όπως προαναφέρθηκε, τα Ερευνητικά Ερωτήματα με βάση τα οποία σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε η παρούσα έρευνα είναι:

1. Με ποια κριτήρια εκλέγονται ως εκπρόσωποι των μαθητών/τριων στα μαθητικά συμβούλια της γενικής και επαγγελματικής δημόσιας εκπαίδευσης;
2. Σε ποιο βαθμό συμμετέχουν α) οι εκλεγμένοι-εκπρόσωποι των μαθητών/τριών και β) το σύνολο των μαθητών/τριων στη λήψη αποφάσεων για το σχολείο και με ποιους τρόπους;
3. Ποια η άποψη των μαθητών/τριων για το ισχύον καθεστώς συμμετοχής των μαθητικών συμβουλίων στη λήψη αποφάσεων για το σχολείο;
4. Ποιους καινοτόμους-πρωτοποριακούς τρόπους προτείνουν οι μαθητές/τριες για την συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων;

Όπως γίνεται αμέσως αντιληπτό από τον αναγνώστη, τα Ερευνητικά Ερωτήματα είναι σύνθετα, πράγμα το οποίο προβληματίζει την πραγματοποίηση της ερευνητικής διαδικασίας και κυρίως της εξαγωγής των αποτελεσμάτων και των συμπερασμάτων. Επί αυτού οι Mallick and Verma (2005) αναφέρουν ότι τα «καλά» ερευνητικά ερωτήματα (1) Φτάνουν στην καρδιά του ερευνητικού προβλήματος, (2) Είναι απλά και σαφώς διατυπωμένα και (3) Είναι δυνατό να απαντηθούν με τα εργαλεία τα οποία διαθέτει ο ερευνητής. Συνεχίζοντας τον προβληματισμό για το αν τα προαναφερθέντα ερευνητικά ερωτήματα είναι «καλά», κατά τους Mallick and Verma (2005), ότι με στόχο την ικανοποίηση των (1) και (3) χαρακτηριστικών των «καλών» ερωτημάτων, υποβαθμίζεται μερικώς το χαρακτηριστικό της απλότητας στο χαρακτηριστικό (2). Σημειώνεται ότι η εξέλιξη της ερευνητικής διαδικασίας, θεωρούμε, ότι επιβεβαιώνει την σύνταξη των Ερευνητικών Ερωτημάτων.

Μεθοδολογία

Παρά το γεγονός ότι στην ποιοτική έρευνα ελλοχεύει ο κίνδυνος της υποκειμενικότητας, θεωρήθηκε αναγκαίο από τον ερευνητή η εν λόγω έρευνα να πραγματοποιηθεί ως ποιοτική μέσω ημιδομημένης συνέντευξης ώστε, κατά βάση, να δοθεί η δυνατότητα διερεύνησης σε μεγαλύτερο βάθος (Cohen, Manion, & Morrison, 2000). Πιο συγκεκριμένα, στην παρούσα πραγματοποιείται ποιοτική έρευνα επειδή (Ισαρη & Πουρκός, 2015):

- Ο ερευνητής επιθυμεί την άμεση και μοναδική εμπειρία της προσέγγισης των βιωμάτων και της συμπεριφοράς των μαθητών οι οποίοι συμμετέχουν.
- Από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, τόσο της ελληνικής όσο και της διεθνούς ο ερευνητής, θεωρεί ότι η γνώση που διαθέτουμε είναι πενιχρή ή αμφισβητούμενη και δε φαίνεται να ανταποκρίνεται σε μεγάλο βαθμό στην πολυπλοκότητα του υπό διερεύνηση θέματος.
- Ο ερευνητής επιθυμεί να υποβοηθηθεί στην ανάπτυξη μίας πιο σύνθετης και λεπτομερειακής περιγραφής του θέματος των μαθητικών κοινοτήτων, μέσω της εκτενούς και πιο προσωπικής παρατήρησης.
- Ο ίδιος επιθυμεί να επικεντρωθεί στις «αρχέτυπες» φωνές και να αποβάλλει φωνές «θορύβου» οι οποίες μπορεί να προκληθούν στα υποκείμενα από παράγοντες επίδρασης, όπως η διεύθυνση τους σχολείου, το πλήθος των συμμαθητών, οι γονείς (πράγμα το οποίο μπορεί να παρατηρηθεί σε άλλου είδους έρευνα).
- Ο ερευνητής επιθυμεί να έχει καλύτερη κατανόηση των πλαισίων όπου τα υποκείμενα διαβιώνουν και κυρίως του σχολικού χώρου, χωρίς να αποκλείεται η ανακάλυψη συμπεριφορών οι οποίες σχετίζονται και με άλλα πλαίσια διαβίωσης των μαθητών

Το Αντιληπτό Περίγραμμα του Ερευνητή

Σύμφωνα με τον Μαντζούκας (2003; 2007) στην ερευνητική διαδικασία, αρχικά, καθορίζονται όλες οι πεποιθήσεις και αντιλήψεις του ερευνητή σχετικά με την πραγματικότητα, την αλήθεια και τη γνώση όπως την βιώνει και αντιλαμβάνεται με τον μοναδικό τρόπο που την αντιλαμβάνεται ο κάθε άνθρωπος, δηλαδή καθορίζεται το αντιληπτικό περίγραμμα του ερευνητή (Μαντζούκας, 2003; Mantzoukas, 2007). Μέρος του αντιληπτικού περιγράμματος αποτελεί, η εκ μέρους του Ερευνητή, διευκρίνιση για το πώς ο ίδιος αντιλαμβάνεται την πραγματικότητα στο ερευνητικό του πεδίο, δηλαδή ποιες είναι οι πεποιθήσεις και οι αντιλήψεις του στο φαινόμενο το οποίο διερευνά (Mantzoukas, 2007).

Στην παρούσα έρευνα ο Ερευνητής κατέγραψε, περιγραμματακά και ολιγόλογα, την πραγματικότητα, την αλήθεια και τη γνώση του (περιγραμματακά) όπως την βιώνει και την αντιλαμβάνεται. Το εν λόγω αντιληπτικό περίγραμμα, με τις αντιλήψεις του Ερευνητή όσον αφορά στη σύλληψη αυτής της πραγματικότητας αξιοποιήθηκε στις συζητήσεις για τα αποτελέσματα και την εξαγωγή συμπερασμάτων στην Έρευνα. Το Αντιληπτό Περίγραμμα του Ερευνητή παρουσιάζεται στο Παράρτημα 1.

Η συνέντευξη

Όπως προαναφέρθηκε, με σκοπό να απαντηθούν τα παραπάνω Ερευνητικά Ερωτήματα ακολουθείται η μεθοδολογία της Ποιοτικής Έρευνας.

Η Συνέντευξη εν γένει

Σχετικά με τον τύπο της συνέντευξης, επιλέχθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη επειδή τα χαρακτηριστικά αυστηρά και προκαθορισμένα πλαίσια της δομημένης συνέντευξης περιορίζουν τη σχετική ελευθερία, την άνεση και την ευελιξία της έκφρασης των συμμετεχόντων (Cohen & Manion, 1997). Επιπλέον, στην ποιοτική έρευνα [ειδικά μη δομημένης συνέντευξης], θεωρείται σημαντική η πιθανότητα διαπίστωσης αντιδράσεων και συναισθημάτων των μαθητών και έτσι να εξυρευθούν επιπλέον στοιχεία (Bell, 1997) αφού η ημιδομημένη συνέντευξη είναι πιο ευέλικτη και λαμβάνοντας υπ' όψιν τις απαντήσεις του συνεντευξιαζόμενου, ο συνεντευκτής μπορεί να υποβάλλει κι άλλες ερωτήσεις κι επομένως μπορεί να συλλέξει τα δεδομένα τα οποία τελικώς επιθυμούσε να συλλέξει με βάση τον εμπλουτισμό της με τα καινούργια δεδομένα τα οποία εμφανίστηκαν κατά τη διάρκεια της συνέντευξης (Willig, 2013).

Η συνέντευξη είχε τη χροιά της κατευθυνόμενης συνέντευξης, δηλαδή υπήρχαν ερωτήματα τα οποία απευθύνονταν στον συνεντευξιαζόμενο και τα οποία προσδιόριζαν το πλαίσιο της συνέντευξης αλλά παρέχονταν αρκετά μεγάλος βαθμός απόκλισης και τα υποκείμενα ήταν ελεύθερα να απαντούν σχετικά με το θέμα και να δώσουν τις δικές τους απόψεις όταν εκείνα το ήθελαν (Bell, 2001).

Σημαντικά στοιχεία αποφυγής στη συνέντευξη ήταν η προκατάληψη και η μη εχεμύθεια. Επιδιώχθηκε η αντικειμενικότητα (όσο αυτό ήταν εφικτό), επιδιώχθηκε ο πλήρης περιορισμός της προθυμίας των ερωτώμενων να ευχαριστήσουν τον ερευνητή, ο ελλοχεύων κίνδυνος ανταγωνισμού μεταξύ υποκειμένου και ερευνητή, και κάθε αποτέλεσμα αντίδρασης στον ερευνητή το οποίο διεύρυνε το πεδίο της προκατάληψης (Gall, Gall, & Borg, 1999). Τέλος, σε όλες τις περιπτώσεις η διασφάλιση της εχεμύθειας επιβεβαιώθηκε ώστε οι συνεντευξιαζόμενοι να νιώσουν απολύτως άνετα και τα αποτελέσματα να είναι το μέγιστο δυνατό αξιόπιστα.

Οι συνεντεύξεις μαγνητοφωνήθηκαν και απομαγνητοφωνήθηκαν με τη βοήθεια σχετικού λογισμικού.

Έτσι, για τη διεξαγωγή της έρευνας πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις σε τέσσερα συνολικά λύκεια, εκ των οποίων το ένα ήταν Γενικό (ΓΕΛ), τα δύο Επαγγελματικά (ΕΠΑΛ) πρωινά και ένα επαγγελματικό εσπερινό στο οποίο φοιτούν μαθητές μεγαλύτερης ηλικίας. Και τα τέσσερα σχολεία βρίσκονται σε αστική περιοχή και έχουν μαθητικό δυναμικό περίπου τριακοσίων ατόμων το καθένα.

Οι συνεντευζιάζόμενοι παρείχαν συνέντευξη κατά μόνας στον συνεντευκτή (ερευνητή). Πραγματοποιήθηκαν 10 δέκα συνεντεύξεις με βάση συγκεκριμένη δειγματοληψία / επιλογή.

Αναπτύχθηκε πρωτόκολλο συνέντευξης το οποίο περιελάμβανε δεκαπέντε Ερωτήσεις. Οι Ερωτήσεις οι οποίες αναπτύχθηκαν κατά την πραγματοποίηση των συνεντεύξεων, δηλαδή οι ερωτήσεις της ημιδομημένης συνέντευξης παρουσιάζονται στο Παράρτημα 2.

Η επιλογή των συμμετεχόντων

Ως στρατηγική επιλογής των συμμετεχόντων ακολουθήθηκε η τεχνική *Δειγματοληψίας Τυπικής Περίπτωσης* (typical case sampling) επειδή, ο ερευνητής ενδιαφέρονταν για την συγκέντρωση δεδομένων από υποκείμενα τα οποία μπορεί να χαρακτηριστούν ως «χαρακτηριστικά μέσα» και στόχος αυτού του είδους της δειγματοληψίας αποτελεί η επιλογή περιπτώσεων οι οποίες θεωρούνται ως «τυπικές», δηλαδή περιπτώσεις οι οποίες προσεγγίζουν στον μέσο όρο ως προς τα χαρακτηριστικά ενδιαφέροντος τον ερευνητή. Κατά την τεχνική *Δειγματοληψίας Τυπικής Περίπτωσης* προσδιορίζονται τα χαρακτηριστικά ενός τυπικού «μέσου» υποκειμένου του ενδιαφέροντος της έρευνας, και με βάση αυτά επιλέγεται το δείγμα. Έτσι οι πληροφορίες, οι οποίες συλλέχθηκαν, δεν είναι δυνατό να απορριφθούν στη βάση του επιχειρήματος ότι αφορούν περιπτώσεις με το χαρακτηρισμό ως ειδικές ή ως αποκλίνουσες (Patton, 2002; Ίσαρη & Πουρκός, 2015).

Με βάση τα παραπάνω, προσδιορίστηκαν τα χαρακτηριστικά του μέσου τυπικού υποκειμένου ως: Μαθητής πρωινού ή εσπερινού σχολείου, ανήλικος ή ενήλικας, αγόρι ή κορίτσι, ελληνικής ή μη εθνικότητας σε αναλογία, τέτοια ώστε να προσεγγίζει την αναλογία των εν λόγω κατηγοριών στην ελληνική εκπαίδευση με ελάχιστο αριθμό συμμετεχόντων τη μονάδα. Σημειώνεται ότι στοιχεία όπως, η επίδοση, η οικογενειακή κατάσταση και άλλα δημογραφικά χαρακτηριστικά δεν αποτελούν στοιχεία ενδιαφέροντος αυτής της έρευνας.

Σύμφωνα με έρευνα (ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ, 2017) το 2014, από το σύνολο των 647.149 μαθητών (μαθητών και μαθητριών) που φοιτούν στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση της χώρας, το 96,2% (ή 622.467 μαθητές) φοιτούν σε ημερήσιες μονάδες, ενώ το 3,8% (ή 24.682 μαθητές) φοιτούν σε εσπερινές μονάδες. Επίσης, το 2014 στην Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια εκπαίδευση της χώρας φοιτούσαν συνολικά 142.613 αλλοδαποί μαθητές, πλήθος που αντιστοιχεί στο 9,9% του συνόλου.

Επομένως, ανά 10 (δέκα) συνεντευξιαζόμενους (ερωτώμενους), θα έπρεπε να επιλεγούν 9 (εννέα) μαθητές ημερήσιου και 1 (ένας) εσπερινού σχολείου εκ των οποίων ο ένας θα πρέπει να είναι αλλοδαπός. Επίσης θα έπρεπε οι μισοί συνεντευξιαζόμενοι/ες να είναι κορίτσια.

Με αντίστοιχη λογική, επιλογή ανά τύπο σχολείου, σύμφωνα με την προαναφερθείσα επιλογή των σχολείων θα έχει ως ακολούθως (ανά δεκάδα συνεντευξιαζόμενων): 5 (πέντε) μαθητές από ημερήσιο Γενικό Λύκειο (ΓΕΛ), 3 (τρεις) μαθητές από ημερήσιο Επαγγελματικό Λύκειο (ΕΠΑΛ) – 2 (δύο) από το ένα κι 1 (ένας) από το άλλο, και (1) ένας μαθητής από εσπερινό Επαγγελματικό Λύκειο (ΕΠΑΛ).

Τελικά πραγματοποιήθηκε επιλογή ως ακολούθως: 6 (έξη) μαθητές/τριες από ημερήσιο Γενικό Λύκειο (ΓΕΛ), 3 (τρεις) μαθητές/τριες από ημερήσιο Επαγγελματικό Λύκειο (ΕΠΑΛ) – 2 (δύο) από το ένα κι 1 (ένας/μία) από το άλλο, και 1 (ένας/μία) μαθητής/τρια από εσπερινό Επαγγελματικό Λύκειο (ΕΠΑΛ). Ρωτήθηκαν 5 (πέντε) κορίτσια και 5 (πέντε) αγόρια. Ερωτήθηκαν εννέα (9) μαθητές/τριες ελληνικής καταγωγής και ένας/μία (1) αλλοδαπής.

Η ανάλυση του ερευνητικού υλικού εν γένει

Από τον ερευνητή δόθηκε ιδιαίτερη σημασία, αρχικά, στην κατάταξη, την οργάνωση, ταξινόμηση και γενικότερη διαχείριση των δεδομένων. Στη συνέχεια, σύμφωνα με τη διατμηματική ή κατηγορική λογική, ακολουθήθηκε διαδικασία διαχείρισης δεδομένων ώστε τα κείμενα των διαφορετικών περιπτώσεων να χωριστούν σε επί μέρους τμήματα ή αποσπάσματα και να οργανωθούν τα δεδομένα με βάση ένα σταδιακά διαμορφούμενο κοινό σύστημα κατηγοριών ταξινόμησης. Το πρώτο βήμα στην όλη τη διαδικασία ήταν ο εντοπισμός Βοηθητικών Λέξεων – Κλειδιών ανά Ερώτηση ώστε αυτά να αποτελέσουν βοηθήματα εντοπισμού Νοηματικών Μοτίβων από τα οποία, σε επόμενο στάδιο προέκυψαν οι Κωδικοί, οι Κατηγορίες και τα επόμενα. Ο προσδιορισμός των Βοηθητικών Λέξεων – Κλειδιών των Ερωτήσεων παρουσιάζεται παρακάτω (Πίνακας 0-1).

Πίνακας 0-1. Βοηθητικές Λέξεις – Κλειδιά των 15 ερωτήσεων της συνέντευξης.

A/A Ερώτησης	Λέξεις - Κλειδιά Ερώτησης
1.	Κριτήρια Επιλογής, Ηγεσία, Εκλογική διαδικασία
2.	Διαφάνεια Εκλογής, Ηγεσία, Εκλογική διαδικασία
3.	Λόγοι συμμετοχής/μη συμμετοχής στα συμβούλια, Συμμετοχή στα Συμβούλια
4.	Συμμετοχή στις αποφάσεις που αφορούν το μαθητή, Συμμετοχή στη Διοίκηση
5.	Τρόποι έκφρασης απόψεων, Προώθηση απόψεων
6.	Εμπόδια συμμετοχής στα συμβούλια, Συμμετοχή στα Συμβούλια
7.	Διοίκηση σχολείου και γνώμη των μαθητών, Συμμετοχή στη Διοίκηση
8.	Βελτίωση τρόπου συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων, Συμμετοχή στη Διοίκηση
9.	Μαθητές που δεν εκπροσωπούνται, Συμμετοχή στα Συμβούλια
10.	Γνώμη προς τη Διοίκηση του σχολείου, Συμμετοχή στη Διοίκηση
11.	Θα ήθελες να συμμετέχεις;, Συμμετοχή στα Συμβούλια
12.	Να αλλάζουν οι εκπρόσωποι;, Συμμετοχή στα Συμβούλια
13.	Εκ περιτροπής εκπροσώπηση, Συμμετοχή στα Συμβούλια
14.	Τρόποι μεταφοράς απόψεων στη Διοίκηση, Προώθηση απόψεων
15.	Εμπόδια εφαρμογής νέων τρόπων συμμετοχής, Συμμετοχή στη Διοίκηση

Θεματική Ανάλυση

Ακολουθήθηκε η προσέγγιση της Θεματικής Ανάλυσης (thematic analysis) (Τσιώλης, 2015; Braun & Clarke, 2012), δηλαδή, επιχειρήθηκε συστηματικά ο τρόπος ανίχνευσης, οργάνωσης και κατανόησης προτύπων νοήματος, μέσα στα δεδομένα των συνεντεύξεων των δέκα μαθητών/τριων και με αυτό τον τρόπο να προκύψουν νέες γνώσεις σε εμπειρίες και σηματοδοτήσεις, ιδωμένες σε συλλογικό επίπεδο (Τσιώλης, 2015; Braun & Clarke, 2012). Αναφορικά στη Θεματική Ανάλυση οι Ίσαρη και Πουρκός (2015) σημειώνουν: «Ο ερευνητής καλείται να συνδέσει, να δώσει νόημα, να κατανοήσει, να επιλέξει, να περιγράψει, να συμπεράνει ή να ερμηνεύσει το ερευνητικό υλικό με βάση συγκεκριμένες θέσεις, επιστημολογικές παραδοχές και τον ευρύτερο ερευνητικό σχεδιασμό» (Ίσαρη & Πουρκός, 2015).

Πιο συγκεκριμένα, ακολουθήθηκε η τεχνική της Θεματικής Ανάλυσης (Ίσαρη & Πουρκός, 2015) ως μέθοδος εντοπισμού, περιγραφής, αναφοράς και κατηγοριοποίησης επαναλαμβανόμενων νοηματικών μοτίβων ως θέματα τα οποία προκύπτουν από τα ερευνητικά δεδομένα. Αναφέρεται ότι η τεχνική αυτή παρέχει βασικές ευκολίες και ικανότητες οι οποίες είναι χρήσιμες και για τη διεξαγωγή πιο εξειδικευμένων προσεγγίσεων ποιοτικής ανάλυσης όπως η παρούσα (Clarke, Braun & Hayfield, 2015). Στην παρούσα Θεματική Ανάλυση, τα θέματα τα οποία εντοπίστηκαν αφορούν κυρίως σε ένα έκδηλο επίπεδο το οποίο εστιάζει στο ρητό νόημα των δεδομένων αλλά προέρχονται από έναν συνδυασμό επαγωγικής και παραγωγικής ανάλυσης δηλαδή, τα θέματα προκύπτουν μέσα από το κείμενο και εδράζονται στα δεδομένα αλλά και βασίζονται στα χαρακτηριστικά που ενδιέφεραν τον ερευνητή όπως προαναφέρθηκαν (Fereday & Muir-Cochrane, 2006; Ίσαρη & Πουρκός, 2015).

Ακολουθείται διαδικασία με βάση τα στάδια της Θεματικής Ανάλυσης τα οποία προέρχονται από τον συγκερασμό και την προσαρμογή των σταδίων Θεματικής Ανάλυσης όπως προτείνονται από τους Μαντζούκας (2007), Ίσαρη και Πουρκός (2015) και Braun and Clarke (2012). Η εν λόγω προσαρμογή πραγματοποιήθηκε ώστε να ανταποκριθεί ευχερώς στις απαιτήσεις της παρούσας Έρευνας κατά την άποψη του Ερευνητή. Αυτά είναι:

1. Εξοικείωση με τα δεδομένα
2. Κωδικοποίηση
3. Διαμόρφωση Κατηγοριών Κωδικών
4. Αναζήτηση Θεμάτων - Προσδιορισμός Θεματικών Ενοτήτων
5. Εξαγωγή Αποτελεσμάτων & Συζήτηση επί των Θεματικών Ενοτήτων

Σημειώνεται ότι στην παρούσα χρησιμοποιούνται συχνά οι λέξεις *ερώτηση*, *ερευνητικό ερώτημα* και *ερευνητής*. Όταν οι λέξεις αναφέρονται με πεζό το αρχικό τους γράμμα, αναφέρονται γενικά στην ερώτηση οποιουδήποτε πρωτοκόλλου συνέντευξης ή αναφέροντα στο ερευνητικό ερώτημα, ή σε ερευνητή, επίσης γενικευμένα. Όταν οι λέξεις αναφέρονται με κεφαλαίο το αρχικό τους γράμμα, αναφέρονται ειδικά στις Ερωτήσεις του πρωτοκόλλου των συνεντεύξεων της παρούσας έρευνας και στα Ερευνητικά Ερωτήματα και στον Ερευνητή, επίσης της παρούσας έρευνας. Γενικώς, στην παρούσα με κεφαλαίο το αρχικό γράμμα αναφέρονται έννοιες οι οποίες αφορούν αυτή καθ αυτή την Έρευνα ενώ με πεζό αρχικό γράμμα σημειώνονται έννοιες γενικής αναφοράς

Εξοικείωση με τα Δεδομένα

Στο στάδιο της Εξοικείωσης με τα δεδομένα, πραγματοποιείται εντοπισμός και συγκέντρωση των αποσπασμάτων που αντιστοιχούν σε κάθε Ερευνητικό Ερώτημα.

Οι Ίσαρη και Πουρκός (2015) αναφέρονται σ' αυτό το στάδιο της ποιοτικής έρευνας ως προαπαιτούμενο στάδιο της ανάλυσης το οποίο που περιλαμβάνει την κωδικοποίηση. Σ' αυτό το στάδιο, ο ερευνητής δημιουργεί μια πρώτη εικόνα αναφορικά με τα δεδομένα ως προς τα λεγόμενα των ερωτώμενων και η καταγραφή των αρχικών ιδεών του (Ίσαρη & Πουρκός, 2015). Έτσι, πραγματοποιήθηκε ενδελεχής ανάγνωση του υλικού (τα απομαγνητοφωνημένα κείμενα των συνεντεύξεων), εξοικείωση με αυτό και εντοπισμός εκείνων των αποσπασμάτων τα οποία θεωρήθηκε από τον Ερευνητή ότι παρείχαν πληροφορίες για κάθε ερευνητικό ερώτημα (Τσιώλης, 2018). Έτσι επισημάνθηκαν τα εν λόγω αποσπάσματα, στην περίπτωση μας με χρωματισμό, έντονη ή πλάγια γραφή ή υπογράμμιση. Στην περίπτωση μας, επισημάνθηκαν εκείνα τα δεδομένα τα οποία κατά την κρίση του Ερευνητή, παρείχαν πληροφορίες για κάθε Ερευνητικό Ερώτημα, όχι μόνο ευθέως αλλά και υποστηρικτικά. Δηλαδή επισημάνθηκαν και στοιχεία τα οποία συντελούν σε μία σφαιρική και αξιόπιστη υποβοήθηση στην απάντηση των Ερευνητικών Ερωτημάτων. Για παράδειγμα επισημάνθηκαν στοιχεία των δράσεων στις οποίες, κατά τους ερωτώμενους, επιδίδονται τα Μαθητικά Συμβούλια παρότι αυτό δεν ερωτάται ευθέως από τα Ερευνητικά Ερωτήματα αλλά υποβοηθά στη σφαιρικότερη και πιο αξιόπιστη απάντηση όλων των Ερευνητικών Ερωτημάτων τα οποία τέθηκαν.

Το υλικό (τα απομαγνητοφωνημένα κείμενα των συνεντεύξεων) παρήχθη βάσει σχετικού πρωτοκόλλου συνέντευξης. Το πρωτόκολλο, όπως προαναφέρθηκε, περιείχε δεκαπέντε (15) ερωτήσεις οι οποίες συντάχθηκαν με σκοπό την απάντηση στα τέσσερα (4) Ερευνητικά Ερωτήματα τα οποία τέθηκαν, με στόχο την πληρέστερη συλλογή βοηθημάτων (απαντήσεων από τους μαθητές) τα οποία αντιστοιχούν στο ευρύτερο πεδίο των Ερευνητικών Ερωτημάτων, στα οποία επιχειρεί να απαντήσει ο Ερευνητής με την παρούσα έρευνά του. Όπως συνάγεται, τα δύο αυτά σύνολα (Ερευνητικά Ερωτήματα και Ερωτήσεις του πρωτοκόλλου της συνέντευξης) σχετίζονται μεταξύ τους, αλλά δεν ταυτίζονται αφού το δεύτερο συνάγεται από το πρώτο (ίδε., Τσιώλης, 2018).

Πραγματοποιήθηκε ψηφιακή αρχειοθέτηση όλων των απαντήσεων και εξήχθηκαν αριθμητικά στοιχεία για κάθε Ερώτηση και κάθε ερωτώμενο (ίδε., Τσιώλης, 2018). Αριθμητικά στοιχεία των συνεντεύξεων και δημογραφικά στοιχεία των ερωτώμενων (συνεντευξιαζόμενων) παρουσιάζονται στο Παράρτημα 3. Αριθμητικά στοιχεία των Ερωτήσεων των Συνεντεύξεων παρουσιάζονται, επίσης, στο Παράρτημα 3. Τα

περιεχόμενα του εν λόγω αρχείου, δηλαδή τα κείμενα των απαντήσεων ανά Ερώτηση και ερωτώμενο παρουσιάζονται στο Παράρτημα 4.

Πραγματοποιήθηκε ψηφιακή αρχειοθέτηση όλων των απαντήσεων ανά Ερώτηση ανά σελίδα (ίδε., Τσιώλης, 2018). Οι σελίδες με τις απαντήσεις των ερωτώμενων ανά Ερώτηση αλλά και οι επισημάνσεις (χρωματικές ή άλλες) των ενδιαφερόντων, κατά τον Ερευνητή, παρουσιάζονται στο Παράρτημα 5.

Κωδικοποίηση

Στο στάδιο της Κωδικοποίησης ερμηνεύονται τα δεδομένα, επιχειρείται η κατανόηση του νοήματός τους και η απόδοση αυτού του νοήματος με έναν εννοιολογικό προσδιορισμό (Τσιώλης, 2018). Στη διαδικασία της κωδικοποίησης επιχειρείται, συστηματικά και περιεκτικά, η απόδοση αυτού του νοήματος να παρασταθεί με τον εννοιολογικό προσδιορισμό ο οποίος ονομάζεται *Κωδικός* (Braun & Clarke, 2012; Τσιώλης, 2014). Στην περίπτωση μας, δηλαδή σε ένα απόσπασμα μετεγγραμμένου κειμένου μιας συνέντευξης, σύμφωνα με τον Τσιώλης (2018) οι Κωδικοί αποδίδουν και ονοματίζουν μια μονάδα νοήματος, ένα χαρακτηριστικό το οποίο αναγνωρίζει ο Ερευνητής και φαίνεται να είναι σημαντικό για την απάντηση των ερευνητικών του ερωτημάτων.

Σειρές κωδικών συνδυάστηκαν με κριτήρια τα παρόμοια χαρακτηριστικά και νοήματα και ενοποιήθηκαν σε ένα ανώτερο επίπεδο, τις Κατηγορίες. Όπως θα αναφερθεί στα επόμενα και κάποιες Κατηγορίες των Κωδικών ενοποιήθηκαν σχηματίζοντας τα *Θέματα* (ίδε., Guest, Macqueen & Namey, 2012; Ίσαρη & Πουρκός 2015).

| Στην παρούσα Έρευνα, τα Θέματα αναφέρονται ως Θεματικές Ενότητες

Επιπλέον επιχειρήθηκε ο παραλληλισμός με κατηγορίες (στοιχεία, ιδέες, σχήματα) από την βιβλιογραφία και προηγούμενα ερευνητικά ευρήματα. Εντοπίστηκε το πρόβλημα του, κατά τον Ερευνητή, μικρού εύρους των ερευνητικών εργασιών στο θέμα αυτό, ειδικά εκείνων των οποίων αντιμετωπίζουν την ελληνική πραγματικότητα. Παρ' όλα αυτά οι Κατηγορίες αυτού του τύπου οι οποίες εντοπίστηκαν λειτούργησαν ευρετικά και υποβοήθησαν στο θεωρητικό στοχασμό, στην αποκωδικοποίηση του νοήματος των εμπειρικών δεδομένων και στην αναγνώριση, ενδιαφερουσών πτυχών στο θέμα των μαθητικών κοινοτήτων το οποίο διερευνάται. Ο εν λόγω παραλληλισμός πραγματοποιήθηκε χωρίς να περιορίζεται η δημιουργική διάσταση της διερεύνησης (ίδε., Τσιώλης, 2018).

Εντοπίστηκαν νοηματικά Μοτίβα τα οποία προέκυψαν κατά βάση από τη σύνοψη και την περιγραφή των δεδομένων (περιγραφικού τύπου) αλλά δεν παραβλέφθηκαν σημαντικά, κατά τον Ερευνητή, νοηματικά Μοτίβα ερμηνευτικού τύπου), δηλαδή Μοτίβα τα οποία ερμηνεύουν τη σημασία ή το λανθάνον νόημα των δεδομένων με κριτήρια του Ερευνητή. Ακολούθως τα Μοτίβα ομαδοποιήθηκαν σε Κωδικούς περιγραφικού τύπου ή ερμηνευτικού τύπου αντίστοιχα (πρβλ., Braun & Clarke, 2012; Τσιώλης, 2014; Willig, 2015;)

Σημειώνεται ότι κατά την διαδικασία της κωδικοποίησης, Κωδικοί που είχαν ήδη διατυπωθεί ξαναχρησιμοποιήθηκαν. Σε κάποιες περιπτώσεις τροποποιήθηκαν στη βάση νέων δεδομένων έτσι ώστε να συμπεριλάβουν και άλλες εκδοχές ομοειδών

νοημάτων ή να αποσαφηνίσουν το εύρος τους έναντι άλλων παραχθέντων κωδικών (ίδε., Τσιώλης, 2018).

Τελικά, στο Στάδιο της Κωδικοποίησης, εντοπίστηκαν εξακόσια ενενήντα τρία (693) νοηματικά Μοτίβα τα οποία σχετίζονται με τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία ομαδοποιήθηκαν σε εκατόν ενενήντα τέσσερις (194) Κωδικούς περιγραφικού τύπου ή ερμηνευτικού τύπου. Οι επισημάνσεις των νοηματικών Μοτίβων, οι Κωδικοί και αριθμητικά στοιχεία ανά Ερώτηση παρουσιάζονται στο Παράρτημα 5.

Μέθοδος σύνθεσης και παρουσίασης των Κωδικών

Στο σημείο αυτό, κρίνεται απαραίτητο από τον Ερευνητή να παρουσιάσει τη μεθοδολογία σύνθεσης και παρουσίασης των Κωδικών στην παρούσα έρευνα.

Όπως προαναφέρθηκε, κατά την ανάγνωση των δεδομένων εντοπίστηκαν ενδιαφέρουσες πτυχές ή νοήματα (νοηματικά Μοτίβα) και επιχειρήθηκε ο χαρακτηρισμός και μία πρώτη ομαδοποίηση τους. Ομοειδείς πτυχές ή νοήματα επισημάνθηκαν με διαφορετικά χρώματα, υπογραμμίσεις ή έντονη γραφή. Η διαδικασία πραγματοποιήθηκε ως ακολούθως:

A. Ομαδοποίηση Απαντήσεων. Πραγματοποιήθηκε ομαδοποίηση απαντήσεων ανά Ερώτηση. Αυτό αποτελεί επιλογή του Ερευνητή ώστε να διευκολυνθεί η εύρεση ομοειδών εννοιολογικών ή νοηματικών μοτίβων/ κωδικών, αφού όπως προαναφέρθηκε, στις ερωτήσεις παρατηρήθηκε ότι οι μαθητές/τριες απαντούν – κυρίως- στο ίδιο πνεύμα και κάποιες φορές χρησιμοποιώντας ίδιες λέξεις (ίδε., Παράρτημα 5).

B. Υπολογισμός Αριθμητικών Χαρακτηριστικών. Υπολογίστηκαν αριθμητικά δεδομένα τα οποία θα βοηθήσουν στην εξαγωγή αποτελεσμάτων και συμπερασμάτων της Έρευνας (ίδε., Παράρτημα 5).

Γ. Εννοιολογικές Επισημάνσεις. Επισημάνθηκαν με διαφορετικούς τρόπους επισήμανσης (χρωματισμοί, υπογραμμίσεις, έντονη γραφή, πλάγια γραφή) τα ομοειδή εννοιολογικά ή νοηματικά Μοτίβα κατά την κρίση του Ερευνητή και πάντα σε σχέση με τα τεθέντα Ερευνητικά Ερωτήματα. Ο ίδιος τρόπος επισήμανσης χρησιμοποιήθηκε σε όλες τις σελίδες των Ερωτήσεων (ίδε., Παράρτημα 5).

Δ. Κωδικοποίηση. Οι επιμέρους εκφάνσεις των εννοιολογικών ή νοηματικών μοτίβων Κωδικοποιήθηκαν με τη χρήση 2-3 λέξεων, τέτοιων ώστε μαζί με μία φράση - χαρακτηριστική του εννοιολογικού ή νοηματικού Μοτίβου σχημάτισαν τον πλήρη Κωδικό του εννοιολογικού ή νοηματικού Μοτίβου. Στο εξής, Η

χαρακτηριστική φράση του εννοιολογικού ή νοηματικού μοτίβου θα αποκαλείται *Κεφαλίδα του Κωδικού* και οι 2-3 λέξεις θα αποκαλούνται *Δεδομένα του Κωδικού*.
Επομένως

Στη θεματική ανάλυση των απαντήσεων, όπως ακολουθεί, θεωρείται ότι

$$\text{Κωδικός} = \text{Κεφαλίδα του Κωδικού} + \text{Δεδομένα του Κωδικού}$$

Παράσταση όλων των Κωδικών (Κεφαλίδες και Δεδομένα), ανά Ερώτηση, παρουσιάζεται στο Παράρτημα 6.

Παράδειγμα:

A. Ομαδοποίηση Απαντήσεων.

Στην 5^η ερώτηση «*Με ποιο τρόπο μπορούν να εκφράζονται οι απόψεις του συνόλου των μαθητών για θέματα της σχολικής κοινότητας;*»

ο/η Κ5 απαντά «*Πιστεύω, αν κάποιος σκέφτεται κάτι πρέπει να εκφράζεται μέσα από συνελεύσεις να το μοιράζεται ώστε να μάθει ο πρόεδρος η ο καθηγητής τις απόψεις σε κάποιο τμήμα και οι μαθητές δεν πρέπει να ντρέπονται να τις πούνε.*». Η απάντηση ομαδοποιήθηκε στην ίδια σελίδα με τις απαντήσεις των συμμαθητών/τριών του στην ίδια Ερώτηση (την Ερώτηση 5) (ίδε., Παράρτημα 5).

B. Υπολογισμός Αριθμητικών Χαρακτηριστικών.

Υπολογίστηκε ότι ο/η Κ5 απάντησε σε όλες τις ερωτήσεις της συνέντευξης με τη χρήση 665 λέξεων, συνολικά. Στη συγκεκριμένη απάντηση χρησιμοποίησε 39 λέξεις με ποσοστό χρήσης λέξεων 5,86% σε μέση τιμή χρήσης λέξεων ανά απάντηση 6,67%. Παρατηρούμε ότι απάντησε με τη χρήση λιγότερων λέξεων από τη μέση τιμή και αυτή την παρατήρηση μπορούμε να την αξιολογήσουμε.

Γ. Εννοιολογικές Επισημάνσεις.

Στην απάντηση του/της Κ5 επισημαίνονται τα εννοιολογικά μοτίβα τα οποία κατά τον Ερευνητή συσχετίζονται με τα Ερωτήματα τα οποία τέθηκαν.

Για λόγους ευχέρειας στην κατανόηση του παραδείγματος σημειώνονται με:

[Λν]: Λεχθέντα του μαθητή/της μαθήτριας στις απαντήσεις του στη συνέντευξη.

[Εν]: Επισημάνσεις του Ερευνητή οι οποίες, κατά την εκτίμησή του, αφορούν σε ομοειδή θέματα τα οποία συσχετίζονται με τις απαντήσεις στα Ερευνητικά Ερωτήματα τα οποία τέθηκαν.

[Μν]: Ενοιολογικά Μοτίβα τα οποία, κατά την εκτίμησή του, αφορούν σε ομοειδή Θέματα τα οποία συσχετίζονται με τις απαντήσεις στα Ερευνητικά Ερωτήματα τα οποία τέθηκαν.

Η επισήμανση έχει ως ακολούθως:

«Πιστεύω αν κάποιος σκέφτεται κάτι **πρέπει να εκφράζεται μέσα από συνελεύσεις** [Λ1] να το μοιράζεται ώστε **να μάθει ο πρόεδρος η ο καθηγητής** [Λ2] τις απόψεις σε κάποιο τμήμα και οι μαθητές **δεν πρέπει να ντρέπονται να τις πούνε** [Λ3]»

Παρατηρούμε ότι οι λέξεις «**πρέπει να εκφράζεται μέσα από συνελεύσεις**» (Λ1) και «**δεν πρέπει να ντρέπονται να τις πούνε**» (Λ3) επισημάνθηκαν με τη χρήση κόκκινου χρώματος είτε καθ' ολοκληρία είτε εν μέρει. Εδώ η επισήμανση με το κόκκινο χρώμα (Ε1) σημαίνει νοηματικό μοτίβο *σχετικό με επιτέλεση δραστηριοτήτων των Μαθητικών Συμβουλίων* (Μ1).

Επιπλέον, οι λέξεις «**μέσα από συνελεύσεις**» (Λ1) και «**δεν πρέπει να ντρέπονται να τις πούνε**» (Λ3) έχουν επισημανθεί ταυτόχρονα με πλάγια γραφή (Ε2) πράγμα το οποίο επισημαίνει ότι κατά τον Ερευνητή, εμπεριέχει νοηματικό μοτίβο σχετιζόμενο με το θέμα: *αν ακούγονται οι απόψεις των μαθητών, με ποίο τρόπο και από ποιους* (Μ2).

Ακολούθως, οι λέξεις «**δεν πρέπει να ντρέπονται να τις πούνε**» (Λ3) έχουν επισημανθεί και με λαδί χρώμα (Ε3) το οποίο σημαίνει ότι –πάντα- κατά την άποψη του Ερευνητή, αφορούν σε *εμπόδια στη συμμετοχή των μαθητών/μαθητριών στην λήψη αποφάσεων* (Μ3).

Τέλος, παρατηρούμε ότι οι λέξεις «**να μάθει ο πρόεδρος η ο καθηγητής**» (Λ2) έχουν επισημανθεί με μωβ χρώμα (Ε4) αλλά και με υπογράμμιση (Ε5). Αυτό δείχνει ότι ο Ερευνητής θεωρεί ότι οι λέξεις νοηματικά αναφέρονται σε *σχέσεις εξουσίας στο σχολείο* (μωβ χρώμα)(Μ4) και σε *ηγετικά χαρακτηριστικά ή ικανότητες των εκπροσώπων των μαθητών* (Υπογράμμιση) (Μ5).

Δ. Κωδικοποίηση.

Ο Ερευνητής χαρακτήρισε εννοιολογικά την επισήμανση Ε1 των λεχθέντων Λ1 και με βάση το προσδιορισμένο, από τον ίδιο, μοτίβο (Μ1) με τον Κωδικό:

Κωδικός: Οι Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων περιλαμβάνουν πραγματοποίηση Γενικών Συνελεύσεων.

Ο Ερευνητής χαρακτήρισε εννοιολογικά την επισήμανση E1 των λεχθέντων Λ3 και με βάση το προσδιορισμένο, από τον ίδιο, μοτίβο (M1) με τον Κωδικό:

Κωδικός: ***Οι Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων επιδρούν στη διαμόρφωση Κοινωνικών Ικανοτήτων.***

Έτσι, για λόγους ευχέρειας στην Κωδικοποίηση, σε κάθε σελίδα απαντήσεων (κάθε σελίδα αφορά σε συγκεκριμένη Ερώτηση), πραγματοποιήθηκε προσάρτηση στήλης με Κεφαλίδα Κωδικού: ***Οι Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων περιλαμβάνουν/επιδρούν...*** και Δεδομένα Κωδικού (στο παράδειγμά μας): ***...Συνελεύσεις (πραγματοποίηση Γενικών Συνελεύσεων).*** Και ***...Κοινωνικοποίηση (στη διαμόρφωση Κοινωνικών Ικανοτήτων)*** (ίδε., Παράρτημα 5, Ερώτηση 5, Κ5).

Ο Ερευνητής χαρακτήρισε εννοιολογικά την επισήμανση E2 των λεχθέντων Λ1 και με βάση το προσδιορισμένο, από τον ίδιο, μοτίβο (M2) με τον Κωδικό:

Κωδικός: ***Απόψεις των μαθητών, οι μαθητές ακούγονται στις Γενικές Συνελεύσεις.***

Ο Ερευνητής χαρακτήρισε εννοιολογικά την επισήμανση Γ4 με τον Κωδικό:

Κωδικός: ***Απόψεις των μαθητών, οι μαθητές δεν ακούγονται λόγω προσωπικής συστολής τους.***

Έτσι, πραγματοποιήθηκε προσάρτηση στήλης με Κεφαλίδα Κωδικού: ***Απόψεις των μαθητών: Οι μαθητές ... (εις)ακούγονται, ..., μέσα από ..., από ...*** και Δεδομένα Κωδικού (στο παράδειγμά μας): ***...ακούγονται στις Γενικές Συνελεύσεις*** και ***... Όχι, εξαιτίας Συστολής τους (δεν ακούγονται λόγω της προσωπικής τους συστολής)*** (ίδε., Παράρτημα 5, Ερώτηση 5, Κ5).

Ο Ερευνητής χαρακτήρισε εννοιολογικά την επισήμανση E3 των λεχθέντων Λ3 και με βάση το προσδιορισμένο, από τον ίδιο, μοτίβο (M3) με τον Κωδικό:

Κωδικός: ***Εμπόδιο στη συμμετοχή των μαθητών/μαθητριών στη λήψη των αποφάσεων αποτελεί η προσωπική συστολή τους.***

Έτσι, πραγματοποιήθηκε προσάρτηση στήλης με Κεφαλίδα Κωδικού: *Εμπόδιο στη συμμετοχή των μαθητών/μαθητριών στη λήψη των αποφάσεων αποτελεί ... και Δεδομένα Κωδικού (στο παράδειγμά μας): ...η συστολή τους* (ίδε., Παράρτημα 5, Ερώτηση 5, Κ5).

Ο Ερευνητής χαρακτήρισε εννοιολογικά την επισήμανση E4 των λεχθέντων Λ2 και με βάση το προσδιορισμένο, από τον ίδιο, μοτίβο (M4) με τους Κωδικούς:

Κωδικός: *Στις Σχέσεις εξουσίας στο Σχολείο, ρόλο διαδραματίζει ο πρόεδρος* [του 15μελους] και

Κωδικός: *Στις Σχέσεις εξουσίας στο Σχολείο, ρόλο διαδραματίζουν οι καθηγητές.*

Έτσι, πραγματοποιήθηκε προσάρτηση στήλης με Κεφαλίδα Κωδικού: *Στις Σχέσεις εξουσίας στο Σχολείο, ρόλο διαδραματίζει...* και Δεδομένα Κωδικού (στο παράδειγμά μας): ... *ο πρόεδρος* [του 15μελους] και ... *οι καθηγητές* (ίδε., Παράρτημα 5, Ερώτηση 5, Κ5).

Ο Ερευνητής χαρακτήρισε εννοιολογικά την επισήμανση E5 των λεχθέντων Λ2 και με βάση το προσδιορισμένο, από τον ίδιο, μοτίβο (M5) σε σύνθεση με Κωδικούς ληφθέντες από την έρευνα *What does Britain want from its leaders? A BritainThinks study* (BritainThinks, 2017).

Κωδικός: *Επιθυμητά Ηγετικά χαρακτηριστικά & ικανότητες των εκπροσώπων των μαθητών αποτελούν το Θάρρος της Έκφρασης/ η Αυτοπεποίθησή τους.*

Έτσι, πραγματοποιήθηκε προσάρτηση στήλης με Κεφαλίδα Κωδικού: *Επιθυμητά Ηγετικά χαρακτηριστικά & ικανότητες των εκπροσώπων των μαθητών αποτελούν ...* και Δεδομένα Κωδικού (στο παράδειγμά μας): ... *Θάρρος Έκφρασης/Αυτοπεποίθηση* (ίδε., Παράρτημα 5, Ερώτηση 5, Κ5).

Με βάση την παραπάνω διαδικασία επισημάνθηκαν εκατόν ενενήντα τέσσερις (194) κωδικοί. Οι Κεφαλίδες αυτών των Κωδικών παρουσιάζονται στον Πίνακα 0-1. Ολόκληρο το κείμενο των Κωδικών (Κεφαλίδα του Κωδικού + Δεδομένα του Κωδικού) παρουσιάζεται στο Παράρτημα 6.

Πίνακας 0-1. Κωδικοί που επισημάνθηκαν

Κεφαλίδα του Κωδικού	Αριθμός Νοηματικών Μοτίβων του Κωδικού	Αριθμός Κωδικών ανά Κεφαλίδα
Οι Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων περιλαμβάνουν/επιδρούν...	51	15
Κριτήρια επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση μου είναι...	53	24
Κριτήρια ΜΗ επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση μου είναι...	3	3
Στις Σχέσεις εξουσίας στο Σχολείο, ρόλο διαδραματίζει...	123	16
Επιθυμητά Ηγετικά χαρακτηριστικά & ικανότητες των εκπροσώπων των μαθητών/τριων αποτελούν...	50	23
Στοιχεία διαμόρφωσης του εκδημοκρατισμού του/της μαθητή/τριας και ποιοτική συμμετοχή του στα κοινά είναι οι αντιλήψεις για...	88	13
Στοιχεία αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	10	6
Στοιχεία Αναποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	32	8
Λόγοι συμμετοχής των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια είναι...	23	10
Λόγοι ΜΗ συμμετοχής των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια είναι...	48	16
Απόψεις των μαθητών: Οι μαθητές ... (εισ)ακούγονται; μέσα από ποιες διαδικασίες; από ποιους;	60	20
Καινοτόμες προτάσεις διεύρυνσης της συμμετοχής στην λήψη αποφάσεων είναι...	105	24
Εμπόδιο στη συμμετοχή των μαθητών/τριων σε νέα μοντέλα λήψης αποφάσεων αποτελεί ...	47	16
Σύνολα:	693	194

Διαμόρφωση Κατηγοριών

Στο προηγούμενο στάδιο πραγματοποιήθηκε κωδικοποίηση η οποία περιλαμβάνει ιδιαίτερα περιληπτική απόδοση νοήματος (νοηματικό Μοτίβο) στο ερευνητικό υλικό με στόχο τη σταδιακή κωδικοποίησή του ώστε να υποδεικνύουν μια σύντομη περιγραφή του περιεχομένου των επιμέρους τμημάτων του κειμένου. Έτσι, στο προηγούμενο στάδιο συντέθηκαν οι Κωδικοί οι οποίοι αποτελούν και το αποτέλεσμα αυτού του σταδίου της Θεματικής Ανάλυσης. Ομοειδείς Κωδικοί απαρτίζουν τις Κατηγορίες. Έτσι διαμορφώθηκαν δεκατρείς (13) διαφορετικές Κατηγορίες ομοειδών Κωδικών, οι οποίες οδήγησαν στη σύνθεση των Θεματικών Ενοτήτων και κατόπιν στην εξαγωγή των αποτελεσμάτων (Ιωσηφίδης, 2008).

Στο σημείο αυτό, κρίνεται απαραίτητο από τον Ερευνητή να παρουσιάσει τη μεθοδολογία σύνθεσης και παρουσίασης των Κατηγοριών στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιώντας δύο εκτενή παραδείγματα.

Παράδειγμα 1: Σύνθεση Κατηγορίας 1: Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων

Διαπιστώνουμε ότι στις απαντήσεις των μαθητών και μαθητριών φαίνεται να είναι συχνή η αναφορά σε δραστηριότητες οι οποίες αποτελούν σημεία εμπλοκής των μαθητών συμβουλίων στη σχολική ζωή.

Στο προηγούμενο στάδιο της Θεματικής Ανάλυσης, επισημάνθηκαν λεγόμενα των μαθητών και αποδόθηκαν *Κωδικοί* οι οποίοι αναφέρονται στην *Κεφαλίδα Κωδικού* *Οι Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων περιλαμβάνουν/επιδρούν...* και σε *Δεδομένα Κωδικού* όπως *...Εκπροσώπηση, ...Συνελεύσεις, ...Κοινωνικοποίηση, ...Εκδρομές, ...Βελτίωση Σχολικού Περιβάλλοντος κ.λπ.*

Οι τομείς και τα θέματα δραστηριοποίησης των εκπροσώπων των μαθητών, δεν αποτελούν αντικείμενο στο οποίο να αναφέρονται ευθέως τα Ερωτήματα της παρούσας. Όμως ο Ερευνητής θεωρεί ότι μια κατηγορία η οποία να αναφέρεται στις δραστηριότητες των μαθητικών συμβουλίων θα βοηθούσε στην εξαγωγή συμπερασμάτων στα Ερωτήματα τα οποία τέθηκαν. Ειδικά αφού η εν λόγω παρατήρηση αφορά απαντήσεις μαθητών σε όλες τις Ερωτήσεις. Για παράδειγμα,

στην 15^η Ερώτηση «Ποια εμπόδια πιστεύεις ότι υπάρχουν ώστε να εφαρμοστούν νέοι τρόποι συμμετοχής των μαθητών σε αποφάσεις που τους αφορούν μέσα στη μαθητική ζωή;»

ο/η Κ3 απαντά «Το σύστημα είναι ανοιχτό σε νέες ιδέες αλλά πιο πολύ οι μαθητές ντρέπονται να μεταφέρουν την άποψη μήπως οι άλλοι τους πουν λες χαζομάρες οπότε πρέπει ο πρόεδρος να μεταφέρει την γνώμη του καθένα μας. Δεν είναι αρκετά δυναμικός **ο πρόεδρος για να λύσει θέματα κυρίως σε θέματα εξωραϊσμού του σχολείου όλα τα άλλα είναι μια χαρά.**»

Παρατηρούμε ότι, μεταξύ άλλων αναφέρεται απόλυτα σε επίλυση θεμάτων εξωραϊσμού του σχολείου, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι τον εξωραϊσμό του σχολείου το θεωρεί ως θέμα της σχολικής ζωής στο οποίο εμπλέκεται το Μαθητικό Συμβούλιο.

Στην 3^η Ερώτηση «Για ποιους λόγους συμμετέχεις/δεν συμμετέχεις στο μαθητικό συμβούλιο του σχολείου σου;»

ο/η Κ7 απαντά «Συμμετέχω στο πενταμελές της τάξης μου για να μπορώ **να βοηθήσω κάποια άτομα από την τάξη μου που μπορεί να έχουν κάποιο πρόβλημα όπως κάποια άτομα που είναι οικονομικά αδύναμα να βοηθήσω** ώστε να συγκεντρώνεται γι αυτά κάποιο ποσό, είτε **για κάποια εκδρομή** είτε για άλλους τυχόν λόγους. Στο 15μελές δεν ψηφίζω διότι δεν εκλέχθηκα από τους συμμαθητές μου.»

Παρατηρούμε ότι και εδώ ο/η μαθητής/τρια αναφέρεται σε δραστηριότητες στις οποίες, κατά την άποψή του, αποτελούν ή πρέπει να αποτελούν δραστηριότητες των μαθητικών συμβουλίων, όπως η βοήθεια σε προβλήματα των συμμαθητών αλλά και στην οργάνωση εκδρομών.

Έτσι, και εφόσον διαπιστώνουμε ότι παρόμοιες επισημάνσεις πραγματοποιούνται και σε άλλες Ερωτήσεις και από άλλους μαθητές και άλλες μαθήτριες, μπορούμε να ορίσουμε την **Κατηγορία: «Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων»** με ιδιότητα (ίδε., Τσιώλης, 2014, σ. 106) την εννοιολογική περιγραφή **θεμάτων του σχολείου και της σχολικής ζωής στα οποία επιδρούν και ασχολούνται ή οφείλουν να ασχολούνται οι εκπρόσωποι των μαθητών κατά την άποψη των συμμαθητών τους ή των ιδίων.**

Παράδειγμα 2: Σύνθεση Κατηγορίας 2: Κριτήρια επιλογής των εκπροσώπων στα Μαθητικά Συμβούλια

Στους μαθητές απευθύνθηκε η 1^η Ερώτηση η οποία αφορά στα κριτήρια του μαθητή ή της μαθήτριας με βάση τα οποία επέλεξε τους εκπροσώπους του στην τάξη και το 15μελές του σχολείου.

Στο προηγούμενο στάδιο της Θεματικής Ανάλυσης, επισημάνθηκαν λεγόμενα των μαθητών και αποδόθηκαν Κωδικοί οι οποίοι αναφέρονται στην Κεφαλίδα Κωδικού **Κριτήρια επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση μου είναι...** και σε Δεδομένα Κωδικού όπως ...Γνωριμία/Φιλία, ...Ακεραιότητα, ...Ομοεθνικότητα κ.λπ. αλλά και σε **Κριτήρια ΜΗ επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση μου είναι...** και σε Δεδομένα Κωδικού όπως ...Πλήρης Ακαταλληλότητα, ...Επικινδυνότητα κ.λπ.

Στις απαντήσεις των μαθητών και μαθητριών στην Ερώτηση αυτή, εμφανίζονται κριτήρια επιλογής, όπως άλλωστε είναι αναμενόμενο. Για παράδειγμα,

στην 1^η Ερώτηση «Με ποια κριτήρια επέλεξες τους εκπροσώπους της τάξης σου και του 15μελούς;»

ο/η Κ5 απαντά «Ψήφισα παιδιά τα οποία ήξερα ότι αν έχουν μια επιθυμία, ένα αίτημα **δεν θα σιωπήσουν και θα έχουν το θάρρος να το εκφράσουν στους καθηγητές** και επίσης επέλεξα παιδιά που ξέρω ότι **δεν θα έκαναν ότι ήθελαν μόνο και μόνο επειδή έχουν μια θέση** στο 15μελες αλλά **θα μας άκουγαν εμάς τους υπόλοιπους και θα λάμβαναν υπ όψη τη γνώμη μας**».

Παρατηρούμε ότι ο/η Κ5 επέλεξε τους εκπροσώπους του με κριτήρια το Θάρρος Έκφρασης την Αυτοπεποίθησή του, την Προθυμία να ακούει, την Ταπεινοφροσύνη του, την Ουσιαστική Εκπροσώπηση την οποία θα παράσχει, την Ενσυναίσθηση, το χαρακτηριστικό του/της ως Κοινωνιοκράτης.

Όμως φαίνεται να είναι συχνή η αναφορά σε κριτήρια επιλογής και σε απαντήσεις σε άλλες ερωτήσεις. Για παράδειγμα,

Στη 13^η ερώτηση «Έχεις τρόπους να προτείνεις ώστε περισσότεροι μαθητές να εκπροσωπούν εκ περιτροπής τους συμμαθητές τους;»

ο/η Κ1 απαντά «Είτε με εκλογές ξανά όσο χρόνος και να χρειαζόταν, είτε να επιλέγονται αυτά τα παραπάνω άτομα από τα πέντε βασικά σε συνεργασία

με το διευθυντή. Επειδή κάποια άτομα είναι εντελώς ακατάλληλα για τέτοιες θέσεις η κλήρωση θα ήταν ότι χειρότερο για το σχολείο. Κάποιοι είναι επικίνδυνοι για να συμμετάσχουν.»

Παρατηρούμε ότι, μεταξύ άλλων αναφέρεται σε θεώρησή του/της για ακατάλληλα άτομα [για να τον/την εκπροσωπήσουν] και σε άτομα τα οποία είναι επικίνδυνα και τα οποία προφανώς δε θα επέλεγε για να τον/την εκπροσωπήσουν. Εξ αυτών συνάγεται ότι απάντηση σε άλλη ερώτηση, εκτός της εξειδικευμένης στο θέμα, συναντώνται στοιχεία κριτηρίων επιλογής ή εκπροσώπησης των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων.

Έτσι, και εφόσον διαπιστώνουμε ότι παρόμοιες επισημάνσεις πραγματοποιούνται και σε άλλες Ερωτήσεις πέραν της εξειδικευμένης και από άλλους μαθητές και άλλες μαθήτριες, είτε αναφερόμενοι σε κριτήρια επιλογής ή σε κριτήρια ΜΗ επιλογής, μπορούμε να ορίσουμε την **Κατηγορία: «Κριτήρια επιλογής των εκπροσώπων στα Μαθητικά Συμβούλια»** με ιδιότητα (ίδε., Τσιώλης, 2014, σ. 106) την εννοιολογική περιγραφή των **κριτηρίων με βάση τα οποία επιλέγονται οι εκπρόσωποι των μαθητών από τους συμμαθητές τους.**

Μ' αυτό τον τρόπο, όπως προαναφέρθηκε, διαμορφώθηκαν δεκατρείς (13) Κατηγορίες Κωδικών. Οι τίτλοι των Κατηγοριών παρουσιάζονται στον Πίνακας 0-1. Οι δεκατρείς (13) Κατηγορίες, και οι Κωδικοί τους οποίους περιλαμβάνουν παρουσιάζονται στο Παράρτημα 6.

Πίνακας 0-1. Οι Δεκατρείς (13) Κατηγορίες Κωδικών της Έρευνας

Αναγνωριστικό Κατηγορίας	Τίτλος Κατηγορίας
KAT_1	Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων
KAT_2	Κριτήρια επιλογής των εκπροσώπων στα Μαθητικά Συμβούλια
KAT_3	Κριτήρια ΜΗ επιλογής των εκπροσώπων στα Μαθητικά Συμβούλια
KAT_4	Ρόλοι και Σχέσεις Εξουσίας στο Σχολείο
KAT_5	Επιθυμητά Ηγετικά Χαρακτηριστικά & Ικανότητες των Εκπροσώπων των μαθητών/τριών
KAT_6	Στοιχεία Διαμόρφωσης του Εκδημοκρατισμού του/της μαθητή/τριας και Ποιοτική Συμμετοχή του/της στα Κοινά
KAT_7	Στοιχεία Αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων
KAT_8	Στοιχεία ΑΝαποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων

Αναγνωριστικό Κατηγορίας	Τίτλος Κατηγορίας
ΚΑΤ_9	Λόγοι Συμμετοχής των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια
ΚΑΤ_10	Λόγοι ΜΗ Συμμετοχής των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια
ΚΑΤ_11	Οι μαθητές/τριες (Εισ)Ακούγονται; Μέσα από ποιες Διαδικασίες; Από Ποιους;
ΚΑΤ_12	Καινοτόμες Προτάσεις Διεύρυνσης της Συμμετοχής στη Λήψη Αποφάσεων για τους/τις μαθητές/τριες
ΚΑΤ_13	Εμπόδια στη Συμμετοχή των μαθητών/τριων σε Νέα Μοντέλα Λήψης Αποφάσεων

Αναζήτηση των Θεμάτων. Προσδιορισμός Θεματικών Ενοτήτων

Το επόμενο στάδιο της Θεματικής Ανάλυσης αφορά στην αναζήτηση πιθανών θεμάτων. Κατά τον Mantzoukas (2007) επιχειρείται να εντοπιστούν παρόμοιες κατηγορίες κωδικών και να σημειωθούν οι μεταξύ τους ομοιότητες. Εφόσον εντοπιστούν, τοποθετούνται μαζί, ώστε να σχηματιστεί αυτό που ονομάζεται *θέμα* ή *θεματική ενότητα*. Ο ίδιος αναφέρει ότι οι θεματικές ενότητες, «...αποτελούν συμπυκνωμένες ολιστικές περιγραφές και ερμηνείες. Είναι το τελικό απαύγασμα για το πώς ερμηνεύουν, αντιλαμβάνονται και βιώνουν οι συμμετέχοντες το υπό έρευνα φαινόμενο και αποτελούν το απόσταγμα που προσφέρει τη βαθύτερη κατανόηση και επεξεργασμένη γνώση για τους συμμετέχοντες.». Συνεχίζοντας επισημαίνει ότι οι θεματικές ενότητες, συνήθως, δεν ξεπερνούν τις εννέα (9), αλλιώς απαιτείται περαιτέρω ανάλυση (Mantzoukas 2007).

| Σημειώνεται ότι ο όρος Θεματική Ενότητα υιοθετείται στην παρούσα αντί του όρου Θέματα.

Οι Ίσαρη και Πουρκός (2015) σημειώνουν ότι όπως αναφέρουν οι Braun and Clarke (2006), «...ο ρόλος των ερευνητών στην αναζήτηση των θεμάτων είναι ουσιαστικός καθώς τα θέματα δεν «εδράζονται» στα δεδομένα και απλώς αναδύονται». Επίσης σημειώνουν αναφορά του Ellis (2004) «... εάν τα θέματα 'εδράζουν' κάπου, εδράζουν στο μυαλό μας, στις σκέψεις μας για τα δεδομένα και τις συνδέσεις που κάνουμε καθώς τα νοηματοδοτούμε» (Ίσαρη & Πουρκός, 2015).

Με αυτή τη λογική τα θέματα, εδώ οι Θεματικές Ενότητες, προέκυψαν από το συνδυασμό διαφορετικών Κατηγοριών Κωδικών με βάση τους Κωδικούς που συμπεριλαμβάνονται σ' αυτές. Πραγματοποιήθηκε αναζήτηση πιθανών θεμάτων από τα Μοτίβα που προκύπτουν μέσα από τα δεδομένα. Τα θέματα προέκυψαν από ομάδες Κατηγοριών ώστε να ενέχουν μεγαλύτερο βαθμό ερμηνείας από τις πιο περιγραφικές Κατηγορίες Κωδικών (ίδε., Langdridge, 2004).

Προέκυψαν επτά (7) Θεματικές Ενότητες οι οποίες προέκυψαν από την επιλεκτική σύνθεση των παραπάνω αναφερόμενων δεκατριών (13) Κατηγοριών Κωδικών. Οι προκύψασες Θεματικές Ενότητες και οι Κατηγορίες Κωδικών από την ενοποίηση των οποίων προέκυψαν, παρουσιάζεται στον Πίνακα 0-1.

Πίνακας 0-1. Θεματικές Ενότητες και Κατηγορίες Κωδικών της Έρευνας

Αναγνωριστικό Θεματικής Ενότητας	Τίτλος Θεματικής Ενότητας	Αναγνωριστικό Κατηγορίας	Τίτλος Κατηγορίας
ΘΕ_1	Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων	ΚΑΤ_1	Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων
ΘΕ_2	Κριτήρια Επιλογής & Επιθυμητά Ηγετικά Χαρακτηριστικά των Εκπροσώπων των μαθητών/τριών	ΚΑΤ_2	Κριτήρια επιλογής των εκπροσώπων στα Μαθητικά Συμβούλια
		ΚΑΤ_3	Κριτήρια ΜΗ επιλογής των εκπροσώπων στα Μαθητικά Συμβούλια
		ΚΑΤ_5	Επιθυμητά Ηγετικά Χαρακτηριστικά & Ικανότητες των Εκπροσώπων των μαθητών/τριών
ΘΕ_3	Στοιχεία Αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων στη Λήψη Αποφάσεων	ΚΑΤ_4	Ρόλοι και Σχέσεις Εξουσίας στο Σχολείο
		ΚΑΤ_7	Στοιχεία Αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων
		ΚΑΤ_8	Στοιχεία ΑΝαποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων
ΘΕ_4	Στοιχεία Διαμόρφωσης του Εκδημοκρατισμού του/της μαθητή/τριας και Ποιοτική Συμμετοχή του στα Κοινά	ΚΑΤ_6	Στοιχεία Διαμόρφωσης του Εκδημοκρατισμού του/της μαθητή/τριας και Ποιοτική Συμμετοχή του/της στα Κοινά
ΘΕ_5	Λόγοι Συμμετοχής των μαθητών/τριών στα Μαθητικά Συμβούλια	ΚΑΤ_9	Λόγοι Συμμετοχής των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια
		ΚΑΤ_10	Λόγοι ΜΗ Συμμετοχής των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια

Αναγνωριστικό Θεματικής Ενότητας	Τίτλος Θεματικής Ενότητας	Αναγνωριστικό Κατηγορίας	Τίτλος Κατηγορίας
ΘΕ_6	Συμμετέχουν οι μαθητές/τριες στη Λήψη των Αποφάσεων για το σχολείο;	KAT_11	Οι μαθητές/τριες (Εισ)Ακούγονται; Μέσα από ποιες Διαδικασίες; Από Ποιους;
		KAT_13	Εμπόδια στη Συμμετοχή των μαθητών/τριων σε Νέα Μοντέλα Λήψης Αποφάσεων
ΘΕ_7	Καινοτόμες Προτάσεις Διεύρυνσης της Συμμετοχής στη Λήψη Αποφάσεων για τους/τις μαθητές/τριες	KAT_12	Καινοτόμες Προτάσεις Διεύρυνσης της Συμμετοχής στη Λήψη Αποφάσεων για τους/τις μαθητές/τριες

Μεθοδολογία της σύνθεσης της απάντησης στα Ερευνητικά Ερωτήματα

Η σύνθεση των απαντήσεων στα τέσσερα (4) προσδιορισθέντα Ερευνητικά Ερωτήματα αποτελεί προϊόν εξαγωγής συμπερασμάτων από τα αποτελέσματα της ερευνητικής διαδικασίας και δη της θεματικής ανάλυσης σε όλα τα ιεραρχικά επίπεδα: Εννοιολογικά Μοτίβα > Κωδικοί > Κατηγορίες > Θεματικές Ενότητες > Ερευνητικά Ερωτήματα (Εικόνα 1).

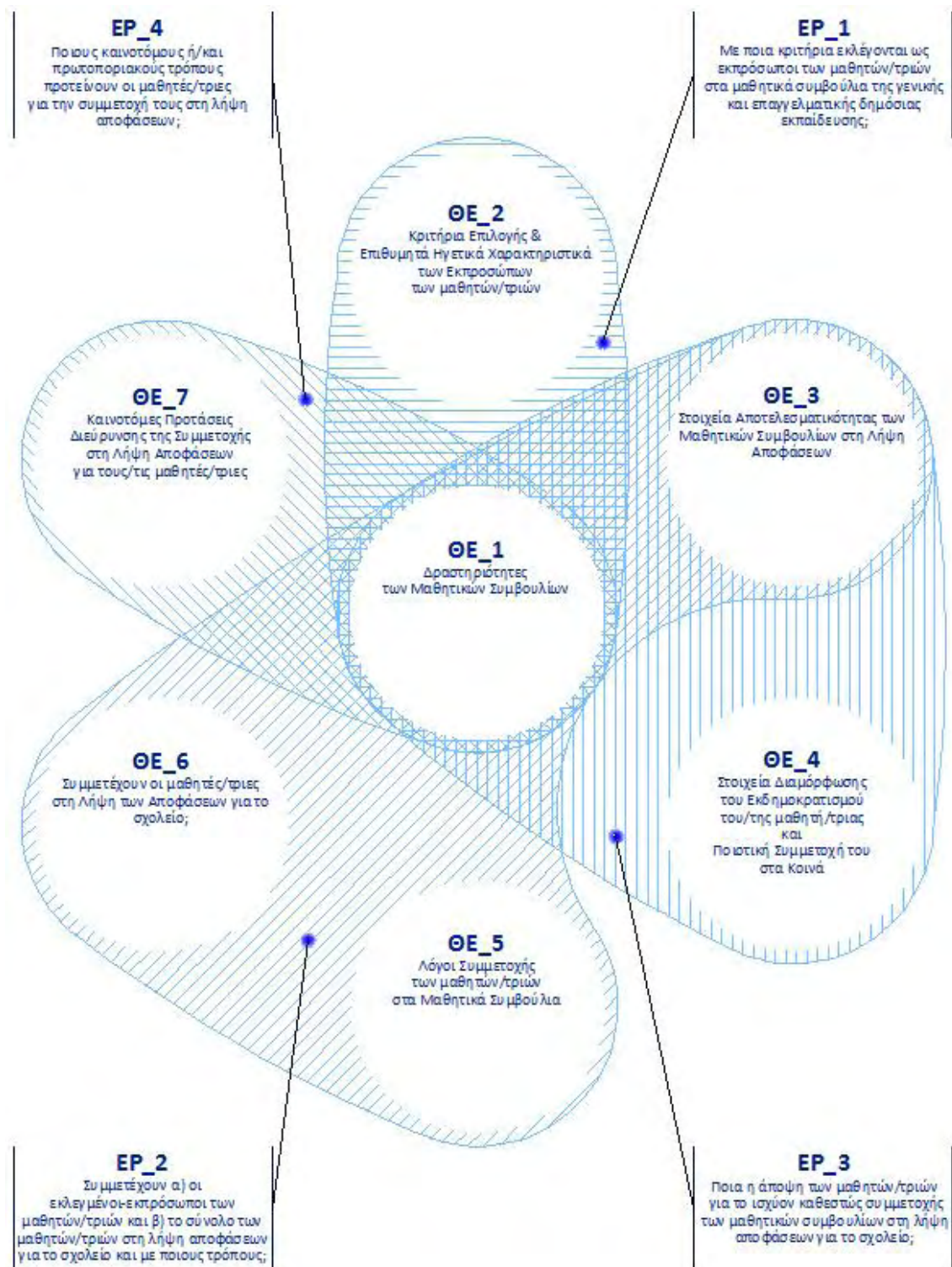
Εικόνα 1. Διαδικασία Θεματικής Ανάλυσης στην Έρευνα

Όπως παριστάνεται στην Εικόνα 2, οι απαντήσεις στα Ερευνητικά Ερωτήματα προκύπτουν από τα αποτελέσματα και τη συζήτηση των συγκεκριμένων Θεματικών Ενότητων.

- Η απάντηση στο πρώτο Ερευνητικό Ερώτημα: «Με ποια κριτήρια εκλέγονται ως εκπρόσωποι των μαθητών/τριων στα μαθητικά συμβούλια της γενικής και επαγγελματικής δημόσιας εκπαίδευσης;» προκύπτει από τα αποτελέσματα και τη συζήτηση στις Θεματικές Ενότητες ΘΕ_1 «Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων» και ΘΕ_2 «Κριτήρια Επιλογής & Επιθυμητά Ηγετικά Χαρακτηριστικά των Εκπροσώπων των μαθητών/τριών»

- Η απάντηση στο δεύτερο Ερευνητικό Ερώτημα: «Σε ποιο βαθμό συμμετέχουν α) οι εκλεγμένοι-εκπρόσωποι των μαθητών/τριών και β) το σύνολο των μαθητών/τριων στη λήψη αποφάσεων για το σχολείο και με ποιους τρόπους;» προκύπτει από τα αποτελέσματα και τη συζήτηση στις Θεματικές Ενότητες ΘΕ_1 «Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων», ΘΕ_5 «Λόγοι Συμμετοχής των μαθητών/τριών στα Μαθητικά Συμβούλια» και ΘΕ_6 «Συμμετέχουν οι μαθητές/τριες στη λήψη των Αποφάσεων για το σχολείο;».
- Η απάντηση στο τρίτο Ερευνητικό Ερώτημα: «Ποια η άποψη των μαθητών/τριων για το ισχύον καθεστώς συμμετοχής των μαθητικών συμβουλίων στη λήψη αποφάσεων για το σχολείο;» προκύπτει από τα αποτελέσματα και τη συζήτηση στις Θεματικές Ενότητες ΘΕ_1 «Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων», ΘΕ_3 «Στοιχεία Αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων στη λήψη Αποφάσεων» και ΘΕ_4 «Στοιχεία Διαμόρφωσης του Εκδημοκρατισμού του/της μαθητή/τριας και Ποιοτική Συμμετοχή του στα Κοινά».
- Η απάντηση στο τέταρτο Ερευνητικό Ερώτημα: «Ποιους καινοτόμους-πρωτοποριακούς τρόπους προτείνουν οι μαθητές/τριες για την συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων;» προκύπτει από τα αποτελέσματα και τη συζήτηση στις Θεματικές Ενότητες ΘΕ_1 «Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων» και ΘΕ_7 «Καινοτόμες Προτάσεις Διεύρυνσης της Συμμετοχής στη λήψη Αποφάσεων για τους/τις μαθητές/τριες».

Εικόνα 2. Διαγραμματική παράσταση της Σύνθεσης των απαντήσεων στα Ερευνητικά Ερωτήματα από τις Θεματικές Ενότητες.

Περιορισμοί της Έρευνας

Η παρούσα έρευνα βασίστηκε σε ποιοτικές τεχνικές και κυρίως στη Συνέντευξη και τη Θεματική Ανάλυση. Σχετικά αναφέρεται ότι «...η ποιοτική έρευνα περιλαμβάνει μια ερμηνευτική, φυσιοκρατική προσέγγιση στον κόσμο. Αυτό σημαίνει ότι οι ποιοτικοί ερευνητές μελετούν τα πράγματα στο φυσικό τους πλαίσιο, επιχειρώντας να δώσουν νόημα ή να ερμηνεύσουν τα φαινόμενα με όρους των νοημάτων που οι άνθρωποι δίνουν σε αυτά» (Denzin & Lincoln, 2005). Ακόμη, «Στο πλαίσιο της ποσοτικής έρευνας έχουμε διδαχτεί ότι η υποκειμενικότητα του ερευνητή χρειάζεται να παρακολουθείται και να εξαλείφεται. Στην ποιοτική προσέγγιση, η υποκειμενικότητα θεωρείται δεδομένη και δεν αντιμετωπίζεται ως εμπόδιο» (Ισαρη & Πουρκός, 2015). Από τις αναφορές αυτές συνάγεται και αιτιολογείται ο πρώτος περιορισμός της Έρευνας. Ο πρώτος λοιπόν περιορισμός είναι ότι τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα της Έρευνας αυτής χαρακτηρίζονται από την υποκειμενικότητα του Ερευνητή.

Ακολούθως σημειώνεται ότι παραχωρήθηκαν συνεντεύξεις μόνο δέκα τον αριθμό. Αυτό αποτελεί ένα πολύ μικρό δείγμα το οποίο, παρά την προσπάθεια, για την διασφάλιση της τυπικότητάς του δε μπορεί να «δώσει» αποτελέσματα τα οποία μπορεί να γενικευθούν. Έτσι τα αποτελέσματα προσβλέπουν ΜΟΝΟ στον εντοπισμό αντιλήψεων, στάσεων και συμπεριφορών χωρίς τη δυνατότητα καμία από τις αντιλήψεις, καμία από τις στάσεις, καμία από τις συμπεριφορές να δύναται να χαρακτηρίσει ολόκληρο τον πληθυσμό των μαθητών των σχολείων ή του εκπαιδευτικού συστήματος εν γένει.

Ως ένας τρίτος περιορισμός εκλαμβάνεται το περιορισμένο εύρος του ερευνητικού πλαισίου που ορίζουν τα Ερευνητικά Ερωτήματα τα οποία τέθηκαν. Το αντικείμενο της μαθητικής ηγεσίας και των Μαθητικών Κοινοτήτων περιλαμβάνει πλήθος πτυχών σε πολλά επιστημονικά πεδία. Σημειώνονται πτυχές στα αντικείμενα της ψυχολογίας, της κοινωνιολογίας, της διοίκησης, της εκπαίδευσης, της πολιτικής, της κυβερνητικής. Επόμενο ήταν να εντοπιστεί ένα μεγάλο πλήθος ενδιαφερόντων μοτίβων και πολλά από αυτά να υποβιβαστούν, άλλα να αναδειχθούν περισσότερο από όσο θα έπρεπε και κάποια να μην εντοπιστούν καθόλου. Έτσι σε πολλά σημεία διαπιστώθηκε και σε κάποια από αυτά αναφέρεται η αναγκαιότητα περεταίρω διερεύνησης ώστε να εξαχθούν ασφαλέστερα και πιο ποικίλα συμπεράσματα.

Η παρούσα Έρευνα, παρά τους προαναφερθέντες περιορισμούς θεωρείται, από τον Ερευνητή, ότι ανταποκρίνεται στους στόχους υλοποίησής της για τον εντοπισμό αντιλήψεων, στάσεων και συμπεριφορών οι οποίες κατόπιν μέσω νέων ερευνητικών δραστηριοτήτων θα αξιολογηθούν θα γενικευθούν θα χαρακτηρίσουν και κυρίως θα βοηθήσουν σε μία πιο δημοκρατική, κοινωνική και ανθρωπιστική συμμετοχή των μαθητών στην οικοδόμηση του αύριο.

Όπως προαναφέρθηκε, διαπιστώνεται η ανάγκη μεταβολής στο θεσμό των Μαθητικών Κοινοτήτων. Η παρούσα έρευνα φιλοδοξεί να υποβοηθήσει στην εν λόγω προσδοκώμενη μεταβολή.

Επί πλέον προσδοκείται, η έρευνα να αποτελέσει κατάλληλο εργαλείο για την ηγεσία των σχολικών μονάδων ώστε με τη ουσιαστική συμμετοχή των μαθητών, ίσως και με την ψηφοφορία κατά τα Μαθητικά Συμβούλια επί ουσιαστικών εκπαιδευτικών θεμάτων, να προβαίνει σε πιθανές αλλαγές ή παρεμβάσεις στο πρόγραμμα σπουδών ώστε η εκπαιδευτική διαδικασία να είναι αρεστή στο μαθητικό δυναμικό του σχολείου, και στη συνέχεια να προωθεί προτάσεις οι οποίες θα αντικατοπτρίζουν τις επιθυμίες των μαθητών προς τη Διεύθυνση Εκπαίδευσης και το Υπουργείο Παιδείας.

5. Κεφάλαιο 5. Αποτελέσματα & Συζήτηση

Η ερευνητική διαδικασία της εξαγωγής Αποτελεσμάτων και της συζήτησης παρατίθεται σε επίπεδο Θεματικής Ενότητας (επτά Θεματικές Ενότητες). Αρχικά πραγματοποιείται αναφορά σε αριθμητικά –κυρίως- Ευρήματα ώστε να δοθεί η δυνατότητα, στον αναγνώστη, μιας γενικής μορφής εποπτείας και να βοηθηθεί στην αντίληψη των μεγεθών η οποία θα συνεργήσει στην εξοικείωση και του αναγνώστη με τα δεδομένα.

Τα Αποτελέσματα παρατίθενται ανά Κατηγορία Κωδικών οι οποίες αποτέλεσαν την υπό εξέταση Θεματική Ενότητα.

Ακολούθως, πάντα ανά Θεματική Ενότητα, παρατίθενται Παρατηρήσεις και Ευρήματα από την εξέταση των Νοηματικών Μοτίβων και των Κωδικών. Παρατίθενται επίσης, κυρίως ως παραδείγματα και αφορμές επεξηγήσεων, αναφορές των συνεντευξιζόμενων και επισημαίνονται συγκεκριμένα νοηματικά μοτίβα για τον ίδιο σκοπό.

Ακολουθεί συζήτηση επί των Αποτελεσμάτων, των Παρατηρήσεων και των Ευρημάτων σε συσχέτιση με τα Αποτελέσματα άλλων ερευνών για το θέμα, άλλες βιβλιογραφικές προσεγγίσεις και διαπιστώσεις του Ερευνητή.

5.1. Εξαγωγή αποτελεσμάτων – Συζήτηση στη Θεματική Ενότητα 1

Η Θεματική Ενότητα 1 (ΘΕ_1) έχει τίτλο *Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλιών* και αποτελείται από μόνο μία Κατηγορία Κωδικών (ΚΑΤ_1) με τίτλο *Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλιών* (ίδε., Παράρτημα 6).

Θεματική Ενότητα 1. Αριθμητικά Ευρήματα - Εξοικείωση με τα Δεδομένα

Κατηγορία Κωδικών (ΚΑΤ_1): «Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλιών»

Η Κατηγορία αυτή των Κωδικών περιλαμβάνει λεχθέντα των μαθητών τα οποία αφορούν σε θέματα της Σχολικής Ζωής με τα οποία ασχολούνται ή οφείλουν να ασχολούνται οι εκπρόσωποι των μαθητών κατά την άποψη των συμμαθητών τους.

Ο Ερευνητής επισήμανε δεκαπέντε (15) ομοειδή νοηματικά Μοτίβα από τα οποία προέκυψαν ισάριθμοι Κωδικοί. Αυτοί αναφέρονται συνολικά, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, πενήντα μία (51) φορές, δηλαδή η Μέση Τιμή στην οποία αναφέρεται ο κάθε Κωδικός είναι 3,4 φορές. Τρεις (3) Κωδικοί αναφέρονται πάνω από οκτώ (8) φορές (ενδεικτικά, πάνω από το διπλάσιο της Μέσης Τιμής). Υπάρχουν έξη (6) Κωδικοί οι οποίοι αναφέρονται μόνο μία (1) φορά.

Θεματική Ενότητα 1. Παρατηρήσεις - Ευρήματα

Οι συχνότερα εμφανιζόμενοι κωδικοί αφορούν σε δραστηριότητες βελτίωσης του σχολικού περιβάλλοντος, την εκπροσώπηση των μαθητών/τριων και την ενεργό συμμετοχή στη σχολική ζωή. Αυτά συνάδουν, κατά την ευρεία έννοια των προβλεπόμενων από το θεσμικό πλαίσιο των Μαθητικών Κοινοτήτων (ΥΠΕΠΘ, 1986, αρθρ. 6).

Υπάρχουν Κωδικοί στους οποίους οι μαθητές/τριες αναφέρονται γενικευμένα και άλλοι στους οποίους αναφέρονται εξειδικευμένα. Γενικευμένα, χωρίς να συγκεκριμενοποιούν ή να αναφέρουν παραδείγματα μιλούν για δραστηριότητες όπως η εκπροσώπησή τους, η ενημέρωσή τους, η υποβολή προτάσεων για τη βελτίωση της Σχολικής Ζωής ή η επίλυση προβλημάτων από μεριάς των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων. Μάλιστα οι εν λόγω Κωδικοί αναφέρονται πάνω από δέκα (10) φορές. Γενίκευση μπορεί να θεωρηθεί και η μία (1) εμφάνιση του Κωδικού ότι δεν γίνονται σοβαρά πράγματα από τα Μαθητικά Συμβούλια αλλά και η ενεργός συμμετοχή στη Σχολική Ζωή.

Για παράδειγμα ο/η Κ1 αναφέρει: *“ Προσωπικά διάλεξα κάποιον ικανό που ξέρω ότι μπορεί να προσφέρει πολλά στην τάξη μου και γενικότερα στο σχολείο και που μπορεί να μας εκπροσωπήσει με σωστό τρόπο, συζητάει τα προβλήματα και προσπαθεί να βρει μια λύση”*.

Δύο Κωδικοί αναφέρονται σε οργάνωση εκδηλώσεων και εκδρομών. Αυτά τα θέματα, μπορεί να χαρακτηριστούν ως αναμενόμενα μιας και εύκολα διαπιστώνονται από κάποιον ο οποίος έχει σχέση με τη Σχολική Ζωή και επίσης αναφέρονται ή υπονοούνται στο θεσμικό πλαίσιο των Μαθητικών Κοινοτήτων (ΥΠΕΠΘ, 1986, αρθρ. 6).

Συγκεκριμένα αναφέρονται σε λειτουργικά των Μαθητικών Συμβουλίων θέματα όπως η διενέργεια και επίβλεψη μαθητικών εκλογών και η οργάνωση συνελεύσεων.

Εντοπίστηκαν νοηματικά Μοτίβα, τα οποία μιλούν για αυταρχική εξουσία, από μέλη των Μαθητικών Συμβουλίων. Επίσης, Μοτίβα δείχνουν αντιλήψεις για το ότι τα Μαθητικά Συμβούλια [οφείλουν] να αμφισβητούν την τυπική Διεύθυνση στο Σχολείο, δηλαδή το Σύλλογο Διδασκόντων και τον Διευθυντή. Μάλιστα, Μοτίβα προβάλλουν την άκριτη αμφισβήτηση ή και σύγκρουση.

Για παράδειγμα, ο/η Κ10 αναφέρει ότι «Δε γίνεται αυτό. Μόνο μπερδέματα θα δημιουργούσε. Θα χάναμε και χρόνο απ τα μαθήματα. Πολλοί μαθητές δεν έχουν και τα κότσια να μπουν στο συμβούλιο και **να τα βάλουν με τους καθηγητές.**».

Επίσης εντοπίστηκαν Μοτίβα, και αντίστοιχοι Κωδικοί οι οποίοι δείχνουν απόψεις ότι τα Μαθητικά Συμβούλια ασχολούνται με μη σοβαρά πράγματα.

Αξιοσημείωτοι μπορεί να θεωρηθούν δύο Κωδικοί οι οποίοι απαντώνται μόνο μία (1) φορά ο καθένας:

Ο ένας αφορά στο θέμα ότι τα Μαθητικά Συμβούλια συνεργούν στη διαμόρφωση κοινωνικών ικανοτήτων στους/στις μαθητές/τριες.

Για παράδειγμα, ο/η Κ5 αναφέρει: *«Πιστεύω αν κάποιος σκέφτεται κάτι **πρέπει να εκφράζεται** μέσα από συνελεύσεις να το μοιράζεται ώστε να μάθει ο πρόεδρος η ο καθηγητής τις απόψεις σε κάποιο τμήμα και **οι μαθητές δεν πρέπει να ντρέπονται να τις πούνε.**»*.

Εδώ συνάγεται νοηματικά ότι αν κάποιος θέλει να μετέχει στα κοινά πρέπει να αναπτύξει κοινωνικές ικανότητες όπως η αυτοπεποίθηση, το θάρρος της γνώμης και η βελτίωση της εκφοράς του λόγου του.

Ο άλλος αφορά στην ανάπτυξη παιδείας αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας μεταξύ των μαθητών, ως συνανθρώπων.

Για παράδειγμα ο/η Κ8 αναφέρει ότι «*Συμμετέχω και στο πενταμελές της τάξης μου και στο 15μελές για να μπορώ να βοηθώ κάποια άτομα από την τάξη μου και από το σχολείο που μπορεί να έχουν κάποια προβλήματα. Μου αρέσει πολύ η συμμετοχή στα μαθητικά συμβούλια*».

Θεματική Ενότητα 1. Συζήτηση

Η Θεματική Ενότητα 1 αναφέρεται στις *Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων* και περιλαμβάνει λεχθέντα των μαθητών τα οποία αφορούν σε θέματα της Σχολικής Ζωής με τα οποία ασχολούνται ή οφείλουν να ασχολούνται οι εκπρόσωποι των μαθητών.

Έτσι αναφέρονται δραστηριότητες βελτίωσης του σχολικού περιβάλλοντος, εκπροσώπησης των μαθητών/τριων γενικώς, οργάνωσης εκδηλώσεων και εκδρομών, η υποβολή προτάσεων για τη βελτίωση της Σχολικής Ζωής ή η επίλυση προβλημάτων, η ενασχόληση με λειτουργικά θέματα των Μαθητικών Συμβουλίων (π.χ. οργάνωση εκλογών), η ενεργός συμμετοχή στη σχολική ζωή γενικότερα. Αυτά συνάδουν, κατά την ευρεία έννοια των προβλεπόμενων από το θεσμικό πλαίσιο (ίδε., Ελληνική Δημοκρατία, Ν1566, 1985). Διαπιστώνεται ότι αυτά τα ευρήματα συνάδουν με τις αντιλήψεις των μαθητών και μαθητριών οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα του Συνήγορος του Πολίτη (2009). Συγκεκριμένα αναφέρθηκε ότι «...Ο σχολικός κανονισμός θα πρέπει να προβλέπει τη δυνατότητα των μαθητών να συμβάλλουν στην διαμόρφωση και βελτίωση των σχολικών εγκαταστάσεων και υποδομών...». (Συνήγορος του Πολίτη, 2009 [Πηγή: www.esos.gr]).

Βασική διαπίστωση αποτελεί το ότι οι ερωτώμενοι δεν αναφέρονται ιδιαίτερα στην ανάπτυξη πολιτιστικού προϊόντος την οποία αναφέρει αλλά και στοχεύει και ενθαρρύνει το θεσμικό πλαίσιο. Αναφέρεται ειδικά ότι οι μαθητικές κοινότητες, προωθούν πολιτιστικές εκδηλώσεις που αναφέρονται σε κάθε μορφή επιστήμης και τέχνης, όπως επίσης και διοργανώσεις αθλητικών αγώνων. Σε κάθε σχολείο μπορεί να ιδρυθούν όμιλοι ψυχαγωγικού και πολιτιστικού χαρακτήρα, στους οποίους μπορούν να δραστηριοποιούνται οι μαθήτριες και οι μαθητές (ΥΠΕΠΘ, 1986, αρθρ. 6). Όμως, πέραν γενικόλογων ρήσεων των ερωτώμενων για κάποιες διοργανώσεις, δεν αναφέρεται κάτι για προώθηση του πολιτισμού από μεριάς των Μαθητικών Συμβουλίων.

Εδώ επισημαίνεται η αρχή με την οποία συμφωνεί ο Ερευνητής, ότι στη σχολική ζωή, σημαντικό ρόλο στη διαδικασία εκμάθησης της δημοκρατικής ιδιότητας διαδραματίζουν οι Μαθητικές Κοινότητες (Ψημίτης & Καζάκος 2013β).

Όμως, αξιοσημείωτο είναι ότι πέραν των, κατά τον Ερευνητή, αναμενόμενων Κωδικών, επισημαίνονται λεχθέντα τα οποία προκαλούν σημαντικούς προβληματισμούς για την επιτυχία της διαδικασίας εκμάθησης της δημοκρατικής ιδιότητας στο ελληνικό σχολείο.

Τα ένα από τα νοηματικά Μοτίβα, μιλά για αυταρχική εξουσία (ίδε., Ανδρής, 2016), από τα μέλη των Μαθητικών Συμβουλίων. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με το σκοπό λειτουργίας των Μαθητικών Κοινοτήτων αφού στο θεσμικό πλαίσιο ορίζεται ρητά ότι «στη λειτουργία των Μαθητικών Κοινοτήτων δεν είναι δυνατό να υποβαθμίζεται ο ρόλος τους από αυταρχικές μεθόδους λειτουργίας και αντιδημοκρατικούς περιορισμούς, που θα περιθωριοποιούσαν το μαθητή στη σχολική ζωή» (ΥΠΕΠΘ, 1986, αρθρ. 2, παρ. 3). Επιπλέον, αντιβαίνει στους ευρύτερους σημερινούς κοινωνικούς στόχους με σκοπό τη διασύνδεση του σχολείου με τη δημοκρατία (ίδε., Παπαδόπουλος, 2016).

Άλλα νοηματικά Μοτίβα μιλούν για το ότι τα Μαθητικά Συμβούλια [οφείλουν] να αμφισβητούν άκριτα την τυπική Διεύθυνση στο Σχολείο, δηλαδή το Σύλλογο Διδασκόντων και τον Διευθυντή (ίδε, Ελληνική Δημοκρατία, Ν1566, 1985, Αρθρ. 11), παρότι το θεσμικό πλαίσιο και ερευνητές προτείνουν τη συνεργασία μεταξύ των μελών της σχολικής κοινότητας (ΥΠΕΠΘ, 1986; Νικολάου, 2006). Σημειώνεται ότι ο Υπουργικά Απόφαση θεσμοθέτησης των Μαθητικών Κοινοτήτων αναφέρεται ρητά ότι «*Στη λειτουργία των μαθητικών κοινοτήτων... ...πρέπει να εξασφαλίζονται εκείνες οι λειτουργίες, που συμβάλλουν στην ανάπτυξη του δημοκρατικού διαλόγου και της συνεργασίας στη ζωή του σχολείου*» (ΥΠΕΠΘ, 1986, αρθρ. 2, παρ. 3).

Αξιοσημείωτο είναι επίσης, όπως προαναφέρθηκε, ότι λέχθηκε ότι τα Μαθητικά Συμβούλια ασχολούνται με μη σοβαρά πράγματα το οποίο έρχεται, και αυτό, σε αντίθεση με τα προβλεπόμενα για τη λειτουργία των Μαθητικών Συμβουλίων αλλά και κατά τον Ερευνητή, απαξιώνει το ρόλο των Μαθητικών Συμβουλίων. Διαπιστώνεται ότι αυτό συνάδει και με τις αντιλήψεις των μαθητών και μαθητριών οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα του Συνήγορος του Πολίτη (2009). Συγκεκριμένα αναφέρθηκε ότι «*...Δυστυχώς η κοινή διαπίστωση είναι ότι ο ρόλος των μαθητικών συμβουλίων έχει απαξιωθεί στη συνείδηση των εκπαιδευτικών και των μαθητών και η εκλογή εκπροσώπων γίνεται χωρίς επίγνωση της σοβαρής αποστολής τους...*». (Συνήγορος του Πολίτη, 2009 [Πηγή: www.esos.gr]).

Λεχθέντα των ερωτώμενων αναφέρονται σε θέματα τα οποία προκαλούν σημαντικούς προβληματισμούς. Τέτοια είναι ότι δεν γίνονται σοβαρά πράγματα από τα Μαθητικά Συμβούλια, αναφορές σε αυταρχική εξουσία από τα μέλη των Μαθητικών Συμβουλίων και προαγωγή τάσεων άκριτης αμφισβήτησης και αποφυγής με την τυπική Ηγεσία του Σχολείου. Αυτά συνάδουν με τα χαρακτηριστικά της αυταρχικής ηγεσίας (Ανδρής, 2016), έρχονται σε αντίθεση με τα προβλεπόμενα για τη λειτουργία των Μαθητικών Συμβουλίων αλλά και, κατά τον Ερευνητή, συντελούν και αυτά στην απαξίωση του ρόλου των Μαθητικών Συμβουλίων.

Στο σημείο αυτό αναφέρονται μοτίβα τα οποία παρότι δεν συνιστούν δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων (αλλά αποτελούν όφελος από τη λειτουργία τους) θεωρείται σκόπιμο να αναφερθούν καθόσον θα εμπλουτίσουν τη συζήτηση για τα αποτελέσματα της παρούσης. Έτσι, αξιοσημείωτα θεωρούνται τα λεχθέντα τα οποία υπονοούν ότι τα Μαθητικά Συμβούλια συνεργούν στη διαμόρφωση κοινωνικών ικανοτήτων στους/στις μαθητές/τριες, πράγμα το οποίο έρχεται σε συμφωνία με την δημοκρατική αρχή ότι ένα σχολείο σε μια δημοκρατική κοινωνία οφείλει να καλλιεργεί κοινωνικές και πολιτικές δεξιότητες όπως η κοινωνικότητα και ελεύθερη έκφραση απόψεων (Ψημίτης & Κοζάκος, 2013β).

Εξαγωγή αποτελεσμάτων – Συζήτηση στη Θεματική Ενότητα 2

Η Θεματική Ενότητα 2 (ΘΕ_2) έχει τίτλο *Κριτήρια Επιλογής & Επιθυμητά Ηγετικά Χαρακτηριστικά των Εκπροσώπων των μαθητών/τριών* και αποτελείται τρεις Κατηγορίες Κωδικών, την (ΚΑΤ_1) με τίτλο *Κριτήρια επιλογής των εκπροσώπων στα Μαθητικά Συμβούλια*, την (ΚΑΤ_3) με τίτλο *Κριτήρια ΜΗ επιλογής των εκπροσώπων στα Μαθητικά Συμβούλια και την (ΚΑΤ_5) με τίτλο *Επιθυμητά Ηγετικά Χαρακτηριστικά & Ικανότητες των Εκπροσώπων των μαθητών/τριών* (ίδε., Παράρτημα 6).*

Θεματική Ενότητα 2. Αριθμητικά Ευρήματα - Εξοικείωση με τα Δεδομένα

Κατηγορία Κωδικών (ΚΑΤ_2): «Κριτήρια επιλογής των εκπροσώπων στα Μαθητικά Συμβούλια»

Η Κατηγορία αυτή των Κωδικών περιλαμβάνει λεχθέντα των μαθητών/τριων τα οποία αφορούν σε Κριτήρια με βάση τα οποία επιλέγονται οι εκπρόσωποι των μαθητών από τους συμμαθητές τους. Σημειώνεται ότι έπεται η αναφορά σε Κατηγορία Κωδικών βάσει της οποίας επισημαίνονται στοιχεία για το αντίθετο (Κριτήρια για ΜΗ επιλογή)

Επισημάνθηκαν εικοσιτέσσερα (24) ομοειδή νοηματικά Μοτίβα από τα οποία προέκυψαν ισάριθμοι Κωδικοί. Αυτοί αναφέρονται συνολικά, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, πενήντα τρεις (53) φορές, δηλαδή ο κάθε Κωδικός, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, αναφέρεται (Μέση Τιμή) 2,2 φορές περίπου (η Μέση Τιμή εμφάνισης Κωδικού στο σύνολο των απαντήσεων είναι 3,4). Πέντε (5) Κωδικοί αναφέρονται πάνω από τέσσερις (4) φορές (ενδεικτικά, οριακά και πάνω από το διπλάσιο της Μέσης Τιμής). Υπάρχουν δέκα (10) Κωδικοί οι οποίοι αναφέρονται μόνο μία (1) φορά.

Κατηγορία Κωδικών (ΚΑΤ_3): «Κριτήρια ΜΗ επιλογής των εκπροσώπων στα Μαθητικά Συμβούλια»

Η Κατηγορία αυτή των Κωδικών περιλαμβάνει λεχθέντα των μαθητών/τριων τα οποία αφορούν σε χαρακτηριστικά τα οποία στοιχειοθετούν λόγους ΜΗ επιλογής ως εκπροσώπων από τους συμμαθητές/τριες τους. Σημειώνεται ότι προηγήθηκε αναφορά σε Κατηγορία Κωδικών βάσει της οποίας επισημαίνονται στοιχεία για το αντίθετο (Κριτήρια επιλογής)

Επισημάνθηκαν τρία (3) ομοειδή νοηματικά Μοτίβα από τα οποία προέκυψαν ισάριθμοι Κωδικοί. Αυτοί αναφέρονται συνολικά, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, τρεις (3) φορές, δηλαδή ο κάθε Κωδικός, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, αναφέρεται 1 φορά (η Μέση Τιμή εμφάνισης Κωδικού στο σύνολο των απαντήσεων είναι 3,4).. Όλοι οι Κωδικοί αυτής της Κατηγορίας αναφέρονται μόνο μία (1) φορά.

Κατηγορία Κωδικών (ΚΑΤ_5): «Επιθυμητά Ηγετικά Χαρακτηριστικά & Ικανότητες των Εκπροσώπων των μαθητών/τριών»

Η Κατηγορία αυτή των Κωδικών περιλαμβάνει νοηματικά Μοτίβα των μαθητών/τριων τα οποία αφορούν στα Επιθυμητά Ηγετικά χαρακτηριστικά και τις ικανότητες των εκπροσώπων τους. Δηλαδή, αναφέρονται σε ιδιότητες, χαρακτηριστικά ή ικανότητες που χαρακτηρίζουν ένα μαθητή ως σχολικό ηγέτη. Σημειώνεται ότι προηγήθηκε η αναφορά σε Κατηγορίες Κωδικών βάσει των οποίων επισημαίνονται (*Κριτήρια για την επιλογή ή τη ΜΗ επιλογή ως εκπροσώπων στα Μαθητικά Συμβούλια*)

Επισημάνθηκαν είκοσι τρία (23) ομοειδή νοηματικά Μοτίβα από τα οποία προέκυψαν ισάριθμοι Κωδικοί. Αυτοί αναφέρονται συνολικά, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, πενήντα (50) φορές, δηλαδή ο κάθε Κωδικός, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, αναφέρεται (Μέση Τιμή) 2,2 φορές περίπου(η Μέση Τιμή εμφάνισης Κωδικού στο σύνολο των απαντήσεων είναι 3,4). Δύο (2) Κωδικοί αναφέρονται πάνω από τέσσερις (4) φορές (ενδεικτικά, πάνω από το διπλάσιο της Μέσης Τιμής). Υπάρχουν εννέα (9) Κωδικοί οι οποίοι αναφέρονται μόνο μία (1) φορά.

Θεματική Ενότητα 2. Παρατηρήσεις - Ευρήματα

Οι συχνότερα εμφανιζόμενοι Κωδικοί στην Κατηγορία Κωδικών (ΚΑΤ_2): «*Κριτήρια επιλογής των εκπροσώπων στα Μαθητικά Συμβούλια*», προσδιορίζουν ως κριτήρια επιλογής τη γνωριμία ή τη φιλία, το θάρρος της έκφρασης και την αυτοπεποίθηση (γενικώς), το να είναι κομφορμιστής (ιδε, Delgado-Gaitan, 1988), το να εκπροσωπεί ουσιαστικά το μαθητή/τρια, η δυνατότητά του/της για προσφορά στο σχολείο-(γενικώς) (ιδε, ΥΠΕΠΘ, 1986, αρθρ. 3, παρ. 29).

Υπάρχουν Κωδικοί στους οποίους οι μαθητές/τριες αναφέρονται γενικευμένα και άλλοι στους οποίους αναφέρονται εξειδικευμένα. Οι μαθητές αναφέρονται γενικόλογα, στην ικανότητα για αντιμετώπιση δυσκολιών, την αυτοπεποίθηση, τη δυνατότητα επίλυσης προβλημάτων (γενικώς), την δυνατότητα προσφοράς στο σχολείο και το να είναι, επίσης γενικώς, καλός χαρακτήρας, δημοφιλής.

Εντοπίστηκαν εξειδικευμένα νοηματικά Μοτίβα τα οποία αφορούν στοιχεία χαρακτήρα και συμπεριφοράς τα οποία χαρακτηρίζουν ένα μετασχηματιστικό ηγέτη (ακεραιότητα, αποφασιστικότητα, ενεργητικότητα, να είναι επικοινωνιακός/η, καλός ακροατής, να χαρακτηρίζεται από ταπεινοφροσύνη κ.λπ) ή ένα χαρισματικό ηγέτη όπως η ικανότητα πρόβλεψης, το χαρακτηριστικό του οραματισμού, η δημιουργικότητα και ο στοχασμός και η ικανότητα ενσυναίσθησης και ενδυνάμωσης των ακολούθων (Choi, 2006). Δεν εντοπίστηκαν Μοτίβα τα οποία να χαρακτηρίζουν ένα συναλλακτικό ηγέτη (η συναλλακτική ηγεσία αφορά σχέση ανταλλαγής ανάμεσα στον ηγέτη και τον ακόλουθο) (Γεωργαντά & Ξενικού, 2007) ή ένα ανύπαρκτο ηγέτη (ιδε, Horwitz et al. 2008).

Διαπιστώθηκαν σημαντικές διαφοροποιήσεις στα μαθητικά κριτήρια. Εντοπίστηκαν δύο (2) Κωδικοί οι οποίοι «θέλουν» τον εκπρόσωπο των μαθητών να είναι Αντικομφορμιστής (ιδε, ανωτέρω παράγραφο *Ο Κομφορμισμός ως χαρακτηριστικό συμπεριφοράς και έκφρασης των μαθητών*) αλλά εντοπίστηκαν και τέσσερις (4) Κωδικοί οι οποίοι προσδιορίζουν ως

κριτήριο επιλογής τον Κοινωνικό Κομφορμισμό του ή της εκπροσώπου. Σημειώνεται ότι εδώ ο Κοινωνικός Κομφορμισμός αναφέρεται στην τυπική σχολική κοινωνία (ίδια, ανωτέρω παράγραφο *Ο Κομφορμισμός ως χαρακτηριστικό συμπεριφοράς και έκφρασης των μαθητών*).

Ως παράδειγμα για το πρώτο αναφέρεται η απάντηση του/της Κ10: **«Δε γίνεται αυτό. Μόνο μπερδέματα θα δημιουργούσε. Θα χάναμε και χρόνο απ τα μαθήματα. Πολλοί μαθητές δεν έχουν και τα κότσια να μπουν στο συμβούλιο και να τα βάλουν με τους καθηγητές.»**

Ως παράδειγμα για το δεύτερο αναφέρεται η απάντηση του/της Κ4: **«Έβαλα το μεγαλύτερο κριτήριο το χαρακτήρα του καθενός γιατί πιστεύω ότι αν κάποιος είναι καλός όχι μόνο στα μαθήματα αλλά και με τους φίλους του και με τους δασκάλους δεν πιστεύω ότι θα αλλάξει αυτό αν μπει κάπου και το αντίθετο αν κάποιος είναι αγενής και ούτε με τους δασκάλους τα πάει καλά ούτε με τους φίλους δεν πιστεύω ότι μπορεί να κάνει κάτι παραπάνω για το σχολείο σαν μαθητής»**

Επίσης εντοπίστηκαν Κωδικοί χαρακτηριστικών «αυξημένων κοινωνικών και πολιτικών δεξιοτήτων» (ίδια, Ψημίτης & Κοζάκος, 2013β), αν και οι περισσότεροι από αυτούς απαντώνται μία ή δύο φορές μόνο. Τέτοιοι είναι οι Κωδικοί οι οποίοι αναφέρονται σε χαρακτηριστικά όπως η ενσυναίσθηση, η επινοητικότητα, νουνέχεια, υπευθυνότητα, κοινωνικότητα. Επί αυτών σημειώνεται η επικρατούσα άποψη ότι το δημοκρατικό σχολείο οφείλει να ενθαρρύνει κοινωνικές και πολιτικές δεξιότητες όπως ανάληψη ευθυνών, συνεργασία, κοινωνικότητα, αλληλοκατανόηση, ενσυναίσθηση, ελεύθερη έκφραση απόψεων και δημοκρατική λήψη αποφάσεων (πρβλ., Ψημίτης & Κοζάκος, 2013β).

Επίσης εντοπίστηκαν Κωδικοί οι οποίοι, κατά την άποψη του Ερευνητή, θα πρέπει να εξεταστούν περαιτέρω, όπως ο Κωδικός ο οποίος δείχνει εθνικιστικές αντιλήψεις αλλά και ο Κωδικός ο οποίος επιδεικνύει αντικομφορμισμό ο οποίος είναι συνδεδεμένος με περιθωριακές αντιλήψεις και χαρακτηρίζει ένα «δύσκολο» παιδί (ίδια, Herbert, 1998).

Ως παράδειγμα για το πρώτο αναφέρεται η απάντηση του/της Κ10: **«Έβαλα σαν κριτήριο να είναι από την περιοχή που κατάγομαι, την Αλβανία. Επίσης έβαλα σαν κριτήριο να μην κωλώνει πουθενά ώστε να τα λέει στους καθηγητές [ως εξουσία]»**

Στο παραπάνω παράδειγμα, παρατηρούμε ομαδοκεντρικές τάσεις οι οποίες μπορεί να θεωρηθούν ως άμυνες ή ανάγκη παραπάνω προστασίας μαθητών/τριων εντός ενός, ίσως εχθρικού συστήματος.

Στην Κατηγορία Κωδικών (KAT_3): «Κριτήρια ΜΗ επιλογής των εκπροσώπων στα Μαθητικά Συμβούλια», ο ένας Κωδικός αφορά γενικευμένη έκφραση του επικίνδυνου ή ακατάλληλου.

Πιο εξειδικευμένοι παρουσιάζονται δύο άλλα νοηματικά Μοτίβα περί της ακαταλληλότητας για επιλογή ως εκπροσώπου. Είναι οι Κωδικοί δειλός/ή / ανασφαλής και δημαγωγός.

Για παράδειγμα ο/η Κ6 αναφέρει **«Δυστυχώς υπάρχουν παιδιά που με τα λόγια τους παίρνουν τους υπόλοιπους με το μέρος τους για να τους ψηφίζουν για να κάνουν πράγματα που δεν μπορούν να υλοποιούν. Όμως οι περισσότεροι έχουν κρίση και ψηφίζουν σωστά άτομα χωρίς να παρασύρονται».**

Στην Κατηγορία Κωδικών (KAT_5): «Επιθυμητά Ηγετικά Χαρακτηριστικά & Ικανότητες των Εκπροσώπων των μαθητών/τριών», οι (2) δύο Κωδικοί, οι οποίοι συναντώνται συχνότερα, υποδηλώνουν γενικευμένη αναφορά. Πρόκειται για Μοτίβα τα οποία αφορούν το θάρρος έκφρασης και την αυτοπεποίθηση-γενικώς και την ικανότητα γενικώς (επίσης).

Ακολουθούν εξειδικευμένοι Κωδικοί οι οποίοι στο σύνολό τους συναντώνται και στην προηγούμενη Κατηγορία Κωδικών, «Κριτήρια επιλογής των εκπροσώπων στα Μαθητικά Συμβούλια». Αυτό αποτελεί ισχυρή ένδειξη ότι τα ηγετικά χαρακτηριστικά και οι ικανότητες των μαθητών/τριών διαδραματίζουν ένα σημαντικό ρόλο στην επιλογή τους ως εκπρόσωποι στα Μαθητικά Συμβούλια .

Επισημαίνονται χαρακτηριστικά ηγετικά χαρακτηριστικά τα οποία ειδικά επισημάνθηκαν από τους μαθητές/τριες.

Αυτά είναι, το θάρρος έκφρασης και η αυτοπεποίθηση, η ωριμότητα, η ουσιαστική εκπροσώπηση, η ταπεινοφροσύνη, το να είναι νουνεχής, το να είναι κοινωνιοκράτης, το να είναι ευγενής το να είναι επινοητικός, το να έχει τη δυνατότητα επίλυσης προβλημάτων, το να είναι συνεπής, το να είναι θεληματικός, το να είναι εργατικός, το να είναι επικοινωνιακός, το να διαθέτει ενσυναίσθηση, το να είναι ενεργητικός.

Για παράδειγμα, ο/η Κ5 αναφέρει: **«Ψήφισα παιδιά τα οποία ήξερα ότι αν έχουν μια επιθυμία, ένα αίτημα δεν θα σιωπήσουν και θα έχουν το θάρρος να το εκφράσουν στους καθηγητές και επίσης επέλεξα παιδιά που ξέρω ότι δεν θα έκαναν ότι ήθελαν μόνο και μόνο επειδή έχουν μια θέση στο 15μελες αλλά θα μας άκουγαν εμάς τους υπόλοιπους και θα λάμβαναν υπ όψη τη γνώμη μας.»**

Στο παραπάνω παράδειγμα διαπιστώνουμε ότι ο/η ερωτώμενος/νη υπονοεί ως Επιθυμητά Ηγετικά Χαρακτηριστικά & Ικανότητες των Εκπροσώπων το θάρρος της έκφρασης, την αυτοπεποίθηση, την ενσυναίσθηση, την ταπεινοφροσύνη, τις αρχές της κοινωνιοκρατίας (τα σημεία έχουν επισημανθεί με έντονη γραφή).

Θεματική Ενότητα 2. Συζήτηση

Η Θεματική Ενότητα αναφέρεται στα *Κριτήρια Επιλογής & Επιθυμητά Ηγετικά Χαρακτηριστικά των Εκπροσώπων των μαθητών/τριών* περιλαμβάνει λεχθέντα των μαθητών/τριων τα οποία αφορούν σε κριτήρια με βάση τα οποία επιλέγονται ή ΔΕΝ επιλέγονται οι εκπρόσωποι των μαθητών από τους συμμαθητές τους αναφέροντας ιδιότητες, χαρακτηριστικά ή ικανότητες που χαρακτηρίζουν ένα μαθητή ως σχολικό ηγέτη. Η χαρακτηριστικά παρατηρούμενη ομοιότητα μεταξύ των νοημάτων των Κατηγοριών οι οποίες συνθέτουν αυτή τη Θεματική Ενότητα αποτελούν ισχυρή ένδειξη ότι τα ηγετικά χαρακτηριστικά και οι ικανότητες των μαθητών/τριών διαδραματίζουν ένα σημαντικό ρόλο στην επιλογή τους ως εκπρόσωποι στα Μαθητικά Συμβούλια.

Οι συνεντευξαζόμενοι καταρχάς προσδιορίζουν –γενικευμένα- ως κριτήρια επιλογής τη γνωριμία ή τη φιλία, το θάρρος της έκφρασης και την αυτοπεποίθηση, το να είναι κομφορμιστής (στα θεσμικά πλαίσια του σχολείου), το να εκπροσωπεί ουσιαστικά το μαθητή/τρια και τη δυνατότητά του/της για προσφορά στο σχολείο. Αναφέρονται στην ικανότητα για αντιμετώπιση δυσκολιών, τη δυνατότητα επίλυσης προβλημάτων, το να είναι κάποιος καλός χαρακτήρας ή δημοφιλής και να είναι ικανός - γενικά, πράγματα τα οποία, κατά βάση, συνάδουν με τα ευρήματα του Παπαοικονόμου (2017). Επίσης ως κριτήρια προσδιορίστηκαν ή υπονοήθηκαν χαρακτηριστικά «αυξημένων κοινωνικών και πολιτικών δεξιοτήτων» όπως ανάληψη ευθυνών, συνεργασία, κοινωνικότητα, αλληλοκατανόηση, ενσυναίσθηση, ελεύθερη έκφραση απόψεων και δημοκρατική λήψη αποφάσεων. Διαπιστώνουμε και εδώ (ίδη, Κατηγορία *Κριτήρια επιλογής των εκπροσώπων στα Μαθητικά Συμβούλια*) χαρακτηριστικά Μετασχηματιστικής Ηγεσίας, Χαρισματικής Ηγεσίας και Εξυπηρετικής Ηγεσίας (ίδη, 2.2- Μορφές Ηγεσίας). Συγκεκριμένα, εντοπίστηκαν εξειδικευμένα νοηματικά Μοτίβα τα οποία αφορούν στοιχεία χαρακτήρα και συμπεριφοράς τα οποία χαρακτηρίζουν ένα μετασχηματιστικό ηγέτη όπως (Παρακίνηση έμπνευσης, Γνώρισμα Εξιδανικευμένης Επιρροής (ή Χαρισματική Επιρροή), Συμπεριφορά Εξιδανικευμένης Επιρροής, Πνευματική διέγερση, Εξατομικευμένο ενδιαφέρον [τα «Πέντε I»] (Avolio et al. 1991; Hughes, 2014; Bass & Bass; 2009; Bass & Riggio, 2014). Επίσης εντοπίστηκαν στοιχεία τα οποία χαρακτηρίζουν ένα χαρισματικό ηγέτη όπως η ικανότητα πρόβλεψης, το χαρακτηριστικό του οραματισμού, η δημιουργικότητα και ο στοχασμός και η ικανότητα ενσυναίσθησης και ενδυνάμωσης των ακολούθων (Choi, 2006). Δεν εντοπίστηκαν Μοτίβα τα οποία να χαρακτηρίζουν ένα συναλλακτικό ηγέτη (η συναλλακτική ηγεσία αφορά σχέση ανταλλαγής ανάμεσα στον ηγέτη και τον ακόλουθο) (Γεωργαντά & Ξενικού, 2007) ή ένα ανύπαρκτο ηγέτη (ίδη, Horwitz et al. 2008). Στην παρούσα τέτοια Μοτίβα είναι εκείνα τα οποία επισημαίνουν ακεραιότητα, αποφασιστικότητα, ενεργητικότητα, να είναι επικοινωνιακός/η, καλός ακροατής, να διαθέτει ενσυναίσθηση, ταπεινοφροσύνη κ.λπ. (ίδη, 2.2- Μορφές Ηγεσίας).

Πέραν των γενικευμένων προσδιορισμών αναφέρουν στοιχεία χαρακτήρα και συμπεριφοράς όπως η ακεραιότητα, η αποφασιστικότητα, η ενεργητικότητα, το να είναι επικοινωνιακός/η, καλός ακροατής, το να διαθέτει ενσυναίσθηση, ταπεινοφροσύνη, το να είναι συνεπής, το να είναι θεληματικός, το να είναι εργατικός, το να είναι ενεργητικός.

Αυτά χαρακτηρίζουν ένα μετασχηματιστικό ηγέτη. Ιδιαίτερα στοιχεία όπως η ικανότητα πρόβλεψης, του οραματισμού, η δημιουργικότητα και ο στοχασμός και η ικανότητα ενσυναίσθησης και ενδυνάμωσης των ακολούθων, η ωριμότητα, η ταπεινοφροσύνη, το να είναι νουνεχής, το να είναι κοινωνιοκράτης, το να είναι ευγενής, το να είναι επινοητικός, χαρακτηρίζουν, επιπλέον, ένα χαρισματικό και αυθεντικό ηγέτη (Erickson, 1994). Ειδικά το χαρακτηριστικό του/της κοινωνιοκράτη παραπέμπει στα χαρακτηριστικά του εξυπηρετικού ηγέτη (Liden, Wayne, Zhao, & Henderson, 2008).

Αναφέρθηκαν Κριτήρια ΜΗ επιλογής των εκπροσώπων στα Μαθητικά Συμβούλια όπως – γενικώς- «επικίνδυνος» ή «ακατάλληλος». Αυτό, κατά τον Ερευνητή, μπορεί να σημαίνει αδυναμία συγκεκριμενοποίησης των εν λόγω εννοιών από τον/την ερωτώμενο/μενη αλλά μπορεί και να σημαίνει μία γενική αίσθηση την οποία έχει σχηματίσει ο/η ερωτώμενος/μενη για την ακαταλληλότητα ή επικινδυνότητα ενός ατόμου. Ως εξειδικευμένα κριτήρια ΜΗ επιλογής εμφανίστηκαν τα χαρακτηριστικά της δειλίας, της ανασφάλειας και της δημαγωγίας. Πάντως, ο Ερευνητής θεωρεί ότι οι γενικευμένοι προσδιορισμοί των κριτηρίων επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση του μαθητή ή της μαθήτριας, αναφέρονται σε γενικευμένες απόψεις της μαθητικής ή και εφηβικής κοινωνίας τα οποία, πιθανόν, να αποτελούν ένδειξη έλλειψης επιχειρημάτων.

Αυτά, κατά τον Ερευνητή δείχνουν τη γενική αίσθηση την οποία έχουν οι συμμαθητές/τριες για την ηγετική ικανότητα και τη μαθητική ηγεσία στη σχολική κοινωνία. Πέραν αυτών, στις απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων διαπιστώθηκαν σημαντικές διαφοροποιήσεις στα μαθητικά κριτήρια στα οποία κάποιοι μαθητές/τριες «θέλουν» ως εκπρόσωπό τους έναν αντικομφορμιστή (αμφισβητία της Διεύθυνσης του σχολείου και των εκπαιδευτικών και ενταγμένο στις «παρέες») και κάποιοι τον «θέλουν» ως κομφορμιστή (προσηλωμένο στις θεσμικές του υποχρεώσεις και συνεργάτη της Διεύθυνσης και των εκπαιδευτικών).

Ενδιαφέρον ή και ανησυχία στον Ερευνητή προκαλούν οι απαντήσεις των μαθητών οι οποίες φαίνεται να υποδηλώνουν πως ψηφίζονται προνομιούχοι μαθητές, δηλαδή όσοι είναι αρκετά τυχεροί να έχουν ανατραφεί σε περιβάλλοντα που συνάδουν με την κυρίαρχη (τυπική) κουλτούρα του σχολείου και χαρακτηρίζονται ως «καλοί μαθητές», που «έχουν κατάλληλους» τρόπους συμπεριφοράς, οι οποίοι συνάδουν με την κουλτούρα που προωθεί το σχολείο (και αυτοί), όσοι έχουν συγκεκριμένους τρόπους έκφρασης που και πάλι συνάδουν με την κουλτούρα του σχολείου. Συνάγεται ότι όσοι μαθητές προέρχονται από κοινωνικές τάξεις/ομάδες με κουλτούρα διαφορετική του σχολείου δεν έχουν πολλές ελπίδες να ψηφιστούν αλλά και ούτε καν να τους εκπροσωπήσει κάποιος επειδή θεωρούνται «αμφισβητίες» με επιθυμίες που ερμηνεύονται ως «εθνικιστικές» και συμπεριφορά που κρίνεται «δύσκολη», «προβληματική» ως και επικίνδυνη. Άρα η εκπροσώπηση των μαθητών δεν είναι ισότιμη ούτε δημοκρατική και όσοι δεν συμφωνούν με το καθεστώς του σχολείου περιθωριοποιούνται και αποκλείονται, ενώ ταυτόχρονα στιγματίζονται αρνητικά. Υπάρχουν βέβαια και μαθητές/τριες οι οποίες δήλωσαν πως

ψηφίζουν τους «αμφισβητίες» και τους «αντικομοφορμιστές» αλλά αυτοί από ότι φαίνεται αποτελούν μειοψηφία. Φαίνεται ότι οι αντιλήψεις αυτές «στέκουν» κατά τους μαθητές αφού και σε έρευνα του Συνήγορος του Πολίτη (2009) οι μαθητές/τριες ανέφεραν ότι «...Ο στιγματισμός των μαθητών εκ μέρους των καθηγητών, είτε για λόγους συμπεριφοράς είτε για λόγους απόδοσης (καλοί – κακοί μαθητές) δεν διευκολύνει το κλίμα συνεργασίας και συνεννόησης στο σχολείο και θα πρέπει να αποφεύγεται...». (Συνήγορος του Πολίτη, 2009 [Πηγή: www.esos.gr]).

Φαίνεται λοιπόν ότι δεν είναι «δημοφιλείς» οι μαθητές/τριες οι οποίοι δεν είναι παθητικοί δέκτες των αξιών της συστημικής εκπαίδευσης και αναπτύσσουν σχολική αντικουλτούρα με χαρακτηριστικά, τόσο την αντιπαράθεση με τη σχολική εξουσία όσο και την συμπεριφορά τους η οποία δείχνει περιφρόνηση στους κανόνες η παραβίαση των οποίων, τελικά και αυτή, αμφισβητεί την εξουσία του εκπαιδευτικού. Διαπιστώνουμε έτσι ότι και στη μαθητική κοινωνία αναπαράγονται οι υφιστάμενες κοινωνικές και παραγωγικές σχέσεις αλλά και μορφές αντίστασης (Willis, 1977; Sarup, 1982; όπως αναφέρεται στο Γιαννούκος 2019).

5.2. Εξαγωγή αποτελεσμάτων – Συζήτηση στη Θεματική Ενότητα 3

Η Θεματική Ενότητα 3 (ΘΕ_3) έχει τίτλο *Στοιχεία Αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλιών στη Λήψη Αποφάσεων* και αποτελείται τρεις Κατηγορίες Κωδικών, την (ΚΑΤ_4) με τίτλο *Ρόλοι και Σχέσεις Εξουσίας στο Σχολείο*, την (ΚΑΤ_7) με τίτλο *Στοιχεία Αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλιών* και την (ΚΑΤ_8) με τίτλο *Στοιχεία ΑΝαποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλιών* (ίδε., Παράρτημα 6).

Θεματική Ενότητα 3. Αριθμητικά Ευρήματα - Εξοικείωση με τα Δεδομένα

Κατηγορία Κωδικών (ΚΑΤ_4): «Ρόλοι και Σχέσεις Εξουσίας στο Σχολείο»

Οι Κωδικοί αυτής της Κατηγορίας αφορούν σε νοηματικά Μοτίβα τα οποία σχετίζονται με ρόλους και σχέσεις εξουσίας στο σχολείο. Ουσιαστικά επισημαίνουν λεχθέντα των μαθητών τα οποία αντικατοπτρίζουν τα θεωρούμενα ως πρόσωπα (θέσεις) εξουσίας στο σχολείο ή έχουν σχέση με αυτό. Επίσης οι Κωδικοί αναφέρονται σε πράξεις και ρόλους εξουσίας οι οποίοι γίνονται αντιληπτοί από τους μαθητές/τριες και σχετίζονται με τη σχολική ζωή και τα Μαθητικά Συμβούλια .

Επισημάνθηκαν δεκαέξι (16) ομοειδή νοηματικά Μοτίβα από τα οποία προέκυψαν ισάριθμοι Κωδικοί. Αυτοί αναφέρονται συνολικά, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, εκατόν είκοσι τρεις (123) φορές, δηλαδή ο κάθε Κωδικός, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, αναφέρεται (Μέση Τιμή) 7,7 φορές περίπου (η Μέση Τιμή εμφάνισης Κωδικού στο σύνολο των απαντήσεων είναι 3,4). Τρεις (3) Κωδικοί αναφέρονται πάνω από δεκαπέντε (15) φορές (ενδεικτικά, πάνω από το διπλάσιο της Μέσης Τιμής) κι ένας οριακά (14 φορές). Υπάρχουν τέσσερις (4) Κωδικοί οι οποίοι αναφέρονται μόνο μία (1) φορά.

Κατηγορία Κωδικών (ΚΑΤ_7): «Στοιχεία Αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλιών»

Οι Κωδικοί αυτής της Κατηγορίας αφορούν σε νοηματικά Μοτίβα τα οποία επισημαίνουν αντιλήψεις των μαθητών/τριων τα οποία αντικατοπτρίζουν Στοιχεία αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλιών δηλαδή αναφέρονται στην αποτελεσματικότητα των σημερινών Μαθητικών Συμβουλιών στην επίδρασή τους στη σχολική ζωή. Σημειώνεται ότι εξετάζεται και διαφορετική Κατηγορία με στοιχεία ΜΗ αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλιών.

Επισημάνθηκαν έξη (6) ομοειδή νοηματικά Μοτίβα από τα οποία προέκυψαν ισάριθμοι Κωδικοί. Αυτοί αναφέρονται συνολικά, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, δέκα (10) φορές, δηλαδή ο κάθε Κωδικός, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων,

αναφέρεται (Μέση Τιμή) 1,7 (1,67) φορές περίπου(η Μέση Τιμή εμφάνισης Κωδικού στο σύνολο των απαντήσεων είναι 3,4).

Κατηγορία Κωδικών (KAT_8): «Στοιχεία ΑΝαποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων»

Σ' αυτή την Κατηγορία, οι Κωδικοί αφορούν σε νοηματικά Μοτίβα τα οποία επισημαίνουν αντιλήψεις των μαθητών/τριων τα οποία αντικατοπτρίζουν Στοιχεία ΑΝαποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων. Σημειώνεται ότι εξετάζεται και διαφορετική Κατηγορία με στοιχεία αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων.

Επισημάνθηκαν οκτώ (8) ομοειδή νοηματικά Μοτίβα από τα οποία προέκυψαν ισάριθμοι Κωδικοί. Αυτοί αναφέρονται συνολικά, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, τριάντα δύο (32) φορές, δηλαδή ο κάθε Κωδικός, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, αναφέρεται (Μέση Τιμή) 4 φορές (η Μέση Τιμή εμφάνισης Κωδικού στο σύνολο των απαντήσεων είναι 3,4).

Θεματική Ενότητα 3. Παρατηρήσεις - Ευρήματα

Στην Κατηγορία Κωδικών (KAT_4): «Ρόλοι και Σχέσεις Εξουσίας στο Σχολείο», οι τρεις συχνότερα εμφανιζόμενοι Κωδικοί φαίνεται ότι επισημαίνουν ότι οι φορείς εξουσίας στο σχολείο, κατά τους μαθητές/τριες, είναι οι εκπαιδευτικοί-γενικώς ο σύλλογος διδασκόντων - οι Εκπαιδευτικοί – ο Διευθυντής. Όμως συχνότατα εμφανίζονται νοηματικά Μοτίβα τα οποία δείχνουν εξουσιαστικούς ρόλους στον/στην πρόεδρο του/των Μαθητικών Συμβουλίων, στους «πρώτους τρεις», στους «πρώτους πέντε», σε παρέες, σε κάποιους μαθητές οι οποίοι «κάνουν ότι θέλουν». Ακολουθεί ο Κωδικός στον οποίο αποδίδεται ρόλος εξουσίας και αυτός αναφέρεται στο 15μελές. Επίσης, φαίνεται ότι ρόλους εξουσίας διαδραματίζουν οι γονείς των μαθητών/τριων, ο Διευθυντής Εκπαίδευσης και το Υπουργείο Παιδείας.

Για παράδειγμα, ο/η K4 υπονοεί, δύο φορές, ότι η «υψηλή» εξουσία στο σχολείο είναι οι εκπαιδευτικοί, οι «δάσκαλοι» όπως τους αναφέρει: *«Έβαλα το μεγαλύτερο κριτήριο το χαρακτήρα του καθενός γιατί πιστεύω ότι αν κάποιος είναι καλός όχι μόνο στα μαθήματα αλλά και με τους φίλους του και με τους δασκάλους δεν πιστεύω ότι θα αλλάξει αυτό αν μπει κάπου και το αντίθετο αν κάποιος είναι αγενής και ούτε με τους δασκάλους τα πάει καλά ούτε με τους φίλους δεν πιστεύω ότι μπορεί να κάνει κάτι παραπάνω για το σχολείο σαν μαθητής.»*

Αναφέρονται Κωδικοί οι οποίοι επισημαίνουν απόψεις ότι οι μαθητές πρέπει να συμμετέχουν στην επιβολή κυρώσεων στους συμμαθητές τους (μάλλον υπερασπίζοντάς τους), αλλά και στη διαφύλαξη του κύρους του σχολείου.

Συχνά εμφανιζόμενος Κωδικός αφορά σε απόψεις μαθητών ότι οι εκπαιδευτικοί, ως εξουσία, δεν ακούνε, δε λαμβάνουν υπόψη τις απόψεις των μαθητών, δεν τους

υπολογίζουν. Όμως με σημαντικά μικρότερη συχνότητα εμφανίζεται ο Κωδικός ο οποίος επισημαίνει νοηματικά Μοτίβα στα οποία οι μαθητές/τριες υποστηρίζουν το αντίθετο, δηλαδή ότι οι εκπαιδευτικοί (Διευθυντής, Σύλλογος Διδασκόντων κ.λπ.) καταλαβαίνουν τους μαθητές, δίνουν σημασία στις απόψεις τους και τους υπολογίζουν. Επιπλέον επισημαίνεται και η άποψη της ανάγκης συνεργασίας μαθητών - εκπαιδευτικών για μια καλύτερη σχολική ζωή και εκπαίδευση.

Χαρακτηριστικό είναι το ότι εμφανίζεται Μοτίβο το οποίο επισημαίνει ρόλο εξουσίας των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης ο οποίος αφορά στην υποστήριξη στους μαθητές όταν εκείνοι δεν εισακούγονται και χρειάζεται να πετύχουν κάτι. Παρόμοιο ρόλο αποδίδουν σε «υψηλότερα κλιμάκια» όπως ο Διευθυντής Εκπαίδευσης ή και το Υπουργείο.

Παράδειγμα αναφοράς στην αναγκαιότητα αξιοποίησης των ΜΜΕ στις μαθητικές διεκδικήσεις αποτελούν τα λεχθέντα του/της Κ8: **«Μόνο με τις καταλήψεις όπου μέσω των μέσων ΜΜΕ γίνονται γνωστά τα αιτήματά μας. Μόνο τότε μας ακούνε. Παλιότερα είχαμε στείλει κάποια επιστολή αλλά δεν δόθηκε λύση».**

Άλλο ένα παράδειγμα αναφοράς στην αναγκαιότητα αξιοποίησης των ΜΜΕ στις μαθητικές διεκδικήσεις αλλά και «υψηλότερων» κλιμακίων ηγεσίας αποτελούν τα λεχθέντα του/της Κ10: **«Μόνο αν φωνάξουμε τα κανάλια [ΜΜΕ]. Μια δυο φορές μας κάλεσε κι ο... [Διευθυντής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης] ...και τα έστειλε στο υπουργείο.».**

Τέλος αποδίδονται ρόλοι εξουσίας σε μαθητές των «μεγάλων τάξεων».

Οι Κωδικοί, στην Κατηγορία Κωδικών (ΚΑΤ_7): *«Στοιχεία Αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων»*, εμφανίζονται σε αρκετά περιορισμένο αριθμό (ΜΤ=1,67), αντίθετα με την Κατηγορία δια της οποίας εξετάζεται η ΑΝαποτελεσματικότητα των Μαθητικών Συμβουλίων (ΜΤ=4).

Οι συνεντευξιαζόμενοι αναφέρονται γενικά τόσο σε ενδείξεις ενεργοποίησης των Μαθητικών Συμβουλίων όσο και στην αποτελεσματικότητά τους, επίσης γενικευμένα. Επιπλέον αναφέρονται σε δείγματα ουσιαστικής εκπροσώπησης και ενεργού συμμετοχής αλλά και σε αποτελεσματικές διοργανώσεις.

Αξιοσημείωτος, κατά τον Ερευνητή, είναι ο κωδικός για στοιχεία Κοινωνιοκρατίας στη λειτουργία των Μαθητικών Συμβουλίων .

Για παράδειγμα ο/η Κ5 αναφέρει: **«Συμμετέχω στο μαθητικό συμβούλιο της τάξης μου γιατί *θέλω το τμήμα μου να είναι το καλλίτερο* και πιστεύω ότι έχω αρκετά πράγματα να δώσω. Δεν εκλέχθηκα στο 15μελες διότι αρκετά άτομα είχαν συνεννοηθεί από πριν ποιους θα εκλέξουν.»** πράγμα το οποίο φαίνεται να επιδεικνύει κοινωνιοκρατικές τάσεις.

Οι Κωδικοί, στην Κατηγορία Κωδικών (ΚΑΤ_8): «*Στοιχεία ΑΝαποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων*», εμφανίζονται αρκετά συχνά (ΜΤ=4), αντίθετα με την Κατηγορία δια της οποίας εξετάζεται η αποτελεσματικότητα των Μαθητικών Συμβουλίων (ΜΤ=1,67). Αυτό όπως προαναφέρθηκε, στην Κατηγορία Στοιχεία Αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων, σημαίνει ότι οι μαθητές/τριες οι οποίοι/ες συμμετείχαν στην έρευνα αναφέρθηκαν περίπου τρεις φορές περισσότερο στην ΑΝαποτελεσματικότητα παρά στην αποτελεσματικότητα των Μαθητικών Συμβουλίων .

Κυρίαρχος Κωδικός είναι εκείνος δια του οποίου επισημαίνονται αντιλήψεις των μαθητών/τριών για αντεγκλήσεις, συγκρούσεις, ανωριμότητα και ανευθυνότητα των εκπροσώπων τους. Αυτό επισημαίνεται και σε άλλες Κατηγορίες όπως στην Κατηγορία *Στοιχεία διαμόρφωσης του εκδημοκρατισμού του μαθητή και ποιοτική συμμετοχή του στα κοινά*. Παρατηρείται εμφάνιση σημαντικού αριθμού λεχθέντων περί αντιλήψεων για αναποτελεσματικότητα-Γενικώς, για αυταρχισμού και «ολιγαρχίας» (κάποια μέλη των Μαθητικών Συμβουλίων, κάποιες ομάδες στο σχολείο) μέσω κι έξω από τα Μαθητικά Συμβούλια, για έλλειψη μαζικότητας, για μη ουσιαστική εκπροσώπηση-γενικώς και ακόμη για το άσκοπο της λειτουργίας των Μαθητικών Συμβουλίων.

Για παράδειγμα ο/η Κ4 αναφέρει: «*Όχι γιατί θα γίνεται το ίδιο, φασαρία ο καθένας ερχόταν εδώ φώναζε για να πει τη γνώμη του και δεν άκουγε τους άλλους ούτε περίμενε τη σειρά του για να πει τη γνώμη του ώστε να βγάλεις κάποιο συμπέρασμα.*».

Αξιοσημείωτοι είναι και οι Κωδικοί οι οποίοι σχετίζονται με λεχθέντα περί δειγμάτων ομαδικής [ομαδο-κρατικής] διάθεσης από τους εκπροσώπους αλλά και για την αποσιώπηση ή και συγκάλυψη της παραβατικότητας των μαθητών, πράγμα το οποίο μπορεί να αντιπαρατεθεί σε προτάσεις μαθητών για τη συμμετοχή τους σε συνεξέταση (μαζί με τους εκπαιδευτικούς) των κυρώσεων εναντίον συμμαθητών τους (ίδε., Κατηγορίες: *Ρόλοι και Σχέσεις Εξουσίας στο Σχολείο και Καινοτόμες Προτάσεις Διεύρυνσης της Συμμετοχής στη Λήψη Αποφάσεων για τους/τις μαθητές/τριες*)

Παράδειγμα ΑΝαποτελεσματικότητας στο φλέγον θέμα της συγκάλυψης της παραβατικότητας αποτελεί η απάντηση του/της Κ9: «*Σε εσωτερικά θέματα του σχολείου όπως πρόσφατες κλοπές που συμβαίνουν αλλά επειδή αποσιωπούνται, αναγκάζονται μαθητές να πηγαίνουν μόνοι τους στη διευθύντρια και να μιλάνε σχετικά κι όχι συλλογικά μέσω του 15μελούς. Κυρίως είναι θέματα κακής συμπεριφοράς μαθητών αλλά και καθηγητών σπανιότερα.*».

Θεματική Ενότητα 3. Συζήτηση

Η Θεματική Ενότητα 3 αναφέρεται σε *Στοιχεία Αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων στη Λήψη Αποφάσεων*.

Επισημαίνονται λεχθέντα τα οποία αναφέρονται στην αποτελεσματικότητα των σημερινών Μαθητικών Συμβουλίων και στην επίδρασή τους στη σχολική ζωή. Επισημαίνουν τα θεωρούμενα ως πρόσωπα (θέσεις) εξουσίας στο σχολείο ή έχουν σχέση με αυτό, σε πράξεις και ρόλους εξουσίας οι οποίοι σχετίζονται με τη σχολική ζωή και τα Μαθητικά Συμβούλια.

Γενικώς, οι φορείς εξουσίας στο σχολείο, κατά τους μαθητές/τριες, είναι οι εκπαιδευτικοί / ο σύλλογος όπως θα ήταν αναμενόμενο (ίδε., Σαΐτης, 2008β). Όμως διακρίνονται έντονα εξουσιαστικοί ρόλοι στον/στην πρόεδρο του/των Μαθητικών Συμβουλίων, στο 15μελές, στους «πρώτους τρεις», στους «πρώτους πέντε», σε παρέες, σε κάποιους μαθητές οι οποίοι «κάνουν ότι θέλουν». Τα τελευταία, αναδεικνύουν άτυπες μορφές εξουσίας στα σχολεία, δηλαδή πηγές εξουσίας λίγων εντός και -κυρίως- εκτός των Μαθητικών Συμβουλίων. Επίσης, κατά τους ερωτώμενους, ρόλους εξουσίας παίζουν οι γονείς των μαθητών/τριων, ο Διευθυντής Εκπαίδευσης και το Υπουργείο Παιδείας πράγμα επίσης αναμενόμενο (ίδε., Σαΐτης, 2008β).

Ειδικά με τις σχέσεις εξουσίας στο σχολείο, πέραν των τυπικών και άτυπων μορφών, διακρίνονται έντονες διχογνωμίες στο αν οι εκπαιδευτικοί λαμβάνουν ή όχι υπόψη τη γνώμη των μαθητών/τριών, την άποψή τους ή αν τους καταλαβαίνουν ή όχι. Σημειώνεται ότι η αντίληψη του ότι οι εκπαιδευτικοί δεν λαμβάνουν υπόψη τη γνώμη των μαθητών, συνάδει με ευρήματα της έρευνας της Wyse, 2001 κατά τα οποία, όπου υπήρχαν σχολικά συμβούλια (με συμμετοχή μαθητών και προσωπικού), τα παιδιά παρεμποδίστηκαν από έλλειψη δράσης και κακές γραμμές επικοινωνίας (Wyse, 2001). Αναφορικά στο ελληνικό σχολείο σημειώνεται ότι ευρήματα έρευνας των Γόγολα και Κατσής (2014), οδηγούν στο χαρακτηρισμό τη συμμετοχή των μαθητικών κοινοτήτων στη λήψη απόφασης από μη ικανοποιητική έως μέτρια (ποσοστό 77,47%) (Γόγολα & Κατσής, 2014). Διαπιστώνονται αντιλήψεις περί ενός ελλείμματος επικοινωνίας μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών και μία υστέρηση στην ενθάρρυνση συμμετοχής τους στη λήψη αποφάσεων. Αυτά τα ευρήματα συνάδουν με τις αντιλήψεις των μαθητών και μαθητριών οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα του Συνήγορος του Πολίτη (2009). Συγκεκριμένα αναφέρθηκε ότι «...Είναι σκόπιμο οι διευθυντές των σχολείων να καλούν τακτικά τα 15μελή συμβούλια μαθητών και τα 5μελή συμβούλια των τάξεων για να ακούν τις απόψεις τους και να τους ζητούν την συμβολή τους στην λειτουργία των σχολείων...». (Συνήγορος του Πολίτη, 2009 [Πηγή: www.esos.gr]). Σε συναφή έκφραση της αναγκαιότητας συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων εξέφρασαν και οι μαθητές σε άλλη έρευνα του Συνήγορος του Πολίτη, (2007). Έτσι ανέφεραν ότι «Οι μαθητές πρέπει να καλούνται να συμμετέχουν σε αποφάσεις που αφορούν την καθημερινή λειτουργία των σχολείων, αλλά και στην αντιμετώπιση ή πρόληψη περιστατικών βίας, ρατσισμού» (Συνήγορος του Πολίτη, 2007).

Επιπλέον επισημάνθηκε η άποψη της ανάγκης μιας πιο ενεργής και ευρύτερης συμμετοχής στα κοινά και της συνεργασίας μαθητών - εκπαιδευτικών για μια καλύτερη σχολική ζωή και εκπαίδευση. Ενίοτε όμως επισημαίνεται και το αντίθετο, δηλαδή εμφανίζεται η αντίληψη της άκριτης αμφισβήτησης των εκπαιδευτικών. Οι επισήμανση απόψεων της ανάγκης

εντονότερης συμμετοχής και συνεργασίας μαθητών - εκπαιδευτικών για μια καλύτερη σχολική ζωή συνάδουν με τα αποτελέσματα έρευνας του Συνήγορος του Πολίτη (2017) βάσει της οποίας διαπιστώθηκε ότι στην πλειοψηφία τους, οι μαθητές, επιζητούν πιο ενεργή συμμετοχή όλων τους –χωρίς εξαίρεση- στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που αφορούν τις περισσότερες εκφάνσεις της σχολικής λειτουργίας, προτείνοντας παράλληλα την ενδυνάμωση της συνεργασίας των μαθητών με τους καθηγητές και τον σεβασμό των εκφραζόμενων απόψεων των πρώτων από τους τελευταίους (Συνήγορος του Πολίτη, 2017). Διαπιστώνεται ότι αυτά τα ευρήματα συνάδουν και με τις αντιλήψεις των μαθητών και μαθητριών οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα του Συνήγορος του Πολίτη (2009). Συγκεκριμένα αναφέρθηκε ότι «...Η συμμετοχή των μαθητών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων στο σχολείο βοηθάει στην απόκτηση ευθύνης, ωριμότητας και στην κοινωνική τους ευαισθητοποίηση, ώστε αφενός να γίνονται υπεύθυνοι για την τήρηση του κανονισμού ο οποίος προέκυψε με συμμετοχικές διαδικασίες, αφετέρου να εκπαιδεύονται για την ουσιαστική και υπεύθυνη συμμετοχή τους στα κοινά ως πολίτες της χώρας...». (Συνήγορος του Πολίτη, 2009 [Πηγή: www.esos.gr]).

Χαρακτηριστική είναι η επισήμανση ρόλων εξουσίας τρίτων- των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και «υψηλότερων κλιμακίων» όπως ο Διευθυντής Εκπαίδευσης ή και το Υπουργείο. Αυτά τα ευρήματα περί προσφυγής σε «άνωτερα κλιμάκια» συνάδουν με τις αντιλήψεις των μαθητών και μαθητριών οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα του Συνήγορος του Πολίτη (2009). Συγκεκριμένα αναφέρθηκε ότι «...Οι μαθητές επιθυμούν να εκφράζουν τη γνώμη τους και σε άλλα θέματα, τα οποία δεν περιλαμβάνονται στο άμεσο αντικείμενο των σχολικών κανονισμών, όπως είναι η αξιολόγηση των βιβλίων και των χρησιμοποιούμενων παιδαγωγικών μεθόδων. Τα ζητήματα αυτά θα μπορούσε τουλάχιστον να αποτελούν αντικείμενο συζήτησης και προτάσεων που απευθύνουν οι μαθητές προς το Υπουργείο Παιδείας, μέσω της διεύθυνσης των σχολείων τους...». (Συνήγορος του Πολίτη, 2009 [Πηγή: www.esos.gr]).

Με βάση αυτούς του ρόλους εξουσίας, τα Μαθητικά Συμβούλια φαίνεται ότι χαρακτηρίζονται με κάποιες ιδιότητες αποτελεσματικότητας αλλά και ΑΝαποτελεσματικότητας στην επίτευξη συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων. Χωρίς να σημαίνει ότι αυτό με βεβαιότητα χαρακτηρίζει την αποτελεσματικότητα των Μαθητικών Συμβουλίων, διαπιστώθηκε ότι οι μαθητές/τριες οι οποίοι/ες συμμετείχαν στην Έρευνα αναφέρθηκαν περίπου τρεις φορές περισσότερο στην ΑΝαποτελεσματικότητα παρά στην αποτελεσματικότητα των Μαθητικών Συμβουλίων. Τα ευρήματα αυτά συνάδουν με εκείνα τα οποία εντοπίστηκαν και στην έρευνα του Παπαοικονόμου (2017).

Αναφέρονται στοιχεία αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων ως ενδείξεις ενεργοποίησης, δείγματα ουσιαστικής εκπροσώπησης, ενεργού συμμετοχής, αποτελεσματικότητας σε διοργανώσεις και γενικές αναφορές στην αποτελεσματικότητά τους. Αξιοσημείωτα, κατά τον Ερευνητή, είναι τα αναφερόμενα στοιχεία κοινωνιοκρατίας

στη λειτουργία των Μαθητικών Συμβουλίων τα οποία όπως προαναφέρθηκε παραπέμπουν στα χαρακτηριστικά του εξυπηρετικού ηγέτη (Liden et al., 2008).

Όμως έντονη παρουσία έχουν αντιλήψεις για Αναποτελεσματικότητα συγκρότησης γνώμης και απόψεων από τα Μαθητικά Συμβούλια λόγω αντεγκλήσεων, συγκρούσεων, ανωριμότητας και ανευθυνότητας των μελών τους. Σημειώνεται ότι ευρήματα έρευνας της Wyse, 2001, (σε αγγλικά σχολεία) έδειξαν ότι η πλειοψηφία των παιδιών επέδειξε ικανότητα να σκεφτεί σοβαρά και περίπλοκα ζητήματα (Wyse, 2001). Αυτό, κατά τον Ερευνητή, είναι άξιο προβληματισμού και περεταίρω αξιολόγησης ειδικά όταν έχει εκφραστεί η αντίληψη ότι κάποιος είναι ανώριμος, ακατάλληλος ή και επικίνδυνος για εκπρόσωποι. Ο προβληματισμός οδηγεί στη διαπίστωση αναγκαιότητας περεταίρω, διερεύνησης του βαθμού εμφάνισης τέτοιων συμπεριφορών στα ελληνικά Μαθητικά Συμβούλια αλλά και διερεύνησης της διαφοράς του βαθμού αυτού μεταξύ των μαθητών/τριων διάφορων ευρωπαϊκών σχολείων και την εξαγωγή συμπερασμάτων και προτάσεων.

Επίσης, σημειώνεται καταγραφή σημαντικού αριθμού αντιλήψεων για ΑΝαποτελεσματικότητα, αυταρχισμό και «ολιγαρχία» κάποιων μέσω κι έξω από τα Μαθητικά Συμβούλια, για μη ουσιαστική εκπροσώπηση και τέλος, για το άσκοπο της λειτουργίας των Μαθητικών Συμβουλίων. Επίσης, αποδίδονται ρόλοι εξουσίας σε μαθητές των «μεγάλων τάξεων», πράγμα το οποίο κατά τον Ερευνητή, υπονοεί λανθάνοντα ρατσισμό και του θυμίζει την εξουσία της «παλαιότητας» σε στρατιωτικές κοινότητες. Τίποτα από τα παραπάνω δεν συνάδει με τον εκφρασμένο σκοπό λειτουργίας των Μαθητικών Κοινοτήτων ο οποίος χαρακτηρίζει τις Μαθητικές Κοινότητες ως κύτταρα δημοκρατικής ζωής στο σχολείο και συμπληρώνει ότι αποτελούν χώρο πρωτοβουλίας, αναζήτησης και δημιουργίας διαπνέονται από τα ιδανικά της δημοκρατίας και της κοινωνικής και πνευματικής προόδου και καλλιεργούν την πίστη στις ανθρώπινες αξίες, στον ίδιο τον άνθρωπο, στο ξεπέρασμα των διακρίσεων, στην ισότητα των δύο φύλων (ΥΠΕΠΘ, 1986, αρθρ. 2, παρ. 7).

Αξιοσημείωτες είναι και οι αναφορές για ομαδοκεντρικές συμπεριφορές (ως κακής έκφρασης της κοινωνιοκρατίας) των εκπροσώπων, αποσιώπηση και συγκάλυψη της παραβατικότητας πράγμα το οποίο προβληματίζει ειδικά σε συνδυασμό με προτάσεις για τη συμμετοχή μαθητών στην εξέταση κυρώσεων εναντίον συμμαθητών τους.

Πάντως θα πρέπει να σημειωθεί ότι έρευνα των Γόγολα και Κατσής (2014) επισήμανε σημαντικές ελλείψεις και αδυναμίες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, που εστιάζονται σε ζητήματα σχολικής αυτονομίας. Διαπιστώθηκε ο περιορισμένος ρόλος της σχολικής ηγεσίας, αλλά και η ελλιπής συμμετοχή στις διαδικασίες λήψης απόφασης ακόμη και της τυπικής διοίκησης των σχολείων. Η ίδια έρευνα ανέδειξε αντίστοιχη ελλιπή συμμετοχή στη λήψη απόφασης τόσο των γονέων όσο και των μαθητών. Αυτό θεωρήθηκε ως αποτέλεσμα του συγκεντρωτικού χαρακτήρα του διοικητικού συστήματος της ελληνικής εκπαίδευσης. Κατά τον Ερευνητή αποτελεί στοιχείο το οποίο επιδεικνύει περιορισμένες

δυνατότητες συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων για το σχολείο, και για τους εκπαιδευτικούς αλλά και για τους μαθητές, επειδή, απλά, στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν υπάρχει ελεύθερο πεδίο για τη λήψη αποφάσεων οι οποίες να επιδρούν καθοριστικά στη σχολική ζωή. Έτσι υποστηρίζονται τα προτεινόμενα από τη Μαρκιανού (2017) να «δοθεί ο λόγος στις μαθητικές κοινότητες» με μια πιο ουσιαστική δουλειά που η οποία θα πραγματοποιείται τόσο εκ μέρους των Μαθητικών Κοινοτήτων, οι οποίες θα αναλαμβάνουν περισσότερα καθήκοντα, θα τους δίνεται περισσότερος λόγος, θα ενθαρρύνονται περισσότερο από τους γονείς και σίγουρα θα τους παρέχεται μεγαλύτερη και ουσιαστικότερη υποστήριξη από τους εκπαιδευτικούς.

Με βάση τα παραπάνω, διαπιστώνεται από τον Ερευνητή ότι είναι επιτακτικό στην ελληνική σχολική πραγματικότητα, να βελτιωθεί η ποιότητα των καθημερινών αλληλεπιδράσεων των εκπαιδευτικών με τους μαθητές. Οι θετικές σχέσεις των εκπαιδευτικών με τους μαθητές επηρεάζουν την θετική κοινωνική τους συμπεριφορά και εμποδίζουν την περαιτέρω ανάπτυξη σοβαρών συμπεριφοριστικών προβλημάτων (Πούλου, 2005; Meehan, Hughes, & Cavell, 2003; Spilt, Koomen, Thijs, & Van der Leij, 2012). Όπως συνάγεται, κάτι τέτοιο δύναται να πραγματοποιηθεί, όχι με αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο αλλά με αλλαγές στον τρόπο σκέψης, τόσο των μαθητών/τριων όσο και των εκπαιδευτικών.

Όμως, διαπιστώνονται στοιχεία ότι μαθητές/τριες αδυνατούν να ανταποκριθούν, να πειθαρχήσουν και γενικότερα να κατανοήσουν την τυπική κουλτούρα που προάγει το σχολείο. Συναφώς, φαίνεται ότι μαθητές/τριες θεωρούν κάποιες εκπαιδευτικές δράσεις ως δράσεις συμβολικής έντασης ή και βίας η οποία, αποδίδεται στους εκπαιδευτικούς και την «αυθαίρετη» συγκαλυμμένη εξουσία τους η οποία τελικά μεταδίδεται μέσω ρητών και άρρητων παιδαγωγικών πρακτικών (Bernstein, 1991; Bourdieu & Passeron, 2014; Γιαννούκος, 2019).

Κατά τον Ερευνητή αυτά σημαίνουν ότι θα πρέπει να επιχειρηθεί αλλαγή στην κουλτούρα όλων των συμμετεχόντων στην σχολική κοινωνία, των μαθητών/τριών, των εκπαιδευτικών, των γονέων. Η νέα κουλτούρα θα πρέπει να εμπεριέχει περισσότερες δημοκρατικές αρχές και περισσότερες ανθρωπιστικές αρχές, όπως η συνείδηση της ισότητας, της ισοτιμίας, της αναγκαιότητας συμμετοχής, του σεβασμού στον άλλον, τις απόψεις του και την αξιοπρέπειά του.

5.3. Εξαγωγή Αποτελεσμάτων – Συζήτηση στη Θεματική Ενότητα 4

Η Θεματική Ενότητα 4 (ΘΕ_4) έχει τίτλο *Στοιχεία Διαμόρφωσης του Εκδημοκρατισμού του/της μαθητή/τριας και Ποιοτική Συμμετοχή του στα Κοινά* και αποτελείται από μόνο μία Κατηγορία Κωδικών (ΚΑΤ_6) με τίτλο *Δραστηριότητες Στοιχεία Διαμόρφωσης του Εκδημοκρατισμού του/της μαθητή/τριας και Ποιοτική Συμμετοχή του/της στα Κοινά* (ίδε., Παράρτημα 6).

Θεματική Ενότητα 4. Αριθμητικά Ευρήματα - Εξοικείωση με τα Δεδομένα

Κατηγορία Κωδικών (ΚΑΤ_6): «Στοιχεία Διαμόρφωσης του Εκδημοκρατισμού του/της μαθητή/τριας και Ποιοτική Συμμετοχή του/της στα Κοινά»

Οι Κωδικοί αυτής της Κατηγορίας αφορούν σε νοηματικά Μοτίβα τα οποία επισημαίνουν αντιλήψεις των μαθητών/τριων τα οποία αντικατοπτρίζουν στοιχεία διαμόρφωσης του εκδημοκρατισμού του/της μαθητή/τριας και την ποιοτική συμμετοχή του στα κοινά. Επίσης οι Κωδικοί αναφέρονται σε δημοκρατικές διαδικασίες οι οποίες πλαισιώνουν τη μαθητική συμμετοχή στα Μαθητικά Συμβούλια .

Επισημάνθηκαν δεκατρία (13) ομοειδή νοηματικά Μοτίβα από τα οποία προέκυψαν ισάριθμοι Κωδικοί. Αυτοί αναφέρονται συνολικά, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, ογδόντα οκτώ (88) φορές, δηλαδή ο κάθε Κωδικός, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, αναφέρεται (Μέση Τιμή) 6,8 φορές περίπου(η Μέση Τιμή εμφάνισης Κωδικού στο σύνολο των απαντήσεων είναι 3,4). Τρεις (3) Κωδικοί αναφέρονται πάνω από δώδεκα (12) φορές (ενδεικτικά, οριακά και πάνω από το διπλάσιο της Μέσης Τιμής). Υπάρχουν δύο (2) Κωδικοί οι οποίοι αναφέρονται μόνο μία (1) φορά.

Θεματική Ενότητα 4. Παρατηρήσεις - Ευρήματα

Ο πιο συχνά εμφανιζόμενος Κωδικός (και ένας από τους πιο συχνά εμφανιζόμενους Κωδικούς σε όλες τις απαντήσεις) αναφέρεται σε θετικώς νοούμενες δημοκρατικές αρχές, αξίες και δράσεις. Αναφέρεται σε στοιχεία ηθικής των υποψηφίων και των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων, σε ευσυνειδησία και ακεραιότητα ψηφοφόρων μαθητών/τριων, καλώς εννοούμενη επιχειρηματολογία, επικοινωνία, ακεραιότητα. Όμως ακολουθούν, με παρόμοια συχνότητα Κωδικοί οι οποίοι αφορούν σε απουσία ηθικών χαρακτηριστικών των υποψηφίων, σε ασυνειδησία ψηφοφόρων, σε δημαγωγία, σε ψήφο υπό πίεση ή φοβία. Μιλούν και για ΜΗ δίκαιες εκλογές. Επιπλέον αναφέρονται σε αντεγκλήσεις και συγκρούσεις μέσα στα Μαθητικά Συμβούλια, στην ανωριμότητα των μελών του, στην ανευθυνότητα των εκλεγμένων εκπροσώπων. Επιπλέον οι μαθητές/τριες μιλούν για αυταρχισμό και «ολιγαρχία» κάποιων ομάδων μέσα κι έξω από τα Μαθητικά Συμβούλια αλλά και για δικτατορία της πλειοψηφίας και συμπληρώνουν ότι οι μειοψηφίες ΔΕΝ

εισακούγονται. Σημειώνεται ότι αυτά διαπιστώθηκαν και στην Κατηγορία *Ρόλοι και Σχέσεις Εξουσίας στο Σχολείο*.

Με γάλος αριθμός Κωδικών (12 τον αριθμό) αναδεικνύει την άποψη των μαθητών/τριών για ένα πιο συμμετοχικό, πιο συλλογικό, πιο μαζικό σύστημα συμμετοχής των μαθητών/τριών στη σχολική ζωή.

Ειδικά για το δίκαιο των μαθητικών εκλογών, οι απόψεις είναι διαφορετικές αφού εντοπίζονται νοηματικά Μοτίβα τα οποία μιλούν τόσο για δίκαιες όσο και για μη δίκαιες εκλογές. Πέραν του εντοπισμού αυτής της διαφοροποίησης αναφέρεται το ότι υπάρχει σημαντικός αριθμός Κωδικών ο οποίος επισημαίνει το ΜΗ δίκαιο των μαθητικών εκλογών. Μία λύση δίνουν οι ίδιοι οι μαθητές/τριες με προτάσεις για επίβλεψη της διαδικασίας των εκλογών από τρίτη-ανώτερη αρχή [υπνοοούνται οι εκπαιδευτικοί], κάτι το οποίο προβλέπεται νομοθετικά στα Γυμνάσια (ΥΠΕΠΘ, 1986).

Για παράδειγμα ο/η Κ9 αναφέρει: **«Παρατήρησα κάποια θέματα προσωρινής φιλίας ώστε κάποιοι μαθητές να ψηφίσουν συγκεκριμένα άτομα, και πίεσης να μην ψηφιστούν κάποια άτομα. Μόνο με την παρέμβαση των καθηγητών μπορεί να αποφευχθεί αυτό.»**

Παρόμοια διχογνωμία παρατηρείται και στις απόψεις οι οποίες αφορούν στο δημοκρατικό μοντέλο της «αντιπροσώπευσης». Εδώ οι απόψεις μιλούν για ουσιαστική αλλά και μη ουσιαστική εκπροσώπηση από τα Μαθητικά Συμβούλια πράγμα το οποίο συναντούμε και σε άλλες Κατηγορίες και ειδικά σε εκείνη των Στοιχείων Αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων και εκείνη των Στοιχείων ΑΝαποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων.

Αξιοσημείωτοι είναι δύο Κωδικοί οι οποίοι παρότι συναντώνται μία φορά επισημαίνουν χαρακτηριστικά στοιχεία για την εκπροσώπηση των μαθητών/τριών. Ο ένας αφορά σε την πρόταση για αντικομφορμιστική αμφισβήτηση του συστήματος, και την υποστήριξη ενός άλλου κομφορμισμού, του κομφορμισμού στην «παρέα» ή την ομάδα, πράγμα το οποίο έχει εντοπιστεί και σε προηγούμενη Κατηγορία.

Ο έτερος Κωδικός αφορά τον εξαναγκασμό σε αυτενέργεια και ατομικισμό αντί της συλλογικότητας δηλαδή αναφέρεται στην αναγκαιότητα να επιδιώκει κάτι μόνος του παρά να το επιδιώκει συλλογικά.

Για παράδειγμα η Κ1 αναφέρει ατομικιστική συμπεριφορά: **«Θα πήγαινα μόνη μου στο διευθυντή και θα έλεγα αυτό που πιστεύω χωρίς κανένα δισταγμό, αν η γνώμη μου δεν μπορεί να φτάσει εκεί [με άλλο τρόπο].»**

Επίσης ο/η Κ9 αναφέρει [κάτι ακόμη πιο ισχυρό]: **«Σε εσωτερικά θέματα του σχολείου όπως πρόσφατες κλοπές που συμβαίνουν αλλά επειδή αποσιωπούνται, αναγκάζονται μαθητές να πηγαίνουν μόνοι τους στη διευθύντρια και να μιλάνε**

σχετικά κι όχι συλλογικά μέσω του 15μελούς. Κυρίως είναι θέματα κακής συμπεριφοράς μαθητών αλλά και καθηγητών σπανιότερα.».

Σημειώνεται ότι η ρήση του τελευταίου παραδείγματος θα μας απασχολήσει και σε επόμενη κατηγορία, όσον αφορά σε διερεύνηση των απόψεων περί ΑΝαποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων.

Θεματική Ενότητα 4. Συζήτηση

Η Θεματική Ενότητα 4 αναφέρεται σε *Στοιχεία Διαμόρφωσης του Εκδημοκρατισμού του/της μαθητή/τριας και την Ποιοτική Συμμετοχή του στα Κοινά* και περιλαμβάνει τόσο στοιχεία διαμόρφωσης εκδημοκρατισμού και ποιοτικής συμμετοχής στα κοινά όσο και στοιχεία δημοκρατικών διαδικασιών οι οποίες πλαισιώνουν τη μαθητική συμμετοχή στα Μαθητικά Συμβούλια.

Από τους συνεντευξαζόμενους αναφέρονται αντιλήψεις για εφαρμογή και ανάπτυξη θετικώς νοούμενων δημοκρατικών αρχών, αξιών και δράσεων, ηθικά στοιχεία των υποψηφίων και των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων, σε ευσυνειδησία και ακεραιότητα ψηφοφόρων μαθητών/τριων, σε ουσιαστική εκπροσώπηση σε καλώς εννοούμενη επιχειρηματολογία, επικοινωνία και ακεραιότητα. Αυτό συνάδει με το ζητούμενο, από την πλευρά του Συμβουλίου της Ευρώπης, η εκπαίδευση, εκτός των άλλων να έχει ως στόχο τη διαμόρφωση ενός πολίτη με δημοκρατικές αρχές και πεποιθήσεις (Νικολάου, 2006). Επίσης διαπιστώνεται ότι αυτά τα ευρήματα συνάδουν με τις αντιλήψεις των μαθητών και μαθητριών οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα του Συνήγορος του Πολίτη (2009). Συγκεκριμένα αναφέρθηκε ότι «...*Ο σχολικός κανονισμός πρέπει να εισάγει στη λειτουργία του σχολείου τις αρχές της δημοκρατίας, του αλληλοσεβασμού, της επικοινωνίας, της ισότητας, της συμμετοχής, της ανεκτικότητας, της αλληλεγγύης και της συνεργασίας για την εφαρμογή των κανόνων. Θα πρέπει να εμπνέει για την φροντίδα της καλής λειτουργίας του σχολείου, αλλά και των καθημερινών σχέσεων μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών... ...Είναι επίσης επιθυμητό το σχολείο να εκπαιδεύει από μικρή ηλικία τους μαθητές στις αρχές της δημοκρατίας...».* (Συνήγορος του Πολίτη, 2009 [Πηγή: www.esos.gr]).

Όμως αναφέρονται και στοιχεία τα οποία αφορούν σε απουσία ηθικών χαρακτηριστικών των υποψηφίων, σε ασυνειδησία ψηφοφόρων, σε δημαγωγία, σε ΜΗ ουσιαστική εκπροσώπηση, σε ψήφο υπό πίεση ή φοβία. Αναφέρονται σε αντεγκλήσεις και συγκρούσεις μέσα στα Μαθητικά Συμβούλια, στην ανωριμότητα των μελών τους, στην ανευθυνότητα των εκλεγμένων εκπροσώπων. Επιπλέον οι μαθητές/τριες μιλούν για αυταρχισμό και «ολιγαρχία» κάποιων ομάδων μέσα κι έξω από τα Μαθητικά Συμβούλια αλλά και για δικτατορία της πλειοψηφίας και συμπληρώνουν ότι οι μειοψηφίες ΔΕΝ εισακούγονται. Μιλούν όμως για δίκαιες εκλογές αλλά μιλούν και για ΜΗ δίκαιες εκλογές. Ζητούν επίβλεψη των εκλογών από τους εκπαιδευτικούς, πράγμα το οποί σημαίνει ότι η εξουσία των εκπαιδευτικών θεωρείται απαραίτητη. Οι εν λόγω μαθητές δεν θεωρούν ή δεν θεωρούνται ικανοί να επιλύσουν δικά τους ζητήματα μόνοι τους. Οι εν λόγω ρήσεις και

υπονοήσεις, κατά τον Ερευνητή, αναδεικνύουν έλλειψη δημοκρατίας και δημοκρατικότητας στα Μαθητικά Συμβούλια (ίδε., Brett et al., 2009) και επίσης κατά την άποψη του Ερευνητή, προκαλούν ιδιαίτερη ανησυχία γι αυτό.

Διχογνωμία παρατηρείται και στις απόψεις οι οποίες αφορούν στο δημοκρατικό μοντέλο της «αντιπροσώπευσης» (Ψημίτης & Κοζάκος, 2013α). Εδώ οι απόψεις μιλούν για ουσιαστική αλλά και ΜΗ ουσιαστική εκπροσώπηση από τα Μαθητικά Συμβούλια πράγματα τα οποία υποστηρίζονται συχνά και μάλιστα με παρόμοια συχνότητα. Αυτό συνάδει και με τα αποτελέσματα της έρευνας του Παπαοικονόμου (2017).

Αρχικά, επαναλαμβάνεται η διαπίστωση για την ύπαρξη δύο ειδών κομφορμισμού στη σχολική πραγματικότητα. Το ένα είδος αφορά στον κομφορμισμό ως προς το τυπικό σχολικό σύστημα (καλός μαθητής, συνεπής με τις απαιτήσεις του συστήματος, συνεργάτης με τους εκπαιδευτικούς) και το άλλο αφορά στον κομφορμισμό ως προς την ομάδα, την «παρέα» (αδιάφορος με τις σχολικές υποχρεώσεις, συνεπής στις σχέσεις με την ομάδα, αντιδραστικός στο τυπικό σύστημα εκπαίδευσης). Σχετικά με αυτά τα δύο περιβάλλοντα μεταξύ άλλων διαπιστώνουμε νοηματικά Μοτίβα βάσει των οποίων επιλέγονται ως εκπρόσωποι μαθητές/τριες με συμπεριφορές αμφισβήτησης και αντίδρασης στο τυπικό σύστημα στο κομφορμιστικό πλαίσιο, τα οποία δεν αφορά στο σχολικό σύστημα αλλά στις «παρέες» των μαθητών. Αυτό, από τη μία πλευρά δείχνει απόψεις αντικείμενες στην επιθυμητή συνεργασία μεταξύ των παραγόντων της σχολικής κοινότητας (Νικολάου, 2006) αλλά κατά τον Ερευνητή δείχνει και τάσεις αλλαγής και βελτίωσης του συστήματος. Επίσης διαπιστώνονται στοιχεία τα οποία αφορούν στον εξαναγκασμό σε αυτενέργεια και ατομικισμό αντί της συλλογικότητας. Αυτό, κατά τον Ερευνητή, δείχνει μη εμπιστοσύνη στα συλλογικά όργανα, αμφισβητεί την αποτελεσματικότητά τους και οδηγεί προς την εξατομίκευση και την αποξένωση (Παπαδόπουλος, 2016; Kymlicka, 2010; Λεοντσίνη 2005).

5.4. Εξαγωγή αποτελεσμάτων – Συζήτηση στη Θεματική Ενότητα 5

Η Θεματική Ενότητα 5 (ΘΕ_5) έχει τίτλο *Λόγοι Συμμετοχής των μαθητών/τριών στα Μαθητικά Συμβούλια* και αποτελείται από δύο Κατηγορίες Κωδικών, την (ΚΑΤ_9) με τίτλο *Λόγοι Συμμετοχής των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια* και την (ΚΑΤ_10) με τίτλο *Λόγοι ΜΗ Συμμετοχής των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια* (ίδε., Παράρτημα 6).

Θεματική Ενότητα 5. Αριθμητικά Ευρήματα - Εξοικείωση με τα Δεδομένα

Κατηγορία Κωδικών (ΚΑΤ_9): «Λόγοι Συμμετοχής των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια»

Στην Κατηγορία Λόγοι Συμμετοχής των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια, οι Κωδικοί αφορούν σε νοηματικά Μοτίβα τα οποία επισημαίνουν αναφορές στους λόγους για τους οποίους οι μαθητές θέλουν να συμμετάσχουν στα Μαθητικά Συμβούλια ως εκπρόσωποι των συμμαθητών τους. Σημειώνεται ότι εξετάζεται και διαφορετική Κατηγορία με λόγους για τους οποίους οι μαθητές ΔΕΝ θέλουν να συμμετάσχουν στα Μαθητικά Συμβούλια.

Εδώ, επισημάνθηκαν δέκα (10) ομοειδή νοηματικά Μοτίβα από τα οποία προέκυψαν ισάριθμοι Κωδικοί. Αυτοί αναφέρονται συνολικά, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, είκοσι δύο (22) φορές, δηλαδή ο κάθε Κωδικός, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, αναφέρεται (Μέση Τιμή) 2,2 φορές (η Μέση Τιμή εμφάνισης Κωδικού στο σύνολο των απαντήσεων είναι 3,4). Ένας (1) Κωδικός αναφέρεται πάνω από τέσσερις (4) φορές (ενδεικτικά, οριακά και πάνω από το διπλάσιο της Μέσης Τιμής). Εντοπίστηκαν πέντε (5) Κωδικοί οι οποίοι αναφέρονται μία (1) φορά.

Κατηγορία Κωδικών (ΚΑΤ_10): «Λόγοι ΜΗ Συμμετοχής των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια»

Οι Κωδικοί αυτής της Κατηγορίας αναφέρονται σε νοηματικά Μοτίβα τα οποία σχετίζονται με λόγους για τους οποίους οι μαθητές/τριες δεν ενδιαφέρονται ή γενικότερα, δεν θέλουν να συμμετάσχουν στα Μαθητικά Συμβούλια ως εκπρόσωποι των συμμαθητών/τριών τους.

Επισημάνθηκαν δεκαέξι (16) ομοειδή νοηματικά Μοτίβα από τα οποία προέκυψαν ισάριθμοι Κωδικοί. Αυτοί αναφέρονται συνολικά, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, σαράντα έξη (46) φορές, δηλαδή ο κάθε Κωδικός, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, αναφέρεται (Μέση Τιμή) 2,9 φορές (η Μέση Τιμή εμφάνισης Κωδικού στο σύνολο των απαντήσεων είναι 3,4). Δύο (2) Κωδικοί αναφέρονται πάνω από έξη (6) φορές (ενδεικτικά, οριακά και πάνω από το διπλάσιο της Μέσης Τιμής). Επισημάνθηκαν έξη (6) Κωδικοί οι οποίοι αναφέρονται μία (1) φορά.

Θεματική Ενότητα 5. Παρατηρήσεις - Ευρήματα

Στην Κατηγορία Κωδικών (KAT_9): «*Λόγοι Συμμετοχής των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια*» μία γενικευμένη απάντηση επισημαίνεται από τον επικρατέστατο Κωδικό (επαναλαμβάνεται 8 φορές). Πρόκειται για μία γενικόλογη απάντηση του τύπου, «έτσι επιθυμώ». Επίσης εντοπίστηκαν νοηματικά Μοτίβα γενικής έκφρασης όπως η διάθεση για προσφορά, η αναζήτηση εμπειριών, η αναγκαιότητα ενημέρωσης και η περιέργεια.

Αξιοσημείωτο είναι επίσης ότι οι μαθητές θέλουν να συμμετάσχουν ως έκφραση υπευθυνότητας, και ως αναγκαιότητα για την εφαρμογή αξιοκρατίας στα Μαθητικά Συμβούλια, υπονοώντας ότι οι εαυτοί τους είναι οι «άξιοι».

Για παράδειγμα αναφέρεται απάντηση του/της Κ8 στην οποία υπονοείται η έννοια της υποχρέωσης στην υπευθυνότητα: «**Ναι θα ήθελα φυσικά ώστε περισσότεροι να αντιληφθούν το μέγεθος της ευθύνης.** Ίσως όμως να συμμετέχουν έτσι και εντελώς ανίκανα άτομα.».

Χαρακτηριστικό κωδικό αποτελεί, κατά τον Ερευνητή, η θέληση της συμμετοχής με βάση την εμπιστοσύνη ή την προαγωγή της κοινωνιοκρατίας και της συλλογικότητας παρότι εμφανίζονται συνολικά λίγες φορές (τέσσερις).

Επίσης σημαντικός θεωρείται ο λόγος συμμετοχής ο οποίος στοχεύει στη έκφραση και δράση αλληλεγγύης προς το/τη συμμαθητή/τρια.

Εντοπίστηκαν νοηματικά Μοτίβα τα οποία παρουσιάζουν ομαδοκεντρικούς λόγους ως λόγους επιθυμίας συμμετοχής των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια .

Για παράδειγμα, ο/η Κ10 αναφέρει: «**Έβαλα σαν κριτήριο να είναι από την περιοχή που κατάγομαι, την Αλβανία.** Επίσης έβαλα σαν κριτήριο να μην κλώνει πουθενά ώστε να τα λέει στους καθηγητές.» . Αυτό θα μπορούσε να σημαίνει και απόπειρα ενίσχυσης της μειονότητας των αλβανών μαθητών στο σχολείο.

Στην Κατηγορία Κωδικών (KAT_10): «*Λόγοι ΜΗ Συμμετοχής των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια*», ιδιαίτερα αξιοσημείωτο είναι ότι μόνο ένας στους δεκαέξι Κωδικούς αποδίδει λόγο Μη συμμετοχής των μαθητών/τριών σε άλλους (στους γονείς). Όλοι οι υπόλοιποι κωδικοί αποδίδουν τους λόγους ΜΗ συμμετοχής στον ίδιο τον μαθητή, σε χαρακτηριστικά του ή αντιλήψεις του.

Οι δύο πιο συχνά εμφανιζόμενοι Κωδικοί αφορούν στη φυγοπονία (10 εμφανίσεις) και στην έλλειψη ικανοτήτων οι οποίες, κατά τους ερωτώμενους, θεωρούνται απαραίτητα χαρακτηριστικά για την συμμετοχή στα κοινά. Αντίθετα, κατ'αυτούς, χαρακτηριστικά όπως η συστολή, η ατομία αλλά και η ανωριμότητα και η δυσκολία έκφρασης συνιστούν απουσία ικανότητας συμμετοχής στα Μαθητικά Συμβούλια .

Για παράδειγμα, ο/η Κ10 απαντώντας στην ερώτηση «Για ποιους λόγους συμμετέχεις/δεν συμμετέχεις στο μαθητικό συμβούλιο του σχολείου σου;», αναφέρει: «**Δε θέλω φασαρίες στο κεφάλι μου. Ότι θέλω τα λέω στον πρόεδρο και στα άλλα τα παιδιά.**».

Εντοπίστηκαν Κωδικοί οι οποίοι παρουσιάζουν γενικευμένα τους λόγους ΜΗ συμμετοχής. Αυτοί είναι η αποστασιοποίηση-γενικώς, το ότι είναι ανώφελο-γενικώς και το ότι ανήκει σε ομάδα η οποία θεωρεί ότι δε μπορεί να εκπροσωπηθεί-γενικώς. Αντίθετα, δεν θεωρείται γενικόλογη η έκφραση ότι η συμμετοχή είναι ανώφελη επειδή δεν εισακούγεται η άποψη κάποιου. Αυτό το νόημα παρατηρήθηκε και σε άλλες Κατηγορίες όπως *Στοιχεία ΑΝαποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων* και είναι άξιο περεταίρω διερεύνησης. Επίσης γενικόλογη θεωρείται και η αντίληψη για την αδιαφορία για τα κοινά, όμως η απάθεια, η αποστασιοποίηση ή η αδιαφορία είναι δυνατό να υποκρύπτουν σημαντικές κοινωνικές και προσωπικές αδυναμίες αλλά και αναποτελεσματικότητα των Μαθητικών Συμβουλίων (Rosenberg, 1954; DeLuca, 1995; Βουνάτσου & Καλογιάννης, 2018).

Για παράδειγμα, ο /η Κ4 αναφέρει ότι «**Κάποια παιδιά έχουν μερικές από τις καλύτερες ιδέες αλλά φοβούνται να τις προτείνουν ή επειδή έχουν χειροκροτήματα που οι καθηγητές δεν λαμβάνουν τη γνώμη τους δεν θέλουν να προτείνουν ντρέπονται και λες ότι και να το πούνε δεν θα αλλάξει κάτι.**».

Παρατηρούνται Κωδικοί οι οποίοι αντικατοπτρίζουν λεχθέντα με λανθάνοντα ρατσιστικά νοήματα όπως η μικρή ηλικία - μικρή τάξη (ανεξάρτητα από τις ικανότητες) και κυρίως για το φύλο.

Για παράδειγμα η Κ8 απαντώντας στην ερώτηση «*Ποια εμπόδια υπάρχουν για τη συμμετοχή σου στο μαθητικό συμβούλιο;*» αναφέρει: «**Το μεγαλύτερο εμπόδιο είναι ότι επειδή είναι στο 15μελες περισσότερα αγόρια, αυτά συχνά αγνοούν την άποψη μας.**».

Επίσης, κωδικοί αναφέρονται σε μορφή αποστασιοποίησης επειδή οι μαθητές/τριες θεωρούν ότι είναι προδιαγεγραμμένο το ποιοι θα εκλεγούν και με αυτούς δε μπορούν να συνυπάρξουν. Παρόμοια νοηματικά Μοτίβα έχουν εντοπιστεί και σε άλλες Κατηγορίες. Διαπιστώνεται λοιπόν άποψη για το μη δίκαιο των εκλογών και της «ολιγαρχίας» στα Μαθητικά Συμβούλια.

Για παράδειγμα στην ερώτηση «*Με ποιο τρόπο μπορούν να εκφράζονται οι απόψεις του συνόλου των μαθητών για θέματα της σχολικής κοινότητας;*» ο/η Κ3 αναφέρει: «**Βασικά δεν εκφράζονται...μόνο άμα το πει ο ένας στον άλλο ειδικά απ' αυτούς που είναι στο 15μελές από τους πρώτους πέντε, άμα πει κάτι ο 14ος δεν θα τον ακούσει ενώ αν εκφράζουν τις απόψεις τους στον αντιπρόεδρο η τον γραμματέα τότε θα το συζητήσουν. Οι πρώτοι πέντε κάνουν κουμάντο οι άλλοι είναι μόνο για να υπάρχουν.**» πράγμα το οποίο υπονοεί ότι και να εκλεγείς στο 15μελές ΜΣ, αν δεν

είσαι στους «πρώτους πέντε» δεν εισακούγεσαι οπότε δεν υπάρχει λόγος να συμμετάσχεις.

Επίσης, χαρακτηριστικός είναι ο λόγος του κομφορμισμού ή συντηρητισμού, δηλαδή της άποψης ότι όποιος είναι καλός μαθητής, συνεπής ή συνεργάτης των καθηγητών, δε μπορεί να είναι εκπρόσωπος των μαθητών.

Για παράδειγμα ο/η Κ6 αναφέρει: **«Δεν έβαλα υποψηφιότητα γιατί δεν ήθελα να μου αποσπά κάτι από το διάβασμα και να έρχομαι σε αντίθεση με τους καθηγητές. Προτιμώ να είμαι αποστασιοποιημένος.»**

Επίσης διαπιστώνεται η ύπαρξη Κωδικού ο οποίος επισημαίνει το νόημα της ΜΗ συμμετοχής λόγω έλλειψης χρόνου είτε λόγω μεγάλων απαιτήσεων για τα μαθήματα ή για άλλες υποχρεώσεις (επαγγελματικές υποχρεώσεις στα εσπερινά σχολεία)."

Ιδιόμορφοι Κωδικοί μπορεί να χαρακτηριστούν οι λόγοι της ΜΗ συμμετοχής για να μη δυσαρεστηθούν άλλοι (φίλοι και συμμαθητές) αλλά και ότι ουσιαστικά συμμετέχει επειδή είναι νουνεχής και δε χρειάζεται να συμμετέχει και τυπικά.

Θεματική Ενότητα 5. Συζήτηση

Η Θεματική Ενότητα 5 έχει ως τίτλο το Λόγοι Συμμετοχής των μαθητών/τριών στα Μαθητικά Συμβούλια και αναφέρεται στους λόγους για τους οποίους οι μαθητές θέλουν να συμμετάσχουν ή όχι, στα Μαθητικά Συμβούλια ως εκπρόσωποι των συμμαθητών τους. Εδώ αναφέρεται ως αρχή ότι η ιδιότητα του μέλους των Μαθητικών Κοινοτήτων, του μαθητή ή της μαθήτριας ως πολίτη, είναι μια κοινωνική θέση που απονέμεται σε όλους, όσοι είναι πλήρη μέλη αυτής της Κοινότητας και επομένως όλοι όσοι την κατέχουν είναι ίσοι ως προς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, με τις οποίες έχει πλαισιωθεί αυτή η θέση (Marshall & Bottomore, 1995).

Ειδικά για το υπό διερεύνηση αντικείμενο της 5^{ης} Θεματικής Ενότητας, σημειώνεται ότι ο Ερευνητής θεωρεί ότι στη διαδικασία ανάπτυξης της δημοκρατικής ιδιότητας του πολίτη μείζονα ρόλο διαδραματίζει η συμμετοχή και πρωτεύοντα ρόλο σ' αυτή τη διαδικασία παίζει το σχολείο (Νικολάου, 2006).

Αναφορικά στην επιθυμία ή όχι για την ενεργό συμμετοχή των μαθητών/τριών στα Μαθητικά Συμβούλια, [Όπως «συνηθίζεται»] από τους/τις ερωτώμενους προκύπτει μία γενικόλογη απάντηση, «έτσι επιθυμώ» αλλά και άλλες απαντήσεις γενικής έκφρασης όπως η διάθεση για προσφορά, η αναζήτηση εμπειριών, η ανάγκη ενημέρωσης και η περιέργεια. Αξιοσημείωτες, κατά τον Ερευνητή, απαντήσεις είναι ότι οι μαθητές/τριες θέλουν να συμμετάσχουν επειδή νοιώθουν υπεύθυνοι ή επειδή εκτιμούν ότι υπάρχει αναγκαιότητα για την εφαρμογή αξιοκρατίας στα Μαθητικά Συμβούλια. Αυτό πιθανόν να υπονοεί την άποψή τους ότι υπάρχει έλλειμμα υπευθυνότητας και αξιοκρατίας στα Μαθητικά Συμβούλια αλλά μπορεί να υπονοεί και ισχυρή αυτοεκτίμηση του/της ερωτώμενου/ης.

Αναφορικά στους λόγους Μη συμμετοχής των μαθητών/τριων ιδιαίτερα αξιοσημείωτο ότι σχεδόν όλες οι αντιλήψεις των ερωτώμενων αποδίδουν τους λόγους Μη συμμετοχής στον ίδιο τον μαθητή, σε χαρακτηριστικά του ή αντιλήψεις του. Μόνο μία αποδίδεται σε «τρίτους» (αναφέρεται στη στάση των γονέων).

Επισημάνθηκαν και άλλες χαρακτηριστικές απαντήσεις όπως η προαγωγή της κοινωνικοκρατίας και της συλλογικότητας και η έκφραση και δράση αλληλεγγύης προς το/τη συμμαθητή/τρια.

Αντίθετα, εντοπίζονται στοιχεία ομαδοποίησης. Εδώ, οι λόγοι ομαδοποίησης υπερισχύουν των κοινωνιοκρατικών αλλά μπορεί να θεωρηθούν και ως συμπεριφορές άμυνας καθώς ο μαθητής/τρια φαίνεται να επιζητεί την υπέρμετρη υποστήριξη της κατ' αυτόν/αυτή «όχι καλύτερης» ομάδας του/της, της τάξης του/της ή της εθνικότητάς του/της.

Για τη Μη συμμετοχή των μαθητών/τριων αναφέρονται ως λόγοι η φυγοπονία, η έλλειψη ικανοτήτων όπως, η συστολή, η ατολμία, η ανωριμότητα και η δυσκολία έκφρασης. Πάντως, με δεδομένο ότι συχνά η ταπεινοφροσύνη και η έλλειψη εγωκεντρισμού θεωρούνται 'συστολή' και 'ατολμία' κρίνεται, από τον Ερευνητή ότι θα πρέπει να διερευνηθούν περισσότερο τέτοια νοήματα τα οποία μπορεί να υπονοούν διαφορετικές συμπεριφορές από τις προφανείς. Για παράδειγμα, είναι πιθανό, οι μαθητές να αναφέρθηκαν σε τέτοια μοτίβα προβάλλοντας χαρακτηριστικά εγωκεντρικών ατόμων τα οποία επέλεξαν για εκπροσώπους τους (όπως η ευφράδεια και η αυτοπεποίθηση), χωρίς ωστόσο να σημαίνει ότι αυτά τα άτομα είναι τα πλέον κατάλληλα για να εκπροσωπήσουν τους συμμαθητές τους.

Εντύπωση, προκαλεί στον Ερευνητή, η αντίληψη ή η στάση της φυγοπονίας ως λόγος για τη μη συμμετοχή στα κοινά. Ο ίδιος θεωρεί ότι η ιδιότητα του ενεργού πολίτη δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στην πράξη του εκλέγειν, αφού ο πολίτης είναι ένα πρόσωπο το οποίο συνυπάρχει σε μια κοινωνία στην οποία τα άτομα, ως δρώντα υποκείμενα, οφείλουν να συμμετέχουν ενεργά και υπεύθυνα σε όλο τα πεδία ενεργειών και βεβαίως στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων αυτής της κοινωνίας, όπου εντάσσονται (Νικολάου, 2006). Έτσι ο Ερευνητής προτείνει ως άξιο παραπάνω διερεύνησης τα εν λόγω ευρήματα.

Χαρακτηριστικές είναι και οι αντιλήψεις ή οι στάσεις περί αποστασιοποίησης, αδιαφορίας για τα κοινά, το ότι είναι ανώφελο, το ότι ανήκει σε ομάδα που δε μπορεί να εκπροσωπηθεί, το ότι η συμμετοχή είναι ανώφελη επειδή δεν εισακούγεται η άποψη κάποιου ή αναφέρονται σε μορφή αποστασιοποίησης επειδή οι μαθητές/τριες θεωρούν ότι είναι προδιαγεγραμμένο το ποιοι θα εκλεγούν και με αυτούς δε μπορούν να συνυπάρξουν. Οι αντιλήψεις και οι απόψεις αυτές, κατά τον Ερευνητή, εμπίπτουν στα χαρακτηριστικά της «πολιτικής απάθειας» και πιθανότατα οφείλονται στην αναποτελεσματικότητα των Μαθητικών Συμβουλίων (Rosenberg, 1954; DeLuca, 1995; Βουνάτσου & Καλογιάννης, 2018). Διαπιστώνεται λοιπόν άποψη για το μη δίκαιο των

εκλογών και της «ολιγαρχίας» στα Μαθητικά Συμβούλια, πράγματα τα οποία, όπως προαναφέρθηκε, θα πρέπει να τύχουν περεταίρω διερεύνησης.

Επίσης, χαρακτηριστικός είναι ο λόγος του κομφορμισμού ή συντηρητισμού, δηλαδή της άποψης ότι όποιος είναι καλός μαθητής, συνεπής ή συνεργάτης των καθηγητών, δε μπορεί να είναι εκπρόσωπος των μαθητών.

Παρατηρούνται αντιλήψεις και στάσεις οι οποίες μπορεί να χαρακτηριστούν ως ρατσιστικές επειδή φανερώνουν λόγους μη συμμετοχής για λόγους ηλικίας, φύλου και εθνικότητας. Οι στάσεις και συμπεριφορές αυτές εκφεύγουν των σκοπών λειτουργίας των Μαθητικών Συμβουλίων ως έκφραση της δημοκρατίας στη σχολική ζωή. Από τον Ερευνητή, θεωρείται ότι το θέμα των λανθανουσών ρατσιστικών αντιλήψεων στους μαθητές/τριες και στα Μαθητικά Συμβούλια θα πρέπει να διερευνηθεί περισσότερο.

Τέλος αναμενόμενη, κατά τον Ερευνητή, στάση ή αντίληψη είναι και εκείνη η οποία επισημαίνει το νόημα της ΜΗ συμμετοχής λόγω έλλειψης χρόνου είτε λόγω μεγάλων απαιτήσεων για τα μαθήματα ή για άλλες υποχρεώσεις (επαγγελματικές υποχρεώσεις στα εσπερινά σχολεία).

5.5. Εξαγωγή Αποτελεσμάτων – Συζήτηση στη Θεματική Ενότητα 6

Η Θεματική Ενότητα 6 (ΘΕ_6) έχει τίτλο *Συμμετέχουν οι μαθητές/τριες στη Λήψη των Αποφάσεων για το σχολείο;* και αποτελείται από δύο Κατηγορίες Κωδικών, την (ΚΑΤ_11) με τίτλο *Οι μαθητές/τριες (Εισ)Ακούγονται; Μέσα από ποιες Διαδικασίες; Από Ποιους;* και την (ΚΑΤ_13) με τίτλο *Εμπόδια στη Συμμετοχή των μαθητών/τριων σε Νέα Μοντέλα Λήψης Αποφάσεων* (ίδε., Παράρτημα 6).

Θεματική Ενότητα 6. Αριθμητικά Ευρήματα - Εξοικείωση με τα Δεδομένα

Κατηγορία Κωδικών (ΚΑΤ_11): «Οι μαθητές/τριες (Εισ)Ακούγονται; Μέσα από ποιες Διαδικασίες; Από Ποιους;»

Οι Κωδικοί της Κατηγορίας *Οι μαθητές/μαθήτριες (Εισ)Ακούγονται; Μέσα από ποιες Διαδικασίες; Από Ποιους;* αφορούν σε νοηματικά Μοτίβα τα οποία επισημαίνουν αντιλήψεις των μαθητών/τριων τα οποία αντικατοπτρίζουν τρόπους έκφρασης των απόψεων των μαθητών/τριων, απεικονίζουν την ευρύτητα της έκφρασης μεταξύ των μαθητών/τριων, σκιαγραφούν το αν εισακούγονται από την τυπική σχολική ηγεσία και αν επιδρούν στη λήψη των αποφάσεων στα θέματα τα οποία τους αφορούν.

Επισημάνθηκαν είκοσι (20) ομοειδή νοηματικά Μοτίβα από τα οποία προέκυψαν ισάριθμοι Κωδικοί. Αυτοί αναφέρονται συνολικά, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, εξήντα (60) φορές, δηλαδή ο κάθε Κωδικός, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, αναφέρεται (Μέση Τιμή) 3 φορές περίπου(η Μέση Τιμή εμφάνισης Κωδικού στο σύνολο των απαντήσεων είναι 3,4), δηλαδή, οι Κωδικοί, σ' αυτή την Κατηγορία εμφανίζονται αρκετά συχνά στα λεγόμενα των ερωτώμενων μαθητών/τριων.

Κατηγορία Κωδικών (ΚΑΤ_13): «Εμπόδια στη Συμμετοχή των μαθητών/τριων σε Νέα Μοντέλα Λήψης Αποφάσεων»

Εδώ, επισημάνθηκαν δεκαέξι (16) ομοειδή νοηματικά Μοτίβα από τα οποία προέκυψαν ισάριθμοι Κωδικοί. Αυτοί αναφέρονται συνολικά, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, σαράντα επτά (47) φορές, δηλαδή ο κάθε Κωδικός, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, αναφέρεται (Μέση Τιμή) 3 φορές περίπου(η Μέση Τιμή εμφάνισης Κωδικού στο σύνολο των απαντήσεων είναι 3,4), δηλαδή, οι Κωδικοί, σ' αυτή την Κατηγορία εμφανίζονται πολύ συχνά στα λεγόμενα των ερωτώμενων μαθητών/τριων.

Θεματική Ενότητα 6. Παρατηρήσεις - Ευρήματα

Στην Κατηγορία Κωδικών (ΚΑΤ_11): *«Οι μαθητές/τριες (Εισ)Ακούγονται; Μέσα από ποιες Διαδικασίες; Από Ποιους;»*, είναι αξιοσημείωτο ότι οι δύο πιο συχνά εμφανιζόμενοι Κωδικοί αφορούν το θέμα αν εισακούγονται οι απόψεις των μαθητών από τους

εκπαιδευτικούς-γενικά. Παρατηρείται έντονη διαφοροποίηση απόψεων αφού συχνότατα εμφανίζεται ο Κωδικός ο οποίος επισημαίνει ότι ο Διευθυντής, ο Σύλλογος Διδασκόντων, οι εκπαιδευτικοί είτε ΔΕΝ λαμβάνουν υπόψη τις απόψεις των μαθητών είτε ΔΕΝ τους καταλαβαίνουν (εμφανίζεται 13 φορές). Όμως εμφανίζεται συχνά (5 φορές) και ο Κωδικός ο οποίος επισημαίνει απόψεις ότι ο Διευθυντής, ο Σύλλογος Διδασκόντων, οι εκπαιδευτικοί, λαμβάνουν υπόψη την άποψη των μαθητών και -συνήθως- τους καταλαβαίνουν. Συμπληρωματικά αναφέρεται ότι ειδικά για τη σημασία του τρόπου υποστήριξης του αιτήματος επισημαίνεται και νοηματικό Μοτίβο το οποίο υποστηρίζεται από μαθητή/μαθήτρια και συγκεκριμένα αναφέρεται στο ότι αν ένα αίτημα εκφράζεται με συγκεκριμένα επιχειρήματα, (εισ)ακούγεται.

Παράδειγμα του πρώτου μπορεί να θεωρηθούν τα λεγόμενα του/της Κ2: **«Οι αποφάσεις του συλλόγου σχεδόν ποτέ δεν λαμβάνουν υπ όψη την άποψή μας, παράδειγμα πότε θα γίνονται οι συγκεντρώσεις του περιβαλλοντικού προγράμματος όπου οι καθηγητές αποφασίζουν χωρίς να μας ρωτάνε. Κι όταν μας ακούνε δεν μας λαμβάνουν υπ όψη. Δεν είναι τόσο αυστηροί ειδικά σε θέματα σχολικού εκφοβισμού.»**

και του Κ9 ο οποίος/α αναφέρει: **«Άλλες φορές όχι κι άλλες ναι. Συνήθως οι καθηγητές δεν μας καταλαβαίνουν, δεν νοιώθουν τα προβλήματά μας και δεν δίνουν λύσεις ή οι λύσεις δεν αποδίδουν. Δεν τους πολυνοιάζουν τα προβλήματά μας.»**

Αντίθετα, παράδειγμα του δεύτερου μπορεί να θεωρηθούν τα λεγόμενα του/της Κ3: **«Ο σύλλογος των καθηγητών λαμβάνει υπόψη τη γνώμη μας πιστεύω αν και δεν τους έχουμε πει κάποιο σημαντικό πράγμα ας πούμε αν τους πούμε να πάμε εκδρομή θα πάμε τέλος, δεν έχει τα πιο σημαντικά πράγματα το σχολείο να πούμε.»**

Έξη νοηματικά Μοτίβα (Κωδικοί) αναφέρονται στο αν (εισ)ακούγονται οι απόψεις των μαθητών από του υπόλοιπους και δη από τα Μαθητικά Συμβούλια . Κατ' αρχάς επισημαίνεται η άποψη ότι όλοι οι μαθητές δύναται να ακουστούν και ότι οι μαθητές/τριες εκφράζονται αποτελεσματικά στις γενικές συνελεύσεις ή στις συλλογικές διαδικασίες-γενικότερα (8 Μοτίβα).

Για παράδειγμα, ο/η Κ1 αναφέρει **«Κυρίως με τις συνελεύσεις που όμως είναι πολύ λίγες και πρέπει να είναι πιο τακτικές. Όμως εκεί δεν ακούγονται όλες οι απόψεις. Στις συναντήσεις με την διεύθυνση πηγαίνουν μόνο τα τρία μέλη του 15μελούς που αυτοί αποφασίζουν και δεν ρωτάνε κανέναν. Κυρίως πάντως με την συζήτηση σε ομάδες μαθητών. Επίσης και με τον γραπτό λόγο επώνυμα αλλά θέλει οργάνωση που δεν υπάρχει.»**

Όμως εντοπίστηκε σημαντικός αριθμός Μοτίβων (10 τον αριθμό), όπως επίσης στο ανωτέρω παράδειγμα, ότι μαθητές δεν εισακούγονται επειδή οι συμμαθητές/τριες τους,

τους θεωρούν ανώριμους, ότι υπάρχει δικτατορία της πλειοψηφίας και οι μειοψηφίες ΔΕΝ εισακούγονται, εισακούγεται η γνώμη της «Ολιγαρχίας» (ομάδες, παρέες) ή δεν ακούγεται η γνώμη όσων δεν έχουν την ικανότητα να την εκφράσουν (Συστολή, Αδυναμία Έκφρασης).

Σχετικά με το αν οι μαθητές ως σύνολο εισ(ακούγονται) από την τυπική ηγεσία-εξουσία των σχολείων (εκπαιδευτικοί εν γένει), εντοπίστηκαν νοηματικά Μοτίβα τα οποία κατά βάση υποστηρίζουν το ότι εισακούγονται (πέραν του προαναφερθέντος γενικού Κωδικού) έτσι διαπιστώνεται η ύπαρξη Μοτίβων τα οποία υποστηρίζουν ότι είναι εφικτό η άποψη των μαθητών/τριών να φτάσει ακόμη και «Ψηλά» (στο Διευθυντή Εκπαίδευσης ή στο Υπουργείο).

Για παράδειγμα, ο/η Κ4 αναφέρει: **«Μπορεί να φτάσει μέχρι το Υπουργείο Παιδείας με επιστολή ή μέσω του διευθυντή του σχολείου να του εκφράσεις τη δυσαρέσκεια σου ή κάτι που είσαι σίγουρος ότι δεν γίνεται καλά, δηλαδή γίνεται εις βάρος των μαθητών.»**.

Σχετικά με το αν οι μαθητές ως σύνολο εισακούγονται από την τυπική ηγεσία-εξουσία των σχολείων, εντοπίστηκαν και νοηματικά Μοτίβα τα οποία κατά βάση υποστηρίζουν την προαναφερθείσα γενική άποψη ότι οι μαθητές ΔΕΝ εισ(ακούγονται). Πιο συγκεκριμένα εντοπίστηκαν Κωδικοί οι οποίοι αναφέρουν ότι δεν εισακούγονται-γενικώς, δεν εισακούγονται λόγω αναποτελεσματικότητας του 15μελούς και ότι είναι αδύνατο η άποψή τους να φτάσει «Ψηλά» - γενικώς. Στο ίδιο πνεύμα κινούνται Κωδικοί οι οποίοι επισημαίνουν λεχθέντα τα οποία υποστηρίζουν ότι οι μαθητές δεν έχουν λόγο σε σοβαρά πράγματα και γενικά, δεν εκφράζονται με το ισχύον σύστημα.

Για παράδειγμα, αναφέρεται απάντηση του/της Κ3 ο/η οποίος/α αναφέρει: **«Ο σύλλογος των καθηγητών λαμβάνει υπόψη τη γνώμη μας πιστεύω αν και δεν τους έχουμε πει κάποιο σημαντικό πράγμα ας πούμε αν τους πούμε να πάμε εκδρομή θα πάμε τέλος, δεν έχει [και] τα πιο σημαντικά πράγματα το σχολείο να πούμε.»**.

Από την άλλη μεριά εντοπίζονται Μοτίβα τα οποία υποστηρίζουν ότι η γνώμη και άποψη των μαθητών μπορεί να εισ(ακουστεί) όταν υπάρχει μαζικότητα ή συλλογικότητα ή αποταθούν στον Διευθυντή Εκπαίδευσης. Σε πνεύμα περισσότερο «αποτελεσματικό» αναφέρονται Μοτίβα όπως το είναι εφικτό να ακουστούν μέσω ενεργοποίησης των ΜΜΕ και ακόμη πιο «αποτελεσματικό» ακούνε τη γνώμη τους μόνον όταν πιέσουν με ακραίους τρόπους (κατάληψη, κινητοποιήσεις). Οι δύο τελευταίοι Κωδικοί σηματοδοτούν ακραίους τρόπους τους οποίους εφαρμόζουν οι μαθητές για να ακουστούν.

Παράδειγμα για το πρώτο (την προσφυγή σε ακραίους τρόπους για να ακουστεί η γνώμη τους) αποτελούν τα λεχθέντα από τον/την Κ1: **«Υπάρχει περιθώριο βελτίωσης, όμως πρέπει να πιέσουμε πολύ για να αλλάξει αυτό. Μόνο αν πιέσουμε με ακραίους τρόπους όπως η κατάληψη μας ακούνε, είναι λάθος αυτό αλλά δεν γίνεται αλλιώς. Τότε μόνο ακούνε τη γνώμη μας.»**.

Παράδειγμα για το δεύτερο (την ανάγκη αξιοποίησης των ΜΜΕ με σκοπό να ακουστούν) αποτελεί η ρήση του Κ8 ως απάντηση στην Ερώτηση «*Με ποιους τρόπους πιστεύεις ότι η γνώμη σου για θέματα του σχολείου μπορούν να φτάσουν ως το Υπουργείο Παιδείας;*» ο/η οποίος αναφέρει: «**Μέσα από τα μέσα ΜΜΕ η σε ειδικές περιπτώσεις με κάποια επιστολή.**»

και στην απάντηση του/της Κ10 στην ίδια ερώτηση στην οποία αναφέρει: «**Μόνο αν φωνάξουμε τα κανάλια. Μια δυο φορές μας κάλεσε κι ο Σαβελίδης και τα έστειλε στο υπουργείο**»..

Τέλος εκφράστηκαν και άλλοι παράμετροι οι οποίοι δείχνουν την δυσκολία του να εισ(ακουστούν) οι μαθητές/τριες όπως το ότι οι αποφάσεις χρειάζεται πολύ χρόνο για να ληφθούν.

Οι Κωδικοί της Κατηγορίας Κωδικών (ΚΑΤ_13): «*Εμπόδια στη Συμμετοχή των μαθητών/τριων σε Νέα Μοντέλα Λήψης Αποφάσεων*» αφορούν σε νοηματικά Μοτίβα τα οποία επισημαίνουν αντιλήψεις των μαθητών/τριων για τυχόν εμπόδια στη συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων-γενικά συνδυαστικά με ειδικά Μοτίβα τα οποία αντικατοπτρίζουν εμπόδια στο να εφαρμοστούν νέοι τρόποι συμμετοχής των μαθητών σε αποφάσεις που τους αφορούν μέσα στη μαθητική ζωή.

Οι δύο πιο συχνά εμφανιζόμενοι Κωδικοί (όσοι εμφανίζονται τόσες φορές όσες υποδηλώνει το διπλάσιο της ΜΤ) αφορούν σε στοιχεία μεμπτού των μελών των μαθητικών συμβουλίων, και ο συντηρητισμός των εκπαιδευτικών οι οποίοι, κατά την άποψη των μαθητών/τριων, ΔΕΝ θέλουν ν' αλλάξει το σύστημα. Τα στοιχεία μεμπτού, κατά τους ερωτώμενους, οφείλονται σε συμπεριφορές αδιαλλαξίας, ισχυρογνωμοσύνη, αυταρχισμό, απαξίωση των υπολοίπων και γενικώς-κακή εκπροσώπηση πράγματα τα οποία εντοπίζονται και στην Κατηγορία Λόγοι ΜΗ Συμμετοχής των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια, ως στοιχεία τα οποία επιδρούν στη Μη συμμετοχή των μαθητών στα Μαθητικά Συμβούλια .

Σχετικά με τον αναφερόμενο ως συντηρητισμό των εκπαιδευτικών, ο/η Κ4 αναφέρει ρητά ότι «**Δάσκαλοι [εκπαιδευτικοί] οι οποίοι δεν θέλουν να αλλάξουν το σύστημα επειδή είναι πολλά χρόνια μέσα στο σχολείο και πιστεύουν ότι αυτό είναι το κατάλληλο και δεν θέλουν να αλλάξει γιατί φοβούνται τι θα γίνει αν αλλάξει ο τρόπος μπορεί να γίνουν και καλύτερα μπορεί να γίνουν και χειρότερα αλλά προς το παρόν η παιδεία πάει άσχημα επίσης είναι και οι νόμοι που δεν επιτρέπουν να αλλάξει κάτι. Μόνο αν μαζευτεί όλο το σχολείο για μια αδικία η για κάτι που δεν γίνεται σωστά και να εκφράσουν όλοι μαζί τη γνώμη τους ώστε να τους λάβουν σοβαρά οι καθηγητές και ο διευθυντής.**»

Σχετικά με τις αναφερόμενες ως μεμπτές συμπεριφορές των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων ο/η Κ9 απαντώντας στην Ερώτηση «*Ποια εμπόδια υπάρχουν για τη συμμετοχή σου στο μαθητικό συμβούλιο;*» αναφέρει: «**Επειδή όλοι πιστεύουν ότι**

τα πρώτα πέντε μέλη κάνουν κουμάντο και αυτό έχει γίνει νοοτροπία, τα μέλη αυτά όντως κάνουν ότι θέλουν χωρίς να ρωτάνε τους υπολοίπους. Μεταφέρουν μόνο τις δικές τους απόψεις στους καθηγητές κι όχι όλων των μαθητών.».

Γενικά, στις απαντήσεις των ερωτώμενων παρατηρούμε αναφορές σε δύο είδη εμποδίων, σε εμπόδια εφαρμογής νέων-καινοτόμων θεσμικών πλαισίων και σε εμπόδια ίδιας συμμετοχής στα Μαθητικά Συμβούλια. Τα Μοτίβα των πρώτων Κωδικών εμφανίζονται πολύ συχνότερα (34 φορές) από ότι τα Μοτίβα εμποδίων στην ίδια συμμετοχή του μαθητή/τριας (13 φορές). Οι Κωδικοί οι οποίοι επισημαίνουν Μοτίβα εμποδίων στην ίδια συμμετοχή είναι κυρίως εκείνα τα οποία συναντώνται και σε άλλες Κατηγορίες και κυρίως στην Κατηγορία *Λόγοι ΜΗ Συμμετοχής των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια*.

Από τους ερωτώμενους αποδίδονται χαρακτηριστικά στα μέλη των Μαθητικών Συμβουλίων τα οποία ενεργούν ως εμπόδια στην εφαρμογή αλλαγών με σκοπό την διεύρυνση της συμμετοχής των μαθητών/τριων στη λήψη αποφάσεων και εδώ χαρακτηρίζονται ως μεμπτά. Όπως προαναφέρθηκε, οι ερωτώμενοι αναφέρονται στην αδιαλλαξία, την ισχυρογνωμοσύνη, τον αυταρχισμό, την απαξίωση, την κακή εκπροσώπηση και τα στοιχεία λανθάνοντος ρατσισμού (φύλο, ηλικία) σε συνδυασμό με όσα επισημάνθηκαν από τους Κωδικούς οι οποίοι αναφέρονται στον κομφορμισμό ή το συντηρητισμό μαθητών/τριών στο, και για το, ισχύον σύστημα.

Για παράδειγμα ο/η Κ10 αναφέρει: «Δεν αλλάζει επειδή **το σύστημα βολεύει τους καθηγητές. Και εμάς τους μαθητές μας βολεύει.** Δε χρειάζεται να αλλάξει νομίζω.».

Αναφορικά στη διάσταση του φύλου ως εμπόδιο συμμετοχής στην εκπροσώπηση στα Μαθητικά Συμβούλια η Κ8 αναφέρει «**Το μεγαλύτερο εμπόδιο είναι ότι επειδή είναι στο 15μελες περισσότερα αγόρια, αυτά συχνά αγνοούν την άποψη μας.**».

Οι μαθητές δηλώνουν ότι ένα από τα σημαντικότερα εμπόδια στην αλλαγή και τη βελτίωση του υφιστάμενου συστήματος και στην εφαρμογή νέων καινοτόμων τρόπων συμμετοχής των μαθητών στην λήψη αποφάσεων για θέματα τα οποία τους αφορούν αποτελεί ο συντηρητισμός των εκπαιδευτικών για το υφιστάμενο σύστημα, στον οποίο αποδίδεται το ότι ΔΕΝ θέλουν ν' αλλάξει το σύστημα. Άλλα εμπόδια τα οποία αναφέρονται και συσχετίζονται με την τυπική εξουσία των εκπαιδευτικών είναι ο φόβος απαξίωσης από τους εκπαιδευτικούς αν προταθεί ή επιχειρηθεί συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων από κάποιο μαθητή/τρια.

Ως άλλα εμπόδια στη συμμετοχή των μαθητών/τριων σε νέα μοντέλα λήψης αποφάσεων, επισημαίνονται η έλλειψη οργάνωσης-γενικώς και η φυγοπονία και αποστασιοποίηση των μαθητών/τριών.

Χαρακτηριστικά με το θέμα της φυγοπονίας ως εμπόδιο στη συμμετοχή ο/η Κ3 απαντά «**Το βασικό εμπόδιο είναι η πολλή δουλειά και το τρέξιμο ειδικά αν βγεις**

στους πρώτους πέντε και επειδή εργάζομαι δεν έχω το χρόνο και δεν μπορώ να προλάβω.».

Θεματική Ενότητα 6. Συζήτηση

Η Θεματική Ενότητα 6 έχει τίτλο *Συμμετέχουν οι μαθητές/τριες στη Λήψη των Αποφάσεων για το σχολείο;* και αφορά στον εντοπισμό τυχόν επιδράσεων τους στη λήψη των αποφάσεων στα θέματα τα οποία τους αφορούν, δηλαδή στον εντοπισμό τρόπων έκφρασης των απόψεων των μαθητών/τριων, στην επισήμανση στοιχείων δηλωτικών του εύρους του πλαισίου στο οποίο εκτείνεται η δυνατότητα έκφρασής τους και σε στοιχεία τα οποία πληροφορούν στο αν εισακούγονται από την επίσημη σχολική ηγεσία. Συμπληρωματικά αναφέρεται στα εμπόδια στη συμμετοχή των μαθητών/τριων σε νέα μοντέλα λήψης αποφάσεων. Στην ανάλυση που ακολουθεί λήφθηκαν υπόψη στοιχεία διασταύρωσης με τα παρατηρούμενα στην Κατηγορία η οποία αναφέρεται στους λόγους ΜΗ συμμετοχής των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια. Η συνδυαστική αυτή αντιμετώπιση του θέματος οφείλεται στην άποψη του Ερευνητή ότι για να εμποδιστεί κάποιος στη συμμετοχή του θα πρέπει να επιθυμεί αυτή τη συμμετοχή, πράγμα που κατά το πλείστον επιβεβαιώνεται και από τις ομοιότητες με τα ευρήματα εκείνης της Κατηγορίας.

Καταρχάς αναφέρεται ότι το θεσμικό πλαίσιο το οποίο διέπει σήμερα την λειτουργία των Μαθητικών Συμβουλίων προτρέπει στη συνεργασία και στον διάλογο μεταξύ των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας και εισάγει στοιχεία συνδιοίκησης και συναπόφασης. (ΥΠΕΠΘ, 1986; Κιαμίλη, 2013).

Όμως επί του ερωτήματος αν εισακούγονται οι απόψεις των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς παρατηρείται έντονη διαφοροποίηση απόψεων. Εμφανίζονται απόψεις ότι ο Διευθυντής, ο Σύλλογος Διδασκόντων, οι εκπαιδευτικοί είτε ΔΕΝ λαμβάνουν υπόψη τις απόψεις των μαθητών είτε ΔΕΝ τους καταλαβαίνουν, ότι δεν έχουν λόγο σε σοβαρά πράγματα και γενικά, δεν εκφράζονται με το ισχύον σύστημα. Κάτι παρόμοιο [ίσως εντονότερο] διαπιστώθηκε στην έρευνα των Giannakaki et al. (2018) κατά την οποία οι μαθητές, ανεξάρτητα του τύπου κουλτούρας του [Ιρλανδικού] σχολείου, έπρεπε να συμμορφώνονται με καταπιεστικές ιεραρχικές δομές και να ακολουθούν τον δρόμο τους μέσα από άδικους ή και αντιδημοκρατικούς κανόνες και κανόνες οι οποίοι περιόριζαν σοβαρά τη φωνή τους.

Εμφανίζονται όμως και απόψεις για το αντίθετο, ότι δηλαδή συνήθως οι εκπαιδευτικοί, λαμβάνουν υπόψη την άποψη των μαθητών και τους καταλαβαίνουν. Πέραν αυτών, ερωτώμενοι υποστήριξαν ότι είναι εφικτό η άποψη των μαθητών/τριών να φτάσει ακόμη και «Ψηλά» (στο Διευθυντή Εκπαίδευσης ή στο Υπουργείο). Όμως, εντοπίστηκαν και αντίθετες απόψεις [συνηθισμένο φαινόμενο] ότι είναι αδύνατο η άποψή τους να φτάσει «Ψηλά» - γενικώς.

Αξιοσημείωτο είναι ότι εκφράστηκαν απόψεις ότι δεν εισακούγονται λόγω αναποτελεσματικότητας του 15μελούς Μαθητικού Συμβουλίου.

Πάντως, φαίνεται ότι το αν εισακούγονται οι μαθητές/τριες από τους εκπαιδευτικούς διαφοροποιείται ανάλογα με τις συνθήκες, δηλαδή αυτή καθ' αυτή την άποψη ή το αίτημα, το αν είναι σύμφωνο με τους τύπους, τις διατάξεις και τους νόμους οι οποίοι διέπουν την εκπαίδευση, τις εθιμικές συνθήκες οι οποίες έχουν διαμορφωθεί στο σχολείο, τον τρόπο υποστήριξης του αιτήματος, και -γιατί όχι- την ιδιοσυγκρασία και τις απόψεις του εκπαιδευτικού. Ειδικά αναφέρεται ότι εντοπίστηκε αντίληψη η οποία αναφέρεται στη σημασία του τρόπου υποστήριξης του αιτήματος (αν ένα αίτημα εκφράζεται με συγκεκριμένα επιχειρήματα, εισακούγεται).

Επισημάνθηκε η άποψη ότι όλοι οι μαθητές μπορούν να ακουστούν και ότι οι μαθητές/τριες εκφράζονται αποτελεσματικά στις γενικές συνελεύσεις ή στις συλλογικές διαδικασίες-γενικότερα.

Ανησυχητική θεωρείται κατά τον Ερευνητή η επισήμανση αντιλήψεων για το ότι οι μαθητές δεν εισακούγονται επειδή οι συμμαθητές/τριες τους, τους θεωρούν ανώριμους, ότι υπάρχει δικτατορία της πλειοψηφίας και οι μειοψηφίες ΔΕΝ εισακούγονται, εισακούγεται η γνώμη της «Ολιγαρχίας» (ομάδες, παρέες) ή δεν ακούγεται η γνώμη όσων δεν έχουν την ικανότητα να την εκφράσουν (Συστολή, Αδυναμία Έκφρασης). Εδώ διαπιστώνουμε [για ακόμη μία φορά] την ανάγκη αλλαγής της κουλτούρας προς το δημοκρατικότερο, το πιο ανθρωπιστικό, το πιο υποστηρικτικό, τόσο στους μαθητές, όσο και τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς.

Πάντως, η κοινωνία μας, από νωρίς προσδιόρισε την αναγκαιότητα και έθεσε αρχές της εκπαίδευσης για τη δημοκρατία και την περιφρούρηση των αρχών της (ίδε., Ψήφισμα του Συμβουλίου και των Υπουργών Παιδείας που συνήλθαν στα πλαίσια του Συμβουλίου σχετικά με την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση στις 24 Μαΐου 1988 (88/C 177/02)). Όμως παρατηρούμε για άλλη μια φορά την έκφραση ανάγκης ανάπτυξης της δημοκρατικής αρχής της συλλογικότητας, της ανάγκης εφαρμογής «περισσότερης δημοκρατίας» στα Μαθητικά Συμβούλια αλλά και εφαρμογή καινοτόμων μέτρων και διαδικασιών ώστε να ακούγεται η άποψη μαθητών οι οποίοι δε διαθέτουν επικοινωνιακά χαρίσματα.

Ως ανησυχητικό θεωρείται [για ακόμη μια φορά] το ότι εντοπίστηκαν κι εδώ απόψεις σε πνεύμα περισσότερο «αποτελεσματικό» ότι οι μαθητές/τριες μπορούν να ακουστούν αν ενεργοποιήσουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και ακόμη πιο «αποτελεσματικό» αν προβούν σε ακραίους τρόπους δράσης όπως η [παράνομη] κατάληψη. Στο σημείο αυτό τίθεται η άποψη του Ερευνητή, ότι θα πρέπει να υπάρξει περεταίρω προβληματισμός για τους λόγους για τους οποίους οι μαθητές θεωρούν σαν έσχατο μέσο, για να ακουστεί η άποψή τους ή και να ικανοποιηθούν αιτήματά τους, την «τέταρτη εξουσία», τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ή αξιοποιούν ένα παράνομο τρόπο κινητοποίησης, τις καταλήψεις.

Αυτά ίσως να φανερώνουν έλλειμμα δυνατοτήτων έκφρασης των μαθητών, ένα έλλειμμα το οποίο, αν υφίσταται θα πρέπει να καλυφθεί. Όμως, εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι η εν λόγω συμπεριφορά των μαθητών/τριων θα μπορούσε να οφείλεται και σε έλλειμμα κατανόησης των εκπαιδευτικών/ Διευθυντών ή ακόμα και αθέμιτη υπέρβαση εξουσίας τους, η οποία να εξωθεί τους μαθητές να «παρανομήσουν» εφόσον δεν εισακούγονται σε ένα πλαίσιο «διαμαρτυρίας» ως τον μοναδικό πολιτικό πόρο εκείνων οι οποίοι δεν διαθέτουν ισχύ (Della-Porta & Diani, 2020).

Ως εμπόδια στη συμμετοχή των μαθητών/τριων στη λήψη αποφάσεων αναφέρονται [συχνά] στοιχεία μεμπτού των μελών των μαθητικών συμβουλίων, και ο συντηρητισμός των εκπαιδευτικών οι οποίοι, κατά την άποψη των μαθητών/τριων, ΔΕΝ θέλουν ν' αλλάξει το σύστημα. Τα στοιχεία μεμπτού, κατά τους ερωτώμενους, οφείλονται σε συμπεριφορές απροθυμία για κάθε είδους συμβιβασμό, συνεννόηση ή υποχώρηση, αυταρχισμό, απαξίωση των υπολοίπων και γενικώς-κακή εκπροσώπηση πράγματα τα οποία εντοπίζονται και σε άλλες Θεματικές. Χαρακτηριστικά τα οποία αποδίδονται από τους ερωτώμενους στα μέλη των Μαθητικών Συμβουλίων και τα οποία, εδώ, χαρακτηρίζονται ως μεμπτά, ενεργούν ως εμπόδια στην εφαρμογή αλλαγών με σκοπό την διεύρυνση της συμμετοχής των μαθητών/τριων στη λήψη αποφάσεων. Έτσι τα αναφερόμενα ως μεμπτά στοιχεία αλλά και τα στοιχεία λανθάνοντος ρατσισμού σε συνδυασμό με όσα επισημάνθηκαν από τους Κωδικούς οι οποίοι αναφέρονται στον κομφορμισμό ή το συντηρητισμό μαθητών/τριών στο και για το ισχύον σύστημα, υπονοούν, κατά την άποψη του Ερευνητή, ότι οι υφιστάμενοι εκπρόσωποι των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια και κυρίως οι μη άξιοι είναι εκείνοι οι οποίοι βλέπουν συντηρητικά το σύστημα και δεν θέλουν το να επέλθει κάποια αλλαγή «...γιατί τους βολεύει...». Αυτό επιβεβαιώνεται και από τα λεχθέντα για τη δικτατορία της πλειοψηφίας, για το ότι οι μειοψηφίες ΔΕΝ εισακούγονται και για το κλίμα έντασης ή ασυνεννοησίας στα Μαθητικά Συμβούλια. Γενικώς κι εδώ εκφράζεται πληθώρα αντιλήψεων απαξίωσης των Μαθητικών Συμβουλίων.

Σημαντικό θεωρείται ότι οι μαθητές δηλώνουν ότι ο συντηρητισμός των εκπαιδευτικών για το υφιστάμενο σύστημα, στον οποίο αποδίδεται το ότι ΔΕΝ θέλουν ν' αλλάξει το σύστημα, αποτελεί ένα από τα εμπόδια στη βελτίωση ή την αλλαγή του συστήματος και στην εφαρμογή νέων καινοτόμων τρόπων συμμετοχής των μαθητών στην λήψη αποφάσεων για θέματα τα οποία τους αφορούν. Άλλα εμπόδια τα οποία αναφέρονται και συσχετίζονται με την τυπική εξουσία των εκπαιδευτικών (ίδη Κατηγορία Ρόλοι και Σχέσεις Εξουσίας στο Σχολείο), είναι ο φόβος απαξίωσης από τους εκπαιδευτικούς αν προταθεί ή επιχειρηθεί συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων, προφανώς σε σημεία τα οποία δεν προβλέπονται από το ισχύον σύστημα εκπροσώπησης. Διαπιστώνεται ότι αυτά τα ευρήματα συνάδουν με τις αντιλήψεις των μαθητών και μαθητριών οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα του Συνήγορος του Πολίτη (2009). Συγκεκριμένα αναφέρθηκε ότι «...Ο στιγματισμός των μαθητών εκ μέρους των καθηγητών, είτε για λόγους συμπεριφοράς είτε για λόγους απόδοσης... ...δεν

διευκολύνει το κλίμα συνεργασίας και συνεννόησης στο σχολείο και θα πρέπει να αποφεύγεται...». (Συνήγορος του Πολίτη, 2009 [Πηγή: www.esos.gr]).

Επίσης, ως εμπόδιο στη συμμετοχή των μαθητών/τριων σε νέα μοντέλα λήψης αποφάσεων, επισημαίνεται η έλλειψη οργάνωσης, ως γενικότητα, και η φυγοπονία η οποία ουσιαστικά φανερώνει το ότι ο μαθητής/τρια είναι ήδη αποστασιοποιημένος ή θεωρεί ως ανώφελη την λειτουργία των Μαθητικών Συμβουλίων και δεν ενδιαφέρεται να αλλάξει κάτι.

5.6. Εξαγωγή Αποτελεσμάτων – Συζήτηση στη Θεματική Ενότητα 7

Η Θεματική Ενότητα 7 (ΘΕ_7) έχει τίτλο *Καινοτόμες Προτάσεις Διεύρυνσης της Συμμετοχής στη Λήψη Αποφάσεων για τους/τις μαθητές/τριες* και αποτελείται από μόνο μία Κατηγορία Κωδικών (ΚΑΤ_12) με τίτλο *Καινοτόμες Προτάσεις Διεύρυνσης της Συμμετοχής στη Λήψη Αποφάσεων για τους/τις μαθητές/τριες* (ίδε., Παράρτημα 6).

Θεματική Ενότητα 7. Αριθμητικά Ευρήματα - Εξοικείωση με τα Δεδομένα

Κατηγορία Κωδικών (ΚΑΤ_12): «Καινοτόμες Προτάσεις Διεύρυνσης της Συμμετοχής στη Λήψη Αποφάσεων για τους/τις μαθητές/τριες»

Οι Κωδικοί αυτής της Κατηγορίας αφορούν σε νοηματικά Μοτίβα τα οποία επισημαίνουν αντιλήψεις των μαθητών/τριων τα οποία στοιχειοθετούν καινοτόμες προτάσεις για τη συμμετοχή της πλειονότητας των μαθητών στη λήψη αποφάσεων στο σχολείο. Η Κατηγορία Καινοτόμες Προτάσεις Διεύρυνσης της Συμμετοχής στη Λήψη Αποφάσεων για τους/τις μαθητές/τριες εμπεριέχει Κωδικούς οι οποίοι επισημαίνουν τρόπους επιλογής εκπροσώπων στα Μαθητικά Συμβούλια, τρόπους για να ακούγονται όλες οι απόψεις και τρόπους διεύρυνσης της συμμετοχής των μαθητών στις αποφάσεις για τη σχολική ζωή και εκπαίδευση.

Επισημάνθηκαν εικοσιτέσσερα (24) ομοειδή νοηματικά Μοτίβα από τα οποία προέκυψαν ισάριθμοι Κωδικοί. Αυτοί αναφέρονται συνολικά, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, εκατόν πέντε (105) φορές, δηλαδή ο κάθε Κωδικός, σε όλες τις απαντήσεις, όλων των ερωτώμενων, αναφέρεται (Μέση Τιμή) 4,4 φορές περίπου (η Μέση Τιμή εμφάνισης Κωδικού στο σύνολο των απαντήσεων είναι 3,4), δηλαδή, οι Κωδικοί, σ' αυτή την Κατηγορία εμφανίζονται πολύ συχνά στα λεγόμενα των ερωτώμενων μαθητών/τριων.

Θεματική Ενότητα 7. Παρατηρήσεις - Ευρήματα

Στην Κατηγορία Κωδικών (ΚΑΤ_12): *«Καινοτόμες Προτάσεις Διεύρυνσης της Συμμετοχής στη Λήψη Αποφάσεων για τους/τις μαθητές/τριες»*, κατ' αρχάς πρέπει να σημειωθεί ότι εντοπίστηκαν Μοτίβα τα οποία αναφέρουν ότι το σύστημα πρέπει να μείνει ως έχει (6 τον αριθμό) επειδή είναι ικανοποιητικό -όπως αναφέρεται συνήθως-.

Παραδειγματικά αναφέρεται η απάντηση του/της Κ8: ***«Με ικανοποιεί ότι ισχύει σήμερα, διότι με τον διάλογο ανταλλάσσουμε απόψεις.»***

Επίσης αναφέρεται και η απάντηση του/της Κ6: ***«Νομίζω ότι δεν υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης περαιτέρω. Ο υπάρχων τρόπος είναι ικανοποιητικός.»***

Αναφορικά στους καινοτόμους τρόπους επιλογής των εκπροσώπων των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια, εντοπίζεται σημαντικός αριθμός Κωδικών (8 τον αριθμό) και

αντίστοιχων Μοτίβων (27 τον αριθμό). Εδώ διαπιστώνουμε μια ακόμη διχογνωμία μεταξύ των μαθητών/τριων. Κάποιοι ερωτώμενοι προτείνουν οι εκπρόσωποι να επιλέγονται με κλήρωση και άλλοι προτείνουν να ΜΗΝ επιλέγονται με κλήρωση. Οι μεν υποστηρίζουν την «ισονομία» της κλήρωσης για τη δυναμική συμμετοχή όλων και την αποφυγή «ολιγαρχίας» ή δικτατορίας της πλειοψηφίας, όμως οι δε υποστηρίζουν κατά βάση ότι με αυτό τον τρόπο υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να επιλεγούν, κατ'αυτούς, ανίκανοι, αναποτελεσματικοί ή επικίνδυνοι.

Παρατίθενται δύο παραδείγματα τα οποία υποστηρίζουν σύστημα κλήρωσης για την επιλογή των εκπροσώπων των μαθητών:

Ο/η Κ4 αναφέρει: *«Από αυτούς που θα θέλανε γιατί δεν θέλουν όλοι να μπουνε, μάλλον με κλήρωση ώστε να δούμε τελικά ποιοι θα είναι ικανοί από όλους αυτούς που θα μπουνε.»*

Ο/η Κ4 αναφέρει: *« Ίσως με κλήρωση θα μπορούσε διότι δεν διαλέγει κάποιος.»*

Επίσης παρατίθεται παράδειγμα απάντησης η οποία υποστηρίζει ότι δεν πρέπει να εφαρμοστεί σύστημα επιλογής με βάση την κλήρωση και μάλιστα επειδή ενδέχεται να προκύψουν «επικίνδυνοι» εκπρόσωποι:

Ο/η Κ1 αναφέρει: *«Είτε με εκλογές ξανά όσο χρόνος και να χρειαζόταν, είτε να επιλέγονται αυτά τα παραπάνω άτομα από τα πέντε βασικά σε συνεργασία με το διευθυντή. Επειδή κάποια άτομα είναι εντελώς ακατάλληλα για τέτοιες θέσεις η κλήρωση θα ήταν ότι χειρότερο για το σχολείο. Κάποιοι είναι επικίνδυνοι για να συμμετάσχουν.»*

Άλλη μια διχογνωμία αφορά στη συχνότητα εναλλαγής των εκπροσώπων. Όπως επισημαίνεται από τα αντίστοιχα Μοτίβα, κάποιοι ερωτώμενοι προτείνουν συχνή αλλαγή εκπροσώπων και κάποιοι άλλοι προτείνουν ΜΗ συχνή. Επίσης αναφέρεται Κωδικός ο οποίος επισημαίνει τη άποψη να εφαρμοστεί κυκλική εκπροσώπηση ή περιοδική εναλλαγή. Άλλες προτάσεις οι οποίες αφορούν στην επιλογή εκπροσώπων των μαθητών είναι με το να επιλέγονται με κριτήρια επιμέλειας στις σχολικές υποχρεώσεις (καλοί μαθητές, με καλή συμπεριφορά), να επιλέγονται από το Διευθυντή του σχολείου, τους εκπαιδευτικούς, ή να επιλέγονται από σώμα εκλεκτόρων.

Για παράδειγμα, ο/η Κ3 προτείνει κυλιόμενη εναλλαγή ή/και επιλογής κατόπιν κλήρωσης αναφέροντας : *«Θα μπορούσε να πάει κυλιόμενο αλλά πάλι όσοι ντρέπονταν δεν θα μπορούσαν να εκφράσουν την άποψή τους ή θα μπορούσαμε να γράψουμε όλοι τις απόψεις μας σε μια κληρωτίδα και θα επιλέγαμε έτσι.»*

Ο/η Κ10 όμως ανταπαντά ότι *«Δε χρειάζεται να είναι εκ περιτροπής. Καλά είναι και τώρα.»*

Σε παρόμοιο πνεύμα ο/η Κ2 απαντά: **«Δεν θα ήταν λειτουργικό και μέχρι να λύσει η μία ομάδα κάποιο πρόβλημα θα αναλάμβανε η άλλη.»**

Παράδειγμα απάντησης στην οποία υποστηρίζεται ότι οι εκπρόσωποι μπορεί να επιλέγονται μεταξύ των επιμελών μαθητών και μάλιστα με συμμετοχή των εκπαιδευτικών αποτελεί η απάντηση του/της Κ7: **«Σίγουρα με ψήφο όπως είναι αλλά θα μπορούσε να μπαίνει κριτήριο η βαθμολογία αλλά και η γενικότερη συμπεριφορά των μαθητών που θα κρινόταν και από τους καθηγητές. Θα μπορούσε όμως και με κλήρωση μεταξύ όσων επιθυμούν να συμμετέχουν κι όχι ανάμεσα σε όλους τους μαθητές.»**

Αναφορικά στο πεδίο το οποίο αφορά στη ανάπτυξη τρόπων και διαδικασιών με στόχο να ακούγονται όλες οι απόψεις οι μαθητές/τριες πρότειναν, και μάλιστα ως συχνότερα εμφανιζόμενο Μοτίβο (13 εμφανίσεις), την ανώνυμη ή επώνυμη επιστολή, ατομικό έντυπο αιτημάτων, email ή δημοσίευση στον πίνακα ανακοινώσεων.

Επί παραδείγματι αναφέρεται η απάντηση του/της Κ9: **«Μέσω e-mail είναι ένας ασφαλής τρόπος που σε εξασφαλίζει ώστε να μην σε βλέπουν οι υπόλοιποι και να μην νοιώθεις ενοχές.»**

Για τον ίδιο λόγο αναφέρεται και το παράδειγμα στο οποίο ο/η Κ2 αναφέρει: **«Με τις συνελεύσεις που πρέπει να είναι πιο συχνές. Πρέπει να συμμετέχουν όλοι και να εκφράζουν τις απόψεις τους. Θα μπορούσε και σε έντυπα και μάλιστα ανώνυμα να δίνονται στο 15μελες και αυτό να προωθεί τα θέματα στο διευθυντή»**

Αξιοσημείωτοι είναι οι προτεινόμενοι τρόποι όπως εκείνος των συνελεύσεων σε μικρότερες ομάδες ή τμήματα ή και η συζήτηση μετά από κάθε μάθημα. Τέλος προτείνεται οι αποφάσεις να λαμβάνονται μέσα από καθολική ψηφοφορία, μέσω περισσότερων Γενικών Συνελεύσεων ή με συζήτηση στην πρωινή συγκέντρωση του σχολείου.

Κρίνοντας από τους προσδιορισθέντες Κωδικούς, το θέμα της διεύρυνσης της συμμετοχής των μαθητών εστιάζεται σε δύο τομείς, στον τομέα γενικών προτάσεων και στον τομέα των εξειδικευμένων. Έτσι αναφέρονται Μοτίβα στα οποία οι μαθητές αναφέρονται σε γενικές αρχές διεύρυνσης όπως το να υπολογίζουν οι εκπαιδευτικοί τους μαθητές/τριες-γενικώς, με ενίσχυση του διαλόγου με τους εκπαιδευτικούς-γενικά, με τη βελτίωση του υπάρχοντος συστήματος και της εισαγωγής νέων ιδεών ή μέσω συνεργασίας με το σύλλογο γονέων και γενικώς με τη συμμετοχή στη λήψη μέτρων για τη σχολική ζωή.

Ακολούθως αναφέρονται Μοτίβα και αντίστοιχοι Κωδικοί οι οποίοι εξειδικεύουν τομείς, δραστηριότητες και τρόπους διεύρυνσης της συμμετοχής των μαθητών/τριών στις αποφάσεις για τη σχολική ζωή και την εκπαίδευση. Έτσι αναφέρονται Κωδικοί οι οποίοι επισημαίνουν προτάσεις για τη συμμετοχή των μαθητών/τριών σε αποφάσεις για την οργάνωση εξωδιδασκτικών δράσεων / εκδρομών στις αποφάσεις για τους πόρους του

σχολείου σε μαθητικά θέματα (Οικονομικά, Εξοπλισμός, Διαδικασίες) και ειδικότερα με συμμετοχή στις συνεδριάσεις του συλλόγου διδασκόντων.

Χαρακτηριστικής πληρότητας φαίνεται να είναι το ακόλουθο Παράδειγμα στο οποίο εντοπίζεται σημαντικός αριθμός Κωδικών για το θέμα. Ο/η Κ4, απαντώντας στην ερώτηση «*Κατά τη γνώμη σου ποιες αποφάσεις σας αφορούν και στις οποίες θα πρέπει να συμμετάσχετε άμεσα;*» αναφέρει: «**Να αλλάξουν τμήματα κάποια παιδιά, για κάποια μεγάλη σχολική εκδρομή του σχολείου που θα συμμετάσχουν και οι τρεις τάξεις η αν υπάρχουν κάποια λεφτά για το σχολείο που να χρησιμοποιηθούν και τι πρέπει να τα κάνουμε για να μην σπαταληθούν άδικα. Στη στοχοποίηση των μαθητών ότι αν κάποιος δεν διαβάζει τον θεωρούν αμέσως κακό παιδί και οι δάσκαλοι ούτε το συναναστρέφονται τόσο ούτε του μιλάνε ούτε τίποτα.**»

Επίσης αναφέρεται η απάντηση του/της Κ10 «*Πρέπει να γίνει νόμος. Να συμμετέχουμε σε όλα τα συμβούλια των καθηγητών. Όχι σε όλα αλλά σ' αυτά που μας αφορούν.*».

Αξιοσημείωτες είναι οι προτάσεις για τη συμμετοχή των μαθητών/τριών στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας στο σχολείο και την προστασία των συμμαθητών/τριών τους και για τη συμμετοχή τους στην εξέταση επιβολής κυρώσεων στους/στις συμμαθητές/τριες τους. Κάτι τέτοιο έχει επισημανθεί και σε άλλες Κατηγορίες όπως *Λόγοι Συμμετοχής των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια και Ρόλοι και Σχέσεις Εξουσίας στο Σχολείο.*

Για παράδειγμα, ο/η Κ9 στην Ερώτηση «*Κατά τη γνώμη σου ποιες αποφάσεις σας αφορούν και στις οποίες θα πρέπει να συμμετάσχετε άμεσα;*» απαντά «**Σε εσωτερικά θέματα του σχολείου όπως πρόσφατες κλοπές που συμβαίνουν αλλά επειδή αποσιωπούνται, αναγκάζονται μαθητές να πηγαίνουν μόνοι τους στη διευθύντρια και να μιλάνε σχετικά κι όχι συλλογικά μέσω του 15μελούς. Κυρίως είναι θέματα κακής συμπεριφοράς μαθητών αλλά και καθηγητών σπανιότερα.**». Εδώ ο/η Κ9 φαίνεται να υπονοεί ότι θέλει τη συμμετοχή του σε αποφάσεις με σκοπό την πάταξη της παραβατικότητας στο σχολείο.

Επίσης αξιοσημείωτη είναι η πρόταση για συμμετοχή στην διαδικασία εκπαίδευσης και την εισαγωγή εκπαιδευτικής καινοτομίας παρότι συναντάται μόνο τρεις (3) φορές. Τέλος σημειώνονται ακραίες προτάσεις οι οποίες επιμένουν ότι οι απόψεις των μαθητών/τριων μπορεί να ακουστούν μέσω της οργάνωσης καταλήψεων, αποχής, κινητοποιήσεων και γενικότερα ακραίων τρόπων ή μέσω ενεργοποίησης των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.

Για παράδειγμα ο/η Κ8, στα λεγόμενά του αναφέρει μεν δράσεις οι οποίες ενθαρρύνονται από το θεσμικό πλαίσιο, όπως οι διάφορες εκδηλώσεις ή η διαχείριση οικονομικών αλλά αναφέρει και ακραίες δράσεις όπως οι καταλήψεις και οι διαδηλώσεις. Συγκεκριμένα αναφέρει: «**Κάποιες αποφάσεις έχουν σχέσεις με το κλείσιμο του σχολείου π.χ. από καταλήψεις, για διάφορες εκδηλώσεις, για**

την διαχείριση των οικονομικών του συμβουλίου μας καθώς και για διαδηλώσεις που αφορούν το περιβάλλον γενικότερα.»

Επίσης ο/η Κ6 απαντώντας στην Ερώτηση «Με ποιους τρόπους πιστεύεις ότι η γνώμη σου για θέματα του σχολείου μπορούν να φτάσουν ως το Υπουργείο Παιδείας;» αναφέρει: «Μάλλον είναι αδύνατο να φτάσει, νομίζω όλα μένουν εδώ στο σχολείο και οι καθηγητές φοβούνται να το προωθήσουν παραέξω μην πέσει το κύρος του σχολείου. **Πιθανόν μέσω των ΜΜΕ, ίσως με κάποια διαδήλωση, σκέφτηκα ότι θα μπορούσαμε να στείλουμε μια επιστολή αλλά μάλλον θα έφτανε πολύ μακριά από την πόρτα του υπουργού.»**

Θεματική Ενότητα 7. Συζήτηση

Η Θεματική Ενότητα 7 έχει τίτλο *Καινοτόμες Προτάσεις Διεύρυνσης της Συμμετοχής στη Λήψη Αποφάσεων για τους/τις μαθητές/τριες* και αφορά σε προτάσεις τρόπων επιλογής εκπροσώπων στα Μαθητικά Συμβούλια, τρόπους για να ακούγονται όλες οι απόψεις και τρόπους διεύρυνσης της συμμετοχής των μαθητών στις αποφάσεις για τη σχολική ζωή και εκπαίδευση. Στα πλαίσια αυτής της Θεματικής Ενότητας διερευνώνται νέοι τρόποι διεύρυνσης της συμμετοχής των μαθητών στη λήψη αποφάσεων με δεδομένο το ότι η εκπαίδευση οφείλει να παρέχει ευκαιρίες για την απόκτηση, την εφαρμογή αλλά και τη διάδοση αξιών, γνώσεων και δεξιοτήτων οι οποίες συνδέονται με τις δημοκρατικές αρχές (O'Shea; Νικολάου2006).

Αποτελεί σημαντική διαπίστωση ότι εντοπίστηκαν αντιλήψεις οι οποίες αναφέρουν ότι το σύστημα πρέπει να μείνει ως έχει επειδή είναι ικανοποιητικό.

Αναφορικά στους καινοτόμους τρόπους επιλογής των εκπροσώπων των μαθητών/τριων διαπιστώνουμε μια ακόμη διχογνωμία αφού κάποιοι ερωτώμενοι προτείνουν οι εκπρόσωποι να επιλέγονται με κλήρωση για λόγους «ισονομίας και την αποφυγή «ολιγαρχίας» ή δικτατορίας της πλειοψηφίας» και άλλοι προτείνουν να ΜΗΝ επιλέγονται με κλήρωση επειδή υπάρχει πιθανότητα να επιλεγούν ανίκανοι, αναποτελεσματικοί και [ακόμη χειρότερα] επικίνδυνοι.

Άλλη μια διχογνωμία αφορά στη συχνότητα εναλλαγής των εκπροσώπων αφού κάποιοι ερωτώμενοι προτείνουν συχνή αλλαγή εκπροσώπων, κυκλική εκπροσώπηση ή περιοδική εναλλαγή και κάποιοι άλλοι προτείνουν ΜΗ συχνή.

Άλλες προτάσεις είναι το να επιλέγονται με κριτήρια επιμέλειας στις σχολικές υποχρεώσεις (καλοί μαθητές, με καλή συμπεριφορά), να επιλέγονται από το Διευθυντή του σχολείου, τους εκπαιδευτικούς, ή να επιλέγονται από σώμα εκλεκτόρων.

Αναφορικά στην ανάπτυξη τρόπων και διαδικασιών με στόχο να ακούγονται όλες οι απόψεις προτάθηκαν, η ανώνυμη ή επώνυμη επιστολή, ατομικό έντυπο αιτημάτων, email ή δημοσίευση στον πίνακα ανακοινώσεων. Διαπιστώνεται ότι αυτά τα ευρήματα συνάδουν

με τις αντιλήψεις των μαθητών και μαθητριών οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα του Συνήγορος του Πολίτη (2009). Συγκεκριμένα αναφέρθηκε ότι «...Σε κάθε σχολείο θα πρέπει να προβλέπεται τρόπος έκφρασης και διαδικασία συζήτησης παραπόνων για ζητήματα μη εφαρμογής του σχολικού κανονισμού ή για απαράδεκτες συμπεριφορές εκπαιδευτικών ή μαθητών...». (Συνήγορος του Πολίτη, 2009 [Πηγή: www.esos.gr]). Πάντως, οι μέθοδοι αυτοί, κατά τον Ερευνητή, δίνουν τη δυνατότητα σε κάθε μαθητή να εκφράσει την άποψή του άσχετα με τις ικανότητές του αλλά εντοπίζεται πιθανότητα απαξίωσης των Μαθητικών Συμβουλίων και αναποτελεσματικότητα λόγω πληθώρας αιτημάτων και κατάχρησης της ανωνυμίας από κάποιους (πχ αποστολή υβριστικών κειμένων, ανυπόστατων καταγγελιών κ.λπ.). Επιπλέον, αναφέρεται ότι η εφαρμογή «ατομικιστικών» τρόπων έκφρασης απόψεων πιθανόν να οδηγήσει στην εξατομίκευση, την αποξένωση και τη διαμόρφωση ενός μονοδιάστατου τύπου πολίτη αποστασιοποιημένου από τα κοινά, πράγμα το οποίο έρχεται σε αντίθεση με την αναγκαιότητα διαμόρφωσης ενός σχολείου προσβάσιμου σε όλους, που θα διαπαιδαγωγεί τον πολίτη μιας πολιτικής κοινωνίας (Λεοντσίνη, 2005; Wallerstein, 2010; Παπαδόπουλος, 2016).

Αξιοσημείωτες είναι οι προτάσεις «αποκεντρωμένων» τρόπων όπως συνελεύσεις σε μικρότερες ομάδες ή τμήματα ή και η συζήτηση μετά από κάθε μάθημα, μέσα από καθολική ψηφοφορία, μέσω περισσότερων Γενικών Συνελεύσεων ή με συζήτηση στην πρωινή συγκέντρωση του σχολείου.

Για η διεύρυνση της συμμετοχής των μαθητών αναφέρθηκαν προτάσεις όπως αναφορές στην αναγκαιότητα του να υπολογίζουν οι εκπαιδευτικοί τους μαθητές/τριες-γενικώς, με ενίσχυση του διαλόγου με τους εκπαιδευτικούς-γενικά, με τη βελτίωση του υπάρχοντος συστήματος και της εισαγωγής νέων ιδεών ή μέσω συνεργασίας με το σύλλογο γονέων. Τα ευρήματα αυτά συνάδουν με τα ευρήματα έρευνας του Συνήγορος του Πολίτη (2017) της οποίας τα ευρήματα αναφέρουν προτάσεις μαθητών για μια πιο ουσιαστική συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων. Έτσι προτάθηκε η υλοποίηση διάφορων πρακτικών, όπως η ενδυνάμωση της συνεργασίας των μαθητών με τους καθηγητές, ο σεβασμός των εκφραζόμενων απόψεων των πρώτων από τους τελευταίους, αλλά και η πολύπλευρη ενημέρωση όλων των μαθητών σχετικά με ζητήματα που αφορούν το σχολείο από τους συμμαθητές τους που τους εκπροσωπούν στα μαθητικά συμβούλια (Συνήγορος του Πολίτη, 2017).

Αναφορικά σε τομείς, δραστηριότητες και τρόπους διεύρυνσης της συμμετοχής των μαθητών/τριών στις αποφάσεις για τη σχολική ζωή και την εκπαίδευση αναφέρονται προτάσεις για τη συμμετοχή των μαθητών/τριών σε αποφάσεις για την οργάνωση εξωδιδασκτικών δράσεων / εκδρομών στις αποφάσεις για τους πόρους του σχολείου σε μαθητικά θέματα (Οικονομικά, Εξοπλισμός, Διαδικασίες).

Ως μεγάλης σπουδαιότητας για τον Ερευνητή χαρακτηρίζεται η πρόταση συμμετοχής στις συνεδριάσεις του συλλόγου διδασκόντων και οι προτάσεις για τη συμμετοχή των μαθητών/τριών στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας στο σχολείο και την προστασία των συμμαθητών/τριών τους και για τη συμμετοχή τους στην εξέταση επιβολής κυρώσεων

στους/στις συμμαθητές/τριες τους και η πρόταση για συμμετοχή στη διαμόρφωση της διαδικασίας εκπαίδευσης και την εισαγωγή εκπαιδευτικής καινοτομίας.

Ως άξιες προβληματισμού αναφέρονται οι ακραίες προτάσεις οι οποίες επιμένουν ότι οι απόψεις των μαθητών/τριων μπορεί να ακουστούν μέσω της οργάνωσης καταλήψεων, αποχής, κινητοποιήσεων και γενικότερα ακραίων τρόπων ή μέσω ενεργοποίησης των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Προφανώς οι αντιλήψεις αυτές οφείλονται στην επισήμανση της Κωνσταντινίδου (2002) η οποία αναφέρει ότι με βάση τις διαφορετικές εκδοχές της φιλελεύθερης πλουραλιστικής θεώρησης, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, συνιστούν την λεγόμενη «τέταρτη εξουσία» με βασικό στόχο τον έλεγχο και την πίεση της κρατικής και πολιτικής εξουσίας και το στιγματισμό των «δυσλειτουργιών» του συστήματος προς όφελος του «γενικού συμφέροντος» (Κωνσταντινίδου, 2002). Επί αυτού σημειώνεται η άποψη του Ερευνητή, ότι θα πρέπει να υπάρξει περεταίρω προβληματισμός για τους λόγους για τους οποίους οι μαθητές θεωρούν σαν έσχατο «όπλο» για να ακουστεί η γνώμη τους ή να ικανοποιηθούν αιτήματά τους, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ή τις καταλήψεις (συνήθως γνωρίζοντας ότι πρόκειται για παράνομη πράξη) (ίδε., συμπεράσματα προηγούμενων ΘΕ).

6. Συμπεράσματα

Η έρευνα αναπτύχθηκε σε ένα αντιληπτικό περίγραμμα με βάση την πολιτική αρχή ότι ένα σχολείο σε μια δημοκρατική κοινωνία δεν μπορεί παρά να στηρίζεται στις βασικές δημοκρατικές αξίες και να διαπαιδαγωγεί με αυτές τους μαθητές του και οφείλει να παρέχει στους μαθητές του δικαιώματα, ελευθερία, δικαιοσύνη, ισότητα ευκαιριών, αυτονομία, συμμετοχή στη λήψη ορισμένων αποφάσεων. Οφείλει επίσης να τους καλλιεργεί κοινωνικές και πολιτικές δεξιότητες όπως η ανάληψη ευθυνών, η συνεργασία, η κοινωνικότητα, η αλληλοκατανόηση, η ενσυναίσθηση, η ελεύθερη έκφραση απόψεων και η δημοκρατική λήψη αποφάσεων. (Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων - Πρόγραμμα «Δημοκρατία και Εκπαίδευση», Ψημίτης & Κοζάκος, 2013β).

Με βάση τα εξαχθέντα αποτελέσματα, τη συζήτηση και τον παραλληλισμό με προηγούμενες έρευνες και μελέτες προκύπτουν απαντήσεις στα τεθέντα ερωτήματα ως ακολούθως:

1^ο Ερευνητικό Ερώτημα. Με ποια κριτήρια εκλέγονται ως εκπρόσωποι των μαθητών στα μαθητικά συμβούλια της γενικής και επαγγελματικής δημόσιας εκπαίδευσης;

Τα ηγετικά χαρακτηριστικά και οι ικανότητες φαίνεται ότι διαδραματίζουν ένα σημαντικό ρόλο στην επιλογή των εκπροσώπων στα Μαθητικά Συμβούλια, τους μαθητές και μαθήτριες –ηγέτες στη σχολική κοινωνία. Σημαντικό ρόλο όμως φαίνεται να διαδραματίζει και η επιλογή με βάση τη γνωριμία ή τη φιλία και την ομάδα, την «παρέα» του υποψηφίου ή το να είναι δημοφιλής γενικά. Ρόλο διαδραματίζουν και κριτήρια για τη μη επιλογή κάποιου/ας όπως το να θεωρείται ακατάλληλος/η, επικίνδυνος/η, δειλός/η, ανασφαλής, δημαγωγός.

Μάλλον ως συμπληρωματικά, προσδιορίζονται ως κριτήρια επιλογής τα ηγετικά χαρακτηριστικά τα οποία θυμίζουν μετασηματιστικό και χαρισματικό ηγέτη. Θάρρος έκφρασης, αυτοπεποίθηση, τη δυνατότητα επίλυσης προβλημάτων, δυνατότητά του/της για προσφορά στο σχολείο, ικανότητα για αντιμετώπιση δυσκολιών, ανάληψη ευθυνών, συνεργασία, κοινωνικότητα, αλληλοκατανόηση, η ακεραιότητα, η αποφασιστικότητα, η ενεργητικότητα, το να είναι επικοινωνιακός/η, καλός ακροατής, το να είναι ταπεινόφρων, να είναι συνεπής, να είναι θεληματικός, εργατικός και το να είναι ενεργητικός. Σημειώθηκαν επίσης, η ικανότητα πρόβλεψης, του οραματισμού, η δημιουργικότητα και ο στοχασμός και η ικανότητα ενσυναίσθησης, η ικανότητα ενδυνάμωσης των ακολούθων, η ωριμότητα, η ταπεινοφροσύνη, το να είναι νουνεχής, ευγενής, το να είναι επινοητικός, το να είναι καλός χαρακτήρας εν γένει.

Οι μαθητές ανέφεραν και αντιλήψεις για κριτήρια σχετικά με αυξημένες κοινωνικές και πολιτικές δεξιότητες όπως, το να είναι δημοκρατικός, να υποστηρίζει τη δημοκρατική λήψη αποφάσεων και την ελεύθερη έκφραση απόψεων, το να εκπροσωπεί ουσιαστικά το

μαθητή/τρια το να είναι κοινωνιοκράτης, να επιδιώκει ανάπτυξη παιδείας αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας μεταξύ των μαθητών.

Σε κάποια στοιχεία οι απόψεις των μαθητών περιλαμβάνουν αντικρουόμενα κριτήρια αφού κάποιοι μαθητές/τριες «θέλουν» ως εκπρόσωπό τους έναν αντικομοφομιστή ένα αμφισβητία της Διεύθυνσης του σχολείου και των εκπαιδευτικών και ενταγμένο στις «παρέες» και κάποιοι τον «θέλουν» ως κομοφομιστή, δηλαδή προσηλωμένο στις θεσμικές του υποχρεώσεις και συνεργάτη της Διεύθυνσης και των εκπαιδευτικών.

Παρατηρήθηκαν γενικευμένοι προσδιορισμοί των κριτηρίων επιλογής οι οποίοι πιθανόν να αναφέρονται σε γενικευμένες απόψεις της μαθητικής ή και εφηβικής κοινωνίας ή να αποτελούν ένδειξη έλλειψης επιχειρημάτων και πτωχού λεξιλογίου των ερωτώμενων.

Το θεσμικό πλαίσιο αναφέρεται ιδιαίτερα στο ρόλο των Μαθητικών Κοινοτήτων σε δράσεις ανάπτυξης πολιτιστικού προϊόντος, εδραίωσης δημοκρατικών και ανθρωπιστικών αρχών και οι μαθητές επιζητούν ηγετικά χαρακτηριστικά από τους εκπροσώπους τους τα οποία μπορεί να ενισχύσουν αυτή την παραγωγή στο σχολείο. Όμως διακρίνεται ουσιαστική εγκατάλειψη της δραστηριότητας ανάπτυξης πολιτισμού, παρατηρείται ενασχόληση με «ρηχά» θέματα και παρατηρούνται φαινόμενα αυταρχισμού, συγκρούσεων και ενεργειών οι οποίες δε συνάδουν με δημοκρατική συμπεριφορά από μεριάς των Συμβουλίων. Αυτό μας οδηγεί στο να εκτιμήσουμε ότι τα κύρια κριτήρια επιλογής είναι εκείνα τα χαρακτηριστικά τα οποία αναδεικνύουν ηγέτες οι οποίοι δεν ανταποκρίνονται στο πνεύμα της λειτουργίας των Μαθητικών Συμβουλίων και είναι απλά γνωστοί, φίλοι ή δημοφιλείς.

2ο Ερευνητικό Ερώτημα. Σε ποιο βαθμό συμμετέχουν α) οι εκλεγμένοι-εκπρόσωποι των μαθητών και β) το σύνολο των μαθητών στη λήψη αποφάσεων για το σχολείο και με ποιους τρόπους;

Σχετικά με το αν εισακούγονται οι απόψεις των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς, δηλαδή αν συμμετέχουν τυπικά ή άτυπα στη λήψη αποφάσεων, παρατηρείται έντονη διαφοροποίηση απόψεων. Εμφανίζονται απόψεις ότι ο Διευθυντής, ο Σύλλογος Διδασκόντων, οι εκπαιδευτικοί είτε ΔΕΝ λαμβάνουν υπόψη τις απόψεις των μαθητών είτε ΔΕΝ τους καταλαβαίνουν, ότι δεν έχουν λόγο σε σοβαρά πράγματα και γενικά δεν εκφράζονται με το ισχύον σύστημα. Εμφανίζονται όμως και απόψεις για το αντίθετο, ότι δηλαδή συνήθως οι εκπαιδευτικοί, λαμβάνουν υπόψη την άποψη των μαθητών και τους καταλαβαίνουν. Οι μαθητές δηλώνουν ότι ο συντηρητισμός των εκπαιδευτικών για το υφιστάμενο σύστημα, στον οποίο αποδίδεται το ότι ΔΕΝ θέλουν ν' αλλάξει το σύστημα, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εμπόδια στη βελτίωση ή την αλλαγή του συστήματος και στην εφαρμογή νέων καινοτόμων τρόπων συμμετοχής των μαθητών στην λήψη αποφάσεων για θέματα τα οποία τους αφορούν.

Το αν εισακούγονται οι μαθητές/τριες από τους εκπαιδευτικούς, αν δηλαδή οι μαθητές/τριες συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων, τυπικά ή άτυπα, διαφοροποιείται

ανάλογα με τις συνθήκες, δηλαδή αυτή καθ' αυτή την άποψη ή το αίτημα, το αν είναι σύμφωνο με τους τύπους, τις διατάξεις και τους νόμους οι οποίοι διέπουν την εκπαίδευση, τις εθιμικές συνθήκες οι οποίες έχουν διαμορφωθεί στο σχολείο, τον τρόπο υποστήριξης του αιτήματος, και -γιατί όχι- την ιδιοσυγκρασία και τις απόψεις του εκπαιδευτικού. Ειδικά αναφέρεται ότι εντοπίστηκε αντίληψη η οποία αναφέρεται στη σημασία του τρόπου υποστήριξης του αιτήματος (αν ένα αίτημα εκφράζεται με συγκεκριμένα επιχειρήματα, εισακούγεται). Σε κάθε περίπτωση, προτείνεται η περεταίρω διερεύνηση του ζητήματος μιας και θεωρείται ως καθοριστικής σημασίας για τα Μαθητικά Συμβούλια και τη σχολική ζωή γενικότερα.

Ως ανησυχητικό θεωρείται το ότι εντοπίστηκαν κι εδώ απόψεις σε πνεύμα περισσότερο «αποτελεσματικό» ότι οι μαθητές/τριες μπορούν να ακουστούν αν ενεργοποιήσουν τρίτους, και συγκεκριμένα, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και ακόμη πιο «αποτελεσματικό» αν προβούν σε ακραίους τρόπους δράσης όπως η κατάληψη. Στο σημείο αυτό τίθεται η άποψη ότι θα πρέπει να υπάρξει περεταίρω προβληματισμός για τους λόγους για τους οποίους οι μαθητές θεωρούν σαν έσχατο μέσο, για να ακουστεί η άποψή τους ή και να ικανοποιηθούν αιτήματά τους, την «τέταρτη εξουσία», τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ή αξιοποιούν ένα παράνομο τρόπο κινητοποίησης, τις καταλήψεις. Αυτά ίσως να φανερώνουν έλλειμμα δυνατοτήτων έκφρασης των μαθητών, ένα έλλειμμα το οποίο, αν υφίσταται θα πρέπει να καλυφθεί. Ίσως όμως, το ίδιο, να φανερώνει ευθύνη ή και ανεπάρκεια των εκπαιδευτικών ή της Διεύθυνσης του σχολείου οι οποίοι πιθανόν, με τις κατάλληλες ενέργειες και χειρισμούς, να είχαν τη δυνατότητα να ανταποκριθούν ώστε να μη χρειαστεί, οι μαθητές να καταφύγουν σε ακραίους τρόπους διεκδίκησης. Ακόμη, μπορεί να φανερώνουν προσφυγή σε τέτοιου τρόπου διεκδικήσεις οι οποίες δύναται να χαρακτηριστούν ως τρόπος να ακουστούν οι μη έχοντες ισχύ.

Αναφορικά στο αν το σύνολο των μαθητών συμμετέχει στη λήψη αποφάσεων καταρχάς επισημάνθηκε η άποψη ότι όλοι οι μαθητές μπορούν να ακουστούν και ότι οι μαθητές/τριες εκφράζονται αποτελεσματικά στις γενικές συνελεύσεις ή στις συλλογικές διαδικασίες-γενικότερα.

Ανησυχητική θεωρείται η επισήμανση αντιλήψεων για το ότι οι μαθητές δεν εισακούγονται επειδή οι συμμαθητές/τριες τους, τους θεωρούν ανώριμους, ότι υπάρχει δικτατορία της πλειοψηφίας και οι μειοψηφίες ΔΕΝ εισακούγονται, εισακούγεται η γνώμη της «Ολιγαρχίας» (ομάδες, παρέες) ή δεν ακούγεται η γνώμη όσων δεν έχουν την ικανότητα να την εκφράσουν λόγω συστολής ή αδυναμία έκφρασης. Εδώ, παρατηρούμε για άλλη μια φορά την έκφραση ανάγκης συλλογικότητας, της ανάγκης εφαρμογής «περισσότερης δημοκρατίας» στα Μαθητικά Συμβούλια αλλά και εφαρμογή καινοτόμων μέτρων και διαδικασιών ώστε να ακούγεται η άποψη μαθητών οι οποίοι δε διαθέτουν επικοινωνιακά χαρίσματα.

Ως εμπόδια στη συμμετοχή των μαθητών/τριων στη λήψη αποφάσεων αναφέρονται στοιχεία μεμπτού των μελών των μαθητικών συμβουλίων, και ο συντηρητισμός των

εκπαιδευτικών οι οποίοι, κατά την άποψη των μαθητών/τριων, ΔΕΝ θέλουν ν' αλλάξει το σύστημα. Τα στοιχεία μεμπτού, κατά τους ερωτώμενους, οφείλονται σε συμπεριφορές αδιαλλαξίας, ισχυρογνωμοσύνη, αυταρχισμό, απαξίωση των υπολοίπων και γενικώς-κακή εκπροσώπηση. Χαρακτηριστικά τα οποία αποδίδονται από τους ερωτώμενους στα μέλη των Μαθητικών Συμβουλίων και ενεργούν ως εμπόδια στην εφαρμογή αλλαγών με σκοπό την διεύρυνση της συμμετοχής των μαθητών/τριων στη λήψη αποφάσεων. Έτσι η απροθυμία για κάθε είδους συνεννόηση ή υποχώρηση, ο αυταρχισμός, η απαξίωση, η κακή εκπροσώπηση αλλά και τα στοιχεία λανθάνοντος ρατσισμού σε συνδυασμό με τις αναφορές στον κομφορμιστικό ή το συντηρητιστικό μαθητών/τριών (στο και για το υφιστάμενο σύστημα), υπονοούν ότι οι υφιστάμενοι εκπρόσωποι των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια και κυρίως οι μη άξιοι είναι εκείνοι οι οποίοι βλέπουν συντηρητικά το σύστημα και δεν θέλουν το να επέλθει κάποια αλλαγή «...γιατί τους βολεύει...». Αυτό επιβεβαιώνεται και από τα λεχθέντα για τη δικτατορία της πλειοψηφίας, για το ότι οι μειοψηφίες ΔΕΝ εισακούγονται και για το κλίμα έντασης ή ασυνεννοησίας στα Μαθητικά Συμβούλια .

Άλλα εμπόδια τα οποία αναφέρονται και συσχετίζονται με την τυπική εξουσία των εκπαιδευτικών είναι ο φόβος απαξίωσης από τους εκπαιδευτικούς αν προταθεί ή επιχειρηθεί συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων, προφανώς σε σημεία τα οποία δεν προβλέπονται από το ισχύον σύστημα εκπροσώπησης.

Επίσης, ως εμπόδιο στη συμμετοχή των μαθητών/τριων σε νέα μοντέλα λήψης αποφάσεων, επισημαίνεται η έλλειψη οργάνωσης, ως γενικότητα, και η φυγοπονία η οποία ουσιαστικά φανερώνει το ότι ο μαθητής/τρια είναι ήδη αποστασιοποιημένος ή θεωρεί ως ανώφελη την λειτουργία των Μαθητικών Συμβουλίων και δεν ενδιαφέρεται να αλλάξει κάτι.

Εμφανίζονται όμως και ενδείξεις συμμετοχής ή μη συμμετοχής στις λήψεις αποφάσεων λόγω της επιθυμίας των ιδίων των μαθητών. Αυτό είναι επόμενο λόγω του ότι για να εμποδιστεί κάποιος στη συμμετοχή του θα πρέπει να επιθυμεί αυτή τη συμμετοχή.

Εντοπίστηκε σημαντικός αριθμός απόψεων βάσει των οποίων οι μαθητές επιθυμούν να συμμετάσχουν στα Συμβούλια κι επομένως και στη λήψη αποφάσεων κατά το μάλλον ή ήττον. Ως λόγος συμμετοχής εμφανίζεται το γενικόλογο «έτσι επιθυμώ» αλλά και άλλες απαντήσεις γενικής έκφρασης όπως η διάθεση για προσφορά, η αναζήτηση εμπειριών, η ανάγκη ενημέρωσης και η περιέργεια. Επισημάνθηκαν και άλλες χαρακτηριστικές απαντήσεις όπως η προαγωγή της κοινωνικοκρατίας και της συλλογικότητας και η έκφραση και δράση αλληλεγγύης προς το/τη συμμαθητή/τρια. Αξιοσημείωτες απαντήσεις είναι ότι οι μαθητές/τριες θέλουν να συμμετάσχουν επειδή νοιώθουν υπεύθυνοι ή επειδή εκτιμούν ότι υπάρχει αναγκαιότητα για την εφαρμογή αξιοκρατίας στα Μαθητικά Συμβούλια. Αυτό πιθανόν να υπονοεί την άποψή τους ότι υπάρχει έλλειμμα υπευθυνότητας και αξιοκρατίας στα Μαθητικά Συμβούλια αλλά μπορεί να υπονοεί και ισχυρή αυτοεκτίμηση του/της ερωτώμενου/ης. Αναφορικά στους λόγους Μη συμμετοχής των μαθητών/τριων ιδιαίτερα

αξιοσημείωτο ότι σχεδόν όλες οι αντιλήψεις των ερωτώμενων αποδίδουν τους λόγους ΜΗ συμμετοχής στον ίδιο τον μαθητή, σε χαρακτηριστικά του ή αντιλήψεις του. Μόνο μία αποδίδεται σε «τρίτους» (αναφέρεται στη στάση των γονέων). Εντοπίζονται ως λόγοι μη συμμετοχής η φυγοπονία, η έλλειψη ικανοτήτων όπως, η συστολή, η ατολμία, η ανωριμότητα και η δυσκολία έκφρασης και η έλλειψη χρόνου είτε λόγω μεγάλων απαιτήσεων για τα μαθήματα ή για άλλες υποχρεώσεις. Χαρακτηριστικές είναι και οι αντιλήψεις ή οι στάσεις περί αποστασιοποίησης, αδιαφορίας για τα κοινά ή το ότι είναι ανώφελο να συμμετέχει κάποιος. Οι αντιλήψεις και οι απόψεις αυτές οι οποίες πιθανό να εμπίπτουν στα χαρακτηριστικά της «πολιτικής απάθειας» και πιθανότατα οφείλονται στην αναποτελεσματικότητα των Μαθητικών Συμβουλίων.

Όμως οι αντιλήψεις και οι στάσεις οι οποίες μπορεί να χαρακτηριστούν ως ρατσιστικές επειδή φανερώνουν λόγους μη συμμετοχής για λόγους ηλικίας, φύλου και εθνικότητας παρεκκλίνουν σημαντικά από το σκοπό λειτουργίας των Μαθητικών Συμβουλίων ως έκφραση της δημοκρατίας στη σχολική ζωή. Θεωρείται ότι το θέμα των λανθανουσών ρατσιστικών αντιλήψεων στους μαθητές/τριες και στα Μαθητικά Συμβούλια θα πρέπει να διερευνηθεί περισσότερο.

3ο Ερευνητικό Ερώτημα. Ποια η άποψη των μαθητών για το ισχύον καθεστώς συμμετοχής των μαθητικών συμβουλίων στη λήψη αποφάσεων για το σχολείο;

Τα Μαθητικά Συμβούλια, στη σημερινή σχολική πραγματικότητα, κατά κύριο λόγο, ασχολούνται με δραστηριότητες εκπροσώπησης των μαθητών/τριων γενικώς, βελτίωσης του σχολικού περιβάλλοντος, οργάνωσης εκδηλώσεων και εκδρομών, υποβολή προτάσεων για τη βελτίωση της Σχολικής Ζωής, επίλυση προβλημάτων της σχολικής κοινότητας, με λειτουργικά θέματα των Μαθητικών Συμβουλίων (π.χ. οργάνωση εκλογών) και την ενεργό συμμετοχή στη σχολική ζωή γενικότερα.

Καταρχάς, στο σχολικό περιβάλλον και στα περιβάλλοντα τα οποία εκλαμβάνονται ως προέκταση του τα θεωρούμενα ως πρόσωπα σε πράξεις και ρόλους ηγεσίας και εξουσίας, και επομένως ως δυνητικούς φορείς λήψης αποφάσεων, κατά τους μαθητές/τριες, είναι οι εκπαιδευτικοί είτε αυτόνομα, είτε ως Διεύθυνση είτε ως Σύλλογος Διδασκόντων. Διακρίνονται απόψεις ότι εξουσιαστικό ρόλο, στις Μαθητικές Κοινότητες, διαδραματίζει ο/η πρόεδρος του/των Μαθητικών Συμβουλίων, το 15μελές, αλλά και οι «πρώτοι τρεις», οι «πρώτους πέντε», παρέες και «κάποιοι» μαθητές οι οποίοι «κάνουν ότι θέλουν». Τα τελευταία, αναδεικνύουν άτυπες μορφές εξουσίας στα σχολεία, δηλαδή πηγές εξουσίας λίγων εντός και -κυρίως- εκτός των Μαθητικών Συμβουλίων. Ρόλους εξουσίας παίζουν, σε περιβάλλοντα τα οποία μπορεί να εκληφθούν ως προέκταση του σχολικού, οι γονείς των μαθητών/τριων, ο Διευθυντής Εκπαίδευσης και το Υπουργείο Παιδείας. Χαρακτηριστική είναι η επισήμανση ρόλων εξουσίας τρίτων, όπως των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.

Με βάση αυτούς του ρόλους ηγεσίας και εξουσίας, τα Μαθητικά Συμβούλια φαίνεται ότι χαρακτηρίζονται με κάποιες ιδιότητες αποτελεσματικότητας όπως δείγματα ενεργοποίησης και ενεργού συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων σχολική ζωή, ενέργειες κοινωνιοκρατίας, δείγματα ουσιαστικής εκπροσώπησης, αποτελεσματικότητας σε διοργανώσεις. Εμφανίζονται όμως και αντιλήψεις αναποτελεσματικότητας στην επίτευξη συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων και σημαντικές ενδείξεις ότι μερίδα μαθητών δεν έχει πειστεί για την αποτελεσματικότητα των Μαθητικών Συμβουλίων.

Όμως έντονη παρουσία έχουν αντιλήψεις για καταστάσεις οι οποίες οδηγούν τα Μαθητικά Συμβούλια στην αναποτελεσματικότητα όπως αντεγκλήσεις, συγκρούσεις, ανωριμότητα και ανευθυνότητα των εκπροσώπων. Αυτό, είναι άξιο προβληματισμού και περεταίρω αξιολόγησης ειδικά όταν έχει εκφραστεί η αντίληψη ότι κάποιιοι μαθητές είναι ακατάλληλοι ή και επικίνδυνοι για να εκφράζουν τη γνώμη των μαθητών. Σ' αυτό συνηγορεί και η καταγραφή σημαντικού αριθμού αντιλήψεων για αναποτελεσματικότητα, αυταρχισμό και «ολιγαρχία» κάποιων μέσω κι έξω από τα Μαθητικά Συμβούλια, για μη ουσιαστική εκπροσώπηση, για συγκεντρωτισμό των εκπροσώπων, για δικτατορία της πλειοψηφίας, για το ότι μειοψηφίες ΔΕΝ εισακούγονται, για αποσιώπηση και συγκάλυψη της παραβατικότητας και τέλος, για το άσκοπο της λειτουργίας των Μαθητικών Συμβουλίων. Αντιλήψεις για συγκάλυψη παραβατικότητας στο σχολείο προβληματίζουν ειδικά σε συνδυασμό με προτάσεις για τη συμμετοχή μαθητών στην εξέταση κυρώσεων εναντίον συμμαθητών τους.

Σαφώς αναφέρονται στοιχεία τα οποία χαρακτηρίζουν τα Μαθητικά Συμβούλια ως αποτελεσματικούς μετόχους στη λήψη αποφάσεων, τουλάχιστον δυνητικά. Αυτά είναι οι δημοκρατικές αρχές, οι αξίες και οι δράσεις, τα στοιχεία ηθικισμού των υποψηφίων και των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων, η ευσυνειδησία και η ακεραιότητα, η ουσιαστική εκπροσώπηση σε καλώς εννοούμενη επιχειρηματολογία, η επικοινωνία και η ακεραιότητα. Όμως αναφέρονται και στοιχεία τα οποία συντελούν καθοριστικά είτε στη μη λήψη αποφάσεων είτε στην λήψη αποφάσεων καταχρηστικών για τη μαθητική κοινωνία, ίσως και για το σχολείο. Τέτοια είναι ο η έλλειψη ηθικών αρχών που χαρακτηρίζει τους υποψηφίους, η ασυνειδησία ψηφοφόρων, η δημαγωγία, η ΜΗ ουσιαστική εκπροσώπηση, η ψήφος υπό πίεση ή φοβία. Αναφέρονται αντεγκλήσεις και συγκρούσεις μέσα στα Μαθητικά Συμβούλια, ανωριμότητα των μελών τους, ανευθυνότητα των εκπροσώπων.

Εντοπίστηκαν απόψεις οι οποίες μιλούν για δίκαιες εκλογές αλλά μιλούν και για ΜΗ δίκαιες εκλογές. Επισημάνθηκαν εκφράσεις για αναγκαιότητα επίβλεψης των εκλογών από τους εκπαιδευτικούς. Οι εν λόγω ρήσεις και υπονοήσεις, πιθανό να αναδεικνύουν έλλειψη δημοκρατικότητας στα Μαθητικά Συμβούλια και επομένως αδυναμία λήψης απόφασης η οποία να εκφράζει ακόμη και την πλειοψηφία, πόσο μάλλον να μεριμνά και για την άποψη μειοψηφιών, κυρίως όμως εκφράζουν έλλειψη εμπιστοσύνης και αθέμιτες σχέσεις ανισότητας και εξουσίας..

Ενδεικτικά αναφέρεται και χωρίς να σημαίνει ότι αυτό με βεβαιότητα προσάπτει ΑΝαποτελεσματικότητα στα Μαθητικά Συμβούλια, διαπιστώθηκε ότι οι μαθητές/τριες οι οποίοι/ες συμμετείχαν στην έρευνα αναφέρθηκαν περίπου τρεις φορές περισσότερο σε στοιχεία ΑΝαποτελεσματικότητας παρά σε στοιχεία αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων.

Σ' αυτά τα περιβάλλοντα και ιδιαίτερα στο σχολικό διακρίνεται έντονη διχογνωμία στο αν οι εκπαιδευτικοί λαμβάνουν ή όχι υπόψη τη γνώμη των μαθητών/τριών, την άποψή τους ή αν τους καταλαβαίνουν ή όχι. Πάντως διαπιστώθηκαν και αντιλήψεις περί ελλείμματος επικοινωνίας μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών και υστέρηση στην ενθάρρυνση συμμετοχής τους στη λήψη αποφάσεων. Διχογνωμία επίσης εντοπίζεται μεταξύ απόψεων περί ανάγκης συνεργασίας μαθητών - εκπαιδευτικών για μια καλύτερη σχολική ζωή και εκπαίδευση και περί του αντιθέτου, δηλαδή εμφανίζεται η αντίληψη της άκριτης αμφισβήτησης των εκπαιδευτικών.

Τα παραπάνω αποτελούν ισχυρές ενδείξεις ότι το ισχύον καθεστώς συμμετοχής των μαθητικών συμβουλίων στη λήψη αποφάσεων για το σχολείο τις περισσότερες φορές δεν ευνοεί τη λήψη αποφάσεων ή τη μεταφορά απόψεων στα τυπικά όργανα. Αυτό, δεν οφείλεται σε θεσμικές δεσμεύσεις ή εμπόδια αλλά σε χαρακτηριστικά των Μαθητικών Συμβουλίων και των μελών τους τα οποία είτε αδυνατούν να λάβουν αποφάσεις ωφέλιμες για το σχολείο και τους μαθητές ή αποφάσεις οι οποίες να εκφράζονται από την πλειονότητα των μαθητών και να μεριμνούν για τις μειονότητες είτε αδυνατούν να αποφασίσουν ή και να ασχοληθούν γενικότερα. Βέβαια, στο τελευταίο, μπορούν να αντιπαραβληθούν ενδείξεις ότι μπορεί να οφείλεται και στην κουλτούρα των ενηλίκων (Εκπαιδευτικών, Διευθυντών) οι οποίοι δεν δέχονται να παραχωρήσουν την δική τους εξουσία και τον έλεγχο στους ίδιους τους μαθητές πιθανόν επειδή ενδιαφέρονται για τη συνέχιση του ηγετικού ρόλου τον οποίο διαδραματίζουν στη σχολική κοινωνία. Αυτό επίσης αιτιολογεί και αντιλήψεις οι οποίες δείχνουν μη εμπιστοσύνη στα συλλογικά όργανα, αμφισβητούν την αποτελεσματικότητά τους και εντοπίζουν τάσεις εξατομίκευσης και αποξένωσης μαθητών. Έτσι συνάγεται η αναγκαιότητα περεταίρω διερεύνησης του θέματος. Εφόσον επιβεβαιωθούν τα συμπεράσματα της παρούσας, κρίνεται αναγκαία η λήψη μέτρων από την πολιτεία με σκοπό την αναπροσαρμογή της λειτουργίας των Μαθητικών Συμβουλίων στις δημοκρατικές αρχές και τους στόχους οι οποίοι προβλέπονται από το ισχύον θεσμικό πλαίσιο ή και περεταίρω θεσμικές βελτιώσεις.

4ο Ερευνητικό Ερώτημα. Ποιους καινοτόμους-πρωτοποριακούς τρόπους προτείνουν οι μαθητές για την συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων;

Αναφέρεται ως σημαντική διαπίστωση ότι εντοπίστηκαν αντιλήψεις οι οποίες υποστηρίζουν ότι το σύστημα πρέπει να μείνει ως έχει επειδή είναι ικανοποιητικό. Συναφώς, αναφέρθηκαν γενικές προτάσεις βελτίωσης του υφιστάμενου συστήματος όπως

ότι οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να υπολογίζουν τους μαθητές, να ενισχυθεί ο διάλογος μαζί τους και να αναπτυχθεί η συνεργασία με το σύλλογο γονέων. Με βάση την διατήρηση του υπάρχοντος συστήματος προτάθηκε η συμμετοχή των μαθητών/τριών σε αποφάσεις για την οργάνωση εξωδιδασκτικών δράσεων και εκδρομών, στις αποφάσεις για τους πόρους του σχολείου σε μαθητικά θέματα οικονομικών, εξοπλισμού και κάποιων διοικητικών διαδικασιών. Ως μεγάλης σπουδαιότητας χαρακτηρίζεται η πρόταση συμμετοχής των μαθητών στις συνεδριάσεις του συλλόγου διδασκόντων και οι προτάσεις για τη συμμετοχή των μαθητών/τριών στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας στο σχολείο και την προστασία των συμμαθητών/τριών τους και για τη συμμετοχή τους στην εξέταση επιβολής κυρώσεων στους/στις συμμαθητές/τριες τους και η πρόταση για συμμετοχή στη διαμόρφωση της διαδικασίας εκπαίδευσης και την εισαγωγή εκπαιδευτικής καινοτομίας. Βελτιωτικές του υφιστάμενου συστήματος μπορεί να χαρακτηριστούν οι προτάσεις «αποκεντρωμένων» τρόπων όπως συνελεύσεις σε μικρότερες ομάδες ή τμήματα ή και η συζήτηση μετά από κάθε μάθημα, μέσα από καθολική ψηφοφορία, μέσω περισσότερων Γενικών Συνελεύσεων ή με συζήτηση στην πρωινή συγκέντρωση του σχολείου. Όμως πιστεύεται ότι όλες οι προαναφερθείσες προτάσεις, θα πρέπει να διερευνηθούν περισσότερο για το αν είναι δόκιμο και ωφέλιμο να εφαρμοστούν.

Διαπιστώθηκε διχογνωμία στο θέμα της επιλογής των εκπροσώπων με κλήρωση αφού κάποιοι προτείνουν να επιλέγονται με κλήρωση για λόγους «ισονομίας και την αποφυγή «ολιγαρχίας» ή «δικτατορίας της πλειοψηφίας» και άλλοι προτείνουν να μην επιλέγονται με κλήρωση επειδή υπάρχει πιθανότητα να επιλεγούν ανίκανοι, αναποτελεσματικοί και επικίνδυνοι. Άλλη μια διχογνωμία αφορά στη συχνότητα εναλλαγής των εκπροσώπων αφού κάποιοι ερωτώμενοι προτείνουν συχνή αλλαγή εκπροσώπων, κυκλική εκπροσώπηση ή περιοδική εναλλαγή και κάποιοι άλλοι προτείνουν μη συχνή. Άλλες προτάσεις είναι το να επιλέγονται με κριτήρια επιμέλειας στις σχολικές υποχρεώσεις (καλοί μαθητές, με καλή συμπεριφορά), να επιλέγονται από το Διευθυντή του σχολείου, τους εκπαιδευτικούς, ή να επιλέγονται από σώμα εκλεκτόρων.

Αναφορικά στην ανάπτυξη τρόπων και διαδικασιών με στόχο να ακούγονται όλες οι απόψεις προτάθηκαν, η ανώνυμη ή επώνυμη επιστολή, ατομικό έντυπο αιτημάτων, email ή δημοσίευση στον πίνακα ανακοινώσεων. Οι μέθοδοι αυτοί δίνουν τη δυνατότητα σε κάθε μαθητή να εκφράσει την άποψή του άσχετα με τις ικανότητές του αλλά εντοπίζεται πιθανότητα απαξίωσης των Μαθητικών Συμβουλίων και αναποτελεσματικότητα λόγω πληθώρας αιτημάτων και κατάχρησης της ανωνυμίας από κάποιους.

Ως άξιες προβληματισμού και περεταίρω διερεύνησης αναφέρονται οι ακραίες προτάσεις οι οποίες υποστηρίζουν ότι οι απόψεις των μαθητών/τριων μπορεί να ακουστούν μέσω της οργάνωσης καταλήψεων, αποχής, κινητοποιήσεων και γενικότερα ακραίων τρόπων ή μέσω ενεργοποίησης των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.

Σύνοψη Συμπερασμάτων

Γενικές διαπιστώσεις της Έρευνας συνηγορούν στην αναγκαιότητα αναδόμησης του θεσμού των μαθητικών κοινοτήτων στη χώρα πρωταρχικά μέσω της μεταβολής της κουλτούρας όλων των εμπλεκόμενων στη σχολική ζωή και δευτερευόντως με μοχλό τη νομοθετική αναθεώρηση του σχετικού πλαισίου με κύριο στόχο την ανάγκη περαιτέρω ανάπτυξης του διαλόγου στα σχολεία (Συνήγορος του Πολίτη, 2017).

Τα προβλήματα τα οποία εντοπίστηκαν, κατά βάση, δεν αφορούν στο θεσμικό πλαίσιο αλλά στην εφαρμογή του θεσμού, στις στάσεις και συμπεριφορές μαθητών, εκπροσώπων, «ομάδων» αλλά και εκπαιδευτικών, πράγμα το οποίο μάλλον αναδεικνύει την αναγκαιότητα μεταβολής της κουλτούρας όλων των εμπλεκόμενων στη σχολική ζωή.

Διαπιστώνονται στοιχεία τα οποία υποστηρίζουν την αναγκαιότητα να δοθεί περισσότερος λόγος στις μαθητικές κοινότητες, περισσότερα καθήκοντα, ενθάρρυνση και ουσιαστικότερη υποστήριξη από τους εκπαιδευτικούς (Μαρκιανού, 2017), στοιχεία ότι είναι επιτακτικό να βελτιωθεί η ποιότητα των καθημερινών αλληλεπιδράσεων των εκπαιδευτικών με τους μαθητές (Πούλου, 2005) και στοιχεία ανησυχίας, στους μαθητές/τριες, για το ότι επικρατεί μια αυθαίρετη εξουσία από μεριάς των εκπαιδευτικών η οποία μεταδίδεται μέσω ρητών και άρρητων παιδαγωγικών πρακτικών (Γιαννούκος, 2019). Κατά την άποψη του Ερευνητή, τα στοιχεία αυτά αφορούν ένα ευρύτατο φάσμα της κοινωνικής ζωής στο σχολείο με σημαντικότερες επιδράσεις στην ψυχολογία, την διαπαιδαγώγηση και τελικά το μέλλον των μαθητών. Χαρακτηριστικό αυτών των στοιχείων αποτελεί η διαπίστωση ότι ο κύριος συντελεστής της υπόστασής τους αλλά και της δυνατότητας βελτίωσης των αρνητικών επιδράσεών τους αποτελεί ο τρόπος σκέψης, η κουλτούρα, των μαθητών/τριών, των εκπαιδευτικών και των γονέων. Επομένως, διαφαίνεται η αναγκαιότητα ανάπτυξης διαδικασιών επίδρασης σ' αυτή την κουλτούρα με σκοπό την ανάπτυξη της πολιτότητας, της δημοκρατικότητας, και της ευρύτερης συμμετοχής των μαθητών/τριών στη λήψη αποφάσεων που επηρεάζουν την σχολική ζωή τους.

Επίσης διαπιστώνεται ότι παραμένει ζητούμενο ως αίτημα η διασύνδεση παιδείας και δημοκρατίας, με την ανάδειξη του πολιτικού χαρακτήρα της παιδείας και τη συσχέτισή της με την έννοια του πολιτισμού (Τσιαντής, 2008; Παπαδόπουλος, 2016).

Έτσι διαπιστώνεται η ανάγκη μεταβολής στο θεσμό. Αυτό συνάδει με τα συμπεράσματα έρευνας της Alderson (2000) η οποία συμπερασματικά αναφέρει ότι η δημιουργία ενός αποτελεσματικού σχολικού συμβουλίου μπορεί να βελτιώσει σημαντικά τα πρότυπα συμπεριφοράς, αλλά αυτή η διαδικασία πρέπει να περιλαμβάνει περαιτέρω αλλαγές στα συστήματα και τις σχέσεις στο σχολείο (Alderson, 2000). Προτείνεται λοιπόν η δραστηριοποίηση της Πολιτείας με στόχο τη μεταβολής της κουλτούρας όλων των εμπλεκόμενων στη σχολική ζωή προς το δημοκρατικότερο και το πιο ανθρωπιστικό. Προτείνεται και μεταβολή η οποία να αφορά στην βελτίωση του πλαισίου λειτουργίας των μαθητικών συμβουλίων ώστε να εκφράζουν το μεγαλύτερο δυνατό ποσοστό των μαθητών, την ενθάρρυνση συμμετοχής και ανάπτυξης δραστηριοτήτων πολιτισμού στα σχολεία και ουσιαστική εκπροσώπηση όλων των μαθητών ώστε οι απόψεις-προτάσεις τους να προωθούνται στην ηγεσία και στο σύλλογο διδασκόντων του σχολείου, πάντα στο πλαίσιο των τριών αρχών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Εκπαίδευση για τη δημοκρατική

πολιτότητα δηλαδή, τα δικαιώματα και τις ευθύνες, την ενεργό συμμετοχή και την αξιολόγηση της πολυμορφίας (Bäckman & Trafford 2007).

Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Σύμφωνα με το Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006, οι ικανότητες του πολίτη ενδυναμώνουν τα άτομα ώστε να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνική ζωή, βασισμένες στη γνώση των κοινωνικών και πολιτικών εννοιών και δομών και στη δέσμευση για ενεργό και δημοκρατική συμμετοχή. Στην παρούσα διαφαίνεται ότι υφίσταται έλλειμμα ενδυνάμωσης των νέων, μαθητών/τριών τόσο σε ατομικό επίπεδο (έλλειμμα αυτοεκτίμησης, αυτοπεποίθησης, κοινωνικο-πολιτικής κατανόησης και της ικανότητας ανάληψης ρόλου επίδρασης στη λήψη απόφασης αλλά και σε κοινοτικό επίπεδο (έλλειμμα δεξιοτήτων αλληλεπίδρασης των Μαθητικών Κοινοτήτων και των άλλων σχολικών οργανώσεων με σκοπό την ικανοποίηση σχετικών αναγκών τους (Zimmerman, 1995). Προτείνεται λοιπόν περαιτέρω διερεύνηση του θέματος με στόχο τον εντοπισμό των κρίσιμων σημείων και την στοιχειοθέτηση προτάσεων για την αντιμετώπισή της και σκοπό την ανάπτυξη της ενεργούς και δημοκρατικής συμμετοχής των μαθητών/τριών στη λήψη αποφάσεων που αφορούν το παρόν και το μέλλον τους.

Η Alderson (2000) σημειώνει ότι τα σχολικά συμβούλια με τη συμμετοχή μόνο μαθητών είναι απίθανο να είναι αποτελεσματικά όταν το προσωπικό των σχολείων δεν εμπλέκεται σ' αυτά. Αυτό, κατά την άποψη του ερευνητή, αποτελεί σπουδαίο και ίσως «στοιχείο ταμπού» για τα ελληνικά δεδομένα του θεσμού των μαθητικών κοινοτήτων. Προτείνεται λοιπόν ερευνητική δραστηριότητα για την αποτελεσματικότητα αυτόνομης λειτουργίας των μαθητικών κοινοτήτων, όπως αυτά λειτουργούν σήμερα, ή τη λειτουργία μικτών σχολικών συμβουλίων εκπαιδευτικού προσωπικού και εκπροσώπων των μαθητών.

Επιπλέον θεωρείται ότι υφίσταται αναγκαιότητα της περαιτέρω διερεύνησης των αντιλήψεων, των στάσεων και των συμπεριφορών οι οποίες εντοπίστηκαν με σκοπό την αξιολόγησή τους, τη γενίκευσή τους και τον χαρακτηρισμό τους σε σημαντικά θέματα δημοκρατίας, ανθρωπισμού αλλά και λειτουργικότητας στα Μαθητικά Συμβούλια.

Τέτοια στοιχεία αποτελούν:

- Η πιθανή απαξίωση των μαθητικών συμβουλίων και οι επίσης πιθανές αιτίες της.
- Η πιθανή ΑΝαποτελεσματικότητα των μαθητικών συμβουλίων και οι επίσης πιθανές αιτίες της.
- Οι λόγοι για τους οποίους οι μαθητές για να εκφράσουν τη γνώμη τους θεωρούν σαν έσχατο «όπλο» ή να ικανοποιηθούν αιτήματά τους, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ή τις καταλήψεις.

- Η άποψη για τη διενέργεια δίκαιων ή μη εκλογών, η άποψη περί ολιγαρχίας ή/και δικτατορία της πλειοψηφίας στα Μαθητικά Συμβούλια.

7. Βιβλιογραφικές Παραπομπές

- Alderson, P. (2000). School students' views on school councils and daily life at school. *Children & Society*, 14(2), 121-134.
- Allix (2000) Transformational Leadership: Democratic or Despotic? *Educational Management Administration Leadership*, 28, 1.
- American Association of Critical-Care Nurses [AACN]. (2005). Standards for establishing and sustaining healthy work environments: a journey to excellence. Retrieved from <http://www.aacn.org/AACN/pubpolcy.nsf/vwdoc/workenv>.
- Antonakis, J., Avolio, B. J., & Sivasubramaniam, N. (2003). Context and leadership: An examination of the nine-factor full-range leadership theory using the Multifactor Leadership Questionnaire. *Leadership Quarterly*, 14, 261-295.
- Aquino, G. V. (1985). *Educational administration, theory and practice*. Manila: Rex Bookstore.
- Arndt, J., Schimel, J., Greenberg, J., & Pyszczynski, T. (2002). The intrinsic self and defensiveness: Evidence that activating the intrinsic self reduces self-handicapping and conformity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(5), 671-683.
- Australian Institute for Teaching and School Leadership [AITSL], (2014). *Australian Professional Standard for Principals and the Leadership Profiles*. ISBN: 978-1-925192-13-1. Retrieved from <https://www.aitsl.edu.au/>
- Avolio, B. J., Waldman, D. A., & Yammarino, F. J. (1991). Leading in the 1990s: The four I's of transformational leadership. *Journal of European industrial training*, 15(4).
- Bäckman, E., & Trafford, B. (2007). *Democratic governance of schools* (Vol. 383). Council of Europe.
- Bass, B. M., & Bass, R. (2008). *Handbook of leadership: Theory, research, and application*. Free Press.
- Bass, B. M., & Bass, R. (2009). *The Bass handbook of leadership: Theory, research, and managerial applications*. Simon and Schuster.
- Bass, B. M., & Riggio, R. E. (2014). *Transformational Leadership* (2nd ed.). New York: Routledge.
- Bass, B. M., Avolio, B. J., Jung, D. I., & Berson, Y. (2003). Predicting unit performance by assessing transformational and transactional leadership. *Journal of Applied*

Psychology, 88(2), 207-218.

- Bass, B.M. (1985). *Leadership and performance beyond expectations*. New York: Free Press.
- Bass, B.M., & Riggio, R.E. (2006). *Transformational Leadership* (2nd Ed), Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., New Jersey.
- Bell, J. (1997). *Μεθοδολογικός σχεδιασμός παιδαγωγικής και κοινωνικής έρευνας*. (Μτφρ.: Α. Β. Ρήγα). Αθήνα: Gutenberg.
- Bell, J. (2001). *Μεθοδολογικός σχεδιασμός παιδαγωγικής και κοινωνικής έρευνας: οδηγός για φοιτητές και υποψήφιους διδάκτορες*. Αθήνα: Gutenberg.
- Boal, K.B., & Bryson, J.M. (1988). Charismatic leadership: A phenomenological and structural approach. In J.G. Hunt, B.R. Baliga, H.P. Dachler, & CA. Schriesheim (Eds.), *Emerging Leadership Vistas* (pp. 5-28). Lexington, MA: Lexington Books.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.
- Braun, V., & Clarke, V. (2012). Thematic analysis. In H. Cooper (Ed.), *APA Handbook of Research Methods in Psychology* (pp. 51-77). American Psychological Association.
- Brett, P., Mompoin-Gaillard, P., Salema, M. H., & Keating-Chetwynd, S. (2009). *How all teachers can support citizenship and human rights education: a framework for the development of competences*. Council of Europe.
- BritainThinks. (2017). *What does Britain want from its leaders? A BritainThinks study*. UK, London, BritainThinks. Retrieved from <https://britainthinks.com/pdfs/BritainThinks-Leadership-Study-2017.pdf>
- Bush, T. (1995). *Theories of Educational Management*, 2nd edition. London: Paul Chapman Publishing.
- Bush, T., & Glover, D. (2003). *School Leadership: Concepts and Evidence*. National College for School Leadership.
- Bush, T. & Glover, D. (2014). School leadership models: what do we know?. *School Leadership & Management*, 34 (5), 553-571
- Cargo, M., Grams, G. D., Ottoson, J. M., Ward, P. & Green, L. W. (2003). Empowerment as fostering positive youth development and citizenship. *American Journal of Health Behavior*, 27(Supplement 1), 66 – 79.

- Chartrand, T. L., & Bargh, J. A. (1999). The chameleon effect: the perception–behavior link and social interaction. *Journal of personality and social psychology*, 76(6), 893.
- Chemers, M. (1997). *An integrative theory of leadership*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers. ISBN 978-0-8058-2679-1.
- Choi, J. (2006) A Motivational Theory of Charismatic Leadership: Envisioning Empathy, and Empowerment, *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 13, 24-43.
- Cialdini, R. B., & Goldstein, N. J. (2004). Social influence: Compliance and conformity. *Annu. Rev. Psychol.*, 55, 591-621.
- Clark. L., Sivakumaran, T., Hall, H., & Keels, B. (2015). Exploring and Enhancing School Leader Preparation: Using Communications Technology With Online Educational Leadership Internship Programs. *US-China Education Review A*, 5(6), 379-389. doi: 10.17265/2161-623X/2015.06.001
- Clarke, V., Braun, V. & Hayfield, N. (2015). Thematic analysis. In J. Smith (Ed.). *Qualitative psychology: A practical guide to research methods* (3rd ed.) (pp. 222-248). London: Sage.
- Cohen, L. & Manion, L. (1997). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*. (Μτφρ.: Ν. Παπαγεωργίου). Αθήνα: Μεταίχμιο-Έκφραση.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison K. (2000). *Research Methods in Education* (5th Ed.). London: Routledge Falmer.
- Conformist. (2020). Dictionary.com. Retrieved from <https://www.dictionary.com/browse/conformist>
- Council of Europe Committee of Ministers, Recommendation N° R (12). (2002). *Recommendation N°. R (12) of the Committee of Ministers to member states on education for democratic citizenship* (adopted on 16 October 2002 at the Ministers’ Deputies’ 802nd meeting)
- Deal, T., & Kennedy, A. (2000). *Corporate Cultures, The Rites and Rituals of Corporate Life*. Cambridge, MA: Perseus Publishing.
- Delgado-Gaitan, C. (1988). The value of conformity: Learning to stay in school. *Anthropology & Education Quarterly*, 19(4), 354-381.
- Della Porta, D., & Diani, M. (2020). *Social movements: An introduction*. John Wiley & Sons.

- DeLuca, T. (1995). *The two faces of political apathy*. USA: Temple University Press.
- Denzin, N.K., & Lincoln, Y.S. (2005a). *The Sage handbook of qualitative research* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Dotger, B. (2011). The School Leader Communication Model: An emerging method for bridging school leader preparation and practice. *Journal of School Leadership, 21*, 871-892.
- Edmonds, R., (1979). Effective Schools for the Urban Poor. *Educational Leadership, 37*, 15-24.
- Ellis, C. (2004). *The ethnographic I: A methodological novel about autoethnography* (Vol. 13). Rowman Altamira.
- Elmore, R. (2004). *Agency, reciprocity, and accountability in democratic education*. Pretoria: Ilern.
- Elmore, R. F. (2000). *Building a New Structure for School Leadership*. Washington, DC: Albert Shanker Institute. Retrieved from www.shankerinstitute.org/
- Erickson, R. J. (1994). Our society, our selves: Becoming authentic in an inauthentic world. *Advanced Development Journal, 6*(1), 27-39.
- European Ministers of Education. (2003). *Declaration by the European Ministers of Education on intercultural education in the new European context* (Standing Conference of European Ministers of Education, 21st session, Athens, Greece, 10- 12 November 2003).
- Evers, C. W., & Lakomski, G. (Eds.). (1996). *Exploring educational administration: Coherentist applications and critical debates*. Pergamon.
- Fereday, J., & Muir-Cochrane, E. (2006). Demonstrating rigor using thematic analysis: A hybrid approach of inductive and deductive coding and theme development. *International Journal of Qualitative Methods, Qualitative Methods, 5*(1). Retrieved From <https://www.ualberta.ca>
- Finn, C. E., Jr. (2003a). *Foreword. Better Leaders for America's Schools: A Manifesto*. Washington, DC: Thomas B. Fordham Institute. Retrieved from www.edexcellence.net/institute/publication/
- Frandsen, B. (2014). Nursing leadership management & leadership styles. AANAC, *American Association of Nurse Assessment Coordination: Denver, CO, USA*.
- Furnham, A. (2005). *The Psychology of Behaviour at Work*. East Sussex UK: Psychology Press.

- Gall, J. P., Gall, M. D., & Borg, W. R. (1999). *Applying educational research: A practical guide*. Longman Publishing Group.
- George, B. (2003). *Authentic Leadership: Rediscovering the Secrets to Creating Lasting Value*. San Francisco, Calif: Jossey-Bass.
- Getzels, J. W., Lipham, J. M., & Campbell, R. F. (1968). *Educational administration as a social process: Theory, research, practice*. Harper & Row.
- Giannakaki, M. S., & Batziakas, G. (2016). 'This is a beautiful school.' 'This school is useless!!' Explaining disengagement in a Greek vocational school through the examination of teacher ideologies. *Research in Post-Compulsory Education*, 21 (4), 409-433. DOI: 10.1080/13596748.2016.1226585
- Giannakaki, M. S., Flynn, B. P., Hayes, D. N., Fitzsimons, S., & Emerson, L. (2018). *Teachers' Beliefs about Education and Children's Voice Practices in the Island of Ireland Final Project Report*.
- Giannakaki, M. S., McMillan, I. D., & Karamichas, J. (2018). Problematising the use of education to address social inequity: Could participatory action research be a step forwards?. *British educational research journal*, 44(2), 191-211.
- Gibbs, G. (1988). *Learning by doing: A guide to teaching and learning methods*. Further Education Unit.
- Greenfield, T. B. (2013). Theory about organization: a new perspective and its implications for schools. In H. Tomlinson (Ed.), *Educational Management: Major Themes in Education*. London, UK: Routledge.
- Gregory Stone, A., Russell, R. F., & Patterson, K. (2004). Transformational versus servant leadership: A difference in leader focus. *Leadership & Organization Development Journal*, 25(4), 349-361.
- Guirdham, M. (2002) *Interactive Behaviour at Work* (3rd Edition) Essex UK: Financial Times/Prentice Hall.
- Hallinger, P., & Heck, R. (1999). Can leadership enhance school effectiveness?. *Educational management: Redefining theory, policy and practice*, 178-190.
- Haris, P., & Manatakis, H. (2013). *Children's Voices A principled framework for children and young people's participation as valued citizens and learners*.
- Harris, A., & Jones, M. (2019). Leading for equity. *School Leadership & Management*, 39(5), 391-393. DOI: 10.1080/13632434.2019.1669788

- Hart, R. A. (1992). Children's participation: From tokenism to citizenship (No. inness92/6).
- Herbert, M. (1998). Ψυχολογικά προβλήματα της παιδικής ηλικίας. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Hinchey, P. (2001). *Student Rights: A Reference Handbook*. CA: ABC-CLIO.
- Horwitz, I. B., Horwitz, S. K., Daram, P., Brandt, M. L., Brunicardi, F. C., & Awad, S. S. (2008). Transformational, transactional, and passive-avoidant leadership characteristics of a surgical resident cohort: analysis using the multifactor leadership questionnaire and implications for improving surgical education curriculums. *Journal of Surgical Research*, 148(1), 49-59
- House, R. J., & Mitchell, T. R. (1975). *Path-goal theory of leadership* (No. TR-75-67). WASHINGTON UNIV SEATTLE DEPT OF PSYCHOLOGY.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2012). *Educational Administration: Theory, Research, and Practice* (9th ed.). McGraw-Hill Higher Education. ISBN-13: 9780078024528
- Hughes, T. A. (2014). Idealized, Inspirational, and Intellectual Leaders in the Social Sector: transformational Leadership and the Kravis Prize. *CMC Senior Theses*. Paper 906. Retrieved from http://scholarship.claremont.edu/cmc_theses/906
- Jennings, L. B., Parra-Medina, D. M., Hilfinger-Messias, D. K. & McLoughlin, K. (2008). Towards a critical theory of youth empowerment. *Journal of Community Practice*, 14(1-2), 31 – 55.
- Katz, D., & Kahn, R. L. (1978). *The social psychology of organizations* (Vol. 2, p. 528). New York: Wiley.
- Knight, J. (2019). Why Teacher Autonomy Is Central to Coaching Success. *Educational Leadership*, 77(3),14-20. Retrieved from <http://www.ascd.org/books-publications.aspx>
- Kymlicka, W. (1999) 'Education for Citizenship', in Halstead, J. M. and McLaughlin, T. H. (eds) *Education and Morality*. London: Routledge.
- Kymlicka, W. (2010). *Η πολιτική φιλοσοφία της εποχής μας*, (Μτφρ. Γ. Μολύβας). Αθήνα: Πόλις.
- Langdrige, D. (2004). *Introduction to Research Methods and Data Analysis*. Harlow: Pearson Education
- Lansdown, G. (2011). *Every child's right to be heard: a resource guide on the UN committee on the rights of the child general comment no. 12*. London: Save

the Children/United Nations Children's Fund.

- Leithwood, K., Jantz, D. & Steinbach, R. (1999). *Changing Leadership for Changing Times*. Buckingham: Open University Press.
- Lewin, K., Lippitt, R., & White, R. K. (1939). Patterns of aggressive behavior in experimentally created "social climates". *The Journal of social psychology*, 10(2), 269-299.
- Liden, R. C., Wayne, S. J., Zhao, H., & Henderson, D. (2008). Servant leadership: Development of a multidimensional measure and multi-level assessment. *The leadership quarterly*, 19(2), 161-177.
- MacBeath, J. (2005). Leadership as distributed: a matter of practice. *School Leadership & Management*, 25:4, 349-366. DOI: 10.1080/13634230500197165
- Mallick, K., & Verma, G. (2005). *Researching education: Perspectives and techniques*. Routledge.
- Mantzoukas, S. (2007). Ποιοτική έρευνα σε έξι εύκολα βήματα. [Qualitative research in six easy steps. Epistemology, methods and presentation']. *Nursery Review*, 46(1), 236-246.
- Marshall, T.H., & Bottomore, T. (1995). *Ιδιότητα του Πολίτη και Κοινωνική Τάξη*. Ο. Στασινοπούλου (Μετφρ.). Αθήνα: Gutenberg.
- Martínez, X. U., Jiménez-Morales, M., Masó, P. S. & Bernet, J. T. (2016). Exploring the conceptualization and research of empowerment in the field of youth. *International Journal of Adolescent and Youth*, 22(4), 405 – 418.
- McKenna, E. (2006) *Business Psychology and Organisational Behaviour*, 4th edition New York: Psychology Press.
- Meehan, B. T., Hughes, J. N., & Cavell, T. A. (2003). Teacher–student relationships as compensatory resources for aggressive children. *Child development*, 74(4), 1145-1157.
- Mill, J. S. (1887). *On liberty*. Longmans, Green.
- Moss, S. A., & Ritossa, D. A. (2007). The impact of goal orientation on the association between leadership style and follower performance, creativity and work attitudes. *Leadership & Organization Development Journal*, 3(4), 433-456.
- Noland, A., & Richards, K. (2015). Servant teaching: An exploration of teacher servant leadership on student outcomes. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*, 15(6), 16-38.

- Northhouse, P. G. (2013). *Leadership: Theory and practice*. Thousand Oaks, C.A.: Sage Publication, Inc..
- O'Shea, K. (2003). A Glossary of terms for education for democratic citizenship. *Education For Democratic Citizenship*.
- Oakland, J. S. (2014). *Total quality management and operational excellence: text with cases*. Routledge.
- Onyszkiewicz, J. (2007). Συζήτηση για τα Ανθρώπινα δικαιώματα στον κόσμο και πολιτική της ΕΕ στον τομέα αυτόν - Αποστολές της ΕΕ για την παρακολούθηση των εκλογών: στόχοι, πρακτικές και μελλοντικές προκλήσεις, Τετάρτη 7 Μαΐου 2008. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο:Βρυξέλες. Διαθέσιμο από <https://europarl.europa.eu>
- Organization for Economic Co-Operation and Development (OECD). (2001). *Education at a Glance 2006 - Highlights* (Online document). Editor.
- Organization for Economic Co-Operation and Development (OECD). (2006). *Education at a Glance – OECD Indicators 2001 Highlights* (Online document). Editor.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Perie, M., Baker, D.P., & Whitener, S. (1997). *Job Satisfaction Among America's Teachers: Effects of Workplace Conditions, Background Characteristics, and Teacher Compensation*. Washington, DC: U.S. Department of Education, Office of Educational Research and Improvement, National Center for Education Statistics, NCES 97-471.
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Moorman, R. H., & Fetter, R. (1990). Transformational leader behaviors and their effects on followers' trust in leader, satisfaction, and organizational citizenship behaviors. *The leadership quarterly*, 1(2), 107-142.
- Qualifications and Curriculum Authority. (1998). Education for Citizenship and the Teaching of Democracy in Schools. *Report of the Advisory Group on Citizenship*.
- Rappaport, J. (1987). Terms of empowerment/exemplars of prevention: Toward a theory for community psychology. *American journal of community psychology*, 15(2), 121-148.
- Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December

- 2006 on key competences for lifelong learning 2006/962/EC. (2006). *Official Journal of the European Union*.
- Reyes, M. R., Brackett, M. A., Rivers, S. E., White, M., & Salovey, P. (2012). Classroom emotional climate, student engagement, and academic achievement. *Journal of educational psychology, 104*(3), 700.
- Robson, C. (2010). *Έρευνα του Πραγματικού Κόσμου*. Athens: Gutenberg. [Robson, C.(1993). *Real World Research*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.].
- Rosenberg, M. (1954). Some determinants of political apathy. *Public Opinion Quarterly, 18*(4), 349-366.
- Sahibzada, S., Kakakhel, S. J., & Khan, A. (2016). Role of Leaders' Idealized Influence and Inspirational Motivation on Employees' Job Satisfaction. *University of Haripur Journal of Management (UOHJM), 1*(2), 86-92.
- Sarup, M. (2017). *Education State and Crisis: A Marxist Perspective* (Vol. 47). Routledge.
- Schooleducationgateway.(n.d.). Πολιτότητα [online]. Retrived from https://www.schooleducationgateway.eu/el/pub/theme_pages/citizenship.htm
- Senior,B., & Fleming, J. (2006). *Organizational change* (3rd ed.). Financial Times Prentice Hall. ISBN: 0273695983
- Sfantou, D., Laliotis, A., Patelarou, A., Sifaki-Pistolla, D., Matalliotakis, M., & Patelarou, E. (2017, October). Importance of leadership style towards quality of care measures in healthcare settings: a systematic review. In *Healthcare* (Vol. 5, No. 4, p. 73). Multidisciplinary Digital Publishing Institute.
- Sharratt, L. (2018). *Clarity: What Matters Most in Learning, Teaching, and Leading*. Thousand Oaks, California: Corwin Press.
- Sheridan, S., & Samuelsson, I. P. (2001). Children's conceptions of participation and influence in pre-school: A perspective on pedagogical quality. *Contemporary Issues in Early Childhood, 2*(2), 169-194.
- Shirey, M. R. (2006). Authentic leaders creating healthy work environments for nursing practice. *American journal of critical care, 15*(3), 256-267.
- Southworth, G. (2002). *Distributed leadership in action: a study of current practice in schools* (Nottingham, National College of School Leadership).
- Spilt, J. L., Koomen, H. M., Thijs, J. T., & Van der Leij, A. (2012). Supporting teachers' relationships with disruptive children: The potential of relationship-focused

- reflection. *Attachment & Human Development*, 14(3), 305-318.
- Stoll, L., & Fink, D. (1996). *Changing our Schools*. Milton Keynes, Open University Press.
- Torrington, D., Hall, L., Taylor, S. and Atkinson, C. (2014). *Human Resource Management*. 9th ed. Pearson.
- Trent, J. W., & Craise, J. L. (1967). Commitment and conformity in the American college. *Journal of Social Issues*.
- Wallerstein, I. (2010). Δημοκρατία, καπιταλισμός και μετασχηματισμός. Στο: S. Hall, M. Hardt, A. Negri κ.ά. *Η απραγματοποίητη δημοκρατία* (σσ. 81-102). (Μτφρ. Ε. Πανάγου). Αθήνα: Futura.
- Warnick, B. (2015). *Understanding Student Rights in Schools*. NY: Teachers College Press.
- Willig, C. (2013). *Introducing qualitative research in psychology*. McGraw-hill education (UK).
- Willig, C. (2015). Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στην ψυχολογία: Εισαγωγή. Τσέλιου Ελ., μεταφρ. Αυγήτα Ε., Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg, σελ, 44.
- Willis, P. (1977). *Learning to Labour: How Working Class Kids Get Working Class Jobs*. London: Saxon House. Ανακτήθηκε από: <https://www.depts.ttu.edu>
- Wong, N. T., Zimmerman, M. A., & Parker, E. A. (2010). A typology of youth participation and empowerment for child and adolescent health promotion. *American journal of community psychology*, 46(1-2), 100-114.
- Wyse, D. (2001). Felt tip pens and school councils: Children's participation rights in four English schools. *Children & Society*, 15(4), 209-218.
- Young, D. J. (1998). *Characteristics of Effective Rural Schools: A Longitudinal Study of Western Australian Rural High School Students*.
- Yukl, G. (1989a). *Leadership in Organizations* (2nd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Yukl, G. (1989b). Managerial leadership: A review of theory and research. *Journal of management*, 15(2), 251-289.
- Yukl, G. (2013). *Leadership in Organizations* (8th edition). London: Pearson Education.
- Yukl, G., & Chavez, C. (2002). Influence tactics and leader effectiveness. *Leadership*,

139-165.

Zimmerman, M. A. (1995). Psychological empowerment: Issues and illustrations. *American journal of community psychology*, 23(5), 581-599.

Αθανασίου (2015). *Σχολική ηγεσία και εκπαιδευτική αλλαγή. Δυνάμεις επιρροής και παιχνίδια πολιτικής*. Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 2015, 125-140.

Ανδρής, Ε. (2016). Διεύθυνση και Ηγεσία Ο ρόλος του Διευθυντή της Σχολικής Μονάδας. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 2015(1), 150-155.

Βαϊνάς, Κ. (2011). *Σκοποθεσία της Αγωγής της Εκπαίδευσης & της Διδακτικής Πράξης. Διδακτική Θεώρηση των Σκοπών σε Όλα τα Επίπεδα της Παιδαγωγικής και Διδακτικής Πράξης*. Αθήνα: Έλλην.

Βασιλειάδου, Δ., & Διερωνίτου, Ε. (2014). Η εφαρμογή της μετασχηματιστικής ηγεσίας στην εκπαίδευση. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών-Επιστημονικών Θεμάτων*, 30, 92-108.

Βουνάτσου, Ε., & Καλογιάννης, Σ. (2018). Συζητώντας με φοιτητές για το «πολιτικό»: Αναπαραστάσεις της νεολαίας για την πολιτειότητα και την πολιτική συμμετοχή (undergraduate thesis). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Ψυχολογίας. Ανακτήθηκε από <https://www.researchgate.net/>

Γεωργαντά, Κ., & Ξενικού, Α. (2007). Μετασχηματιστική και συναλλακτική ηγεσία: Η υπόθεση της επαύξησης αναφορικά με την οργανωτική κουλτούρα και την ταύτιση με τον οργανισμό. *PSYCHOLOGY*, 14(4), 410-423.

Γιαννούκος, Δ. (2019). *Η εκπαιδευτική πολιτική για τη σχολική πειθαρχία: η διαμόρφωση του νέου θεσμικού πλαισίου για τα σχολεία Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (ΦΕΚ 120Β', 23-01-2018) (Μεταπτυχιακή Διατριβή)*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Γόγολα, Α., & Κατσή, Α. (2017). Ρόλοι και διαδικασίες λήψης απόφασης σε επίπεδο σχολικού οργανισμού. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, 6(1), 237-254.

Δάφνη, Α. (χ.η.). *Όλα όσα πρέπει να γνωρίζουν οι μαθητές για τα δικαιώματά τους* (online). Ανακτήθηκε από <https://www.nomikoi-prosanatolismoi.com>

Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Μαγνησίας. (2019). *Η Πολιτεία Αφουγκράζεται τους Μαθητές Ι, Κοινό Σχολικό Συμβούλιο Λυκείων και ΣΜΕΑΕ Μαγνησίας 2018, Πρακτικά Ημερίδας*. Βόλος: Αυτοέκδοση. ISBN: 978-960-98473-2-2. ISSN: 2654-0800. Ανακτήθηκε από

- Ελληνική Δημοκρατία, Ν1566. (1985). *Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις*. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ167/30-09-1985 τΑ΄.
- Ελληνική Δημοκρατία, Ν2101. (1992). *Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού*. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο. ΦΕΚ192/02-12-1992 τΑ΄.
- Ελληνική Δημοκρατία, ΥΑ543. (1998). *Τρόπος λειτουργίας Σχολικού Συμβουλίου*. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο. ΦΕΚ1174/11-11-1998 τΒ΄.
- Ελληνικό Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων [ΥΠΕΠΘ]. (1986). *Υπουργική Απόφαση 23.613/6/Γ24094/23.09.1986 (ΦΕΚ 619/Β΄/26.09.1986): Κανονισμός λειτουργίας μαθητικών κοινοτήτων*. Ελλάδα, Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.
- Ελληνικό Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων [ΥΠΕΠΘ]. (2002). *Υπουργική Απόφαση Φ.353.1./324/105657/Δ1/8.10.2002 (ΦΕΚ Β΄ 1340): Καθορισμός των ειδικότερων καθηκόντων και αρμοδιοτήτων των προϊσταμένων και περιφερειακών υπηρεσιών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, των διευθυντών και υποδιευθυντών των σχολικών μονάδων και ΣΕΚ και των συλλόγων διδασκόντων*. Ελλάδα, Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.
- Ελληνικό Υπουργείο Εσωτερικών [ΥΠΕΣ]. (2011). *Υπουργική Απόφαση 8440/2011 (ΦΕΚ 318/Β΄/25.02.2011): Καθορισμός λειτουργίας των Σχολικών Επιτροπών και ρύθμιση οικονομικών θεμάτων αυτών*. Ελλάδα, Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.
- Ελληνικό Υπουργείο Εσωτερικών [ΥΠΕΣ]. (2019). *Υπουργική Απόφαση 63967/13.09.2019 (ΦΕΚ 3537/Β΄/20.09.1919): Τροποποίηση της 8440/2011 υπουργικής απόφασης «Καθορισμός λειτουργίας των σχολικών επιτροπών και ρύθμιση οικονομικών θεμάτων αυτών» (Β΄ 318)*. Ελλάδα, Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.
- Ελληνικό Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων [ΥΠΑΙΘ]. (2020). *Υπουργική Απόφαση 20883/ΓΔ4/13.02.2020 (ΦΕΚ Β΄ 456): Εκδρομές-Εκπαιδευτικές επισκέψεις και μετακινήσεις μαθητών/τριών Δημόσιων και Ιδιωτικών σχολείων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης εντός και εκτός της χώρας*. Ελλάδα, Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.
- Ισαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας*. Athens: *Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών*. Retrieved from

<https://repository.kallipos.gr/handle/11419/5826>.

- Ιωσηφίδης, Θ. (2003). *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Καλλιοντζή, Β., & Ιορδανίδης, Γ. (2019). Η μετασχηματιστική ηγεσία στη δημόσια δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα: διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, 8(1), 112-128. doi:<http://dx.doi.org/10.12681/hjre.20797>
- Κατσαρός, Ι. (2008). *Οργάνωση και διοίκηση της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Κέντρο Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής της Γ.Σ.Ε.Ε. [ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ]. (2017). 2016 Ετήσια έκθεση για την εκπαίδευση. Αθήνα: Συγγραφείς. ISBN: 978-618-5006-25-9.
- Κιαμίλη, Φ. (2013). *Η ιστορία των μαθητικών κοινοτήτων*. Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία, Πρόγραμμα «Δημοκρατία και Εκπαίδευση». Ανακτήθηκε από <http://foundation.parliament.gr>
- Κούσουλός, Α. Μπούνιας, Κ. & Καμπουρίδης, Γ. (2004). Συμμετοχική διοίκηση και διαδικασία λήψης αποφάσεων στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. *Επιθεώρηση εκπαιδευτικών θεμάτων*. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, τεύχος 9, σ.σ. 33-41.
- Κωνσταντινίδου, Χ. (2002). Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και η Παραγωγή Νοήματος. Θεωρητικές προσεγγίσεις και προοπτικές. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 108-109, 139-188.
- Κωνσταντινούδης, Ν. (2019). Στυλ ηγεσίας: νέες προοπτικές και προκλήσεις (διπλωματική εργασία). Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Διοίκηση Επιχειρήσεων, Κατεύθυνση: Διαχείριση Ανθρώπινου Δυναμικού (HR), Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- Κωνσταντοπούλου, Σ. (2019). *Στάθμιση «Κλίμακας Αποτελεσματικότητας/ Ενδυνάμωσης των Νέων - Ψυχική υγεία»* (Μεταπτυχιακή Διατριβή). Βιβλιοθήκη Επιστημών Υγείας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ανακτήθηκε από <https://pergamos.lib.uoa.gr>
- Λαζάρου, Μ., & Λαζάρου, Δ. (2019). Η Μετασχηματιστική ηγεσία στον χώρο της εκπαίδευσης. 3^ο Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Συνέδριο ΣΕΠΕ Λακωνικής: *Αυτόνομο Σχολείο: Μύθοι και Πραγματικότητα*, Νοέμβριος. Ελλάδα: Γύθειο. Ανακτήθηκε από <https://www.researchgate.net/>
- Λεοντίνη, Ε. (2005). Η φιλελεύθερη - κοινοτιστική διαμάχη στη σύγχρονη αναλυτική πολιτική φιλοσοφία. *Ελληνική φιλοσοφική επιθεώρηση*, 22, 23-

- Μαντζούκας, Σ. (2003). Έρευνα και αντιληπτικά περιγράμματα: Τα είδη και η χρησιμότητά τους για τους ερευνητές νοσηλευτές. *Νοσηλευτική*, 42, 405–413.
- Μαρκιανού, Ε. (2017). Ο λόγος στις μαθητικές κοινότητες. *Πηγή Παιδείας* [online]. Ανακτήθηκε από <https://pigiipaideias.gr/>
- Ματσαγγούρας, Η., & Μακρή-Μπότσαρη, Ε. (2003). Επαγγελματική ικανοποίηση και αυτοεκτίμηση των εκπαιδευτικών: εννοιολογική οριοθέτηση, σπουδαιότητα και παράγοντες πρόβλεψης. *Ανάκληση στις*, 1(03), 2018.
- Μπαλατσού, Δ. (2012). Νέοι: υποδουλωμένοι στη μάζα ή αντικομφορμιστές; [online]. *Τηλεπνύκα*. Ανακτήθηκε από <https://telepnyka.wordpress.com>
- Μπουραντάς, Δ. (2002). *Μάνατζμεντ. Θεωρητικό Υπόβαθρο: Σύγχρονες Προοπτικές*. Αθήνα: Μπένου.
- Νικολάου, Σ. (2006). Από την Ιδιότητα του Πολίτη στην Ιδιότητα του Ευρωπαίου Πολίτη στη Δημοκρατική Πολιτεία – Ο ρόλος της Εκπαίδευσης. Στο Ελληνικό Ινστιτούτο Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης [ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.] (Εκδ.), *3ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα: Κριτική, Δημιουργική, Διαλεκτική Σκέψη στην Εκπαίδευση: Θεωρία και Πράξη*, Αθήνα, 13-14 Μαΐου 2006. Αθήνα: Εκδότης.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου. (χ.η.). *Ενεργός Πολιτότητα* [online]. Ανακτήθηκε από http://www.pi.ac.cy/pi/index.php?option=com_content&id=955.
- Παπαδόπουλος, Κ. (2016). Για μια εκπαίδευση στην πολιτειότητα με δημοκρατικό προσανατολισμό υπό συνθήκες νεοφιλελεύθερης ιδεολογικής ηγεμονίας. *Έρκυνα, Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών–Επιστημονικών Θεμάτων*, 8, 19-32.
- Παπανούτσος, Ε. Π. (1975). *Το δίκαιο της πυγμής*. Αθήνα: Δωδώνη.
- Παπαοικονόμου, Α. (2015). Οι στάσεις των μαθητών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης απέναντι στη λειτουργία των μαθητικών κοινοτήτων. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, 4, 177-194.
- Πασιαρδής, Π. (2004). *Εκπαιδευτική ηγεσία. Από την περίοδο της ευμενούς αδιαφορίας στη σύγχρονη εποχή*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Πούλου, Μ. Σ. (2015). Κοινωνικές και Συναισθηματικές Δεξιότητες Εκπαιδευτικών, Σχέσεις Εκπαιδευτικών – Μαθητών και Μαθητική Συμπεριφορά: Αντιλήψεις Εκπαιδευτικών. *Hellenic Journal of Psychology*, 12, 129-155.

- Πραστάκος, Γ. (2006). *Διοικητική Επιστήμη – Λήψη Επιχειρησιακών Αποφάσεων στην Κοινωνία της Πληροφορίας*. 2^η έκδ., Αθήνα: Σταμούλη.
- Ράπτης Ν. & Βιτιλάκη, Χ. (2007). *Ηγεσία και Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων: Η ταυτότητα του Διευθυντή της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη.
- Σαΐτη, Α. (1999). Ο ρόλος των οργάνων λαϊκής συμμετοχής στην εκπαίδευση: η περίπτωση του σχολικού συμβουλίου. *Διοικητική Ενημέρωση*, τεύχος 14, σ.σ. 40-52.
- Σαΐτης, Χ. (2008α). *Ο Διευθυντής στο Δημόσιο Σχολείο*. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Σαΐτης, Χ. (2008β). *Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης - Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Συνήγορος του Πολίτη. (2007). *Ημέρες διαλόγου: προτάσεις για ένα σχολείο που μας σέβεται και μας υπολογίζει*. Εκδότης. Ανακτήθηκε από <https://www.synigoros.gr>
- Συνήγορος του Πολίτη. (2009). *Ο ρόλος των μαθητών στην σύνταξη και εφαρμογή Σχολικών Κανονισμών*. Εκδότης. Ανακτήθηκε από <https://www.synigoros.gr>
- Συνήγορος του Πολίτη. (2017). *Διερεύνηση της Γνώμης Μαθητών/Μαθητριών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Σχετικά με τη Λειτουργία των Μαθητικών Κοινοτήτων*. Εκδότης. Ανακτήθηκε από <https://www.synigoros.gr>
- Τσιαντής, Γ. (2008). Παιδεία χωρίς παιδιά, πολιτική χωρίς πολίτες: εκπαιδεύοντας κοσμο- πολίτες ή υπηκόους μιας μεταμοντέρνας οικουμενικής συνθήκης;. Στο: Κ. Βουδούρης (Επιμ.), *Παιδεία: η εκπαίδευση στην εποχή της οικουμενικότητας* (σσ. 362-380). Αθήνα: Ιωνία.
- Τσιώλης, Γ. (2014). *Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική.
- Τσιώλης, Γ. (2015). Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων: διλήμματα, δυνατότητες, διαδικασίες. Στο Γ. Πυργιωτάκης και Χρ. Θεοφιλίδης (Επιμ.), *Ερευνητική μεθοδολογία στις κοινωνικές επιστήμες και στην εκπαίδευση. συμβολή στην επιστημολογική θεωρία και την ερευνητική πράξη* (σσ. 473-498). Αθήνα: Πεδίο.
- Τσιώλης, Γ. (2018). Θεματική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων. Στο Γ. Ζαϊμάκης (Επιμ.), *Ερευνητικές διαδρομές στις Κοινωνικές Επιστήμες. Θεωρητικές – Μεθοδολογικές Συμβολές και Μελέτες Περίπτωσης* (σσ. 97-125).

Πανεπιστήμιο Κρήτης – Εργαστήριο Κοινωνικής Ανάλυσης και Εφαρμοσμένης Κοινωνικής έρευνας.

Χυτήρης, Λ. (2006). *Μάνατζμεντ – Αρχές Διοίκησης Επιχειρήσεων*. Αθήνα: Interbooks.

Ψημίτης, Ι., & Καζάκος, Α. (2013α). *Το δικαίωμα της ψήφου: Από τα σφαιρίδια και τα ψηφοδέλτια στην ηλεκτρονική ψηφοφορία*. Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία, Πρόγραμμα «Δημοκρατία και Εκπαίδευση». Ανακτήθηκε από <http://foundation.parliament.gr>

Ψημίτης, Ι., & Καζάκος, Α. (2013β). *Μαθητικές κοινότητες: Κοινότητα και αντιπροσώπευση*. Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία, Πρόγραμμα «Δημοκρατία και Εκπαίδευση». Ανακτήθηκε από <http://foundation.parliament.gr>

Παραρτήματα

Παράρτημα 1 – Το Αντιληπτό Περίγραμμα του Ερευνητή

Το Αντιληπτό Περίγραμμα του Ερευνητή αφορά στο φαινόμενο το οποίο διερευνά μέσω της παρούσας Έρευνας, δηλαδή το θέμα της Μαθητικής Ηγεσίας και της Συμμετοχής της στη Λήψη Αποφάσεων

Σχετικά με την ιδιότητα και τις εμπειρίες του Ερευνητή, αναφέρεται ότι έχει εικοσιπενταετή εμπειρία τόσο στη θέση του εκπαιδευτικού όσο και σε θέσεις ευθύνης ως Υποδιευθυντής και Διευθυντής σχολικής μονάδας. Έτσι του δόθηκε η ευκαιρία να αντιληφθεί ότι ο τρόπος που αντιμετωπίζονται οι μαθητές από τη σχολική ηγεσία μπορεί να λειτουργήσει καταλυτικά στη δημιουργία κατάλληλου για την μάθηση κλίματος. Ο ίδιος αναφέρει ότι η αντιμετώπιση των μαθητών ως ενεργών πολιτών, η ουσιαστική συμμετοχή τους στις λήψεις αποφάσεων κι όχι η τυπική-θεσμική διαδικασία όπου απλά υφίστανται τα σχολικά συμβούλια επειδή ο νόμος το ορίζει, σχεδόν πάντα ευνοεί την ανάπτυξη σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ του ηγέτη του σχολείου και των μαθητών των σχολικών συμβουλίων. Αντίθετα όταν η συμμετοχή και η παρουσία των μαθητών κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων δεν είναι παρεμβατική και η άποψή τους θεωρείται ανώριμη, μη πραγματοποιήσιμη η και εξωπραγματική δημιουργείται κλίμα απέχθειας προς το περιβάλλον του σχολείου και συχνά αντιπαραθέσεων μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών με αποτέλεσμα οι σχέσεις των δύο πλευρών να είναι οξυμένες.

Περιγραμματακά, για το θέμα της Μαθητικής Ηγεσίας και της Συμμετοχής της στη Λήψη Αποφάσεων, ο Ερευνητής, θεωρεί ότι παρά το γεγονός ότι πολλοί μαθητές έχουν πράγματι καινοτόμες ιδέες και επιθυμούν να συμμετάσχουν στη λήψη αποφάσεων αυτό δεν είναι εφικτό διότι ομάδες μαθητών σφετερίζονται τις ηγετικές θέσεις των μαθητικών συμβουλίων και προωθούν τις προσωπικές τους απόψεις χωρίς να εφαρμόζουν δημοκρατικές διαδικασίες. Αυτό αναγκάζει τους μαθητές που πράγματι ώριμα σκεπτόμενοι επιθυμούν να συμμετάσχουν ενεργά στα μαθητικά συμβούλια, αισθανόμενοι ότι παραγκωνίζονται, παραιτούνται του δικαιώματος αυτού για συμμετοχή διότι δεν επιθυμούν να εμπλακούν σε δυσάρεστες καταστάσεις βίας και εκφοβισμού.

Ειδικά για τις τωρινές [έτος 2020] Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων ο Ερευνητής γνωρίζει ότι τα μαθητικά συμβούλια περιορίζονται σε ρόλο αγγελιοφόρου των αποφάσεων του συλλόγου καθηγητών ώστε απλά να γνωστοποιούνται οι αποφάσεις των καθηγητών προς το σύνολο των μαθητών των τάξεων. Επίσης διεκπεραιώνουν οικονομικές διαδικασίες όπως η συλλογή χρημάτων για εκδρομές η για δωρεές κατά τις ημέρες των εορτών. Συνήθως, και εάν ερωτηθούν τα μαθητικά συμβούλια για άλλα θέματα όπως ο τόπος η ο χρόνος μιας εκδρομής, ως άποψη του μαθητικού συμβουλίου υιοθετείται η άποψη 3-4 μελών του.

Η γνώμη του Ερευνητή για τα κριτήρια επιλογής των εκπροσώπων των μαθητών/τριών από τους συμμαθητές τους είναι ότι κατά κανόνα οι μαθητές θέτουν ως πρωταρχικό κριτήριο την γνωριμία. Στις μικρότερες τάξεις συνήθως ψηφίζουν μαθητές με τους οποίους ήταν συμμαθητές από το γυμνάσιο ενώ στις μεγαλύτερες τάξεις ψηφίζουν μαθητές με τους οποίους κάνουν παρέα και έχουν ομαδοποιηθεί μαζί τους. Επίσης μετά από προτροπή κυρίως με χρήση εκφοβισμού ή και βίας οι πιο αδιάφοροι για τα κοινά μαθητές ή μαθητές χωρίς αυτοπεποίθηση ψηφίζουν άτομα με σκοπό την δημιουργία κλίματος αστάθειας στο σχολείο, κυρίως καταλήψεων και διαμάχης με τους καθηγητές. Επί του θέματος συμπληρώνει ότι οι περισσότεροι μαθητές εισέρχονται στο σχολικό περιβάλλον αγνοώντας τις βασικές αρχές του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι οι οποίες δε συζητούνται στο οικογενειακό περιβάλλον του κάθε μαθητή, και όταν αυτό συμβαίνει δεν δίνονται οι σωστές κατευθυντήριες γραμμές. Μόνο λίγοι μαθητές πολιτικοποιημένοι εξ αιτίας κυρίως τη συμμετοχή των γονιών τους στα κοινά αντιμετωπίζουν με ωριμότητα και υπευθυνότητα τα θέματα της εκλογής των εκπροσώπων τους.

Η άποψη του Ερευνητή, αναφορικά στη συμμετοχή των Μαθητικών Συμβουλίων στη λήψη αποφάσεων για τη σχολική ζωή είναι ότι ενώ η πολιτεία έχει θεσπίσει την υποχρεωτική παρουσία των μαθητικών συμβουλίων σε ορισμένες περιπτώσεις όπου θα πρέπει υποχρεωτικά οι μαθητές να συμμετέχουν ή να φαίνεται ότι συμμετέχουν ενεργά. Παράδειγμα η συγκατάθεσή τους για την πραγματοποίηση εκδρομών (επιλογή ταξιδιωτικού πρακτορείου) χωρίς ωστόσο να προκύπτει θέμα μη υλοποίησης εάν το μαθητικό συμβούλιο δεν συμμετέχει στη διαδικασία. Δυστυχώς η συμμετοχή των μαθητικών συμβουλίων σε ουσιαστικά ζητήματα είναι ανύπαρκτη όπως για παράδειγμα η άποψή τους για το αναλυτικό πρόγραμμα εκπαίδευσης η και κάτι πολύ πρόσφατο όπως η χρήση καμερών στις αίθουσες για αναμετάδοση των μαθημάτων όπου κανείς δεν ζήτησε τη γνώμη τους.

Ειδικά για την αποτελεσματικότητα των Μαθητικών Συμβουλίων στη λήψη αποφάσεων για τη σχολική ζωή, η άποψη του Ερευνητή είναι ότι κατ' αρχάς, τα μαθητικά συμβούλια κατά την έναρξη της σχολικής χρονιάς ξεκινάνε έχοντας στόχο την ενεργή συμμετοχή τους στα δρώμενα του σχολείου. Στη συνέχεια οι μαθητές βλέποντας ότι οι συμμετοχή τους δεν παίζει ουσιαστικό ρόλο απογοητεύονται και τα περισσότερα μέλη παραιτούνται ή διατηρούν την ιδιότητά τους ως μέλη των μαθητικών συμβουλίων μόνο για τυπικούς λόγους. Η διάθεσή τους για ενεργή συμμετοχή παρουσιάζει κορύφωση μετά την ετήσια εκλογή τους με σύνηθες αποτέλεσμα την διακοπή των μαθημάτων (αποχή βαφτισμένη κατάληψη) προκειμένου να ακουστούν τα αιτήματά τους εκ των οποίων σπανίως υλοποιούνται κάποια. Η αγωνιστική διάθεση σταματά κάπου μετά τις διακοπές των Χριστουγέννων όπου κύριο και βασικό μέλημα είναι ο προορισμός κάποιας πολυήμερης εκδρομής με πρωταγωνιστές τον πρόεδρο του 15μελους και ίσως ακόμη 2-3 μέλη.

Η άποψη του Ερευνητή για το αν τα Μαθητικά Συμβούλια διαμορφώνουν δημοκρατικούς πολίτες και επιδρούν στη συμμετοχή του μαθητή στα κοινά, είναι ότι αυτό συμβαίνει σε

όσους από τους μαθητές προέρχονται από οικογένειες όπου κάποιος από τους γονείς ασχολείται με τα κοινά είναι ενήμεροι για τον τρόπο λειτουργίας, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μαθητικών συμβουλίων κι αυτό διότι έχουν ενημερωθεί σχετικά από το οικογενειακό τους περιβάλλον. Αντίθετα μαθητές που οικογενειακά δεν έχουν κάποια συναναστροφή με άτομα που ασχολούνται με τα κοινά σχηματίζουν συχνά λανθασμένη εντύπωση για τον τρόπο που μπορεί ένας σημερινός μαθητής και αυριανός ενήλικας να μεταβληθεί σε δημοκρατικό πολίτη. Ο μαθητής αντιλαμβάνεται ότι παρότι έχει απόψεις για το περιβάλλον που ζει, σήμερα το σχολικό και αύριο της κοινωνίας, αυτές πιθανότατα δεν προωθηθούν και δεν ληφθούν υπ όψιν στην λήψη αποφάσεων. Αυτό ως γεγονός τον αποθαρρύνει στο να συμμετέχει στο μέλλον ενεργά.

Αναφορικά στους λόγους για τους οποίους οι μαθητές συμμετέχουν ή δεν συμμετέχουν στα Μαθητικά Συμβούλια ο Ερευνητής θεωρεί ότι αρκετοί μαθητές συμμετέχουν στα κοινά διότι πράγματι επιθυμούν να έχουν ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση του σχολικού περιβάλλοντος. Βέβαια λίγοι εξ αυτών συνεχίζουν μέχρι το τέλος της θητείας τους να πιστεύουν σθεναρά το ίδιο και είτε απλά συνεχίζουν χωρίς τον αρχικό ζήλο είτε παραιτούνται. Ο ίδιος συνεχίζει λέγοντας ότι μία άλλη κατηγορία αφορά μαθητές που κάνοντας χρήση της “εξουσίας” που κατέχουν, απολαμβάνουν διάφορα προνόμια όπως η μη συμμετοχή στο μάθημα λόγω συνδικαλιστικών υποχρεώσεων με αποτέλεσμα να δικαιολογείται από το σύστημα η απουσία τους ή και ακόμα η κακή επίδοσή τους και να προάγονται ή και να απολύονται από το σχολείο χωρίς πράγματι να το αξίζουν. Κάποιοι άλλοι συμμετέχουν με στόχο δημιουργίας παραβατικού ή αποσταθεροποιητικού κλίματος στο σχολείο απολαμβάνοντας την κάλυψη που η θέση τους παρέχει. Οι μαθητές αυτοί έχουν συνήθως ηγετικό προφίλ και παρακινούν τις μάζες σε μη σύννομες συμπεριφορές που δυστυχώς μένουν ατιμώρητες με αποτέλεσμα να διαστρεβλώνεται η έννοια της δημοκρατίας. Έτσι οι σημερινοί μαθητές και αυριανοί πολίτες διαμορφώνουν την άποψη ότι δημοκρατία είναι να κάνει κάποιος ότι επιθυμεί αφού η όποια πράξη του είτε θα παραμείνει ατιμώρητη είτε η τιμωρία θα έχει ανασταλτικό χαρακτήρα στα πλαίσια του σωφρονισμού

Τέλος, ο Ερευνητής αναφέρει ιδέες για καινοτόμες προτάσεις διεύρυνσης της συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων για τους μαθητές. Κατ’ αρχάς αναφέρει ότι οι μαθητές πρέπει να κατανοήσουν ότι το σχολείο τους ανήκει και θα πρέπει η συμμετοχή τους στη λήψη να είναι ενεργή. Συνεχίζει αναφέροντας την άποψή του ότι σε αυτή την κατεύθυνση θα πρέπει να βοηθήσουν οι εκπαιδευτικοί προσπαθώντας να διαμορφώσουν το χαρακτήρα των μαθητών ενισχύοντας την διάθεσή τους για συμμετοχή στα κοινά. Ακολούθως υποστηρίζει ότι βασική προϋπόθεση είναι να αντιληφθούν οι μαθητές ότι κάθε παράνομη ενέργεια θα τιμωρηθεί. Θα πρέπει να κατανοήσουν την διαφορά μεταξύ νόμιμων δημοκρατικών ενεργειών από παράνομες ενέργειες κάτι που δυστυχώς δεν έχει επιτευχθεί μέχρι σήμερα. Επίσης οι απόψεις των μαθητών όχι μόνο θα πρέπει να προωθούνται από την ηγέτη του σχολείου αλλά αφού φιλτραριστούν να ενισχυθούν και να καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια για την υλοποίησή τους. Όσο οι μαθητές βλέπουν ότι οι προτάσεις τους δεν

λαμβάνονται υπ όψιν, τόσο τους δημιουργείται συναίσθημα απαισιοδοξίας ώστε και ως ενήλικοι πολίτες να αισθάνονται το ίδιο. Προς αυτή την κατεύθυνση θα πρέπει να είναι η βοήθεια και των εκπαιδευτικών κάθε σχολείου και του συλλόγου γονέων- κηδεμόνων αλλά και του Δήμου ώστε τα μαθητικά συμβούλια να έχουν ουσιαστικό ρόλο ύπαρξης.

Παράρτημα 2 – Ερωτήσεις της Συνέντευξης

Έρευνα

για τη Μαθητική Ηγεσία και τη Συμμετοχή των μαθητών/τριων στη Λήψη Αποφάσεων

Ερωτήσεις προς τους Μαθητές και τις Μαθήτριες

1. Με ποια κριτήρια επέλεξες τους εκπροσώπους της τάξης σου και του 15μελούς;
2. Πως κατά τη γνώμη σου εξασφαλίζεται η διαφάνεια κατά την εκλογή των εκπροσώπων σας;
3. Για ποιους λόγους συμμετέχεις/δεν συμμετέχεις στα μαθητικά συμβούλια του σχολείου σου;
4. Κατά τη γνώμη σου ποιες αποφάσεις σας αφορούν και στις οποίες θα πρέπει να συμμετάσχετε άμεσα;
5. Με ποιο τρόπο μπορούν να εκφράζονται οι απόψεις του συνόλου των μαθητών για θέματα της σχολικής κοινότητας;
6. Ποια εμπόδια υπάρχουν για τη συμμετοχή σου στο μαθητικό συμβούλιο;
7. Οι αποφάσεις του συλλόγου των καθηγητών λαμβάνουν υπ όψη τη γνώμη σου; Πως το καταλαβαίνεις αυτό; Τι συμβαίνει;
8. Μπορεί και με ποιους τρόπους να βελτιωθεί ο τρόπος που συμμετέχεις στη λήψη αποφάσεων της μαθητικής σου ζωής;
9. Υπάρχουν κατά τη γνώμη σου ομάδες μαθητών που δεν εκπροσωπούνται και για ποιους λόγους συμβαίνει αυτό;
10. Με ποιους τρόπους πιστεύεις ότι η γνώμη σου για θέματα του σχολείου μπορούν να φτάσουν ως το Υπουργείο Παιδείας;
11. Θα ήθελες να συμμετέχεις σε μαθητικό συμβούλιο για ένα μικρό διάστημα π.χ. ένα μήνα; Γιατί;
12. Θα ήταν λειτουργικό να αλλάζουν οι εκπρόσωποι των μαθητών πιο συχνά π.χ. κάθε μήνα; Είναι αυτό εφικτό;

13. Έχεις τρόπους να προτείνεις ώστε περισσότεροι μαθητές να εκπροσωπούν εκ περιτροπής τους συμμαθητές τους;
14. Με ποιο εντελώς νέο τρόπο θα πρότεινες να μεταφέρεται η άποψη σου στο σύλλογο των καθηγητών;
15. Ποια εμπόδια πιστεύεις ότι υπάρχουν ώστε να εφαρμοστούν νέοι τρόποι συμμετοχής των μαθητών σε αποφάσεις που τους αφορούν μέσα στη μαθητική ζωή;

Παράρτημα 3 – Αριθμητικά στοιχεία συνεντεύξεων και δημογραφικά στοιχεία

Αριθμητικά στοιχεία των συνεντεύξεων και δημογραφικά στοιχεία των ερωτώμενων

Χαρακτηρισμός Ερωτώμενου	Φύλο	Καταγωγή	Τύπος Σχολείου Φοίτησης	Ωράριο Σχολείου Φοίτησης	Αριθμός λέξεων οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν για τις απαντήσεις
K1	Κορίτσι	Ελληνική	ΓΕΛ	Ημερήσιο	577
K2	Κορίτσι	Ελληνική	ΓΕΛ	Ημερήσιο	502
K3	Αγόρι	Ελληνική	ΕΠΑΛ	Εσπερινό	585
K4	Αγόρι	Αλλοδαπή	ΓΕΛ	Ημερήσιο	705
K5	Κορίτσι	Ελληνική	ΓΕΛ	Ημερήσιο	665
K6	Αγόρι	Ελληνική	ΕΠΑΛ	Ημερήσιο	502
K7	Αγόρι	Ελληνική	ΕΠΑΛ	Ημερήσιο	364
K8	Κορίτσι	Ελληνική	ΓΕΛ	Ημερήσιο	339
K9	Αγόρι	Ελληνική	ΓΕΛ	Ημερήσιο	462
K10	Κορίτσι	Αλλοδαπή	ΕΠΑΛ	Ημερήσιο	293

Η Μέση Τιμή των αριθμών των λέξεων οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν για τις απαντήσεις είναι **499**
 Ο Μέγιστος αριθμός των λέξεων ο οποίος χρησιμοποιήθηκε για όλες τις απαντήσεις ενός ερωτώμενου είναι: **705**
 Ο Ελάχιστος αριθμός των λέξεων ο οποίος χρησιμοποιήθηκε για όλες τις απαντήσεις ενός ερωτώμενου είναι: **293**

Αριθμητικά στοιχεία των Ερωτήσεων των Συνεντεύξεων

Ερώτηση στη Συνέντευξη	Αριθμός λέξεων οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν για τις απαντήσεις στην ερώτηση.
1. Με ποια κριτήρια επέλεξες τους εκπροσώπους της τάξης σου και του 15μελούς;	384
2. Πως κατά τη γνώμη σου εξασφαλίζεται η διαφάνεια κατά την εκλογή των εκπροσώπων σας;	313
3. Για ποιους λόγους συμμετέχεις/δεν συμμετέχεις στο μαθητικό συμβούλιο του σχολείου σου;	420
4. Κατά τη γνώμη σου ποιες αποφάσεις σας αφορούν και στις οποίες θα πρέπει να συμμετάσχετε άμεσα;	447

Ερώτηση στη Συνέντευξη	Αριθμός λέξεων οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν για τις απαντήσεις στην ερώτηση.
5. Με ποιο τρόπο μπορούν να εκφράζονται οι απόψεις του συνόλου των μαθητών για θέματα της σχολικής κοινότητας;	413
6. Ποια εμπόδια υπάρχουν για τη συμμετοχή σου στο μαθητικό συμβούλιο;	246
7. Οι αποφάσεις του συλλόγου των καθηγητών λαμβάνουν υπ όψη τη γνώμη σου; Πως το καταλαβαίνεις αυτό; Τι συμβαίνει;	329
8. Μπορεί και με ποιους τρόπους να βελτιωθεί ο τρόπος που συμμετέχεις στη λήψη αποφάσεων της μαθητικής σου ζωής;	254
9. Υπάρχουν κατά τη γνώμη σου ομάδες μαθητών που δεν εκπροσωπούνται και για ποιους λόγους συμβαίνει αυτό;	239
10. Με ποιους τρόπους πιστεύεις ότι η γνώμη σου για θέματα του σχολείου μπορούν να φτάσουν ως το Υπουργείο Παιδείας;	263
11. Θα ήθελες να συμμετέχεις σε μαθητικό συμβούλιο για ένα μικρό διάστημα π.χ. ένα μήνα; Γιατί;	201
12. Θα ήταν λειτουργικό να αλλάζουν οι εκπρόσωποι των μαθητών πιο συχνά π.χ. κάθε μήνα; Είναι αυτό εφικτό;	284
13. Έχεις τρόπους να προτείνεις ώστε περισσότεροι μαθητές να εκπροσωπούν εκ περιτροπής τους συμμαθητές τους;	285
14. Με ποιο εντελώς νέο τρόπο θα πρότεινες να μεταφέρεται η άποψη σου στο σύλλογο των καθηγητών;	258
15. Ποια εμπόδια πιστεύεις ότι υπάρχουν ώστε να εφαρμοστούν νέοι τρόποι συμμετοχής των μαθητών σε αποφάσεις που τους αφορούν μέσα στη μαθητική ζωή;	371
<p>Η Μέση Τιμή των αριθμών των λέξεων οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν για τις απαντήσεις είναι 313</p> <p>Ο Μέγιστος αριθμός των λέξεων ο οποίος χρησιμοποιήθηκε για όλες τις απαντήσεις της ερώτησης είναι: 447 (4^η ερώτηση)</p> <p>Ο Ελάχιστος αριθμός των λέξεων ο οποίος χρησιμοποιήθηκε για όλες τις απαντήσεις της ερώτησης είναι: 201 (11^η ερώτηση)</p>	

Παράρτημα 4 – Απομαγνητοφωνημένα Κείμενα των Απαντήσεων

Παράρτημα 5 – Ερωτήσεις της Συνέντευξης – Απαντήσεις – Μοτίβα - Κωδικοί

Ερώτηση - Απαντήσεις - Μοτίβα -Κωδικοί - Κατηγορίες - Θεματικές Ενότητες

Θεματικές Ενότητες-Κατηγορίες	ΘΕ 1		ΘΕ 2		ΘΕ 3	ΘΕ 2	ΘΕ 4	ΘΕ 3		ΘΕ 5		ΘΕ 6	ΘΕ 7	ΘΕ 6
	ΚΑΤ 1	ΚΑΤ 2	ΚΑΤ 3	ΚΑΤ 4	ΚΑΤ 5	ΚΑΤ 6	ΚΑΤ 7	ΚΑΤ 8	ΚΑΤ 9	ΚΑΤ 10	ΚΑΤ 11	ΚΑΤ 12	ΚΑΤ 13	
<p>1. Με ποια κριτήρια επέλεξες τους εκπροσώπους της τάξης σου και του 15μελούς;</p>	ΑΑΣ*	ΑΑΑ*	%*	ΜΤ*										
		Κωδικοί: Οι Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων περιλαμβάνουν/επιδρούν...	Κωδικοί: Κριτήρια επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση μου είναι...	Κωδικοί: Κριτήρια ΜΗ επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση μου είναι...	Κωδικοί: Στις Σχέσεις εξουσίας στο Σχολείο, ρόλο διαδραματίζει...	Κωδικοί: Επιδήμημα Ηγετικά χαρακτηριστικά & ικανότητες των εκπροσώπων των μαθητών αποτελούν...	Κωδικοί: Στοιχεία Διαμόρφωσης που καθορίζονται (ή του μαθητή και κοινότη) συμμετοχή του στα κοινά είναι το αντίθετος	Κωδικοί: Στοιχεία αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	Κωδικοί: Στοιχεία Αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	Κωδικοί: Λόγοι συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Λόγοι μη συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Αποφύγες των μαθητών: Οι μαθητές ... (εισακούγονται) ... , μέσα από ... από ...	Κωδικοί: Κατανομές προτάσεις διδρασης της συμμετοχής στην λήψη αποφάσεων είναι...	Κωδικοί: Εμπόδια στη συμμετοχή των μαθητών/μαθηριων σε νέα μοντέλα λήψης αποφάσεων αποτελεί ...
K1	577	36	6,24	6,67	Εκπροσώπηση, Επίλυση Προβλημάτων-Γενικός	Ικανότητα-Γενικός, Προσφορά στο Σχολείο-Γενικός, Ουσιαστική Εκπροσώπηση-Γενικός, Δυνατότητα Επίλυσης Προβλημάτων-Γενικός, Αποφασιστικός/Θεληματικός	Ικανότητα-Γενικός, Προσφορά στο Σχολείο-Γενικός, Δυνατότητα Επίλυσης Προβλημάτων-Γενικός, Θεληματικός	Ουσιαστική Εκπροσώπηση						
K2	502	46	9,16	6,67	Οργάνωση Εκδηλώσεων, Βελτίωση Σχολικού Περιβάλλοντος	Δημοτικότητα (2), Αντιμπατόση Δυσκολιών-Γενικός, Ικανότητα-Γενικός	Αντιμπατόση Δυσκολιών-Γενικός							
K3	585	45	7,69	6,67	Οργάνωση Εκδηλώσεων, Βελτίωση Σχολικού Περιβάλλοντος	Γνωριμία-Φιλία, Επικοινωνιακός	Εκφορά Λόγου, Επικοινωνία, Δηματογία							
K4	705	70	9,93	6,67	Εκπαιδευτικός (2)	Καλός Χαρακτήρας-Γενικός, Κομοφομιστής(2), Ευγένεια, Γνωριμία/Φιλία	Καλός Χαρακτήρας-Γενικός, Κομοφομιστής(2), Ευγένεια, Επικοινωνία, Ικανότητα-Γενικός	Ενεργοποίηση-Γενικός						
K5	665	61	9,17	6,67	Εκπαιδευτικός	Θάρρος Έκφρασης/Αυτοπεποίθηση, Προθυμία να ακούει, Ταπεινοφρόνηση, Ουσιαστική Εκπροσώπηση-Γενικός, Ενσυναίσθηση, Κοινωνιοκράτης	Θάρρος Έκφρασης/Αυτοπεποίθηση, Ενσυναίσθηση, Ταπεινοφρόνη, Κοινωνιοκράτης	Ουσιαστική Εκπροσώπηση						
K6	502	56	11,16	6,67	Εκπαιδευτικός	Ενεργητικότητα(2), Ταπεινοφρόνηση, Κομοφομιστής(2), Επικοινωνικός, Προσφορά στο Σχολείο-Γενικός	Ταπεινοφρόνηση, Συνέπεια, Ευγένεια, Ενεργητικότητα, Επικοινωνικότητα	Ταπεινοφροσύν η, Ενεργητικότητα	Ενεργοποίηση-Γενικός					
K7	364	24	6,59	6,67	Εκπαιδευτικός	Καλός Χαρακτήρας-Γενικός, Γνωριμία/Φιλία, Προσφορά στο Σχολείο-Γενικός	Καλός Χαρακτήρας-Γενικός, Ουσιαστική Εκπροσώπηση							
K8	339	38	11,21	6,67	Εκπαιδευτικός	Θάρρος Έκφρασης/Αυτοπεποίθηση, Επικοινωνικός	Θάρρος Έκφρασης/Αυτοπεποίθηση, Επικοινωνικότητα, Ουσιαστική Εκπροσώπηση	Ουσιαστική Εκπροσώπηση						
K9	462	15	3,25	6,67	Εκπαιδευτικός	Ωριμος, Δυνατότητα Επίλυσης Προβλημάτων-Γενικός	Ωριμότητα, Δυνατότητα Επίλυσης Προβλημάτων-Γενικός							
K10	293	26	8,87	6,67	Εκπαιδευτικός	Εθνικιστής Θάρρος Έκφρασης/Αυτοπεποίθηση-Γενικός, Αντικοορρευτιστής	Θάρρος Έκφρασης/Αυτοπεποίθηση, Αντικοορρευτιστής	Αμφισβήτηση						

* ΑΑΣ: Αριθμός λέξεων σε όλες τις απαντήσεις, ΑΑΑ: Αριθμός λέξεων στην απάντηση %, Ποσοστό (%) λέξεων απάντησης επί του αριθμού λέξεων όλων των απαντήσεων, ΜΤ: Μέση Τιμή ποσοστού ανά απάντηση
 **Κομοφομιστής: Καλός μαθητής, καλές σχέσεις με Άλληθη Εξουσία

Ερώτηση - Απαντήσεις - Μοτίβα -Κωδικοί - Κατηγορίες - Θεματικές Ενότητες

Θεματικές Ενότητες:	ΘΕ 1		ΘΕ 2		ΘΕ 3	ΘΕ 2	ΘΕ 4	ΘΕ 3		ΘΕ 5		ΘΕ 6	ΘΕ 7	ΘΕ 6						
	ΚΑΤ 1	ΚΑΤ 2	ΚΑΤ 3	ΚΑΤ 4	ΚΑΤ 4	ΚΑΤ 5	ΚΑΤ 6	ΚΑΤ 7	ΚΑΤ 8	ΚΑΤ 9	ΚΑΤ 10	ΚΑΤ 11	ΚΑΤ 12	ΚΑΤ 13						
2. Πως κατά τη γνώμη σου εξασφαλίζεται η διαφάνεια κατά την εκλογή των εκπροσώπων σας;	Κωδικοί: Οι Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων περιλαμβάνουν απόρροον...	Κωδικοί: Κριτήρια επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση που είναι	Κωδικοί: Κριτήρια ΜΗ επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση που είναι	Κωδικοί: Στις Σχέσεις εξουσίας στο Σχολείο, ρόλο διαδραματίζει...	Κωδικοί: Επιδραμητικά χαρακτηριστικά & ικανότητες των εκπροσώπων των μαθητών αποτελούν	Κωδικοί: Στοιχεία διαμόρφωσης του εκδημοκρατισμού του μαθητή και πρακτική συμμετοχή του στα κοινά είναι οι αντιλήψεις του...	Κωδικοί: Στοιχεία αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	Κωδικοί: Στοιχεία αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	Κωδικοί: Λόγοι συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Λόγοι μη συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Λόγοι συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι... ... , από ...	Κωδικοί: Κρινοτόμοις προτάσεις διαμόρφωσης της συμμετοχής στην λήψη αποφάσεων είναι...	Κωδικοί: Εμπόδιο στη συμμετοχή των μαθητών/μαθητριών σε νέα μοντέλα λήψης αποφάσεων αποτελεί ...							
<p>Δεν πιστεύω ότι οι εκλογές έγιναν με απόλυτο τρόπο διότι άλλοι ψηφισαν επειδή πιστεύουν από γύρω τους. Δεν υπάρχει και ο καλύτερος έλεγχος διότι οι καθηγητές δεν πολύ έλεγχαν την κατάσταση και μπορεί κάτι να τους ξέφυγε. Πρέπει να βρισθάν οι καθηγητές και να είναι πιο παρεμβατικοί.</p> <p>Οι καθηγητές πρέπει να ελέγχουν και να είναι πάνω από την εφορευτική επιτροπή γιατί θεωρώ ότι δεν είναι κατά το ήμισυ που μελώνουν στην εφορευτική και κάνουν είτε κατά λάθος είτε φυσικά λάθη προς όφελος ορισμένων τους.</p> <p>Σίγουρα ήταν η εκλογή καλύτερη ο καθένας έβαζε τη ψήφο του χωρίς να είναι ψήφοι με τιμή να γίνει αρμόδιος κ.λπ. Δεν είχαμε τέτοια πράγματα κι αν είχαμε δεν θα ψηφίζαμε αυτόν που θα το έλεγε.</p> <p>Πιστεύω ότι αυτή η διαδικασία και εξασφαλίστηκε αυτό με την εποπτεία καθηγητών και κύριων μαθητών και δεν πιστεύω ότι έγινε κάποια νοθεία.</p> <p>Δεν αντιλήφθηκα κάποια νοθεία στις εκλογές αλλά πολλά άτομα είχαν πεινανονηθεί για αυτή άτομα θα επέλεγαν γι αυτό και είχαμε άτομα που δεν περιμέναμε να εκλεγούν αλλά έτσι απορροήσαν πολλά άτομα από την επιλογή. Οι καθηγητές ελέγχουν, παίρνουν παρουσίες βλέπουν ποια παιδιά έδωσαν υποψήφιοι και ποια όχι.</p> <p>Δυστυχώς υπάρχουν παιδιά που με τα λόγια τους παίρνουν τους υπόλοιπους με το μέρος τους για να τους ψηφίσουν για να κάνουν πράγματα που δεν μπορούν να κάνουν. Όμως οι περισσότεροι έχουν κρίση και ψηφίζουν σωστά άτομα χωρίς να παρεστρέφονται.</p> <p>Η διαφάνεια εξασφαλίζεται τηρώντας την κατάσταση των μαθητών όπου ψηφίζουν όσοι ήταν γραμμένοι στην κατάσταση. Όσοι δεν ήθελαν αλλά έρευναν ριζώντας ένα χαρτί ως άκυρο.</p> <p>Η διαφάνεια εξασφαλίζεται τηρώντας την νόμιμη διαδικασία όπως αυτή προβλέπεται από τον κανονισμό και καμιά νοθεία δεν συνέβη. Κάποια φασές ελέγχουν και οι καθηγητές.</p> <p>Παρατήρησα κάποια άτομα θέλουν να προσοχή φίλια. Όσα κάποιοι μαθητές να ψηφίσουν συγκεκριμένα άτομα και πηγαίνουν να ψηφίσουν κάποια άτομα. Μόνο με την παρέμβαση των καθηγητών μπορεί να αποφευχθεί αυτό.</p> <p>Βασικά υπάρχει διαφορετικό όμοιο κριτήριο μαθητές ψηφισαν και για άλλους που λέγονται εκείνη τη μέρα. Καθηγητές δεν υπήρχαν για να ελέγχουν τη διαδικασία όπως στο γυμνάσιο.</p>	ΑΑΑ*	ΑΑΑ*	%*	ΜΤ*	577	48	8,32	6,67	Γνωριμία/Φιλία	Εκπαιδευτικοί	Μη Δίκαιες Εκλογές, Ψήφος υπό Πίεση, Αναγκαιότητα Επιβίωσης από Ανώτερη Αρχή, Αθροισμός Υποψηφίων.	Εκπαιδευτικοί	Μη Δίκαιες Εκλογές, Νοθεία, Αναγκαιότητα Επιβίωσης από Ανώτερη Αρχή, Δίκαιες Εκλογές, Ακεραιότητα Ψηφοφόρων Μαθητών, Ηθικισμός υποψηφίων	Εκπαιδευτικοί, Κάποιοι Μαθητές	Εκπαιδευτικοί	Δίκαιες Εκλογές, Ακεραιότητα, Αναγκαιότητα Επιβίωσης από Ανώτερη Αρχή, Ασυνειδησία	Ακεραιότητα Ψηφοφόρων Μαθητών, Ασυνειδησία Ψηφοφόρων, Ψηφοφόροι Μαθητές με Κρίση, Αθροισμός υποψηφίων	Δίκαιες εκλογές	Δίκαιες Εκλογές, Ασυνειδησία Ψηφοφόρων, Αναγκαιότητα Επιβίωσης από Ανώτερη Αρχή.	Δίκαιες Εκλογές, Νοθεία, Αναγκαιότητα Επιβίωσης από Ανώτερη Αρχή.
Άλλα Στοιχεία τα οποία προέκυψαν από τις απαντήσεις στην Ερώτηση																				
* ΑΑΑ: Αριθμός λέξεων σε όλες τις απαντήσεις. ΑΑΑ: Αριθμός λέξεων στην απάντηση. %: Ποσοστό (%) λέξεων απάντησης επί του αριθμού λέξεων όλων των απαντήσεων. ΜΤ: Μέση Τιμή Ποσοστού ανά απάντηση																				

Ερώτηση - Απαντήσεις - Μοτίβα -Κωδικοί - Κατηγορίες - Θεματικές Ενότητες

3. Για ποιους λόγους συμμετέχεις/δεν συμμετέχεις στο μαθητικό συμβούλιο του σχολείου σου;

Θεματικές Ενότητες/Κατηγορίες	ΘΕ 1		ΘΕ 2		ΘΕ 3	ΘΕ 2	ΘΕ 4	ΘΕ 3		ΘΕ 5		ΘΕ 6	ΘΕ 7	ΘΕ 6
	KAT 1	KAT 2	KAT 3	KAT 4	KAT 5	KAT 6	KAT 7	KAT 8	KAT 9	KAT 10	KAT 11	KAT 12	KAT 13	
<p>ΑΛΣ* ΑΛΑ* %* ΜΤ*</p> <p>Κωδικοί: Οι Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων περιλαμβάνουν/επεκτείνουν...</p>		Κωδικοί: Κριτήριο επίλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση τους είναι...	Κωδικοί: Κριτήριο ΜΗ επίλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση τους είναι...	Κωδικοί: Στις Σχέσεις εξουσίας στο Σχολείο, ρόλο διαδραματίζει...	Κωδικοί: Επιθυμητά, Ηθετικά χαρακτηριστικά & ικανότητες των εκπροσώπων των μαθητών αποτελούν...			Κωδικοί: Στοιχεία λειτουργικότητας που εκδηλώνονται/την μαθητή και ποια είναι τα αποτελέσματα...	Κωδικοί: Στοιχεία αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	Κωδικοί: Λόγοι συμμετοχής των ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Λόγοι μη συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Αίτιας των μαθητών: Οι μαθητές ... (επιτακούνται, ... , μέσα από ... , από ...	Κωδικοί: Κινητοί/πρωτοβουλίες προώθησης της συμμετοχής στην λήψη αποφάσεων είναι...	Κωδικοί: Εμπόδιο στη συμμετοχή των μαθητών/μαθητριών σε νέα μοντέλα λήψης αποφάσεων αποτελεί ...
<p>K1 Δεν συμμετέχω διότι οι αποφές μου δεν συμβαδίζουν με τα υπόλοιπα μέλη του 15μελούς και δεν ήθελα να έχω κόντρες και συγκρούσεις, αν συμμετείχα μπορεί να ήταν χειρότερα όμως ψήφισα παιδιά που έχουν με μένα τις ίδιες απόψεις και με εκπροσωπούν</p>	577	42	7,28	6,67	Συμμετοχή, Εκπροσώπηση	Ουσιαστική Εκπροσώπηση-Γενικός		Ουσιαστική Εκπροσώπηση, Αντεγκλήσεις/Συγκρούσεις	Ουσιαστική Εκπροσώπηση	Αντεγκλήσεις/Συγκρούσεις	Ασημονία Απόφαση, Απορνηγή Συγκρούσεων			
<p>K2 Συμμετείχα για να βοηθήσω όσο μπορούσα αλλά παρατήρησα γιατί ήμουν το μόνο κορίτσι και οι απόψεις μου θεωρού ότι ήταν οι πιο σωστές και ώριμες, από τα υπόλοιπα μέλη του 15μελούς που είναι αγόρια και οι αποφάσεις τους ήταν επιπόλαιες και δεν ήθελα να ταϊστώ μαζί τους.</p>	502	48	9,56	6,67	Ωριμότητα, Νουνηχία		Ωριμότητα, Αυτοπεποίθηση, Νουνηχία		Επιπολαιότητα	Διάθεση Προσφοράς	Φύλο			
<p>K3 Συμμετέχω στο μαθητικό συμβούλιο της τάξης μου επειδή με ψηφίσαν, μιλώ με τους μαθητές στην τάξη και έτσι μιλώ και με φίλους προέβρα για να μιλώ από το 15μελος για διάφορες εκδηλώσεις και να ενημερώνω την τάξη μου. Από το 15μελος δεν μας ενημερώνουν ποτέ. Δεν θα ήθελα να συμμετέχω στο 15μελος γιατί έχει τρέξιμο παιδί ο Πρόεδρος να πηγαίνει να διοργανώσει εκδηλώσεις εκδρομές κλπ και έχει πολύ δουλειά.</p>	585	70	11,97	6,67	Συμμετοχή, Εκπροσώπηση, Ενημέρωση, Οργάνωση Εκδηλώσεων(2), Εκδρομές	Ουσιαστική Εκπροσώπηση-Γενικός	Πρόεδρος 15μελούς	Εργατικός, Εκλογή	Διοργανώσεις	Μη Ενημέρωση	Φυγογονία			
<p>K4 Συμμετείχα στο 15μελος, κληθήκαμε και μετά από τρεις συνελεύσεις παρατηρήσαμε γιατί αυτή από γνήσιον ήταν μαζικό. Ήθελες πάνα από σαραντάλεπτο για να τους πεις να κάνουν ημερίδα κι αυτό δεν το άντεχε άλλο.</p>	705	72	10,21	6,67	Συμμετοχή		Ωριμότητα	Εκλογή, Παραίτηση, Αντεγκλήσεις/Συγκρούσεις, Ανυπομονησία	Αντεγκλήσεις/Συγκρούσεις, Ανυπομονησία					
<p>K5 Συμμετέχω στο μαθητικό συμβούλιο της τάξης μου γιατί ήθελα να είμαι το κέντρο της τάξης μου και πιστεύω ότι έχω αρκετά πράγματα να δώσω. Δεν εκλέχθηκα στο 15μελος διότι η φίλη μου είναι στην προνομή και από πριν ζούσε θα εκλέξουν.</p>	665	39	5,86	6,67	Συμμετοχή	Προσφορά στο Σχολείο-Γενικός		Κοινωνικότητας, Προσφορά	Αντιδικατορία, Προσφορά	Κοινωνικότητα	Κοινωνικότητα / Συλλογικότητα, Συμβασιμότητα, Διάθεση Πενουσιότητας			
<p>K6 Δεν ήθελα υποστηρίξει γιατί δεν ήθελα να μου αποσπά κάτι από το διάβασμα και να έρχομαι σε αντίθεση με τους καθηγητές. Προτιμώ να είμαι υποστηρικτική.</p>	502	25	4,98	6,67	Αμοιβαίατηρητικής Εξουσίας		Εκπαιδευτικοί	Υπομονητικότητα			Μαθητικές υποχρεώσεις, Κομφορμισμός, Αποστασιοποίηση στη-Γενικός			
<p>K7 Συμμετέχω στο πενταμελές της τάξης μου για να μπορώ να βοηθήσω κάποιον άτομο από την τάξη που μπορεί να έχουν κάποιο πρόβλημα όπως κάποια άτομα που είναι οικονομικά αδύναμα να να βοηθήσω ώστε να συγκρατημένα για να κάποιον κοσό, είτε για κάποια εκδρομή είτε για άλλους τυχόν λόγους. Στο 15μελος δεν ψηφίω διότι δεν εκλέχθηκα από τους συμμαθητές μου.</p>	364	59	16,21	6,67	Συμμετοχή, Αλληλεγγύη, Εκδρομές		Αλληλεγγύη	Σεβασμός στο εκλογικό σώμα		Αλληλεγγύη,				
<p>K8 Συμμετέχω και στο πενταμελές της τάξης μου και στο 15μελος για να μπορώ να βοηθή κάποιον άτομο από την τάξη μου και από το σχολείο που μπορεί να έχουν κάποια πρόβλημα. Μου αρέσει πολύ η συμμετοχή στα μαθητικά συμβούλια.</p>	339	39	11,50	6,67	Συμμετοχή, Αλληλεγγύη					Αλληλεγγύη, Προσωπικό Ενδιαφέρον				
<p>K9 Συμμετέχω γιατί θέλω να έχω ενημέρωση εκ των έσω για ότι συμβαίνει και θέλω η φωνή μου να ακούγεται, διότι όσοι είναι εκτός 15μελούς δεν μπορούν να εκφράσουν άποψη, δεν τους λαμβάνουν υπ όψη.</p>	462	34	7,36	6,67	Συμμετοχή, Εκπροσώπηση, Ενημέρωση		Συμμετοχή, Μη Ουσιαστική Εκπροσώπηση		Δεν πακοκούνται όσοι είναι εκτός 15μελούς	Ενημέρωση	Εισακούγονται μόνον όσοι είναι στο 15μελος			
<p>K10 Δε θέλω φασαρίες στο κεφάλι μου. Ότι θέλω να λέω στον πρόεδρο και στα άλλα τα παιδιά.</p>	293	17	5,80	6,67			Πρόεδρος μαθητικού συμβουλίου				Αβουλησία, Φυγογονία	Τα λέω στον Πρόεδρο		

Αλλα Στοιχεία τα οποία προκύπτουν από τις απαντήσεις στην Ερώτηση

- K1: ... δεν ήθελα να έχω κόντρες και συγκρούσεις...
- K2: ... παρατήρησα γιατί ήμουν το μόνο κορίτσι
- K4: ...αυτό που γινόταν ήταν μαζικό...

* ΑΛΣ: Αριθμός λέξεων σε όλες τις απαντήσεις, ΑΛΑ: Αριθμός λέξεων στην απάντηση, %: Ποσοστό (%) λέξεων απάντησης επί του αριθμού λέξεων όλων των απαντήσεων, ΜΤ: Μέση Τμήση ποσοστού ανά απάντηση

Ερώτηση - Απαντήσεις - Μοτίβα -Κωδικοί - Κατηγορίες - Θεματικές Ενότητες

Θεματικές Ενότητες - Κατηγορίες:	ΘΕ 1		ΘΕ 2		ΘΕ 3	ΘΕ 2	ΘΕ 4	ΘΕ 3		ΘΕ 5		ΘΕ 6	ΘΕ 7	ΘΕ 6
	KAT 1	KAT 2	KAT 3	KAT 4	KAT 5	KAT 6	KAT 7	KAT 8	KAT 9	KAT 10	KAT 11	KAT 12	KAT 13	
<p>4. Κατά τη γνώμη σου ποιες αποφάσεις σας αφορούν και στις οποίες θα πρέπει να συμμετάσχετε άμεσα;</p>	ΑΛΣ*	ΑΛΑ*	%*	ΜΤ*										
	Κωδικοί: Οι Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων περιλαμβάνουν επιτόκια...	Κωδικοί: Κριτήρια επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση μου είναι...	Κωδικοί: Κριτήρια ΜΗ επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση μου είναι...	Κωδικοί: Στις Σχέσεις εξουσίας στο Σχολείο, ρόλο διαδραματίζει...	Κωδικοί: Επιθυμητό Ηθικό χαρακτήρα & ικανότητες των εκπαιδευτικών που μαθητών αποτελούν...	Κωδικοί: Στεγνή διαμόρφωση του μαθητικού και ποιοτική συμμετοχή του στα κοινά είναι απαραίτητος...	Κωδικοί: Στοιχεία αποτελεσματικής των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	Κωδικοί: Στοιχεία Ανεπιτυχημένης των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	Κωδικοί: Λόγοι συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Λόγοι μη συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Αποφές των μαθητών: ... (αποκαλύπτονται) ... , μέσα από ... , από ...	Κωδικοί: Κινοτόμες προτάσεις διακίνησης της συμμετοχής στην λήψη αποφάσεων είναι...	Κωδικοί: Εμπόδιο στη συμμετοχή των μαθητών/μαθητριών σε νέα μοντέλα λήψης αποφάσεων αποτελεί...	
<p>Κ1 Σε διάφορα εξιστορικά προγράμματα έχουμε ιδέες που κανείς δεν μας ρώτησε για άλλα κανονικά προγράμματα. Για τον εξοπλισμό όπως όργανα γυμναστικής, και άλλα ασφαλέστερα θέματα όπως οι ποινές που είναι πολύ ελαστικές. Θα ήθελα πιο αυστηρές ποινές ώστε το σχολείο να γίνει καλύτερο. Οι καθηγητές είναι πολύ απεικείς και δεν λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα. Εμείς έχουμε καλύτερα ποιο δημιουργούν προβλήματα και θέλουμε να συμμετάσχουμε στις ποινές.</p>	577	65	11,27	6,67	Εκπαιδευτικοί, Συμμετοχή μαθητών στην Επιβολή Κυρώσεων						Δεν Εισακούγονται	Εξοδουκτικές δράσεις- Συμμετοχή στην Οργάνωση, Εισαγωγή εκπαιδευτικής καινοτομίας, Εκπαιδευτικός Εξοπλισμός, Συμμετοχή στις Κυρώσεις Μαθητών, Λήψη Μέτρων στην Εκπαιδευτική Ζωή		
<p>Κ2 Σε διάφορα θέματα του σχολείου όπως πρόφατα με κάποιες παραπτώσεις κλοπών, και μπορούμε ποιο εύκολα να βρούμε ποιος τις κάνει, με τις εκδρομές που θα πάμε και τότε, με την ενισχυτική διδασκαλία για να δοθεί ποιο παιδιά πραγματικά θέλουν να παρακολουθήσουν.</p>	502	43	8,57	6,67								Εκδρομές-Συμμετοχή στην Οργάνωση, Αντιμετώπιση Παραβατικότητας, Επιλογή Μαθητών σε εκπαιδευτικές ποινές		
<p>Κ3 Είχαμε πει να καθαρίσουμε τον εξωτερικό χώρο του σχολείου γιατί είχε σκουτιά κλπ δεν είναι μια ωραία εικόνα για το σχολείο οπότε πιο πολύ έχω να κάνω μόνο με ότι αφορά την αισθητική του χώρου.</p>	585	38	6,50	6,67	Βελτίωση Σχολικού Περιβάλλοντος(3)					Φυσιογονία				
<p>Κ4 Να αλλάξουν τμήματα κάποιου παιδιού, για κάποιον μεγάλη σχολική εκδρομή του σχολείου που θα συμμετάσχουν και οι τρεις τάξεις η αν υπάρχουν κάποιον λίστα για το σχολείο που να χρησιμοποιηθούν και τι πρέπει να τα κάνουμε για να μην επισταληθούν άδικα. Στη στοχοποίηση των μαθητών ότι αν κάποιος δεν διαβάζει τον θεωρούν άριστος κακό παιδί και οι δάσκαλοι ούτε το συνηθισμένοι τόσο ούτε του μιλάνε ούτε τίποτα.</p>	705	74	10,50	6,67	Εκπαιδευτικοί, δεν δίνουν σημασία στους μαθητές που δε διαβάζουν							Να αλλάξουν τμήματα κάποιου παιδιά, Οικονομική διαχείριση σε μαθητικά θέματα(2), Προστασία συμμετεχόντων		
<p>Κ5 Ας πούμε για κάποιες εκδρομές που διοργανώνονται στο σχολείο να συνεννοούνται όλα τα τμήματα του σχολείου για να παίρνονται κάποιες αποφάσεις ή μετά αυτά που γίνονται καταλήψεις ή αποχές όλοι μαζί να συνεννοούνται αλλά από δεν γίνεται και το 15μελές, ο πρόεδρος ή κάποιον άτομο που έχουν διαπραρτηθεί για κάποιον θέμα δε ρωτάνε τους υπόλοιπους και κλείνουν το σχολείο μόνο τους, θα έπρεπε να υπάρχει μια συνεννόηση ανάμεσα σε καθηγητές και μαθητές για το πως γίνεται το μαθητικό αλλά και όπως και τα 15μελή έτσι και οι καθηγητές δεν ζητάνε τη γνώμη των μαθητών και θεωρούμε ε δάσκαλοι να τα όσα γίνονται.</p>	665	103	15,49	6,67	Ο πρόεδρος, κάποιον διαπραρτημένα άτομα, κλείνουν το Σχολείο, Εκπαιδευτικοί, 15 μελές	Ανταρχεισμός Προέδρου, Κάποιον Μαθητών					Δεν Εισακούγονται από Πρόεδρο και Κάποιους Μαθητές	Εκδρομές-Συμμετοχή στην Οργάνωση, Συμμετοχή στον τρόπο εκπαίδευσης, Οργάνωση Καταλήψεων/Αποχής/Κινητοποιήσεων		
<p>Κ6 Οι αποφάσεις που έχουν σχέση με τις εκδρομές και κάποιες φορές για τις καταλήψεις, όπως για παράδειγμα πριν κάποιους μήνες το 11μελές έκλεισε το σχολείο χωρίς να μας μαθητικά, όπως από τμήματα, κλπ.</p>	502	33	6,57	6,67		Ανταρχεισμός 15 μελών					Δεν Εισακούγονται από 15μελές	Εκδρομές-Συμμετοχή στην Οργάνωση, Οργάνωση Καταλήψεων/Αποχής/Κινητοποιήσεων		
<p>Κ7 Κάποιες αποφάσεις έχουν σχέση με το κλείσιμο του σχολείου π.χ. από καταλήψεις ή για τις εκδρομές, και κάποιες φορές για το περιβάλλον του σχολείου.</p>	364	24	6,59	6,67	Βελτίωση Σχολικού Περιβάλλοντος(3)							Οργάνωση Καταλήψεων/Αποχής/Κινητοποιήσεων Εκδρομές-Συμμετοχή στην Οργάνωση, Εξοδουκτικές δράσεις- Συμμετοχή στην Οργάνωση, Οικονομική διαχείριση σε μαθητικά θέματα, Οργάνωση Καταλήψεων/Αποχής/Κινητοποιήσεων		
<p>Κ8 Κάποιες αποφάσεις έχουν σχέση με το κλείσιμο του σχολείου π.χ. από καταλήψεις, για διάφορες εκδρομές, για την διαχείριση του οικονομικών του συμβουλίου μας καθώς και για διαδηλώσεις που αφορούν το περιβάλλον γενικότερα.</p>	339	33	9,73	6,67								Αποστολή την παραβατικότητα	Αντιμετώπιση Παραβατικότητας,	
<p>Κ9 Σε ιστορικά θέματα του σχολείου όπως πρόφατες κλοπές που συμβαίνουν αλλά επειδή αποσιωπούνται, αναγκάζονται μαθητές να παίρνουν μόνο τους στη διεύθυνση και να μιλάνε σχετικά με ότι συμβαίνει μόνο του 13μελούς. Κυρίως είναι θέματα κακής συμπεριφοράς μαθητών αλλά και καθητητών απαντήσεων.</p>	462	41	8,87	6,67	Δυσλειτουργία	Εξαναγκασμός σε απαντήματα								
<p>Κ10 Πράγματα για την καλύτερη του σχολείου, για καταλήψεις, για εκδρομές. Να κλείνουμε το σχολείο όταν κάτι πάει στραβά.</p>	293	18	6,14	6,67	Ανώτερη εξουσία οι μαθητές στο κλείσιμο του σχολείου								Εκδρομές-Συμμετοχή στην Οργάνωση, Οργάνωση Καταλήψεων/Αποχής/Κινητοποιήσεων	

* ΑΛΣ: Αριθμός λέξεων σε όλες τις απαντήσεις. ΑΛΑ: Αριθμός λέξεων στην απάντηση. %: Ποσοστό (%) λέξεων απάντησης επί του αριθμού λέξεων όλων των απαντήσεων. ΜΤ: Μέση Τιμή Ποσοστού ανά απάντηση

Ερώτηση - Απαντήσεις - Μοτίβα -Κωδικοί - Κατηγορίες - Θεματικές Ενότητες

5. Με ποιο τρόπο μπορούν να εκφράζονται οι απόψεις του συνόλου των μαθητών για θέματα της σχολικής κοινότητας;

Θεματικές Ενότητες/Κατηγορίες:	ΘΕ 1 ΚΑΤ 1	ΘΕ 2 ΚΑΤ 2	ΘΕ 3 ΚΑΤ 3	ΘΕ 4 ΚΑΤ 4	ΘΕ 5 ΚΑΤ 5	ΘΕ 6 ΚΑΤ 6	ΘΕ 7 ΚΑΤ 7	ΘΕ 8 ΚΑΤ 8	ΘΕ 9 ΚΑΤ 9	ΘΕ 10 ΚΑΤ 10	ΘΕ 11 ΚΑΤ 11	ΘΕ 12 ΚΑΤ 12	ΘΕ 13 ΚΑΤ 13	
ΑΔΣ* ΑΔΑ* %* ΜΤ*	Κωδικοί: Οι Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων περιλαμβάνουν επάρκειες...	Κωδικοί: Κριτήρια επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση μου είναι...	Κωδικοί: Κριτήρια ΜΗ επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση μου είναι...	Κωδικοί: Στις Σχέσεις εξουσίας στο Σχολείο, ρόλο διαδραματίζει...	Κωδικοί: Επιθυμητά Ηθικά/ψυχολογικά & κοινωνικά των μαθητών... Κωδικοί: Συχνά διαμορφωτική εκπαιδευτική ή και παιδεία συμμετοχή των μαθητών αποτελεί...	Κωδικοί: Στοιχεία αποτελεσματικής των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	Κωδικοί: Στοιχεία Αναποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	Κωδικοί: Λόγοι συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Λόγοι μη συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Απόψεις των μαθητών: Οι μαθητές ... (επινοούνται, ... μέσα από ..., από ...)	Κωδικοί: Καινοτόμες προτάσεις διακρίνονται της συμμετοχής στην λήψη αποφάσεων είναι...		Κωδικοί: Εμπόδια στη συμμετοχή των μαθητών-μητριών σε νέα μοντέλα λήψης αποφάσεων αποτελεί ...	
K1	577	62	10,75	6,67	Εκπροσώπηση	Διεύθυνση, Τρία μέλη του 15 μελών	Συμμετοχικό σύστημα			Τρία μέλη του 15μελούς αποφασίζουν	Δεν ακούγονται όλες οι απόψεις, ούτε στις συνελεύσεις	Εκφράζονται περισσότερο στις Συνελεύσεις	Γενικές Συνελεύσεις, Συνελεύσεις ομάδων	Απαιτείται οργάνωση
K2	502	39	7,77	6,67	Συμμετοχή	Διευθυντής	Συμμετοχικό σύστημα, Ατομικές παροχές	Οι πρώτοι πάντε κάνουν κοινότομο οι άλλοι είναι μόνο για να υπάκουω				Εκφράζονται περισσότερο στις Συνελεύσεις	Συνελεύσεις Τμημάτων, Έντυπο αιτημάτων ανά μαθητή	
K3	585	60	10,26	6,67		Οι πρώτοι πάντε		Οι πρώτοι πάντε	Φυγοποιία	Δεν εκφράζονται με το ισχύον σύστημα			Οι πρώτοι πάντε κάνουν κοινότομο οι άλλοι είναι μόνο για να υπάκουω	
K4	705	77	10,92	6,67	Εκπροσώπηση Πρόταση	Γνωριμία/Φιλία	Παρέες, δύο τρία άτομα			Οι παρέες, δύο τρία άτομα	Δεν γίνεται να εκφράζονται, Μόνο με φίλους στο 15μελές	Έντυπο Αιτημάτων ανα Μαθητή	Μεγάλος αριθμός μαθητών	
K5	665	39	5,86	6,67	Συνελεύσεις, Διαμόρφωση Κοινωνικών Ικανοτήτων		Πρόεδρος, Εκπαιδευτικοί	Θάρρος Έκφορση/Αυτοπαιθίηση	Συμμετοχικό σύστημα		Εκφράζονται στις Γενικές Συνελεύσεις, Οχι εξαιτίας Συστολής τους	Περισσότερες Συνελεύσεις Τμημάτων	Συστολή μαθητών	
K6	502	34	6,77	6,67							Εκφράζονται αντιπροσωπευτικά	Συνελεύσεις Τμημάτων, Έντυπο Αιτημάτων-Γενικού		
K7	364	31	8,52	6,67		Εκπαιδευτικοί, Διευθυντής					Συζήτηση με καθηγητές, Σπάνια με Διευθυντή	Συζήτηση με καθηγητές		
K8	339	34	10,03	6,67		Διευθυντής, Παρακαμψη 15μελούς					Εκφράζονται περισσότερο στις Συνελεύσεις	Συνελεύσεις Τμημάτων		
K9	462	42	9,09	6,67					Παρερηγία αιτημάτων από 15μελές		Παρερηγία αιτημάτων από 15μελές	Έντυπο Αιτημάτων-Γενικού	Παρερηγία κατά τη μεταφορά	
K10	293	22	7,51	6,67		Πρόεδρος 15μελούς					Από Παρέες ή Τμήμα ή Γενικές Συνελεύσεις	Συνελεύσεις Τμημάτων, Συνελεύσεις Ομάδων, Γενικές Συνελεύσεις		

Άλλα Στοιχεία τα οποία προκύπτουν από τις απαντήσεις στην Ερώτηση
 K1: ... μόνο τα τρία μέλη του 15μελούς που αυτοί αποφασίζουν και δεν ρωτάνε κανέναν.
 K2: ... οι πρώτοι πάντε...

* ΑΔΣ: Αριθμός λέξεων σε όλες τις απαντήσεις. ΑΔΑ: Αριθμός λέξεων στην απάντηση. %: Ποσοστό (%) λέξεων απάντησης επί του αριθμού λέξεων όλων των απαντήσεων. ΜΤ: Μέση Τιμή Ποσοστού ανά απάντηση

Ερώτηση - Απαντήσεις - Μοτίβα -Κωδικοί - Κατηγορίες - Θεματικές Ενότητες

Θεματικές Ενότητες Κατηγορίες:	ΘΕ 1		ΘΕ 2		ΘΕ 3	ΘΕ 2	ΘΕ 4	ΘΕ 3		ΘΕ 5		ΘΕ 6	ΘΕ 7	ΘΕ 6
	KAT 1	KAT 2	KAT 3	KAT 4	KAT 4	KAT 5	KAT 6	KAT 7	KAT 8	KAT 9	KAT 10	KAT 11	KAT 12	KAT 13
<p>6. Ποια εμπόδια υπάρχουν για τη συμμετοχή σου στο μαθητικό συμβούλιο;</p>	ΑΑΣ*	ΑΑΑ*	%*	ΜΤ*										
		Κωδικοί: Οι Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων περιλαμβάνουν επιδόσεις...	Κωδικοί: Κριτήρια επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση μου είναι...	Κωδικοί: Κριτήρια ΜΗ επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση μου είναι...	Κωδικοί: Στις Σχέσεις εξουσίας στο Σχολείο, ρόλο διαδραματίζει...	Κωδικοί: Επιθυμητό, Ηγετικά χαρακτηριστικά & ικανότητες των εκπροσώπων των μαθητικών αποτελούν...	Κωδικοί: Στοιχεία διαμόρφωσης του εκπαιδευτικού ή του μαθητή και ποσοτή συμμετοχή του στα κοινά είναι οι αποτελέσματα...	Κωδικοί: Στοιχεία αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	Κωδικοί: Στοιχεία Αναποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	Κωδικοί: Λόγοι συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Λόγοι μη συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Αιτίες των μαθητών: ... (επισημασθέντα) ... , μέσα από ... , από ...	Κωδικοί: Κατανομές προτάσεις διαμόρφωσης της συμμετοχής στην λήψη αποφάσεων είναι...	Κωδικοί: Εμπόδια στη συμμετοχή των μαθητών/μαθητριών σε νέα μοντέλα λήψης αποφάσεων αποτελεί ...
<p>Κ1 Το βασικό εμπόδιο είναι οι πιθανές αντιδράσεις που θα προκύψουν από τις συγκρούσεις διότι εκφράζω την άποψη μου χωρίς να φοβόμαι κανέναν αλλά αυτή δεν αμείβει στα μέλη του συμβουλίου 15 μελών...</p>	577	31	5,37	6,67		Λησροφίλη-Θαυράλης	Φοβία έκφρασης				Να μη δυσαρεστήσει άλλους			Συγκρούσεις με συμμετέχοντες, Αποφυγή δυσαρέσκειας άλλων
<p>Κ2 Υπήρξαν πολλές εντάσεις και φωνές και το κλίμα δεν μου άρεσε καθόλου.</p>	502	12	2,39	6,67										Κλίμα Εντάσεις στα όργανα
<p>Κ3 Το βασικό εμπόδιο είναι η πολλή δουλειά και το τρέξιμο ειδικά αν βγεις στους πρώτους πέντε και επειδή εργάζομαι δεν έχω το χρόνο και δεν μπορώ να περάσω.</p>	585	29	4,96	6,67	Πρώτοι Πέντε						Φυγοποιία			Εύληψη Χρόνου
<p>Κ4 Δεν μπορούσαμε να επικοινωνήσουμε ο ένας με τον άλλο.</p>	705	9	1,28	6,67										Αδυναμία επικοινωνίας μεταξύ των μελών του συμβουλίου
<p>Κ5 Βλέπω απροθυμία κάποιων μαθητών να συμμετέχουν γενικά, να ακολουθήσουν κάποιες αποφάσεις που παίρνουμε όλοι μαζί σαν τμήμα και είναι κάποια συγκεκριμένα παιδιά που αδιαφορούν και δεν τους νοιάζει. Μπορεί να είναι μια αντίδραση δυσαρέσκειας προς το 5μελές που έχει η τάξη ή να είναι προκαταλημμένοι και ακόμη κι αν πουν τη γνώμη τους αυτή δεν θα λησθεί ως ότου.</p>	665	63	9,47	6,67							Φυγοποιία, Αδιαφορία, Δυσάρεσκια με εκλεγμένους			Αδιαφορία, Αποστασιοποίηση, Δυσάρεσκια προς το συμβούλιο, Ισχυρογνωμοσύνη, Αδιαλλαξία
<p>Κ6 Το βασικό εμπόδιο είναι η πιθανή αντιπαράθεση με τους καθηγητές αλλά και το περιβάλλον του σχολείου που επειδή δεν είναι εδω από την πρώτη τάξη δεν μου ήταν τόσο γνωστό και ούτε οι άλλοι μαθητές δεν με ήξεραν τόσο καλά. Δεν ήξερα τίποτα.</p>	502	43	8,57	6,67										Κοιφορμησμός, αντικοινωνικότητα
<p>Κ7 Δεν έχω να βρω κάποια στιγμή εμπόδιο στη συμμετοχή μου.</p>	364	9	2,47	6,67										Δεν υπάρχουν εμπόδια
<p>Κ8 Το μεγαλύτερο εμπόδιο είναι ότι επειδή είναι στο 15μελές περισσότερα αγόρια, αυτά συχνά αγνοούν την άποψη μας.</p>	339	17	5,01	6,67							Φύλο			Φύλο (Αγνοείται το γυναικείο)
<p>Κ9 Επειδή όλοι πιστεύουν ότι τα πρώτα πέντε μέλη κάνουν κουμάντο και αυτό έχει γίνει νοοτροπία, τα μέλη αυτά όντως κάνουν ότι θέλουν χωρίς να ρωτάνε τους υπολοίπους. Μια φορά σαν μόνο τις δικές τους α πρότε τις στους καθηγητές κι όχι όλων των μαθητών.</p>	462	41	8,87	6,67	Πρώτοι Πέντε, Κάνουν ότι θέλουν χωρίς να ρωτάνε τους υπολοίπους, Εκπαιδευτικοί	Αυταρχικός, Κακή Εκπροσώπηση		Αυταρχική Άσκηση Εξουσίας (2)						Νοοτροπία ότι κάνουν κουμάντο οι πρώτοι πέντε, Αυταρχισμός, Κακή Εκπροσώπηση
<p>Κ10 Το ένα και πιο πριν, δε θέλω σκετοίσιες στο κοινό μου.</p>	293	11	3,75	6,67							Φυγοποιία			Φυγοποιία

* ΑΑΣ: Αριθμός λέξεων σε όλες τις απαντήσεις. ΑΑΑ: Αριθμός λέξεων στην απάντηση. %: Ποσοστό (%) λέξεων απάντησης επί του αριθμού λέξεων όλων των απαντήσεων. ΜΤ: Μέση Τμήρ ποσοστού από απάντηση

Ερώτηση - Απαντήσεις - Μοτίβα -Κωδικοί - Κατηγορίες - Θεματικές Ενότητες

Θεματικές Ενότητες Κατηγορίες	ΘΕ 1			ΘΕ 2			ΘΕ 3			ΘΕ 4			ΘΕ 5			ΘΕ 6			ΘΕ 7			ΘΕ 8			
	KAT 1	KAT 2	KAT 3	KAT 4	KAT 5	KAT 6	KAT 7	KAT 8	KAT 9	KAT 10	KAT 11	KAT 12	KAT 13	KAT 14	KAT 15	KAT 16	KAT 17	KAT 18	KAT 19	KAT 20	KAT 21	KAT 22	KAT 23		
<p>7. Οι αποφάσεις του συλλόγου των καθηγητών λαμβάνουν υπ όψη τη γνώμη σου; Πως το καταλαβαίνεις αυτό; Τι συμβαίνει;</p>	ΑΔΣ*	ΑΔΑ*	%*	ΜΤ*																					
<p>Οχι οι αποφάσεις του συλλόγου δεν λαμβάνουν υπ όψη την άποψη μας και αφού το 15μελές επίσης δεν πιάει και δεν συμμετείχε ενεργά, οι καθηγητές δεν δίνουν και μεγάλη σημασία τι πιστεύουμε και αποφασίζουν αυτοί ότι θέλουν.</p>	K1	577	38	6,59	6,67																				
<p>Οι αποφάσεις του συλλόγου σχεδόν ποτέ δεν λαμβάνουν υπ όψη την άποψη μας, παράδειγμα πόσα θα γίνονταν οι συγκεντρώσεις του περιβαλλοντικού προγράμματος, όπου οι καθηγητές αποφασίζουν χωρίς να μας ρωτάνε. Κι όταν μας ακούνε δεν μας λαμβάνουν υπ όψη. Δεν είναι τόσο αυστηροί ειδικά σε θέματα σχολικού εκφοβισμού.</p>	K2	502	48	9,56	6,67																				
<p>Ο σύλλογος των καθηγητών λαμβάνει υπόψη τη γνώμη μας πιστεύω αν και δεν τους έχουμε πια κάποιο σημαντικό πράγμα ως ποίημα αν τους πούμε ως ποίημα εκδρομή θα πήμε τέλος, δεν έχει τα πιο σημαντικά πράγματα το σχολείο να πούμε.</p>	K3	585	41	7,01	6,67																				
<p>Δεν λαμβάνουν πάντα τη γνώμη των μαθητών δηλαδή αποφασίζουν και μόνοι τους γιατί αυτοί είναι μεγαλύτεροι από εμάς-λογικά- και μαρικά πράγματα πιστεύουν ότι δεν θα έπρεπε να τα ζητάμε και μας βιάζουν έξω και αποφασίζουν μόνοι τους παρότι αφορούν εμάς.</p>	K4	705	40	5,67	6,67																				
<p>Αρκετές φορές την λαμβάνουν αλλά άλλες μόνον στην άποψη τους πιστεύουν ότι όταν κάτι είναι καλό για το σχολείο, γενικά για εμάς δεν υπολογίζουν τη δική μας άποψη διότι επειδή είμαστε πιο μικροί στην ηλικία θεωρούν ότι παίρνουμε πιο ανόητες αποφάσεις. Σε πιο αυτά θέματα όπως ποτέ θα πήμε περίπατο τη λαμβάνουν αλλά σε πιο σοβαρά όπως π.χ. τι χρόνια θα βγάλουμε το σχολείο αν η άποψη μας συμπίπτει με τη δική τους θα τη δεχτούν αλλιώς εμμένουν στη δική τους άποψη.</p>	K5	665	83	12,48	6,67																				
<p>Πιστεύω ότι οι καθηγητές λαμβάνουν υπ όψη τη γνώμη μας από όταν την περιλάμβανε με επισημάνσεις.</p>	K6	502	16	3,19	6,67																				
<p>Οι αποφάσεις των καθηγητών λαμβάνουν υπ όψη τη γνώμη μας. Πολλές φορές γίνονται αυτά που ζητάμε.</p>	K7	364	17	4,67	6,67																				
<p>Οι αποφάσεις των καθηγητών τις περισσότερες φορές λαμβάνουν υπ όψη τη γνώμη μας. Άλλες φορές όμως την αγνοούν.</p>	K8	339	20	5,90	6,67																				
<p>Άλλες φορές όχι κι άλλες ναι. Συνήθως οι καθηγητές δεν μας καταλαβαίνουν, δεν νοιάζονται να προβληματίσουν και δεν δίνουν λύσεις ή οι λύσεις δεν αποδοθούν. Δεν τους πολυνοιάζουν τα προβλημάτά μας.</p>	K9	462	33	7,14	6,67																				
<p>Άλλες φορές μας δίνουν σημασία. Το μόνο που τους ενδιαφέρει είναι να λένε ότι γίνεται μάθημα. Αν είναι για κάποιο εκδρομή μας ακούνε επειδή θέλουν κι αυτοί να πάνε εκδρομή.</p>	K10	293	30	10,24	6,67																				

* ΑΔΣ: Αριθμός λέξεων σε όλες τις απαντήσεις. ΑΔΑ: Αριθμός λέξεων στην απάντηση. %: Ποσοστό (%) λέξεων απάντησης επί του αριθμού λέξεων όλων των απαντήσεων. ΜΤ: Μέση Τμήση ποσοστού από απάντηση

Ερώτηση - Απαντήσεις - Μοτίβα - Κωδικοί - Κατηγορίες - Θεματικές Ενότητες

8. Μπορεί και με ποιους τρόπους να βελτιωθεί ο τρόπος που συμμετέχει στη λήψη αποφάσεων της μαθητικής σου ζωής;

K1	Υπάρχει περιθώριο βελτίωσης. Όμως πρέπει να πείσουμε πολύ για να αλλάξει αυτό. Μόνο αν τι πιο γρήγορα με ακριβώς τρόπος όπως η κατάληξη μας ακούει, είναι λάθος αυτό αλλά δεν γίνεται αλλιώς. Τότε μόνο ακούει τη γνώμη μας.	577	36	6,24	6,67
K2	Θα πρέπει τα πρώτα πέντε μέλη του 15μελούς να κάνουν συχνά συναντήσεις με το διευθυντή και να του παρουσιάζουν τα διάφορα προβλήματα. Αυτό δεν γίνεται όμως και οι απόψεις των μαθητών που τα παιδιά αυτά γνωρίζουν ποτέ δεν φτάνουν εκεί που πρέπει.	502	42	8,37	6,67
K3	Ένας τρόπος είναι να χρησιμοποιούμε για κάποιο συγκεκριμένο πρόβλημα πχ γιατί ο ένας τοίχος είναι γκράφιτι κι ο άλλος όχι να κάνουμε ψηφοφορία και να αποφασίσουμε και ότι στα η ολοκληρωθεί θα γίνει Κάποια παιδιά έχουν μαρκές από τις καλύτερες ιδέες αλλά φοβούνται να τις προτείνουν ή επειδή έχουν διακαταστάσεις που οι καθηγητές δεν λαμβάνουν τη γνώμη τους δεν θέλουν να προταίνουν τρέπονται και λέει ότι και να το πούμε δεν θα αλλάξει κάτι.	585	34	5,81	6,67
K4	Δεν μπορεί να εκφραστεί.	705	42	5,96	6,67
K5	Νομίζω ότι δεν υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης περαιτέρω. Ο υπάρχων τρόπος είναι ικανοποιητικός.	665	5	0,75	6,67
K6	Πιθανό μόνο με το διάλογο που πρέπει να γίνεται περισσότερο ειλικρίνεια με τους καθηγητές ώστε να αντιλαμβάνονται πιο βαθιά τις σκέψεις μας.	364	22	6,04	6,67
K7	Πιθανό θα μπορούσε να υπάρξει ακόμα περισσότερο το διάλογο με τους καθηγητές διότι γνωρίζουμε πολύ καλά και μπορούμε πιο άνετα να εκφράσουμε τις σκέψεις μας.	339	26	7,67	6,67
K8	Θα πρέπει να μοιράζονται οι ρόλοι στα μέλη του 15μελούς θεσμικά κι όχι να αποφασίζουν οι πέντε για όλους όπως γίνεται. Θα πρέπει να υπάρχει μια κλίση στις δικουλίες κι όχι να πηγαίνουν 2-3 μόνο. Αν υπάρχει μια κλίση τότε μας λαμβάνουν σοβαρά ως όλη τους.	462	43	9,31	6,67
K9	Θέλουμε να μας ακούν οι καθηγητές και ο διευθυντής. Να μας εξηγήσει γιατί δε γίνεται δεκάτι να αλλάξει μας.	293	19	6,48	6,67

Άλλα Στοιχεία τα οποία προκύπτουν από τις απαντήσεις στην Ερώτηση
 K2: ... τα πρώτα πέντε μέλη του 15μελούς...
 K7: ...ώστε να αντιλαμβάνονται πιο βαθιά τις σκέψεις μας.

Θεματικές Ενότητες:		ΘΕ 1	ΘΕ 2		ΘΕ 3	ΘΕ 4	ΘΕ 5	ΘΕ 6	ΘΕ 7	ΘΕ 8							
Κατηγορίες:		ΚΑΤ 1	ΚΑΤ 2	ΚΑΤ 3	ΚΑΤ 4	ΚΑΤ 5	ΚΑΤ 6	ΚΑΤ 7	ΚΑΤ 8	ΚΑΤ 9	ΚΑΤ 10	ΚΑΤ 11	ΚΑΤ 12	ΚΑΤ 13			
ΑΑΣ*	ΑΑΑ*	%*	ΜΤ*	Κωδικοί: Οι Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων περιλαμβάνουν/απέρχονται...	Κωδικοί: Κριτήρια επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση που είναι...	Κωδικοί: Κριτήρια ΜΠ επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση που είναι...	Κωδικοί: Στις Σχολές εξουσίας στο Σχολείο, ρόλο διαδραματίζει...	Κωδικοί: Επιθυμητά Ηγετικά χαρακτηριστικά & ικανότητες των μαθητών αποτελούν...	Κωδικοί: Στοιχεία διαμερισμού που εκδηλώνονται ή που μαθητή και ποια τη συμμετοχή του στα κοινά είναι οι αντίστοιχες...	Κωδικοί: Στοιχεία αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	Κωδικοί: Στοιχεία αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	Κωδικοί: Λόγω συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Λόγω μη συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Απόψεις των μαθητών: Οι μαθητές ... (εισακούονται) ... μέσα από ... από ...	Κωδικοί: Κανονισμός προώθησης διατήρησης της συμμετοχής στην λήψη αποφάσεων είναι...	Κωδικοί: Εμπέδωση στη συμμετοχή των μαθητών/μαθητριών σε νέα μοντέλα λήψης αποφάσεων αποτελεί...	
K1																	Ακούει τη γνώμη μας μονον όταν πείσουμε με ακρίβεια τρόπος όπως η κατάληξη μας. Οι απόψεις των μαθητών ποτέ δε φτάνουν εκεί που πρέπει.
K2					Οι Πρόσοι Πέντε, Διευθυντής, Συνεργασία Διευθυντή με Πρόσοις Πέντε.												Υπάρχει περιθώριο βελτίωσης- Γενικός. Να πείσουμε με ακρίβεια τρόπος. Συνεργασία Διευθυντή με Πρόσοις Πέντε.
K3							Καθολική Ψηφοφορία/Δημ. συστάσεις										Αποφάσεις μέσα από Καθολική Ψηφοφορία/Δημοψηφισμα
K4					Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, Δε λαμβάνει υπόψη την άποψη μας.												
K5																	
K6									Κανονιστικός τρόπος οριστικής								Δεν υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης. Δεν υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης
K7					Εκπαιδευτικοί												Διάλογος με Καθηγητές. Να μας αντιλαμβάνονται/απολογίζονται οι εκπαιδευτικοί.
K8																	Διάλογος με Καθηγητές
K9									15μελές Αποσπasia Μαζικότητα.								Μαζικότητα
K10					Διευθυντής, Δε λαμβάνει υπόψη την άποψη μας, Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, Δε λαμβάνει υπόψη την άποψη μας.												Να μας ακούν οι εκπαιδευτικοί. Να μας αντιλαμβάνονται/απολογίζονται οι εκπαιδευτικοί.

* ΑΑΣ: Αριθμός λέξεων σε όλες τις απαντήσεις. ΑΑΑ: Αριθμός λέξεων στην απάντηση. %: Ποσοστό (%) λέξεων απάντησης επί του αριθμού λέξεων όλων των απαντήσεων. ΜΤ: Μέση Τιμή ποσοστού ανά απάντηση

Ερώτηση - Απαντήσεις - Μοτίβα -Κωδικοί - Κατηγορίες - Θεματικές Ενότητες

Θεματικές Ενότητες:	ΘΕ 1		ΘΕ 2		ΘΕ 3	ΘΕ 2	ΘΕ 4	ΘΕ 3		ΘΕ 5	ΘΕ 6	ΘΕ 7	ΘΕ 6
	ΚΑΤ 1	ΚΑΤ 2	ΚΑΤ 3	ΚΑΤ 4	ΚΑΤ 5	ΚΑΤ 6	ΚΑΤ 7	ΚΑΤ 8	ΚΑΤ 9	ΚΑΤ 10	ΚΑΤ 11	ΚΑΤ 12	ΚΑΤ 13
<p>9. Υπάρχουν κατά τη γνώμη σου ομάδες μαθητών που δεν εκπροσωπούνται και για ποιους λόγους συμβαίνει αυτό;</p>	ΑΑΣ*	ΑΑΑ*	%*	ΜΤ*									
<p>Κωδικοί: Κριτήρια επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων περιλαμβάνουν εκπρόσωπο...</p>	Κωδικοί: Κριτήρια επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση μου είναι...	Κωδικοί: Κριτήρια ΜΗ επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση μου είναι...	Κωδικοί: Στις Σχολές εξουσίας στο Σχολείο, ρόλο διαδραματίζει...	Κωδικοί: Επιθυμητά Ηθικά χαρακτηριστικά & ικανότητες των εκπροσώπων των μαθητών αποτελούν...	Κωδικοί: Στοιχεία επιμέτρησης που καθορίζονται από τον μαθητή και επινοεί η συμμετοχή του στη κριση είναι οι αντίθετες...	Κωδικοί: Στοιχεία αποτελεσματικής των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	Κωδικοί: Στοιχεία Αναποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	Κωδικοί: Λόγοι συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Λόγοι μη συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Απίστευτος των μαθητών: Οι μαθητές ... (αυτομαχοίγονται, ... , μέσα από ... , από ...	Κωδικοί: Κανονισμός προώθησης διακρίσεων της συμμετοχής στην λήψη αποφάσεων είναι...	Κωδικοί: Εμπόδιο στη συμμετοχή των μαθητών/μαθητριών σε νέα μοντέλα λήψης αποφάσεων αποτελούν...	
<p>Στην ομάδα υπάρχουν ομάδες που δεν εκπροσωπούνται αφού η πλειοψηφία είναι πάντα ο υπόλοιπος...</p>	577	24	4,16	6,67		Δικτατορία της Πλειοψηφίας		Δικτατορία της Πλειοψηφίας		Ομάδες που δεν εκπροσωπούνται	Η πλειοψηφία δεν εισακούγεται. Ομάδες που δεν εκπροσωπούνται		Η Πλειοψηφία είναι πάντα αυτό που θέλει
<p>Τα παιδιά που δεν εκπροσωπούνται είναι οι πιο συντηρατικοί μαθητές και επίσης οι μαθητές με τους πιο καλούς βαθμούς γιατί δεν τους αφήνουν οι γονείς τους να εφορτήσουν τις απόψεις τους.</p>	502	31	6,18	6,67		Δικτατορία της Πλειοψηφίας		Δικτατορία της Πλειοψηφίας		Προσωπικά χαρακτηριστικά συστολής/αυτομίας/αδυναμίας			
<p>Υπάρχουν παιδιά που τις περισσότερες φορές δεν έρχονται καν όταν έχουμε μια εκδήλωση κάθονται έξω και κάνουν τσιγάρο δεν τους ενδιαφέρει καν είναι εκτός και δεν θέλουν να κάτσουν να ακούσουν. Όμως άμα θέλουν απαντούν όλοι να ποιο την κατάσταση τους.</p>	585	41	7,01	6,67	Οργάνωση Εκδηλώσεων			Όλοι μπορούν να πουν τη γνώμη τους		Αδιαφορία για τα κοινά	Όλοι μπορούν να πουν τη γνώμη τους		Όλοι μπορούν να πουν τη γνώμη τους
<p>Στο δικό μας σχολείο δεν γίνεται και όλες οι απόψεις ακούγονται, παλιότερα υπήρχε λόγω νεοτροπίας γιατί κάποιος άκουσε από τους γονείς του ότι αν κάποιος είναι διαφορετικός από είναι είναι και κακός.</p>	705	34	4,82	6,67	Γονείς μαθητών			Όλοι μπορούν να πουν τη γνώμη τους		Συμβουλή/Θέληση γονέων	Όλοι μπορούν να πουν τη γνώμη τους		Συμβουλή/Θέληση γονέων
<p>Πιστεύω ότι πλέον όλοι και περισσότερο άνω απ' τον μέσο στις αποφάσεις και κάποιες ομάδες πολλές φορές δεν εκθειάζουν την άποψη τους λόγω προκατάληψης. Ναι συμβαίνει. Η άποψη αρκετών δεν φτάνει στα συμβούλια και στο 15μελές, μάλλον φοβούνται αυτοί οι μαθητές να εκφραστούν μια διαφορετική άποψη. Φοβούνται μήπως έχουν λανθασμένη γνώμη.</p>	665	24	3,61	6,67			Μαζικότητα			Προσωπικά χαρακτηριστικά συστολής/αυτομίας/αδυναμίας	Ομάδες που δεν εκπροσωπούνται		
<p>Υπάρχουν ελάχιστες όμως περιπτώσεις. Από αυτές κάποιες αφορούν μικρότερους ηλικιακά και κάποιες άλλους μαθητές που τους ενδιαφέρει μόνο να παρουν το απολυτήριο αδιαφορώντας για ότι συμβαίνει γύρω τους.</p>	364	30	8,24	6,67			Θάρρος Γνώμης			Αδιαφορία για τα κοινά	Ομάδες που δεν εκπροσωπούνται		Μικρή Ηλικία
<p>Δεν υπάρχουν σε αυτές τις ομάδες που δεν ακούγονται. Όλοι εκπροσωπούνται.</p>	339	9	2,65	6,67			Ουσιαστική Εκπροσώπηση			Αδιαφορία για τα κοινά	Όλοι μπορούν να πουν τη γνώμη τους		
<p>Τα παιδιά που δεν εκπροσωπούνται είναι οι μικρότεροι ηλικιακά μαθητές. Οι μεγαλύτεροι τους αγνοούν εντελώς. Τα μέλη του 15μελούς είναι πάντα από τις μεγάλες τάξεις.</p>	462	26	5,63	6,67		Οι μεγαλύτεροι, το 15μελές προέρχεται από Μεγάλες Τάξεις				Μικρή ηλικία			Μικρή Ηλικία, Απίστευση από τους μεγαλύτερους
<p>Πολλοί μαθητές δεν εκπροσωπούνται επειδή τα έχουν γραμμένα κανονικά. Δεν τους ενδιαφέρει. Η τους ενδιαφέρει μόνο τα μαθήματα, ή δεν κάνουν μαθήματα ή δεν ενδιαφέρονται για τίποτα. Μπορεί και να μη τους αφήνουν οι γονείς τους.</p>	293	36	12,29	6,67	Γονείς μαθητών					Αδιαφορία για τα κοινά, Συμβουλή/Θέληση γονέων			

* ΑΑΣ: Αριθμός λέξεων σε όλες τις απαντήσεις. ΑΑΑ: Αριθμός λέξεων στην απάντηση. %: Ποσοστό (%) λέξεων απάντησης επί του αριθμού λέξεων όλων των απαντήσεων. ΜΤ: Μέση τιμή ποσοστού ανά απάντηση

Ερώτηση - Απαντήσεις - Μοτίβα -Κωδικοί - Κατηγορίες - Θεματικές Ενότητες

Θεματικές Ενότητες:	ΘΕ 1		ΘΕ 2		ΘΕ 3	ΘΕ 2	ΘΕ 4	ΘΕ 3		ΘΕ 5		ΘΕ 6	ΘΕ 7	ΘΕ 6		
	ΚΑΤ 1	ΚΑΤ 2	ΚΑΤ 3	ΚΑΤ 4	ΚΑΤ 5	ΚΑΤ 6	ΚΑΤ 7	ΚΑΤ 8	ΚΑΤ 9	ΚΑΤ 10	ΚΑΤ 11	ΚΑΤ 12	ΚΑΤ 13			
<p>10. Με ποιους τρόπους πιστεύεις ότι η γνώμη σου για θέματα του σχολείου μπορούν να φτάσουν ως το Υπουργείο Παιδείας;</p>	ΑΔΣ*	ΑΔΑ*	%*	ΜΤ*	Κωδικοί: Κριτήρια επιλογής των μελών των Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση μου είναι...	Κωδικοί: Κριτήρια ΜΗ επιλογής των μελών των Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση μου είναι...	Κωδικοί: Στις Σχολικές εξουσίες στο Σχολείο, ρόλο διαδραματίζει...	Κωδικοί: Επιδημιολογικά Ηθικά χαρακτηριστικά & ικανότητες των εκπροσώπων των μαθητών αποτελούν...	Κωδικοί: Στοιχεία διαμόρφωσης και αξιολογισμού ή του μαθητή και συνειδητή συμμετοχή του στα κοινά είναι οι αντίθετες...	Κωδικοί: Στοιχεία αποτελεσματικότητας των Συμβουλίων είναι...	Κωδικοί: Στοιχεία Αναποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	Κωδικοί: Λόγοι συμμετοχής των ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Λόγοι μη συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Απώγει τον μαθητόν: Οι μαθητές ... (απομακρύνονται, ... μέσα από ..., από ...	Κωδικοί: Καινοτόμες πρακτικές: διακρίνοντας της συμμετοχής στην λήψη αποφάσεων είναι...	Κωδικοί: Εμπόδιο στη συμμετοχή των μαθητών σε νέα μοντέλα λήψης αποφάσεων αποτελεί...
<p>4. Το θέμα δεν θα με αφορά ποτέ γιατί...</p>	Κ1	577	34	5,89	6,67	Όχι Απομικρυνός, Διευθυντής, Υπουργείο	Δύναμη της Συλλογικότητας				Η Συλλογικότητα εισακούγεται. Είναι οριζικό να φτάσει στο Υπουργείο-Γενικός		Συνεργασία με το Σύλλογο Γονέων			
<p>Θα πρέπει αφού τα πρώτα μέλη του 15μελούς συναντηθούν με τα αντίστοιχα μέλη άλλων 15μελών να συγκεντρώσουν αυτές τις απόψεις και να τις προωθήσουν στο υπουργείο συνολικά από τον διευθυντή εκπαίδευσης.</p>	Κ2	502	30	5,98	6,67	Πρώτοι πάντα, Διευθυντής Εκπαίδευσης, Υπουργείο					Εισακούγεται ον πέντε πρώτων του 15μελούς. Είναι οριζικό να φτάσει στο Υπουργείο-Γενικός Μέσω του Διευθυντή Εκπαίδευσης		Συνεργασία με άλλα 15μελή			
<p>Πιστεύω υπάρχουν τρόποι και είναι αρκετά, θέματα του σχολείου να φτάσουν στο Υπουργείο Παιδείας αλλά δεν έχει χρειαστεί.</p>	Κ3	585	18	3,08	6,67	Υπουργείο				Δεν έχει χρειαστεί κάτι να φτάσει στο υπουργείο	Είναι οριζικό να φτάσει στο Υπουργείο-Γενικός					
<p>Μπορεί να φτάσει μέχρι το Υπουργείο Παιδείας με επιστολή ή μέσω του διευθυντή του σχολείου να του εκφράσεις τη δυσαρέσκεια σου ή κάτι που είναι σίγουρος ότι δεν γίνεται καλά, δηλαδή γίνεται εκ βάθους των μαθητών.</p>	Κ4	705	37	5,25	6,67	Διευθυντής, Υπουργείο					Είναι οριζικό να φτάσει στο Υπουργείο-Γενικός		Με Επιστολή, Μέσω του Διευθυντή			
<p>Όσο περισσότερα άτομα συμφωνούν με μια άποψη τόσο αυτή η άποψη δυναμώνει -να το πιο έτοιμο και μπορεί να τη δειχουν πιο πολλοί αλλά αν έχει επισημάνει και βάση άλλων τα μέσα μαζικής επικοινωνίας μπορούν να τη μεταφέρουν στο Υπουργείο.</p>	Κ5	665	42	6,32	6,67		Δύναμη της Συλλογικότητας, Δύναμη της Επισηματολογίας									
<p>Μάλλον είναι αδύνατο να μάτια, νομίζω όλα μένουν εδώ στο σχολείο και οι καθηγητές φοβούνται να το προωθήσουν παράφορο μη πείσει το κέρως του σχολείου. Πιθανόν μέσω των ΜΜΕ, ίσως με κάποια διαφήμιση, σκόπευα ότι θα μπορούσαμε να σταλείμε με επιστολή αλλά άλλων θα ήταν πολύ ακριβό από την πύση του υπουργείου.</p>	Κ6	502	52	10,36	6,67	Κέρως Σχολείου, Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης					Είναι αδύνατο να φτάσει στο Υπουργείο, Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, Κινητοποιήσεις		Μέσω Μαζικής Ενημέρωσης, Κινητοποιήσεις			
<p>Μέσα από τα μέσα ΜΜΕ ή σε ειδικές περιπτώσεις με κάποια επιστολή.</p>	Κ7	364	12	3,30	6,67	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης							Μέσω Μαζικής Ενημέρωσης, Με Επιστολή.			
<p>Μόνο με τις κατάλληλες άποψη μέσω των μέσων ΜΜΕ γίνονται γνωστά τα πράγματα μας. Μόνο τότε μας ακούνε. Παλιότερα είχαμε στείλει κάποια επιστολή αλλά δεν δόθηκε λύση</p>	Κ8	339	27	7,96	6,67	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης				Στάθηκε επιστολή αλλά δε δόθηκε λύση			Μέσω Μαζικής Ενημέρωσης, Με Επιστολή			
<p>Αν η διευθυντρια δεν ασχοληθεί τότε με επιστολή στον διευθυντή εκπαίδευσης, κι αν χρειαστεί εκείνος θα το προωθήσει.</p>	Κ9	462	18	3,90	6,67	Διευθυντής, Διευθυντής Εκπαίδευσης					Μέσω του Διευθυντή Εκπαίδευσης		Με Επιστολή			
<p>Μόνο αν φωνάξουμε τα κανάλια. Μια δυο φορές μας κάλεσε κι ο Σαββίτης και τα έπαιξε στο υπουργείο.</p>	Κ10	293	18	6,14	6,67	Διευθυντής Εκπαίδευσης					Μέσω του Διευθυντή Εκπαίδευσης, Μέσω Μαζικής Ενημέρωσης.		Μέσω Μαζικής Ενημέρωσης			

Άλλα Στοιχεία τα οποία προκύπτουν από τις απαντήσεις στην Ερώτηση
 * ΑΔΣ: Αριθμός λέξεων σε όλες τις απαντήσεις. ΑΔΑ: Αριθμός λέξεων στην απάντηση. %: Ποσοστό (%) λέξεων απάντησης επί του αριθμού λέξεων όλων των απαντήσεων. ΜΤ: Μέση τιμή ποσοστού ανά απάντηση

Ερώτηση - Απαντήσεις - Μοτίβα -Κωδικοί - Κατηγορίες - Θεματικές Ενότητες

11. Θα ήθελες να συμμετέχεις σε μαθητικό συμβούλιο για ένα μικρό διάστημα π.χ. ένα μήνα; Γιατί;

Θεματικές Ενότητες:		ΘΕ 1	ΘΕ 2		ΘΕ 3	ΘΕ 2	ΘΕ 4	ΘΕ 3		ΘΕ 5		ΘΕ 6	ΘΕ 7	ΘΕ 6		
Κατηγορίες:		ΚΑΤ 1	ΚΑΤ 2	ΚΑΤ 3	ΚΑΤ 4	ΚΑΤ 5	ΚΑΤ 6	ΚΑΤ 7	ΚΑΤ 8	ΚΑΤ 9	ΚΑΤ 10	ΚΑΤ 11	ΚΑΤ 12	ΚΑΤ 13		
ΑΛΣ*	ΑΛΑ*	%*	ΜΤ*	Κωδικοί: Οι Διοργανωτές των Μαθητικών Συμβουλίων παράλαβαν/επιείρξαν...	Κωδικοί: Κριτήρια επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση μου είναι...	Κωδικοί: Κριτήρια ΜΗ επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση μου είναι...	Κωδικοί: Στις Σχολές εξουσίας στο Σχολείο, ρόλο διαδραματίζει...	Κωδικοί: Επιθυμία Ηγετικά χαρακτηριστικά & ικανότητες των εκπροσώπων των μαθητών αποτελούν...	Κωδικοί: Στοιχεία διαμόρφωσης του σκηνικού/κλίματος του μαθητή και ποσοτή συμμετοχή του στη κοινότητα του σχολείου...	Κωδικοί: Αποδοτικότητα αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	Κωδικοί: Στοιχεία Αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	Κωδικοί: Λόγω συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Λόγω μη συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Λόγω συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι... ... μόνον από ...	Κωδικοί: Κανονικές προκείμενες διαδρομές της συμμετοχής στην λήψη αποφάσεων είναι...	Κωδικοί: Εμπόδια στη συμμετοχή των μαθητών/μαθητριών σε νέα μοντέλα λήψης αποφάσεων αποτελεί...
K1	Θα ήθελα να ακούσω τι ακριβώς γίνεται στο 15μελές από κοντά. Θα ήθελα να το δω ως εμπειρία.	577	18	3,12	6,67											Περιέργεια/ Αναζήτηση Ευπεισιών
K2	Όχι δεν θα ήθελα γιατί δεν θα υπάρχει σεαυό στον τρόπο επίλυσης των προβλημάτων, ποιο θέμα είναι πιο σοβαρό και πιο όγχι. Πρέπει κάποιος να αναλαμβάνουν το πρόβλημα από την αρχή της γουνας και να επιδιώκουν να το λύσουν μέχρι το τέλος.	502	42	8,37	6,67											Θα ήταν ανέφολο
K3	Θα το ήθελα όγχι από τους πρώτους πέντε αλλά από και και κάτω να τους βοηθάω.	585	17	2,91	6,67											Επιθυμία-Γενικός, Προσοορά, Φυγοπονία
K4	Όχι γιατί θα γίνεται το ίδιο, φασαρία η καθέννας ερχόταν εδύ φωνάζε για να πα τη γνώμη του και δεν άκουγε τους άλλους ούτε παρμινε τη σεαυό του για να πα τη γνώμη του ούτε να βγάλες κάποιο συμπαράσμα	705	39	5,53	6,67			Αντεκλήρωσ/ ηγκροοοσες, Αναυθονότητα, Αναυθονότητα		Αντεκλήρωσ/ Συγκροοοσες, Αναυθονότητα, Αναυθονότητα						Θα ήταν ανέφολο
K5	Ναι θα ήθελα να συμμετέγω γιατί πιστεύω όγχι να πασκαοοοο πρόβλημα	665	12	1,80	6,67			Προσοορά								Επιθυμία-Γενικός, Προσοορά
K6	Ναι θα ήθελα πάρα πολύ. Τπος αν έμνα οκόμα ένα χρόνο θα έβαζα υπονηριότητα. Φυσικά αν η δάσκαα ήταν μικρότερη σίνουρα θα με ενθόουσε.	502	24	4,78	6,67											Επιθυμία-Γενικός, Μικρή διάρκαα θηταίας
K7	Ναι θα ήθελα φυσικά και πολλές φοοές να πα τη γνώμη μου και αν είμαι μέλος του 15μελούς.	364	18	4,95	6,67			Νουνηγής								Επιθυμία-Γενικός, Αζιοκρατία, Γνώμη νουνηγών
K8	Ναι θα ήθελα φυσικά όστε παρισσότοι να αντιληθοούν το μέγας της ενθόουσε. Τπος όμωσ να παιστότοι έτοι και ενθόουσε, ενθόουσε έτοι.	339	21	6,19	6,67					Υπευθονότητα	Υπευθονότητα					Επιθυμία-Γενικός, Υπευθονότητα
K9	Αρχικά ενθόουσε καλή ιδέα αλλά δεν έβρω αν το μικρό διάστημα θα είναι αρκετό για επίλυση προβλημάτων.	462	18	3,90	6,67											Επιθυμία-Γενικός, Υπευθονότητα
K10	Όχι είπαα.	293	2	0,68	6,67											Φυγοπονία

Άλλα Στοιχεία τα οποία προέκυψαν από τις απαντήσεις στην Ερώτηση
 ...πρώτους πέντε...
 ...φασαρία ο καθέννας ερχόταν εδύ φωνάζε για να πα τη γνώμη του και δεν άκουγε τους άλλους ούτε παρμινε τη σεαυό του για να πα τη γνώμη του ούτε να βγάλες κάποιο συμπαράσμα...
 ...όστε παρισσότοι να αντιληθοούν το μέγας της ενθόουσε...

* ΑΛΣ: Αριθμός λέξεων σε όλες τις απαντήσεις. ΑΛΑ: Αριθμός λέξεων στην απάντηση. %: Ποσοστό (%) λέξεων απάντησης επί του αριθμού λέξεων όλων των απαντήσεων. ΜΤ: Μέση Τιμή Ποσοστού ανά απάντηση

Ερώτηση - Απαντήσεις - Μοτίβα -Κωδικοί - Κατηγορίες - Θεματικές Ενότητες

13. Έχεις τρόπους να προτείνεις ώστε περισσότεροι μαθητές να εκπροσωπούν εκ περιτροπής τους συμμαθητές τους;

Είτε με εκλογές ξανά όσο χρόνος και να χρειάζονται, είτε να επιλέγονται αυτά τα παραπάνω άτομα από τα πάντα βιβλία σε συνεργασία με το διευθυντή. Επειδή κάποια άτομα είναι εντελώς ακατάλληλα για τέτοιες θέσεις η κλήρωση θα ήταν ότι χειρότερο για το σχολείο. Κάποιος είναι υπεύθυνος για να επιμετράνε.

K1 Πιστεύω μόνο με τους τυπικούς συνολικούς και πάντα εν όψει σχολικού προγράμματος, ώστε να είναι όλοι οι μαθητές εδώ, να συγκεντρώνονται οι απόψεις και το 15 μέλος πάλι να τις μεταφέρει.

K2 Θα μπορούσε να γίνει κυλιόμενο αλλά πάλι όσοι γράφονται δεν θα μπορούσαν να εκφράσουν την άποψή τους ή θα μπορούσαμε να γράφουμε όλοι τις απόψεις μας σε μια κληρονομία και θα επιλέγουμε έτσι.

K3 Από αυτούς που θα θέλαμε γιατί δεν θέλουν όλοι να μπουνε μάλλον με κλήρωση ώστε να δομει τελικά ποιοι θα είναι ικανοί από όλους αυτούς που θα μπουνε.

K4 Ίσως με κλήρωση θα μπορούσε διότι δεν διαλέγει κάποιος.

K5 Με βάση τους ψήφους που έλαβε ο καθένας κατά την πρώτη ψηφοφορία. Στην αρχή αυτοί που είναι τους περισσότερους και μετά οι επόμενοι.

K6 Σίγουρα με ψήφο όπως είναι αλλά θα μπορούσε να μπει κριτήριο η βαθμολογία αλλά και η γενικότερη συμπεριφορά των μαθητών που θα κρινόταν και από τους καθηγητές. Θα μπορούσε όμως και με κλήρωση μεταξύ όσων επιθυμούν να συμμετέχουν κι όχι ανάμεσα σε όλους τους μαθητές.

K7 Από τη φήμη καλύτερων άτομα ίσως τα πετυχημένα των τάξεων να ανήκανταν σε 15 μέλη περιόδικα, σίγουρα όμως να είναι ποικίλα με ψήφο.

K8 Οι εκλογές παρτίσι συνήθως είναι σημαντικές τρέσος τελικά δεν είναι και τόσο. Θα μπορούσε να είναι με κλήρωση αλλά το τυχρό το σπασίματος μάλλον θα δημιουργεί αμφισβήτησεις και δεν θα ήθελα αποδοκούς όπως γράφει έτσι. Θα μπορούσε να μακι επίσης το κριτήριο της συσκευασίας στη σχολική κοινότητα.

K9 Δε χρειάζεται να είναι εκ περιτροπής. Καλά είναι και τώρα.

K10

Άλλα Στοιχεία τα οποία προέκυψαν από τις απαντήσεις στην Ερώτηση K9: Οι εκλογές κυρίως φαίνεται ο πιο δημοκρατικός τρόπος τελικά δεν είναι και τόσο.

* ΑΛΣ: Αριθμός λέξεων σε όλες τις απαντήσεις. ΑΛΑ: Αριθμός λέξεων στην απάντηση. %: Ποσοστό (%) λέξεων απάντησης επί του αριθμού λέξεων όλων των απαντήσεων. ΜΤ: Μέση Τιμή Ποσοστού ανά απάντηση

Θεματικές Ενότητες:		ΘΕ 1	ΘΕ 2		ΘΕ 3	ΘΕ 2	ΘΕ 4	ΘΕ 3	ΘΕ 5	ΘΕ 6	ΘΕ 7	ΘΕ 6		
Κατηγορίες:		ΚΑΤ 1	ΚΑΤ 2	ΚΑΤ 3	ΚΑΤ 4	ΚΑΤ 5	ΚΑΤ 6	ΚΑΤ 7	ΚΑΤ 8	ΚΑΤ 9	ΚΑΤ 10	ΚΑΤ 11	ΚΑΤ 12	ΚΑΤ 13
ΑΛΣ*	ΑΛΑ*	%*	ΜΤ*											
				Κωδικοί: Κριτήρια επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων προοριζόμενοι επιδρούν...	Κωδικοί: Κριτήρια ΜΗ επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση τους είναι:	Κωδικοί: Στις Σχέσεις εξουσίας στο Σχολείο, ρόλο διαδραματίζει...	Κωδικοί: Εκδημητά Ηθικά χαρακτηριστικά & ικανότητες των εκπροσώπων των μαθητών σεναίο σόλο	Κωδικοί: Στοιχεία διαφορετική, πιο εκδημοκρατισμού του μαθητή και ποσοστή συμμετοχή του στα κοινά είναι οι αντίστοιχοι ψη...	Κωδικοί: Στοιχεία αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	Κωδικοί: Λόγοι συμμετοχής των ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Λόγοι μη συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Απώλες των μαθητών: Οι μαθητές ... (επισκοπούνται) ... μέσα από ... από ...	Κωδικοί: Καινοτόμες προτάσεις διερεύνησης της συμμετοχής στην λήψη αποφάσεων είναι...	Κωδικοί: Εμπόδιο στη συμμετοχή των μαθητών/μαθητριών σε νέα μοντέλα λήψης αποφάσεων αποτελεί ...
K1	577	49	8,49	6,67	Επικίνδυνος/Ακατάλληλοι	Διευθυντής	Παρελμότητα-Γενικός	Κάποιος είναι επικίνδυνος για να συμμετάσχουν					Επιλογή από εκλεκτόρες και Διευθυντή, Όχι κλήρωση.	
K2	502	31	6,18	6,67				Συμμετοχικό Σύστημα, Τυπική Εκπροσώπηση					Γενικές Συνελεύσεις	
K3	585	33	5,64	6,67		Δεξιό/Ανασφάλεια		Θάμπος/Αυτοεπιλογή					Κυλιόμενη Εκπροσώπηση, Κληροτές Αποφάσεις	
K4	705	28	3,97	6,67	Κανόνες-Γενικός								Κληροτοί Εκπρόσωποι	
K5	665	12	1,80	6,67									Κληροτοί Εκπρόσωποι	
K6	502	23	4,58	6,67									Ψηφοφορία, Απολύτως Ανάλογη Εκπροσώπηση	
K7	364	46	12,64	6,67			Εκπαιδευτικοί						Ψηφοφορία με Κριτήρια Επιμέλειας, Ψηφοφορία	
K8	339	22	6,49	6,67									Ψηφοφορία, Περιοδική εναλλαγή Συελών.	
K9	462	48	10,39	6,67				Οι εκλογές δεν είναι Δημοκρατικός τρόπος εκπροσώπησης					Κληροτοί Εκπρόσωποι-Ίσως, Κριτήρια Επιμέλειας	
K10	293	10	3,41	6,67									Ως έτσι.	

Ερώτηση - Απαντήσεις - Μοτίβα -Κωδικοί - Κατηγορίες - Θεματικές Ενότητες

Θεματικές Ενότητες:	ΘΕ 1		ΘΕ 2		ΘΕ 3	ΘΕ 2	ΘΕ 4	ΘΕ 3		ΘΕ 5		ΘΕ 6	ΘΕ 7	ΘΕ 6
	ΚΑΤ 1	ΚΑΤ 2	ΚΑΤ 3	ΚΑΤ 4	ΚΑΤ 5	ΚΑΤ 6	ΚΑΤ 7	ΚΑΤ 8	ΚΑΤ 9	ΚΑΤ 10	ΚΑΤ 11	ΚΑΤ 12	ΚΑΤ 13	
<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>14. Με ποιο εντελώς νέο τρόπο θα πρότεινες να μεταφέρεται η άποψη σου στο σύλλογο των καθηγητών;</p> </div>	ΑΑΣ*	ΑΑΑ*	%*	ΜΤ*										
		Κωδικοί: Οι Δραστηριότητες των Μαθητών Συμβολίων περιλαμβάνουν εκπαιδευτ...	Κωδικοί: Κριτήρια επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβολίων με σκοπό την εκπροσώπηση μου είναι...	Κωδικοί: Κριτήρια ΜΗ επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβολίων με σκοπό την εκπροσώπηση μου είναι...	Κωδικοί: Στις Σχέσεις εδρούσης στο Σχολείο, ρόλο διαδραματίζει...	Κωδικοί: Επιθυμητό Ηθικά χαρακτηριστικά & ικανότητες των εκπροσώπων των μαθητών αποτελούν...	Κωδικοί: Στοιχεία διαμόρφωσης του εκπαιδευτικού ή του μαθητή και ποια συμμετοχή του στα κοινά είναι υπερίσχυη...	Κωδικοί: Στοιχεία αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβολίων είναι...	Κωδικοί: Στοιχεία αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβολίων είναι...	Κωδικοί: Λόγοι συμμετοχής των ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Λόγοι μη συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Απίστευτες των μαθητών ... (επισκευάζονται ... , μέσα από ... , από ...	Κωδικοί: Καινοτόμες προτάσεις διεκδίκησης της συμμετοχής στην αγωγή αποφάσεων είναι...	Κωδικοί: Εμπόδιο στη συμμετοχή των μαθητών/μαθητριών σε νέα μοντέλα λήψης αποφάσεων αποτελεί ...
K1	577	24	4,16	6,67		Διευθυντής	Θάγγρος Γνώμη						Ατομική Προσπάθεια	
K2	502	25	4,98	6,67		15μελές, Εκπαιδευτικοί, Οι καθηγητές πρέπει να ακούνε το 15μελές						Οι καθηγητές πρέπει να ακούνε το 15μελές	Ως έχει	
K3	585	28	4,79	6,67									Διαδικτυακά/e-mail, Ατομική Προσπάθεια	
K4	705	43	6,10	6,67			Μη Ικανή Εκπροσώπηση						Συμμετοχή στις Συνεδριάσεις του Συλλόγου Διδασκόντων	
K5	665	51	7,67	6,67		Να λαμβάνεται υπόψη απ τους καθηγητές				Συστολή			Ανώνυμη Δημοσίευση, Διαδικτυακά/e-mail (ανώνυμα)	
K6	502	51	10,16	6,67		Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί							Στο τέλος κάθε μαθήματος, Στην πρωινή Συγκέντρωση**	
K7	364	10	2,75	6,67									Ως έχει	
K8	339	12	3,54	6,67			Διάλογος						Ως έχει, Διάλογος	
K9	462	22	4,76	6,67		Οι υπόλοιποι					Να μη δυσχεραίνεται άλλους		Διαδικτυακά/e-mail (ανώνυμα)	
K10	293	21	7,17	6,67		Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί							Συμμετοχή στις Συνεδριάσεις του Συλλόγου Διδασκόντων	

Άλλα Στοιχεία τα οποία προκύπτουν από τις απαντήσεις στην Ερώτηση
 * ΑΑΣ: Αριθμός λέξεων σε όλες τις απαντήσεις. ΑΑΑ: Αριθμός λέξεων στην απάντηση. %: Ποσοστό (%) λέξεων απάντησης επί του αριθμού λέξεων όλων των απαντήσεων. ΜΤ: Μέση Τιμή ποσοστού ανά απάντηση
 ** *Χρόνος Μαθητών*

Ερώτηση - Απαντήσεις - Μοτίβα -Κωδικοί - Κατηγορίες - Θεματικές Ενότητες

15. Ποια εμπόδια πιστεύεις ότι υπάρχουν ώστε να εφαρμοστούν νέοι τρόποι συμμετοχής των μαθητών σε αποφάσεις που τους αφορούν μέσα στη μαθητική ζωή;

Θεματικές Ενότητες:	ΘΕ 1	ΘΕ 2	ΘΕ 3	ΘΕ 2	ΘΕ 4	ΘΕ 3	ΘΕ 5	ΘΕ 6	ΘΕ 7	ΘΕ 6			
Κατηγορίες:	ΚΑΤ 1	ΚΑΤ 2	ΚΑΤ 3	ΚΑΤ 4	ΚΑΤ 5	ΚΑΤ 6	ΚΑΤ 7	ΚΑΤ 8	ΚΑΤ 9	ΚΑΤ 10	ΚΑΤ 11	ΚΑΤ 12	ΚΑΤ 13
	Κωδικοί: Οι Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων προορίζονται/επιδρούν...	Κωδικοί: Κριτήρια επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση μόν είναι...	Κωδικοί: Κριτήρια ΜΗ επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση μόν είναι...	Κωδικοί: Στις Σχέσεις εξομοίωσης στο Σχολείο, ρόλο διαδραματίζει...	Κωδικοί: Επιθυμητά Ηγετικά χαρακτηριστικά & ικανότητες των εκπροσώπων των μαθητών αποτελούν...	Κωδικοί: Στοιχεία συμπεριφοράς και ενδιαφέροντα ή των μαθητή και κοινωνική συμμετοχή του στα κοινά είναι ουσιώδη...	Κωδικοί: Στοιχεία αποτελεσματικής των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	Κωδικοί: Στοιχεία Αναποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...	Κωδικοί: Λόγοι συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Λόγοι μη συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...	Κωδικοί: Απώλες των μαθητών: Οι μαθητές ... (επιτακωθέντα, ... , μέσα από ... , από ...	Κωδικοί: Κανονισμός προτάσεις διαμεσοχής της συμμετοχής στην λήψη αποφάσεων είναι...	Κωδικοί: Εμπόδια στη συμμετοχή των μαθητών/μαθητριών σε νέα μοντέλα λήψης αποφάσεων αποτελέει ...
K1	577	35	6,07	6,67						Μειωμένες Ικανότητες, Μη Διάθεση, Συστολή στην Έκφραση			Δεν υπάρχουν εμπόδια, Μειωμένες Ικανότητες, Απουσία θέλησης, Φόβος εμπρός στους καθηγητές
K2	502	25	4,98	6,67	Γνωριμία/Φιλία	Ωριμότητα				Μη Διάθεση, Ανοριμότητα			Μη Διάθεση, Ανοριμότητα
K3	585	57	9,74	6,67	Οργάνωση Εκδηλώσεων, Βελτίωση Σχολικού Περιβάλλοντος	Θάρρος Έκφρασης/Αυτοπεποίθηση(2), Προβλήματα		Ο Πρόεδρος μεταφέρει την άποψη. Όλα είναι μια χαρά		Συστολή, Δυσκολία Έκφρασης			Το σύστημα είναι ανοιχτό για καινοτομία
K4	705	101	14,33	6,67		Εκπαιδευτικοί(2), Διευθυντής	Μαζικότητα				Μαζικότητα		Οι εκπαιδευτικοί δε θέλουν να αλλάξει το σύστημα
K5	665	52	7,82	6,67			Δεν είμαστε ενημερωμένοι για τα δικαιώματά μας	Κάποιοι σκέφτονται και ενεργούν			Αντικοφορμιά μός, Ανάγκη νέων σκέψεων		Κοιφορμισμός, Συντηρησιμός Μαθητών
K6	502	45	8,96	6,67									Οι εκπαιδευτικοί δε θέλουν να αλλάξει το σύστημα, Ανοριμότητα μαθητών, Συντηρησιμός Μαθητών Αντίδραση υπολοίπων στους λίγους, Αντίδραση εκπαιδευτικών στους λίγους
K7	364	26	7,14	6,67		Εκπαιδευτικοί	Δικτατορία της Πλειοψηφίας						Δεν υπάρχουν εμπόδια
K8	339	17	5,01	6,67			Συζήτηση						Οι εκπαιδευτικοί δε θέλουν να αλλάξει το σύστημα, Συντηρησιμός Εκπαιδευτικών, Συντηρησιμός Μαθητών
K9	462	21	4,55	6,67		Εκπαιδευτικοί							Οι εκπαιδευτικοί δε θέλουν να αλλάξει το σύστημα, Συντηρησιμός Εκπαιδευτικών, Συντηρησιμός Μαθητών
K10	293	19	6,48	6,67									Οι εκπαιδευτικοί δε θέλουν να αλλάξει το σύστημα, Συντηρησιμός Εκπαιδευτικών, Συντηρησιμός Μαθητών

Άλλα Στοιχεία τα οποία προκύπτουν από τις απαντήσεις στην Ερώτηση
 Κ4: ...προς το παρόν η παιδεία πάει άσχημα επίσης είναι και οι νόμοι που δεν επιτρέπουν να αλλάξει κάτι.
 * ΑΑΣ: Αριθμός λέξεων σε όλες τις απαντήσεις. ΑΑΑ: Αριθμός λέξεων στην απάντηση. % Ποσοστό (%) λέξεων απάντησης επί του αριθμού λέξεων όλων των απαντήσεων. ΜΤ: Μέση Τμητική ποσοστον ανά απάντηση

Παράρτημα 6 – Κατηγορίες – Κωδικοί ανά Κατηγορία

Κατηγορία - Κ1 - Επισημάνσεις - Κωδικοί της Κατηγορίας

Τίτλος Κατηγορίας:

"Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων"

Λεκτικά Επισημάνσεις:

Εκπροσώπηση, Επίλυση Προβλημάτων-Γενικώς_ Συμμετοχή, Εκπροσώπηση_ Εκπροσώπηση_____//_____Συμμετοχή_____//Οργάνωση Εκδηλώσεων, Βελτίωση Σχολικού Περιβάλλοντος_ Συμμετοχή, Εκπροσώπηση, Ενημέρωση, Οργάνωση Εκδηλώσεων(2), Εκδρομές_Βελτίωση Σχολικού Περιβάλλοντος(3)___Δεν έχει σοβαρά πράγματα να ασχοληθούμε, Εκδρομές_Οργάνωση Εκδηλώσεων_____Οργάνωση Εκδηλώσεων, Βελτίωση Σχολικού Περιβάλλοντος//_Διενέργεια, Επίβλεψη Εκλογών_Συμμετοχή_ Εκπροσώπηση, Πρόταση_____//Εκπροσώπηση_ Συμμετοχή_Συνελεύσεις, Διαμόρφωση Κοινωνικών Ικανοτήτων_ Εκδρομές, Βελτίωση Σχολικού Περιβάλλοντος_____//_Αμφισβήτηση τυπικής Εξουσίας_____//_Συμμετοχή, Αλληλεγγύη, Εκδρομές_Βελτίωση Σχολικού Περιβάλλοντος(3)_____//Εκπροσώπηση_ Συμμετοχή, Αλληλεγγύη_____//Επίλυση Προβλημάτων-Γενικώς_ Συμμετοχή, Εκπροσώπηση, Ενημέρωση_Αυταρχική Άσκηση Εξουσίας (2)___Επίλυση Προβλημάτων-Γενικώς_____//_____Εκδρομές_____

Κεφαλίδα Κωδικού:

Οι Δραστηριότητες των Μαθητικών Συμβουλίων περιλαμβάνουν/επιδρούν...

	Δεδομένα Κωδικού	Συχνότητα Κωδικού
1	τη Βελτίωση του Σχολικού Περιβάλλοντος	10
2	την Εκπροσώπηση-Γενικώς των συμμαθητών/τριων τους	8
3	στην Ενεργό Συμμετοχή στη Σχολική Ζωή	8
4	την Οργάνωση Εκδρομών	5
5	την Οργάνωση Εκδηλώσεων	5
6	την Επίλυση Προβλημάτων-Γενικώς	3
7	την Ενημέρωση-Γενικώς των συμμαθητών/τριων τους	2
8	την Αυταρχική Άσκηση Εξουσίας	2
9	την Αλληλεγγύη μεταξύ των συμμαθητών/τριων	2
10	την υποβολή Προτάσεων για τη βελτίωση της Σχολικής Ζωής	1
11	την Οργάνωση Συνελεύσεων	1
12	τη Διενέργεια και την Επίβλεψη των Μαθητικών Εκλογών	1
13	στη Διαμόρφωση Κοινωνικών Ικανοτήτων στους/στις μαθητές/τριες	1
14	την Αμφισβήτηση της τυπικής εξουσίας στο σχολείο	1
15	ΜΗ σοβαρά πράγματα	1
16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
24		
25		
26		
27		
28		
29		
30		
Αριθμός Κωδικών στην Κατηγορία:		51

Κατηγορία - Κ2 - Επισημάνσεις - Κωδικοί της Κατηγορίας

Τίτλος Κατηγορίας:

"Κριτήρια επιλογής των εκπροσώπων στα Μαθητικά Συμβούλια"

Λεκτικά Επισημάνσεων:

Ικανότητα-Γενικώς, Προσφορά στο Σχολείο-Γενικώς, Ουσιαστική Εκπροσώπηση-Γενικώς, Δυνατότητα Επίλυσης Προβλημάτων-Γενικώς,
 Αποφασιστικό/Θεληματικό_Γνωριμία/Φιλία_Ουσιαστική Εκπροσώπηση-Γενικώς //Δημοτικότητα (2), Αντιμετώπιση Δυσκολιών-Γενικώς, Ικανότητα-
 Γενικώς_Ωριμος, Νουνεχής_Γνωριμία/Φιλία//Γνωριμία/Φιλία, Επικοινωνιακός_Ακεραιότητα_Ουσιαστική Εκπροσώπηση-Γενικώς_Θάρρος
 Έκφρασης/Αυτοπεποίθηση(2)//Καλός Χαρακτήρας-Γενικώς, Κομφορμιστής(2), Ευγένεια, Γνωριμία/Φιλία_Γνωριμία/Φιλία_Ικανότητα-Γενικώς_//Θάρρος
 Έκφρασης/Αυτοπεποίθηση, Προθυμία να ακούει, Ταπεινοφροσύνη, Ουσιαστική Εκπροσώπηση-Γενικώς, Ενσυναίσθηση, Κοινωνιοκράτης_Προσφορά στο Σχολείο-
 Γενικώς_//Ενεργητικότητα(2), Ταπεινοφροσύνη, Κομφορμιστής(2), Επινοητικός, Προσφορά στο Σχολείο-Γενικώς_//Καλός Χαρακτήρας-Γενικώς,
 Γνωριμία/Φιλία, Προσφορά στο Σχολείο-Γενικώς_//Θάρρος Έκφρασης/Αυτοπεποίθηση, Επινοητικός_//Ωριμος, Δυνατότητα Επίλυσης
 Προβλημάτων-Γενικώς_Γνωριμία/Φιλία_//Εθνικιστής Θάρρος Έκφρασης/Αυτοπεποίθηση-Γενικώς, Αντικομφορμιστής_Αντικομφορμιστής_

Κεφαλίδα Κωδικού:

Κριτήρια επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση μου είναι...

Δεδομένα Κωδικού	Συχνότητα Κωδικού
1 η Γνωριμία/Φιλία	7
2 το Θάρρος της Έκφρασης και η Αυτοπεποίθηση-Γενικώς	5
3 το να είναι Κομφορμιστής [καλός μαθητής, καλές σχέσεις με ανώτερη εξουσία]	4
4 το να με Εκπροσωπεί Ουσιαστικά	4
5 η δυνατότητά του/της για Προσφορά στο σχολείο-Γενικώς	4
6 η Ικανότητα-Γενικώς	3
7 η Ωριμότητα	2
8 η Ταπεινοφροσύνη	2
9 ο Καλός Χαρακτήρας-Γενικώς	2
10 το να είναι Επινοητικός/ή	2
11 η Ενεργητικότητα	2
12 η δυνατότητά του/της για Επίλυση Προβλημάτων-Γενικώς	2
13 η Δημοτικότητα του/της	2
14 να είναι Αντικομφορμιστής	2
15 να είναι Καλός Ακροατής/τρια	1
16 να είναι Νουνεχής	1
17 να είναι Κοινωνιοκράτης	1
18 να είναι Θεληματικός / Αποφασιστικός	1
19 να είναι Ευγενής	1
20 να είναι Επικοινωνιακός	1
21 να διαθέτει Ενσυναίσθηση	1
22 να είναι Εθνικιστής	1
23 να είναι ικανός στην Αντιμετώπιση Δυσκολιών-Γενικώς	1
24 να είναι Ακέραιος/η	1
25	
26	
27	
28	
29	
30	
Αριθμός Κωδικών στην Κατηγορία:	53

Κατηγορία - Κ3 - Επισημάνσεις - Κωδικοί της Κατηγορίας

Τίτλος Κατηγορίας:

"Κριτήρια ΜΗ επιλογής των εκπροσώπων στα Μαθητικά Συμβούλια"

Λεκτικά Επισημάνσεων:

Επικίνδυνος/Ακατάλληλοι // _____ // _____ Δειλία/Ανασφάλεια // _____ // _____ // _____ Δημαγωγός // _____ // _____
--

Κεφαλίδα Κωδικού:

Κριτήρια ΜΗ επιλογής των μελών των Μαθητικών Συμβουλίων με σκοπό την εκπροσώπηση μου είναι...

	Δεδομένα Κωδικού	Συχνότητα Κωδικού
1	όταν είναι Επικίνδυνος/Ακατάλληλος	1
2	όταν είναι Δειλός/Ανασφαλής	1
3	όταν είναι Δημαγωγός	1
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
24		
25		
26		
27		
28		
29		
30		
Αριθμός Κωδικών στην Κατηγορία:		3

Κατηγορία - Κ4 - Επισημάνσεις - Κωδικοί της Κατηγορίας

Τίτλος Κατηγορίας:

"Ρόλοι και Σχέσεις Εξουσίας στο Σχολείο"

Λεκτικά Επισημάνσεων:

...Εκπαιδευτικοί...Εκπαιδευτικοί, Συμμετοχή μαθητών στην Επιβολή Κυρώσεων_Διευθυνση, Τρία μέλη του 15 μελούς_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, Δε λαμβάνει υπόψη την άποψή μας, Εκπαιδευτικοί: Δε δίνουν σημασία σε όσα λέμε. Εκπαιδευτικοί: Αποφασίζουν ότι αυτοί θέλουν_Δικτατορία της Πλειοψηφίας_Όχι Ατομικισμός, Διευθυντής, Υπουργείο_Πρώτοι Πέντε_Διευθυντής_Διευθυντής_//_Εκπαιδευτικοί_Διευθυντής_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, Δε λαμβάνει υπόψη την άποψή μας, Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, Αποφασίζουν ότι αυτοί θέλουν. Εκπαιδευτικοί δεν είναι τόσο αυστηροί_Οι Πρώτοι Πέντε, Διευθυντής. Συνεργασία Διευθυντή με Πρώτους Πέντε_Δικτατορία της Πλειοψηφίας_Πρώτοι πέντε, Διευθυντής Εκπαίδευσης, Υπουργείο_15μελές, Εκπαιδευτικοί, Οι καθηγητές πρέπει να ακούνε το 15μελές_//_Πρόεδρος 15/μελούς_Οι πρώτοι πέντε_Πρώτοι Πέντε_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, λαμβάνει υπόψη την άποψή μας, Υπουργείο_Πρόεδρος, Η θέση δίνει δύναμη_//Εκπαιδευτικοί (2)_Εκπαιδευτικοί, Κάποιοι Μαθητές_Εκπαιδευτικοί, δεν δίνουν σημασία στους μαθητές που δε διαβάζουν_Παρέες, δύο τρία άτομα_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, Αποφασίζουν ότι αυτοί θέλουν-Συνήθως_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, Δε λαμβάνει υπόψη την άποψή μας, Γονείς μαθητών_Διευθυντής, Υπουργείο_Εκπαιδευτικοί(2), Διευθυντής//Εκπαιδευτικοί_Εκπαιδευτικοί_Ο πρόεδρος, κάποια δυσχερή άτομα, κλείνουν το Σχολείο, Εκπαιδευτικοί, 15 μελές_Πρόεδρος, Εκπαιδευτικοί_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, λαμβάνει υπόψη την άποψή μας-Συνήθως_..._Να λαμβάνεται υπόψη απ τους καθηγητές_//_Εκπαιδευτικοί_Κύρος Σχολείου, Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί_//_Εκπαιδευτικοί, Διευθυντής_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, λαμβάνει υπόψη την άποψή μας-Συνήθως_Εκπαιδευτικοί_Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης_Θέση στο 15μελές_Εκπαιδευτικοί_Εκπαιδευτικοί//Διευθυντής_Εκπαιδευτικοί_Διευθυντής, Παράκαμψη 15μελούς, 15μελές_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, λαμβάνει υπόψη την άποψή μας-Συνήθως_Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης_Θέση στο 15μελές_//_Εκπαιδευτικοί_Διευθυντής_Πρώτοι Πέντε, Κάνουν ότι θέλουν χωρίς να ρωτάνε τους υπόλοιπους, Εκπαιδευτικοί_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, λαμβάνει υπόψη την άποψή μας-Συνήθως_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, Δεν μας καταλαβαίνουν_Οι μεγαλύτεροι, Το 15μελές προέρχεται από Μεγάλες Τάξεις_Διευθυντής, Διευθυντής Εκπαίδευσης_Οι υπόλοιποι_Εκπαιδευτικοί//Εκπαιδευτικοί_Πρόεδρος μαθητικού συμβουλίου_Ανώτερη εξουσία οι μαθητές στο κλείσιμο του σχολείου_Πρόεδρος 15μελούς_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, Δε λαμβάνει υπόψη την άποψή μας-Συνήθως_Διευθυντής, Δε λαμβάνει υπόψη την άποψή μας, Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, Δε λαμβάνει υπόψη την άποψή μας, Γονείς μαθητών_Διευθυντής Εκπαίδευσης_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί

Κεφαλίδα Κωδικού:

Στις Σχέσεις εξουσίας στο Σχολείο, ρόλο διαδραματίζει...

	Δεδομένα Κωδικού	Συχνότητα Κωδικού
1	οι Εκπαιδευτικοί-Γενικώς	25
2	ο Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί	15
3	το ότι ο Πρόεδρος, οι Πρώτοι τρεις, Πρώτοι Πέντε, Παρέες, Κάποιοι Μαθητές Κάνουν ότι Θέλουν	15
4	το 15μελές-Γενικώς	14
5	το ότι ο Διευθυντής, ο Σύλλογος Διδασκόντων, Οι εκπαιδευτικοί ΔΕΝ λαμβάνουν υπόψη την άποψή μας, ΔΕΝ μας καταλαβαίνουν (συνήθως)	13
6	ο Διευθυντής	13
7	ο Πρόεδρος 15μελούς ή του 3μελούς	6
8	το ότι ο Διευθυντής, ο Σύλλογος Διδασκόντων, Οι εκπαιδευτικοί λαμβάνουν υπόψη την άποψή μας (συνήθως)	6
9	το Υπουργείο	4
10	τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης	3
11	ο Διευθυντής Εκπαίδευσης	3
12	οι Γονείς Μαθητών	2
13	το ότι το 15μελές προέρχεται από Μεγάλες Τάξεις	1
14	η Επιβολή Κυρώσεων	1
15	η Διαφύλλαξη Κύρους του Σχολείου	1
16	η Συνεργασία μεταξύ μαθητών-εκπαιδευτικών	1
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
24		
25		
26		
27		
28		
29		
30		
Αριθμός Κωδικών στην Κατηγορία:		123

Κατηγορία - Κ5 - Επισημάνσεις - Κωδικοί της Κατηγορίας

Τίτλος Κατηγορίας: **"Επιθυμητά Ηγετικά Χαρακτηριστικά & Ικανότητες των Εκπροσώπων των μαθητών/τριών"**

Λεκτικά Επισημάνσεων:

Ικανότητα-Γενικώς, Προσφορά στο Σχολείο-Γενικώς, Δυνατότητα Επίλυσης Προβλημάτων-Γενικώς, Θεληματικός____Δημοφιλής, Θαραλέος____Οφέλιμότητα-Γενικώς_Θάρρος Γνώμης_//Αντιμετώπιση Δυσκολιών-Γενικώς_Ωριμότητα, Αυτοπεποίθηση, Νουνεχής____Ωριμότητα//_Εργατικός____Θάρρος/Αυτοπεποίθηση_//Καλός Χαρακτήρας-Γενικώς, Κομφορμισμός(2), Ευγένεια, Επικοινωνία, Ικανότητα-Γενικώς_Ωριμότητα____//Θάρρος Έκφρασης/Αυτοπεποίθηση, Ενσυναίσθηση, Ταπεινόφρων, Κοινωνιοκράτης_Κοινωνιοκράτης, Προσφορά_Θάρρος Έκφρασης/Αυτοπεποίθηση,____Προσφορά____//Ταπεινοφροσύνη, Συνέπεια, Ευγένεια, Ενεργητικότητα, Επικοινωνικότητα____Θάρρος Γνώμης____//Καλός Χαρακτήρας-Γενικώς, Ουσιαστική Εκπροσώπηση_Αλληλέγγυος____Νουνεχής____//Θάρρος Έκφρασης/Αυτοπεποίθηση, Επικοινωνικότητα, Ουσιαστική Εκπροσώπηση____Ουσιαστική Εκπροσώπηση____//Ωριμότητα, Δυνατότητα Επίλυσης Προβλημάτων-Γενικώς____Ικανότητα-Γενικώς____//Θάρρος Έκφρασης/Αυτοπεποίθηση, Αντικομφορμισμός____Ικανότητα-Γενικώς, Αντικομφορμισμός____

Κεφαλίδα Κωδικού: Επιθυμητά Ηγετικά χαρακτηριστικά & ικανότητες των εκπροσώπων των μαθητών/τριων αποτελούν...

Δεδομένα Κωδικού	Συχνότητα Κωδικού
1 το Θάρρος Έκφρασης/Αυτοπεποίθηση-Γενικώς	10
2 η Ικανότητα Γενικώς	4
3 η Ωριμότητα	3
4 η δυνατότητα Προσφοράς στο Σχολείο-Γενικώς	3
5 η Ουσιαστική Εκπροσώπηση	3
6 η Ταπεινοφροσύνη	2
7 το να είναι Νουνεχής	2
8 το να είναι Κομφορμιστής [καλός μαθητής, καλές σχέσεις με ανώτερη εξουσία]	2
9 το να είναι Κοινωνιοκράτης	2
10 το να είναι Καλός Χαρακτήρας-Γενικώς	2
11 το να είναι Ευγενής	2
12 το να είναι Επικοινωνικός	2
13 το να έχει τη δυνατότητα Επίλυσης Προβλημάτων-Γενικώς	2
14 το να είναι Αντικομφορμιστής	2
15 το να είναι Ωφέλιμος-Γενικώς	1
16 το να είναι Συνεπής	1
17 το να είναι Θεληματικός	1
18 το να είναι Εργατικός	1
19 το να είναι Επικοινωνιακός	1
20 το να διαθέτει Ενσυναίσθηση	1
21 το να είναι Ενεργητικός	1
22 το να είναι Αρεστός/Δημοφιλής	1
23 το να έχει την ικανότητα Αντιμετώπισης Δυσκολιών-Γενικώς	1
24	
25	
26	
27	
28	
29	
30	
Αριθμός Κωδικών στην Κατηγορία:	50

Κατηγορία - Κ6 - Επισημάνσεις - Κωδικοί της Κατηγορίας

Τίτλος Κατηγορίας: "Στοιχεία Διαμόρφωσης του Εκδημοκρατισμού του/της μαθητή/τριας και Ποιοτική Συμμετοχή του/της στα Κοινά"

Λεκτικά Επισημάνσεων:

Ουσιαστική Εκπροσώπηση_Μη Δίκαιες Εκλογές, Ψήφος υπό Πίεση, Αναγκαιότητα Επίβλεψης από Ανώτερη Αρχή, Αηθικισμός Υποψηφίων_Ουσιαστική Εκπροσώπηση, Αντεγκλήσεις/Συγκρούσεις_Συμμετοχικό σύστημα_Φοβία έκφρασης_Δικτατορία της Πλειοψηφίας_Δύναμη της Συλλογικότητας_Κάποιοι είναι επικίνδυνοι για να συμμετάσχουν_//_Μη Δίκαιες Εκλογές, Νοθεία, Αναγκαιότητα Επίβλεψης από Ανώτερη Αρχή_Συμμετοχικό σύστημα, Ατομικές παρεμβάσεις_Δικτατορία της Πλειοψηφίας_Συμμετοχικό Σύστημα, Τυπική Εκπροσώπηση_//Εκφορά Λόγου, Επικοινωνία, Δημαγωγία_Δίκαιες Εκλογές, Ακεραιότητα Ψηφοφόρων Μαθητών, Ηθικισμός υποψηφίων_Εκλογή_Οι πρώτοι πέντε κάνουν κουμάντο οι άλλοι είναι μόνο για να υπάρχουν_Καθολική Ψηφοφορία/Δημοψήφισμα_Όλοι μπορούν να πουν τη γνώμη τους_//_Δίκαιες Εκλογές, Ακεραιότητα, Αναγκαιότητα Επίβλεψης από Ανώτερη Αρχή_Εκλογή, Παραίτηση, Αντεγκλήσεις/Συγκρούσεις, Ανευθυνότητα_Αντεγκλήσεις/Συγκρούσεις, Ανευθυνότητα, Ανωριμότητα_Μη Ικανή Εκπροσώπηση_Μαζικότητα//Ουσιαστική Εκπροσώπηση_Δίκαιες Εκλογές, Ακεραιότητα, Αναγκαιότητα Επίβλεψης από Ανώτερη Αρχή, Ασυνηθιστά_Αναξιοκρατία, Προσφορά_Αυταρχισμός Προέδρου, Κάποιων Μαθητών_Συμμετοχικό σύστημα_Μαζικότητα_Δύναμη της Συλλογικότητας, Δύναμη της Επιχειρηματολογίας_Προσφορά_Μη δίκαιες εκλογές_Δεν είμαστε ενημερωμένοι για τα δικαιώματά μας//Ταπεινοφροσύνη, Ενεργητικότητα_Ακεραιότητα Ψηφοφόρων Μαθητών, Ασυνηθιστά Ψηφοφόρων, Ψηφοφόροι Μαθητές με Κρίση, Αηθικισμός υποψηφίων_Υποψηφιότητα_Αυταρχισμός 15 μελών_Δύναμη της Επιχειρηματολογίας_//_Δίκαιες εκλογές_Σεβασμός στο εκλογικό σώμα_Δικτατορία της Πλειοψηφίας//Ουσιαστική Εκπροσώπηση_Δίκαιες εκλογές_Υπευθυνότητα_Διάλογος_Συζήτηση//_Άδικες Εκλογές, Ασυνηθιστά Ψηφοφόρων, Αναγκαιότητα Επίβλεψης από Ανώτερη Αρχή_Συμμετοχή, Μη Ουσιαστική Εκπροσώπηση_Εξαναγκασμός σε αυτενέργεια_Αυταρχισμός, Κακή Εκπροσώπηση_Οι εκλογές δεν είναι Δημοκρατικός τρόπος εκπροσώπησης_//Αμφισβήτηση_Δίκαιες Εκλογές, Νοθεία, Αναγκαιότητα Επίβλεψης από Ανώτερη Αρχή_Συμμετοχικό σύστημα_

Κεφαλίδα Κωδικού:

Στοιχεία διαμόρφωσης του εκδημοκρατισμού του μαθητή και ποιοτική συμμετοχή του στα κοινά είναι οι αντιλήψεις για...

	Δεδομένα Κωδικού	Συχνότητα Κωδικού
1	Ηθικισμός Υποψηφίων, Ευσυνειδησία/Ακεραιότητα Ψηφοφόρων, Επιχειρηματολογία, Επικοινωνία, Ακεραιότητα	15
2	Αναγκαιότητα [πιο] Συμμετοχικού, [πιο] Συλλογικού, [πιο] Μαζικού Συστήματος	12
3	Αηθικισμός Υποψηφίων, Ασυνηθιστά Ψηφοφόρων, Δημαγωγία, Ψήφο υπό Πίεση/Φοβία	12
4	Αντεγκλήσεις/Συγκρούσεις, Ανωριμότητα, Ανευθυνότητα Εκλεγμένων Εκπροσώπων	10
5	Αυταρχισμό / Ολιγαρχία - Γενικώς	7
6	Δίκαιες Εκλογές	6
7	Αναγκαιότητα Επίβλεψης από Ανώτερη Αρχή	6
8	Δικτατορία της Πλειοψηφίας, οι Μειοψηφίες ΔΕΝ εισακούγεται	5
9	Μη Δίκαιες Εκλογές	5
10	Ουσιαστική Εκπροσώπηση	4
11	Μη Ουσιαστική / Μη Ικανή / Κακή Εκπροσώπηση	4
12	Αμφισβήτηση	1
13	Εξαναγκασμός σε αυτενέργεια αντί της συλλογικότητας	1
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
24		
25		
26		
27		
28		
29		
30		
Αριθμός Κωδικών στην Κατηγορία:		88

Κατηγορία - Κ7 - Επισημάνσεις - Κωδικοί της Κατηγορίας

Τίτλος Κατηγορίας:

"Στοιχεία Αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων"

Λεκτικά Επισημάνσεων:

Ουσιαστική Εκπροσώπηση // _Διοργανώσεις_ // Ο Πρόεδρος μεταφέρει την άποψη, Όλα είναι μια χαρά//Ενεργοποίηση-Γενικώς_ // _Κοινωνιοκρατία_ // Κάποιοι σκέφτονται και ενεργούν//Ενεργοποίηση-Γενικώς_ Ικανοποιητικός τρόπος συμμετοχής_ // _Υπευθυνότητα_ //

Κεφαλίδα Κωδικού:

Στοιχεία αποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...

Δεδομένα Κωδικού	Συχνότητα Κωδικού
1 τα δείγματα Ενεργοποίησης-Γενικώς	3
2 τα δείγματα Ουσιαστικής Εκπροσώπησης	2
3 η αντίληψη για Αποτελεσματικότητα-Γενικώς	2
4 η αντίληψη για ενεργό Συμμετοχή	1
5 οι συμπεριφορές Κοινωνιοκρατίας	1
6 οι Αποτελεσματικές Διοργανώσεις	1
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	
21	
22	
23	
24	
25	
26	
27	
28	
29	
30	
Αριθμός Κωδικών στην Κατηγορία:	10

Κατηγορία - Κ8 - Επισημάνσεις - Κωδικοί της Κατηγορίας

Τίτλος Κατηγορίας:

"Στοιχεία ΑΝαποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων"

Λεκτικά Επισημάνσεων:

___Ανεγκλήσεις/Συγκρούσεις Τρία μέλη του 15μελούς αποφασίζουν ___Το 15μελές δεν πιέζει, Το 15μελές δε συμμετέχει ενεργά. ___Αναποτελεσματικότητα 15μελούς-Γενικώς, Άλλα προβλήματα ___//___Επιτολαιότητα ___//___Μη Ενημέρωση ___Οι πρώτοι πέντε ___Δεν έχουμε ζητήσει κάποιο σοβαρό πράγμα. ___Δεν έχει χρειαστεί κάτι να φτάσει στο υπουργείο ___//___Ανεγκλήσεις/Συγκρούσεις, Ανευθυνότητα, Ανωριμότητα ___Οι παρέες, δύο τρία άτομα ___Άσκοπο-Γενικώς ___Ανεγκλήσεις/Συγκρούσεις, Ανευθυνότητα, Ανωριμότητα ___//___Σωβινισμός; ___//___ ___//___ ___//___ ___//___Στάλθηκε επιστολή αλλά δε δόθηκε λύση ___//___Δεν εισακούγονται όσοι είναι εκτός 15μελούς ___Αποσιώπα την παραβατικότητα ___Παρερμηνία αιτημάτων από 15μελές ___Αυταρχική Άσκηση Εξουσίας (2)_15μελές: Απουσία Μαζικότητας, ___//___

Κεφαλίδα Κωδικού:

Στοιχεία Αναποτελεσματικότητας των Μαθητικών Συμβουλίων είναι...

Δεδομένα Κωδικού	Συχνότητα Κωδικού
1 οι Ανεγκλήσεις/Συγκρούσεις, η Ανωριμότητα, η Ανευθυνότητα των Εκπροσώπων	9
2 ο Αυταρχισμός ή/και η Ολιγαρχία - Γενικώς	6
3 η αντίληψη για Αναποτελεσματικότητα-Γενικώς	5
4 η αντίληψη για μη Ουσιαστική Εκπροσώπηση-Γενικώς	5
5 η αντίληψη του Άσκοπου της Λειτουργίας των ΜΣ	4
6 τα δείγματα Σωβινιστικής Διάθεσης	1
7 η Απουσία Μαζικότητας	1
8 η Αποσιώπηση/Συγκάλυψη της Παραβατικότητας των Μαθητών	1
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	
21	
22	
23	
24	
25	
26	
27	
28	
29	
30	
Αριθμός Κωδικών στην Κατηγορία:	32

Κατηγορία - Κ9 - Επισημάνσεις - Κωδικοί της Κατηγορίας

Τίτλος Κατηγορίας: **"Λόγοι Συμμετοχής των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια"**

Λεκτικά Επισημάνσεων:

_____Περιέργεια/ Αναζήτηση Εμπειριών_____//_____Διάθεση Προσφοράς_____//_____Επιθυμία-Γενικώς, Προσφορά, _____//_____Επιθυμία-Γενικώς_____//_____Κοινωνιοκρατία/ Συλλογικότητα, Σωβινισμός, Διάθεση Προσφοράς_____Επιθυμία-Γενικώς, Προσφορά_____//_____Επιθυμία-Γενικώς_____//_____Αλληλεγγύη, _____Επιθυμία-Γενικώς, Αξιοκρατία_____//_____Αλληλεγγύη, Προσωπικό Ενδιαφέρον, _____Επιθυμία-Γενικώς, Υπευθυνότητα_____//_____Ενημέρωση_____Επιθυμία-Γενικώς, Υπευθυνότητα_____//_____

Κεφαλίδα Κωδικού: Λόγοι συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...

Δεδομένα Κωδικού	Συχνότητα Κωδικού
1 η Επιθυμία-Γενικώς	8
2 η Διάθεση για Προσφορά	4
3 η Υπευθυνότητα	2
4 η εμπιστοσύνη στην Κοινωνιοκρατία/Συλλογικότητα	2
5 η Αλληλεγγύη προς το/τη Συμμαθητή/τρια	2
6 ο Σωβινισμός	1
7 η Περιέργεια	1
8 η Αξιοκρατία	1
9 η Αναζήτηση Εμπειριών	1
10 η Ανάγκη Ενημέρωσης	1
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	
21	
22	
23	
24	
25	
26	
27	
28	
29	
30	
Αριθμός Κωδικών στην Κατηγορία:	23

Κατηγορία - Κ10 - Επισημάνσεις - Κωδικοί της Κατηγορίας

Τίτλος Κατηγορίας: **"Λόγοι ΜΗ Συμμετοχής των μαθητών/τριων στα Μαθητικά Συμβούλια"**

Λεκτικά Επισημάνσεων:

___ Ασυμφωνία Απόψεων, Αποφυγή Συγκρούσεων ___ Δεν ακούγονται όλες οι απόψεις, ούτε στις συνελεύσεις ___ Να μη δυσαρεστήσει άλλους ___ Ομάδες που δεν εκπροσωπούνται ___ Μειωμένες Ικανότητες, Μη Διάθεση, Συστολή στην Έκφραση // ___ Φύλο ___ Προσωπικά χαρακτηριστικά συστολής/ατολμίας/αδυναμίας ___ Θα ήταν ανώφελο ___ Μη Διάθεση, Ανωριμότητα // ___ Φυγοπονία ___ Φυγοπονία ___ Φυγοπονία ___ Φυγοπονία ___ Αδιαφορία για τα κοινά ___ Φυγοπονία ___ Συστολή, Δυσκολία Έκφρασης // ___ Ατολμία, Άσκοπο Συμβουλή/Θέληση γονέων ___ Θα ήταν ανώφελο ___ ___ Φυγοπονία, Αδιαφορία, Δυσαρέσκεια με εκλεγμένους ___ Προσωπική Προκατάληψη ___ Συστολή // ___ Μαθητικές υποχρεώσεις, Κομφορμισμός, Αποστασιοποίηση-Γενικώς ___ Προσωπικά χαρακτηριστικά συστολής/ατολμίας/αδυναμίας ___ // ___ Αδιαφορία για τα κοινά ___ Γνώμη νουνεχών ___ // ___ Φύλο ___ // ___ Μικρή ηλικία ___ Να μη δυσαρεστήσει άλλους // ___ Αβουλησία, Φυγοπονία ___ Φυγοπονία ___ Αδιαφορία για τα κοινά. Συμβουλή/Θέληση γονέων ___ Φυγοπονία ___

Κεφαλίδα Κωδικού: Λόγοι ΜΗ συμμετοχής των μαθητών στα ΜΣ είναι...

Δεδομένα Κωδικού	Συχνότητα Κωδικού
1 η Φυγοπονία	10
2 η Έλλειψη Ικανοτήτων (συστολή, ατολμία, δυσκολία έκφρασης)	8
3 η Αποστασιοποίηση-Γενικώς	4
4 η Αδιαφορία για τα Κοινά	4
5 το να μη Δυσαρεστήσει Άλλους	3
6 το ότι είναι Ανώφελο - ΔΕΝ Εισακούγονται οι Απόψεις	3
7 το Φύλο (κορίτσι)	2
8 η Συμβουλή/Θέληση των γονέων	2
9 η δυσαρέσκεια με τους "προς Εκλογή"	2
10 το ότι είναι Ανώφελο	2
11 η Μικρή Ηλικία [μικρή τάξη σπουδών]	1
12 ο Κομφορμισμός / Συντηρητισμός	1
13 η Έλλειψη Χρόνου/Μαθητικές Υποχρεώσεις	1
14 η Άτυπη Συμμετοχή του ως Νουνεχής	1
15 η Ανωριμότητα	1
16 το ότι Ανήκει σε Ομάδα η οποία θεωρεί ότι δεν μπορεί να εκπροσωπηθεί-Γενικώς	1
17	
18	
19	
20	
21	
22	
23	
24	
25	
26	
27	
28	
29	
30	
Αριθμός Κωδικών στην Κατηγορία:	46

Κατηγορία - Κ11 - Επισημάνσεις - Κωδικός της Κατηγορίας

Τίτλος Κατηγορίας: **"Οι μαθητές/τριες (Εισ)Ακούγονται; Μέσα από ποιες Διαδικασίες; Από Ποιους;"**

Λεκτικά Επισημάνσεων:

Δεν Εισακούγονται_Εκφράζονται περισσότερο στις Συνελεύσεις_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, Δε λαμβάνει υπόψη την άποψή μας(2), Το 15μελές δεν πιέζει, Το 15μελές δε συμμετέχει ενεργά_Ακούει τη γνώμη μας μονον όταν πιέσουμε με ακραίους τρόπους όπως η κατάληψη_Η μειοψηφία δεν εισακούγεται. Ομάδες που δεν εκπροσωπούνται_Η Συλλογικότητα εισακούγεται, Είναι εφικτό να φτάσει στο Υπουργείο-Γενικώς_//_Εκφράζονται περισσότερο στις Συνελεύσεις_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, Δε λαμβάνει υπόψη την άποψή μας (2)_Οι απόψεις των μαθητών ποτέ δε φτάνουν εκεί που πρέπει_Εισακούγονται ιν πέντε πρώτων του 15μελούς, Είναι εφικτό να φτάσει στο Υπουργείο-Γενικώς, Μέσω του Διευθυντή Εκπαίδευσης_//_Οι καθηγητές πρέπει να ακούνε το 15μελές_//_Δεν εκφράζονται με το ισχύον σύστημα_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, Λαμβάνει υπόψη την άποψή μας_Δεν έχει σοβαρά πράγματα να ασχοληθούμε_//_Όλοι μπορούν να πουν τη γνώμη τους_Είναι εφικτό να φτάσει στο Υπουργείο-Γενικώς_//_Δεν Γίνεται να εκφράζονται, Μόνο με φίλους στο 15μελές_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, Δε λαμβάνει υπόψη την άποψή μας_//_Όλοι μπορούν να πουν τη γνώμη τους_Είναι εφικτό να φτάσει στο Υπουργείο-Γενικώς_//_Μαζικότητα_//_Δεν Εισακούγονται από Πρόεδρο και Κάποιους Μαθητές_Εκφράζονται στις Γενικές Συνελεύσεις, Όχι, εξαιτίας Συστολής τους_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, αρκετές φορές λαμβάνουν υπόψη την άποψή μας (όταν εκφράζει καλό για το Σχολείο) (2). Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, Μας θεωρούν ανώριμους_Ομάδες που δεν εκπροσωπούνται_//_Δεν Εισακούγονται από 15μελές_Εκφράζονται αντιπροσωπευτικά_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, Λαμβάνει υπόψη την άποψή μας. Εφόσον τη στηρίζουμε με επιχειρήματα_Ομάδες που δεν εκπροσωπούνται_Είναι αδύνατο να φτάσει στο Υπουργείο, Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, Κινητοποιήσεις_Οι αποφάσεις χρειάζεται πολύ χρόνο για να ληφθούν_//_Συζήτηση με καθηγητές, Σπάνια με Διευθυντή_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, Λαμβάνει υπόψη την άποψή μας-Συνήθως_Ομάδες που δεν εκπροσωπούνται_//_Εκφράζονται περισσότερο στις Συνελεύσεις_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, Λαμβάνει υπόψη την άποψή μας-Συνήθως_Όλοι μπορούν να πουν τη γνώμη τους_//_Εισακούγονται μόνον όσοι είναι στο 15μελές_Παρερμηνία αιτημάτων από 15μελές, Αγνόηση αιτημάτων από 15 μελές_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, Λαμβάνει υπόψη την άποψή μας-Συνήθως, Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, Δεν μας καταλαβαίνουν_Μαζικότητα_Μέσω του Διευθυντή Εκπαίδευσης_//_Τα λέω στον Πρόεδρο_Από Παρέες ή Τμήμα ή Γενικές Συνελεύσεις_Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, Δε λαμβάνει υπόψη την άποψή μας-Συνήθως_//_Μέσω του Διευθυντή Εκπαίδευσης, Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, _____

Κεφαλίδα Κωδικού:

Απόψεις των μαθητών: Οι μαθητές ... (εισ)ακούγονται; μέσα από ποιες διαδικασίες; από ποιους;

	Δεδομένα Κωδικού	Συχνότητα Κωδικού
1	Ο Διευθυντής, ο Σύλλογος Διδασκόντων, Οι εκπαιδευτικοί ΔΕΝ λαμβάνουν υπόψη την άποψή τους, ΔΕΝ τους καταλαβαίνουν (συνήθως)	13
2	Ο Διευθυντής, ο Σύλλογος Διδασκόντων, Οι εκπαιδευτικοί λαμβάνουν υπόψη την άποψή τους και τους καταλαβαίνουν (συνήθως)	5
3	Εκφράζονται Αποτελεσματικά στις Γενικές Συνελεύσεις ή στις Συλλογικές διαδικασίες	5
4	Υπάρχει Δικτατορία της Πλειοψηφίας, οι Μειοψηφίες ΔΕΝ εισακούγονται	5
5	Δεν Εισακούγονται λόγω Αναποτελεσματικότητας του 15μελούς	4
6	Όλοι Μπορούν να Πουν τη Γνώμη τους	3
7	Όταν υπάρχει Μαζικότητα ή Συλλογικότητα εισακούγονται	3
8	Είναι Εφικτό η άποψη των μαθητών/τριών να φτάσει "Ψηλά"-Γενικώς	3
9	Ακούει τη γνώμη τους μόνον όταν πιέσουν με ακραίους τρόπους (Κατάληψη, Κινητοποιήσεις)	3
10	Δεν ακούγεται η Γνώμη για δικούς τους Λόγους (Συστολή, Αδυναμία Έκφρασης)	2
11	Είναι Εφικτό να ακουστούν μέσω Ενεργοποίησης των ΜΜΕ	2
12	Είναι Αδύνατο η άποψή τους να φτάσει "Ψηλά"-Γενικώς	2
13	Δεν Εισακούγονται-Γενικώς	2
14	Εισακούγεται η Γνώμη της Ολιγαρχίας (ομάδες, παρέες)	2
15	Οι αποφάσεις χρειάζεται πολύ χρόνο για να ληφθούν	1
16	Δεν Εισακούγονται επειδή τους Θεωρούν Ανώριμους	1
17	Ακούγεται η Γνώμη τους Εφόσον στηρίζεται με Επιχειρήματα	1
18	Είναι Εφικτό να ακουστούν μέσω του Διευθυντή Εκπαίδευσης	1
19	Δεν έχουν Λόγο σε Σοβαρά Πράγματα	1
20	Δεν Εκφραζονται με το Ισχύον Σύστημα	1
21		
22		
23		
24		
25		
26		
27		
28		
29		
30		
Αριθμός Κωδικών στην Κατηγορία:		60

Κατηγορία - K12 - Επισημάνσεις - Κωδικοί της Κατηγορίας

Τίτλος Κατηγορίας:

"Καινοτόμες Προτάσεις Διεύρυνσης της Συμμετοχής στη Λήψη Αποφάσεων για τους/τις μαθητές/τριες"

Λεκτικά Επισημάνσεων:

___Εξωδιδακτικές δράσεις-Συμμετοχή στην Οργάνωση, Εισαγωγή εκπαιδευτικής καινοτομίας, Εκπαιδευτικός Εξοπλισμός, Συμμετοχή στις Κυρώσεις Μαθητών, Λήψη Μέτρων στην Εκπαιδευτική Ζωή_Γενικές Συνελεύσεις, Συνελεύσεις ομάδων___Υπάρχει περιθώριο βελτίωσης-Γενικά. Να πιέσουμε με ακραίους τρόπους___Συnergασία με το Σύλλογο Γονέων___Να μην αλλάζουν πιο συχνά για να υπάρχει αποτελεσματικότητα_Επιλογή από εκλέκτορες και Διευθυντή_Όχι κλήρωση_Ατομική Προσπάθεια___/___Εκδρομές-Συμμετοχή στην Οργάνωση, Αντιμετώπιση Παραβατικότητας, Επιλογή Μαθητών σε εκπαιδευτικές παροχές_Συνελεύσεις Τμημάτων, Έντυπο αιτημάτων ανά μαθητή___Εξωδιδακτικές δράσεις-Συμμετοχή στην Οργάνωση, Αντιμετώπιση Παραβατικότητας, Συnergασία Διευθυντή με Πρώτους Πέντε___Συnergασία με άλλα 15μελή___Να μην αλλάζουν πιο συχνά για να υπάρχει αποτελεσματικότητα_Γενικές Συνελεύσεις_Ός έχει___/___Δεν έχει σοβαρά πράγματα να ασχοληθούμε___Αποφάσεις μέσα από Καθολική Ψηφοφορία/Δημοψήφισμα___Να αλλάζουν ώστε να δίνεται δύναμη σε όλους_Κυλιόμενη Εκπροσώπηση, Κληρωτές Αποφάσεις_Διαδικτυακά/e-mail, Ατομική Προσπάθεια___/___Να αλλάζουν τμήματα κάποια παιδιά, Οικονομική διαχείριση σε μαθητικά θέματα(2), Προστασία συμμαθητών_Έντυπο Αιτημάτων ανα Μαθητή___Με Επιστολή, Μέσω του Διευθυντή___Αποτελεσματική η συχνή αλλαγή_Κληρωτοί Εκπρόσωποι_Συμμετοχή στις Συνεδριάσεις του Συλλόγου Διδασκόντων___/___Εκδρομές-Συμμετοχή στην Οργάνωση, Συμμετοχή στον τρόπο εκπαίδευσης, Οργάνωση Καταλήψεων/Αποχής/Κινητοποιήσεων_Περισσότερες Συνελεύσεις Τμημάτων___Δεν υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης___Να μην αλλάζουν πιο συχνά για να υπάρχει αποτελεσματικότητα_Κληρωτοί Εκπρόσωποι_Ανώνυμη Δημοσίευση, Διαδικτυακά/e-mail (ανώνυμα)_Αντικομφορμισμός, Ανάγκη νέων σκέψεων___/___Εκδρομές-Συμμετοχή στην Οργάνωση, Οργάνωση Καταλήψεων/Αποχής/Κινητοποιήσεων_Συνελεύσεις Τμημάτων, Έντυπο Αιτημάτων-Γενικά___Δεν υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης___Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, Κινητοποιήσεις_Μικρή διάρκεια θητείας_Να μην αλλάζουν πιο συχνά για να υπάρχει αποτελεσματικότητα_Ψηφοφορία, Απολύτως Αναλογική Εκπροσώπηση_Στο τέλος κάθε μαθήματος, Στην πρωινή Συγκέντρωση**___/___Οργάνωση Καταλήψεων/Αποχής/Κινητοποιήσεων_Εκδρομές-Συμμετοχή στην Οργάνωση, Συζήτηση με καθηγητές___Διάλογος με Καθηγητές, Να μας αντιλαμβάνονται/υπολογίζουν οι εκπαιδευτικοί___Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, Με Επιστολή___Αποτελεσματική η συχνή αλλαγή_Ψηφοφορία με Κριτήρια Επιμέλειας, Ψηφοφορία_Ός έχει___/___Εξωδιδακτικές δράσεις-Συμμετοχή στην Οργάνωση, Οικονομική διαχείριση σε μαθητικά θέματα. Οργάνωση Καταλήψεων/Αποχής/Κινητοποιήσεων_Συνελεύσεις Τμημάτων___Διάλογος με Καθηγητές___Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, Κινητοποιήσεις, Με Επιστολή___Αποτελεσματική η συχνή αλλαγή_Ψηφοφορία, Περιοδική εναλλαγή Σμελών, Ός έχει_Διάλογος___/___Αντιμετώπιση Παραβατικότητας, Έντυπο Αιτημάτων-Γενικά___Μαζικότητα___Με Επιστολή___Αποτελεσματική η συχνή αλλαγή-Υπό όρους_Κληρωτοί Εκπρόσωποι-Ώς, Κριτήρια Επιμέλειας_Διαδικτυακά/e-mail (ανώνυμα)___/___Εκδρομές-Συμμετοχή στην Οργάνωση, Οργάνωση Καταλήψεων/Αποχής/Κινητοποιήσεων_Συνελεύσεις Τμημάτων, Συνελεύσεις Ομάδων, Γενικές Συνελεύσεις___Να μας ακούν οι εκπαιδευτικοί. Να μας αντιλαμβάνονται/υπολογίζουν οι εκπαιδευτικοί___Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης___Αναποτελεσματική η συχνή αλλαγή, Ός έχει___Συμμετοχή στις Συνεδριάσεις του Συλλόγου Διδασκόντων___

Κεφαλίδα Κωδικού:

Καινοτόμες προτάσεις διεύρυνσης της συμμετοχής στην λήψη αποφάσεων είναι...

Δεδομένα Κωδικού	Συχνότητα Κωδικού
1 Ατομικό Έντυπο Αιτημάτων, Επιστολή, email (ανώνυμο ή επώνυμο)	13
2 Συμμετοχή στην Οργάνωση Εξωδιδακτικών Δράσεων / Εκδρομών	8
3 Συνελεύσεις Τμημάτων, Ομάδων	7
4 Μέσω της Οργάνωσης Καταλήψεων/Αποχής/Κινητοποιήσεων/Ακράιων τρόπων	7
5 η Συχνή Αλλαγή Εκπροσώπων	7
6 Να Υπολογίζουν οι Εκπαιδευτικοί τους Μαθητές-Γενικά	6
7 Να μείνει το σύστημα Ός Έχει	6
8 η συμμετοχή στην Αντιμετώπιση Παραβατικότητας / Προστασία Συμμαθητών/τριών	5
9 οι Εκπρόσωποι να ΜΗΝ Επιλέγονται με Κλήρωση	4
10 οι Εκπρόσωποι να Επιλέγονται με Κλήρωση	4
11 μέσω Ενεργοποίησης των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης	4
12 με Διάλογο με τους Εκπαιδευτικούς-Γενικά	4
13 με Μη συχνή Αλλαγή Εκπροσώπων	4
14 με Συμμετοχή στις αποφάσεις για τους πόρους του σχολείου (Οικονομικά, Εξοπλισμός) σε μαθητικά θέματα	3
15 με συμμετοχή στην Διαδικασία Εκπαίδευσης / Εισαγωγή Εκπαιδευτικής Καινοτομίας	3
16 Οι Εκπρόσωποι να Επιλέγονται με κριτήρια Επιμέλειας στις Σχολικές Υποχρεώσεις	3
17 Οι Αποφάσεις να Λαμβάνονται μέσα από Καθολική Ψηφοφορία	3
18 Μέσω Περισσότερων Γενικών Συνελεύσεων	3
19 μέσω Βελτίωσης και εισαγωγής Νέων Ιδεών	2
20 με Συμμετοχή στις Συνεδριάσεις του Συλλόγου Διδασκόντων-Ειδικά	2
21 οι Εκπρόσωποι να Επιλέγονται από το Διευθυντή	2
22 με το να εφαρμοστεί Κυκλική Εκπροσώπηση / Περιοδική Εναλλαγή	2
23 μέσω Συnergασίας με Σύλλογο Γονέων	2
24 με συμμετοχή στην συνεξέταση της Επιβολής Κυρώσεων στους/στις συμμαθητές/τριες	1
25 με Συζήτηση μετά από κάθε μάθημα	1
26 με Συζήτηση στην Πρωινή Συγκέντρωση	1
27 με το να Επιλέγονται από Εκλέκτορες οι Εκπρόσωποι των μαθητών/τριών	1
28 με Συμμετοχή στη Λήψη Μέτρων στη Σχολική Ζωή	1
29	
30	

Αριθμός Κωδικών στην Κατηγορία: 109

Κατηγορία - Κ13 - Επισημάνσεις - Κωδικός της Κατηγορίας

Τίτλος Κατηγορίας: **"Εμπόδια στη Συμμετοχή των μαθητών/τριων σε Νέα Μοντέλα Λήψης Αποφάσεων"**

Λεκτικά Επισημάνσεων:

___ Απαιτείται οργάνωση_ Συγκρούσεις με συμμαθητές, Αποφυγή δυσαρέσκειας άλλων___ Η Πλειοψηφία κάνει πάντα αυτό που θέλει___ Δεν υπάρχουν εμπόδια, Μειωμένες Ικανότητες, Απουσία θέλησης, Φόβος εμπρός στους καθηγητές//___ Κλίμα Έντασης στα όργανα___ Μη Διάθεση, Ανωριμότητα//___ Οι πρώτοι πέντε κάνουν κουμάντο οι άλλοι είναι μόνο για να υπάρχουν. ___ Έλλειψη Χρόνου_ Όλοι μπορούν να πουν τη γνώμη τους___ Το σύστημα είναι ανοιχτό για καινοτομία//___ Μεγάλος αριθμός μαθητών_ Αδυναμία επικοινωνίας μεταξύ των μελών του συμβουλίου___ Συμβουλή/Θέληση γονέων___ Οι εκπαιδευτικοί δε θέλουν να αλλάξει το σύστημα//___ Συστολή μαθητών_ Αδιαφορία, Αποστασιοποίηση, Δυσaréσκεια προς το συμβούλιο, Ισχυρογνωμοσύνη, Αδιαλλαξία___ Κομφορμισμός, Συντηρητισμός Μαθητών//___ Κομφορμισμός, αντικοινωνικότητα___ Οι εκπαιδευτικοί δε θέλουν να αλλάξει το σύστημα, Ανωριμότητα μαθητών, Συντηρητισμός Μαθητών//___ Δεν υπάρχουν εμπόδια___ Μικρή Ηλικία___ Αντίδραση υπολοίπων στους λίγους, Αντίδραση εκπαιδευτικών στους λίγους//___ Φύλο (Αγνωείται το γυναικείο)___ Δεν υπάρχουν εμπόδια//___ Παρερμηνεία κατά τη μεταφορά_ Νοοτροπία ότι κάνουν κουμάντο οι πρώτοι πέντε, Αυταρχισμός, Κακή Εκπροσώπηση_ Σύλλογος Διδασκόντων/Εκπαιδευτικοί, Δεν μας καταλαβαίνουν, δεν μας νοιάζονται___ Μικρή Ηλικία, Απαξίωση από τους μεγαλύτερους___ Οι εκπαιδευτικοί δε θέλουν να αλλάξει το σύστημα, Συντηρητισμός Εκπαιδευτικών//___ Φυγοπονία___ Οι εκπαιδευτικοί δε θέλουν να αλλάξει το σύστημα, Συντηρητισμός Εκπαιδευτικών, Συντηρητισμός Μαθητών

Κεφαλίδα Κωδικού:

Εμπόδιο στη συμμετοχή των μαθητών/μαθητριών σε νέα μοντέλα λήψης αποφάσεων αποτελεί ...

	Δεδομένα Κωδικού	Συχνότητα Κωδικού
1	στοιχεία Μεμπτότητας των Μαθητικών Συμβουλίων (Αδιαλλαξία, Ισχυρογνωμοσύνη, Αυταρχισμός, Απαξίωση, Κακή Εκπροσώπηση)	7
2	ο Συντηρητισμός των Εκπαιδευτικών. ΔΕΝ θέλουν ν' Αλλάξει το Σύστημα	6
3	Δεν Υπάρχουν Εμπόδια/Όλοι μπορούν να πουν τη Γνώμη τους	5
4	ο Κομφορμισμός/Συντηρητισμός Μαθητών για το ισχύον σύστημα	5
5	η Αδιαφορία/ Αποστασιοποίηση/Δυσaréσκεια	5
6	ο Φόβος Απαξίωσης από τους Εκπαιδευτικούς	4
7	η Δικτατορία της Πλειοψηφίας, οι Μειοψηφίες ΔΕΝ εισακούγονται	3
8	η Συστολή/Αντικοινωνικότητα μαθητών	3
9	το Κλίμα Έντασης/Ασυνεννοησίας στα ΜΣ	2
10	η Έλλειψη Οργάνωσης-Γενικώς	1
11	η Αποφυγή Δυσaréσκειας Άλλων	1
12	το Φύλο (κορίτσι)	1
13	η Έλλειψη Χρόνου/Μαθητικές Υποχρεώσεις	1
14	η Συμβουλή/Θέληση Γονέων	1
15	η Ανωριμότητα	1
16	η Φυγοπονία	1
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
24		
25		
26		
27		
28		
29		
30		
Αριθμός Κωδικών στην Κατηγορία:		47